

ต้น-ก้นเสียด

จาก

ความเท็จ ฉบับใหม่ “เหตุเกิด พ.ศ. ๑”

สืบเนื่องจาก ภาพยนตร์ เรื่อง

กำเนิดพระพุทธรเจ้า

บทเรียนที่มักถูกลืม

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

เอกสาร - สำหรับผู้ต้องการ - ความจริง

ส่งปก

ต้น-กัณเสียที่ จาก ความแก่ ของหนังสือ “**เนตุเกิด พ.ศ. ๑**”
WS:RSSRปฎก (ป. ฉ. ปยุตโต)

คำโปรย

แต่ละประเด็นที่พระมโนยกขึ้นมาพูด ได้ใช้ข้อมูลเท็จเป็นฐาน ทำให้
“เหตุเกิด พ.ศ. ๑” กลายเป็นหนังสือที่ปั้นแต่งเรื่องเท็จอย่างน่าละอาย - ดูตัวอย่าง

พระมโนว่า: “พระมหากัสสปะมักได้รับการขนานนามเพิ่มเติมอีก
ว่า เป็นพุทธทายาท ... (มีสิทธิในการบริหารสงฆ์ หลังจากที
พระพุทเจ้า... ได้จากไปแล้ว)”

แต่ความจริงคือ: พระสาวกมากมาย ทั้งภิกษุและภิกษุณี ไม่น้อยกว่า
๔๐ ท่าน ล้วนได้นามว่าเป็นพุทธทายาท กันทั้งนั้น (พระมหากัสสปะ
ก็เป็นพุทธทายาท องค์หนึ่ง อย่างนั้น ไม่มีอะไรแปลกพิเศษ)

น่าแปลกใจว่า เรื่องที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนา ต่อ
สังคม ต่อประชาชน และแม้แต่ต่อวงวิชาการอย่างมากเช่นนี้
จะมีบุคคลที่ทำงานด้วยความประมาทเลินเล่อถึงอย่างนี้ ...

น่าแปลกใจที่ท่านผู้มีชื่อเสียงในสังคมหลายท่าน ก็
พลอยหลงไปกับความเท็จในหนังสือ **เหตุเกิด พ.ศ. ๑** นั้น
ถึงกับกล่าวคำชื่นชมยกย่อง ... ไม่พียงการที่จะถูกแคะไค้ว่า
หลอหลวมลัดดาเชิดชูความเท็จไปได้ได้อย่างไรกัน

ขอให้...สังคมชาวพุทธไทย จงเป็นสังคมของผู้ที่มีความรู้
เข้าใจและเท่าทัน สมนามว่าเป็น “พุทธ” ซึ่งมีความหมายที่
คอยเตือนตนให้เป็นผู้ที่ “รู้” ... “ตื่น” ... แล้วยัง “เบิกบาน” ...
เป็นไท ทั้งภายนอกและภายใน ...

ต้นกันเสียที่ จากความเท็จ

ของหนังสือ

“เหตุเกิด พ.ศ. ๑”

- - -

(เพิ่ม: สืบเนื่องจาก ภาพยนตร์ เรื่อง ‘กำเนิดพระพุทธเจ้า’)

- - -

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

เอกสารสำหรับผู้ต้องการความจริง

ปีพิมพ์ ๒๕๕๗

ต้นก้นเสียด จากความเท็จ

ของหนังสือ “เหตุเกิด พ.ศ. ๑”

(เพิ่ม: ลีบเนื่องจากภพขณตรี “กำเนิดพระพุทธเจ้า”)

© พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต)

ISBN 974-344-311-8

พิมพ์ครั้งแรก - ๒๗ ธันวาคม ๒๕๔๖

๓,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ - ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

๓,๐๐๐ เล่ม

- ทุนพิมพ์หนังสือวัดญาณเวศกวัน ๕๐๐ เล่ม
- คุณวิรัตน์ สุพรรณธิดา (๑๕,๐๐๐ บาท) ๑,๗๕๐ เล่ม
- คุณอัมรินทร์ จันทนะศิริ (๕,๐๐๐ บาท) ๒๕๐ เล่ม
- กองทุนพุทธาภิวัตน์ ๑๐๐ เล่ม

แบบปก:

พิมพ์ที่

ตัวอย่าง ข้อมูลเท็จ & ข้อมูลลวง

ในหนังสือ **เหตุเกิด พ.ศ. ๑**

(สำหรับผู้ที่อ่านหนังสือ **เหตุเกิด พ.ศ. ๑** แล้ว - แต่ผู้ยังไม่ได้อ่าน อาจข้ามไปก่อน)

แต่ละประเด็นที่พระมโนยกขึ้นมาพูด ได้ใช้ **ข้อมูลเท็จ** เป็นฐาน ทำให้ “เหตุเกิด พ.ศ. ๑” กลายเป็นหนังสือที่ปั่นแต่งเรื่องเท็จอย่างน่าละอาย - ดูตัวอย่าง

พระมโนว่า: “พระมหากัสสปะมักได้รับการขนานนามเพิ่มเติมอีกว่า เป็น**พุทธทายาท** ... (มีสิทธิในการบริหารสงฆ์ หลังจากที่พระพุทธรเจ้า... ได้จากไปแล้ว)”

แต่ความจริงคือ: พระสาวกมากมาย ทั้งภิกษุและภิกษุณี ไม่น้อยกว่า ๕๐ ท่าน ล้วนได้นามว่าเป็น**พุทธทายาท** กันทั้งนั้น (พระมหากัสสปะก็เป็น**พุทธทายาท** องค์หนึ่ง อย่างนั้น ไม่มีอะไรแปลกพิเศษ)

พระมโนว่า: “พระมหากัสสปะเท่าเทียมกับพี่ชายคนโตของตระกูล ผู้ที่มีสิทธิในการบริหารสงฆ์ ... ตามกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ในคัมภีร์**พระธรรมศาสตร์** ... ที่จะให้ทายาท คือ บุตรชายคนโตที่มีชีวิตอยู่ ได้รับช่วงต่อในการบริหารวงศ์ตระกูล”

แต่ความจริงคือ: ในพุทธกาล ครั้งพระมหากัสสปะมีชีวิตอยู่ คัมภีร์**พระธรรมศาสตร์**ยังไม่เกิดขึ้น และพระพุทธรศาสนาไม่ยอมรับนับถือแม้แต่**พระเวท** ที่อยู่เหนือคัมภีร์**พระธรรมศาสตร์**นั้น

และ: พุทธทายาทไม่ใช่เรื่องของความคิดคับแคบแค่จะสืบต่อวงศ์ตระกูล หรือแม้แต่บริหารคณะสงฆ์ แต่ ‘**พุทธทายาท**’ เป็นอุดมการณ์ของพุทธ ที่มาหักล้างอุดมการณ์ ‘**พรหมทายาท**’ ของพราหมณ์

และ: แม้แต่ทุกวันนี้ ใครอยากเป็นพุทธทายาท ก็มีสิทธิเป็นได้ทั่วกันและเท่ากันทุกคน ด้วยการปฏิบัติให้เข้าถึงธรรม

พระมโนว่า: “ภิกษุณีเพียงรูปเดียวเท่านั้นที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะ
--- ภัททกาปิลาณีเถรี”

แต่ความจริงคือ: พระมหากัสสปะเป็นพระภิกษุเพียง ๑ ในไม่กี่รูป ที่มี
ภิกษุณีกล่าวถึง

พระมโนว่า: “ไม่ปรากฏบทสนทนาระหว่างพระมหากัสสปะกับ
สตรี แม้แต่ครั้งเดียว”

แต่ความจริงคือ: ไม่ปรากฏบทสนทนาระหว่างพระมหากัสสปะกับ
สตรีหรือบุรุษ แม้แต่ครั้งเดียว

พระมโนว่า: “ในพระไตรปิฎก พระมหากัสสปะเองไม่เคยกล่าว
ถึงหญิงใดเลย”

แต่ความจริงคือ: ในพระไตรปิฎก พระมหากัสสปะกล่าวถึงสตรีกำพร้า
ยากไร้ ซึ่งท่านตั้งใจไปรับบิณฑบาต ทำให้เธอปลื้มใจมาก

และ ในพระไตรปิฎก แทบไม่ปรากฏว่ามีพระเถระองค์ใดกล่าว
ถึงสตรีคนไหนๆ เว้นแต่พระมหากัสสปะที่กล่าวถึงหญิงกำพร้า
ยากไร้ที่ท่านไปให้ความปลื้มใจ (และพระมหาโมคคัลลานะ ที่
กล่าวกำราบหญิงที่มาเล่าโลมท่าน)

และ ในพระไตรปิฎก พระมหากัสสปะไม่เคยกล่าวถึงบุรุษคนใด
เลย นอกจากคนเป็นโรคเรื้อน ที่ท่านไปรับอาหารบิณฑบาตมา
ฉันโดยไม่มีควมรังเกียจ

พระมโนว่า: (พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี) “... เอ่ยชื่อพระเถระหลายรูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระอานนท์และพระราहुล แต่ในขณะที่เดียวกันไม่เอ่ยชื่อพระมหากัสสปะเลย”

แต่ความจริงคือ: พระเถระที่พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีเอ่ยชื่อ มีไม่กี่รูป (ไม่ใช่หลายรูป) คือพระอัญญาโกณฑัญญะ (ปฐมสาวก) โอรส และนัดดาของพระนางเอง (คือ พระนันทะ พระราहुล พระอานนท์) และกล่าวถึงพระอัครสาวกโดยไม่ออกชื่อ (การไม่เอ่ยชื่อพระมหากัสสปะ เป็นเรื่องที่ควรจะเป็นตามปกติ)

พระมโนว่า: “คำพูดประโยคสั้นๆ (ของพระมหาปชาบดีโคตมี) ... ‘ติตถิกาคารยทั้งหลายผู้เก่าแก่ไม่เห็น บทนั้นอันเด็กหญิงซึ่งมีอายุ ๗ ขวบรู้แจ้งประจักษ์แล้ว’ ... เป็นถ้อยคำที่...หยาบคาย... สติปัญญาของพระเถระผู้เป็นอาจารย์ ... เปรียบเทียบกับสติปัญญาของเด็กหญิงอายุเพียง ๗ ขวบ ... เป็นการแสดงความไม่เคารพอย่างยิ่งต่อพระเถระทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่งคงไม่ใช่พระมหากัสสปะแต่เพียงรูปเดียว ...”

แต่ความจริงคือ: คำพูดประโยคสั้นๆ (ของพระมหาปชาบดีโคตมี) ... ‘ติตถิกาคารยทั้งหลายผู้เก่าแก่ไม่เห็น บทนั้นอันเด็กหญิงซึ่งมีอายุ ๗ ขวบรู้แจ้งประจักษ์แล้ว’ ... เป็นถ้อยคำที่...แสดงถึงคุณค่าของการช่วยให้ได้บวช ซึ่งทำให้แม้แต่เด็กหญิงอายุเพียง ๗ ขวบ ก็ได้ประจักษ์แจ้งบพคือพระนิพพาน ที่ติตถิกาคารย คืออาจารย์เดียรฉัตรทั้งหลายแต่โบราณไม่เคยได้รู้จัก ... เป็นการปลอบโยนพระอานนท์ให้ภูมิใจและอิมใจในการทำประโยชน์ เพื่อจะได้หายจากความโศกเศร้าในการที่พระมหาปชาบดีโคตมีจะนิพพานจากไป (พระมโนไม่รู้จักคำว่า “บท” และ “ติตถิกาคารย” ก็เลยเตลิดไป)

พระมโนว่า: “... พระอรหันตสาวก ๔ รูปที่ถูกเอ่ยนามมากที่สุด
ในพระไตรปิฎกคือ พระสารีบุตร (๑๕๕๑ ครั้ง) พระโมคคัลลานะ
(๕๓๒ ครั้ง) พระมหากัสสปะ (๑๗๖ ครั้ง) และพระอานนท์
(๓๐๖๖ ครั้ง)”

แต่ความจริงคือ: ... พระอรหันตสาวก ๓ รูปที่ถูกเอ่ยนามมากที่สุด
ในพระไตรปิฎกคือ พระสารีบุตร (๑๕๕๑ ครั้ง) พระโมคคัลลานะ
(๕๓๒ ครั้ง) และพระอานนท์ (๓๐๖๖ ครั้ง)

ต่อจากนั้น ได้แก่ พระอุบาลี (หักบุคคลชื่อตรงกันออกแล้ว ก็ยังมากถึง
๗๐๔ ครั้ง) และพระอนนรุทธ (หักบุคคลชื่อตรงกันออกแล้ว ก็ยังมากถึง
๕๖๑ ครั้ง) ส่วนพระมหากัสสปะถูกเอ่ยนามน้อย (เพียง ๑๗๖ ครั้ง)

พระมโนว่า: “พระสูตรต่างๆ ในพระไตรปิฎกนั้น ... ส่วนใหญ่จะ
เริ่มต้นด้วย ประโยคสั้นๆ ว่า “*เอว เม สุตตัม*” (ข้าพเจ้าได้สดับ
มาดังนี้) *เอกัม สมยํ ภควา* (สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค) ...

กรณีพระสารีบุตรไม่พบการใช้รูปแบบดังกล่าวเลย และ
ส่วนของพระโมคคัลลานะ ... เพียงแห่งเดียว
ส่วนกรณีพระมหากัสสปะพบ ... ๓ แห่ง”

แต่ความจริงคือ: ...

กรณีพระสารีบุตรพบการใช้รูปแบบดังกล่าวมากที่สุด
(เกิน ๓๐ แห่ง, รองจากพระพุทธเจ้า)

ส่วนของพระมหาโมคคัลลานะ ... ไม่ต่ำกว่า ๔ แห่ง

ส่วนกรณีพระมหากัสสปะพบ ... เพียง ๓ แห่ง

(ทั้งที่พระมหากัสสปะสอนพระภิกษุมากมาย แต่สูตรที่ท่านสอนภิกษุ มี
เพียงสูตรเดียวที่ได้จารึกในพระไตรปิฎก จึงน้อยนักเมื่อเทียบกับพระ
สาวกผู้ใหญ่อื่นๆ)

พระมโนว่า: “รูปของกริยาที่ใช้กับพระพุทธเจ้า เช่น การประทับ หรือ การตรัสเรียก จึงเหมือนกับกริยาที่ใช้กับพระมหากัสสปะทั้งสิ้น”

รวมทั้งลีลาการเทศน์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ปรากฏใน พระสูตรเหมือนของพระมหากัสสปะอีกเช่นกัน **ลักษณะดังกล่าวนี้ ไม่พบในพระสูตรส่วนที่เป็นการแสดงธรรมของพระเถระรูปอื่นเลย แม้กระทั่งพระสารีบุตรหรือพระโมคคัลลานะ อัครสาวก...**

สำหรับพระโมคคัลลานะนั้น ท่านเริ่มด้วยการ**ขอโอกาส**”

แต่ความจริงคือ: รูปของกริยาที่ใช้กับพระพุทธเจ้า เช่น การประทับ หรือ การตรัสเรียก เหมือนกับกริยาที่ใช้กับพระสาวกทั้งหลาย เหมือนกันหมดทั้งสิ้น

รวมทั้งลีลาการเทศน์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ปรากฏใน พระสูตรเหมือนของ**พระเถระทุกรูปเช่นเดียวกันหมด** **ไม่ว่าจะเป็นพระสารีบุตรหรือพระโมคคัลลานะ** อัครสาวก... ตลอดจนพระมหากัสสปะ และพระสาวกทุกองค์ (ไม่มีการแบ่งแยก)

สำหรับพระโมคคัลลานะนั้น ท่านก็แสดงเหมือนกับท่านอื่นๆ ทั้งหมด **ไม่มีการเริ่มด้วยการขอโอกาส** แต่อย่างใด”

(การ “**ขอโอกาส**” นั้น ปรากฏในพระไตรปิฎกภาษาไทย เนื่อง จากความผิดพลาดในการจัดพิมพ์ แต่ไม่มีจริงในฉบับบาลีเดิม แสดงว่า พระมโนไม่ค้นหา ไม่ตรวจสอบ)

พระมโนว่า: “...รูปแบบการเริ่มต้นของพระสูตร โดยการเริ่มด้วยที่อยู่ของพระมหากัสสปะ เหมือนกันกับการเริ่มต้นพระสูตรทั้งหลาย เป็นการแสดงฐานะของพระศาสดาแทนพระผู้มีพระภาคเช่นเดียวกัน”

แต่ความจริงคือ: ...รูปแบบการเริ่มต้นของพระสูตร โดยการเริ่มด้วยที่อยู่ของพระเถระรูปนั้นๆ เหมือนกันกับการเริ่มต้นพระสูตรทั้งหลายของพระศาสดา ตามอย่างพระผู้มีพระภาค ทุกรูป เป็นเช่นเดียวกันทั้งหมด”

(พระมโนขาดความรู้ในเรื่องพระไตรปิฎก จึงคิดวาดภาพขึ้นจากข้อมูลที่อ่านพบนิดๆ หน่อยๆ ไม่เพียงพอ แต่ที่แท้รูปแบบการเริ่มต้นของพระสูตรนั้น เป็นเพียงรูปแบบในการเล่าเรื่องเท่านั้น ไม่ได้ใช้แสดงฐานะอะไรๆ ทั้งสิ้น)

พระมโนว่า: “แม้พระอานนท์จะไม่กล่าวว่าตัวท่านเองตรัสรู้ธรรมขึ้นไฉน แต่ในความหมายที่อาจารย์ของท่านกล่าว ... เป็นสำนวนที่ใช้สำหรับการบรรลุมรรคผลขั้นสูงสุด คือ อรหัตผล ซึ่งท่านได้เข้าถึงสมัยที่ยังเป็นพระหนุ่ม”

แต่ความจริงคือ: ข้อความที่อาจารย์ของพระอานนท์กล่าวถึงการบรรลุมรรคผลขั้นสูงสุด คืออรหัตผลนั้น เป็นการบรรยายแสดงผลของการปฏิบัติ ซึ่งไม่เกี่ยวกับผู้ฟัง เป็นสำนวนบรรยายที่พบได้ทั่วไป ผู้คุ้นกับสำนวนพระไตรปิฎกและรู้ความหมาย จะไม่สับสนและไม่เอามาอ้างว่าเป็นผลที่พระอานนท์ได้รับ

บันทึกนำ

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

หลังจากหนังสือ *ตื่นกันเสียที จากความเท็จ ของหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑* ได้ถูกแจกเผยแพร่ออกไปไม่นาน ญาติโยมบางท่านได้มาแสดงความเห็นท้วงว่า อาตมภาพเขียนหนังสือเล่มนี้ ใช้ถ้อยคำรุนแรง ต่างจากหนังสือเล่มก่อนๆ ที่มีแต่คำแสดงเนื้อหา หรือไม่ก็อ่อนโยน ไม่กล่าวหาใคร อาตมภาพตอบไปว่า สำหรับหนังสือเล่มนี้ เป็นความตั้งใจและจงใจที่จะให้แรง ซึ่งก็ได้บอกไว้แล้วในหนังสือนั้น ทั้งที่ต้นเล่ม ในคำปรารภ และท้ายเล่ม ว่าต้องกระหู่-กระเทก-กระเทียบ เป็นต้น แต่ที่แรงนั้น มิใช่หยาบคาย แม้แต่ในชั้นที่เรียกว่าเสร็จ พร้อมจะเข้าโรงพิมพ์อยู่แล้ว บางแห่งนึกขึ้นได้ว่ายังไม่ตรงพอ ก็ตามแก้เหมือนกับให้แรงขึ้นอีก

หัวข้อหนึ่ง (หน้า ๑๕๕) เดิมเขียนไว้ว่า “*ย) เทอ์ให้พระมโหฬารความพิศพาส*” หลังจากต้นฉบับเสร็จแล้ว ได้ตามไปแก้เป็น “*ย) เทอ์ให้พระมโหฬารความเทอ์*”

ที่แก้เป็นอย่างนี้ เพราะคำว่าพิศพาสนั้นสื่อความหมายยังไม่ชัด ไม่ตรงกับสาระตอนนี้แท้ ต้องใช้คำว่า “ความเท็จ” จึงจะตรงอย่างแน่นอน กับภาวะที่เป็น จึงต้องแก้ไขให้ชัดให้ตรงอย่างนั้น โดยมีไข่มวลเหล็กเลี้ยงไปมา

เพราะฉะนั้น ในประการแรก ที่จริงมิใช่รุนแรง แต่เป็นการพูดให้ชัดให้ตรง ดังที่ญาติโยมอีกนั้นแหละ หลายท่านว่าหนังสือนี้ไม่รุนแรง

แต่จะรุนแรงหรือไม่รุนแรงก็ตาม ได้พิจารณาแล้ว มองเห็นเหตุผลสมควรที่จะต้องแก้คำพูดอย่างนี้ แม้จะแปลกจากสำนวนที่เคยเขียน จึงได้บอกว่าตั้งใจหรือจงใจ

ได้บอกแล้วว่า ที่จริงไม่ยากใช้เวลากับกรณีนี้เลย เพราะเป็นเรื่องเสียเวลากับการตามแก้ปัญหา แต่เมื่อพิจารณาเหตุผลข้อสำคัญว่าข่าวสารข้อมูลที่ผิดพลาดได้เผยแพร่ออกไปมากแล้ว และได้ทำให้คนไม่น้อยเกิดความเข้าใจผิดต่อพระพุทธศาสนา อย่างน้อยก็เกิดความเคลือบแคลง

ถ้าเรื่องที่พระมโนเอามาพูดนั้นจริง ก็เป็นสิ่งที่ควรศึกษา ไม่ว่าจะน่าพอใจหรือไม่ แต่เมื่อเป็นความเท็จ ก็ไม่ต้องพูดถึงว่าจะทำให้เกิดความเสียหายมากเท่าใด ตั้งแต่เสียเวลาเปล่า แล้วยังแถมเอาความไขว้เขวหลงเข้าใจผิดติดไปอีก

วงวิชาการไทยควรใส่ใจในด้านความถูกต้องเป็นจริงของข้อมูลกันให้มากขึ้น ไม่ใช่เอียงขึ้นไปแต่กับด้านการแสดงความคิดเห็น ขอให้ช่วยกันไว้ อย่าให้กลายเป็นว่า คนที่พูดว่าโน่นว่าเป็นคั่งเป็นแควโดยเพียงได้เลขหรือแม้แต่ไม่มีมูล ถ้าไม่รู้จะไปพูดที่ไหน ก็หาที่ลงได้ในวงวิชาการไทย

ที่จริงนั้น ได้ปล่อยเวลาผ่านไปเป็นปีๆ จนกระทั่งถึงวันที่ ๖ พ.ย. ๒๕๔๖ และวันต่อๆ มา มีท่านที่ห่วงใยพระศาสนา ทั้งพระและญาติโยมส่งหนังสือพิมพ์ *คมฯ ชัดๆ ลึก* ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 มาให้อ่าน ในหน้าพระเครื่อง ลงคำให้สัมภาษณ์ของพระมโน

เหตุการณ์นี้ ทำให้มองเห็นว่า เรื่องที่ทำให้ประชาชนหรือคนจำนวนมากเกิดความรู้อะไรที่ผิดพลาดต่อพระพุทธศาสนา ก่อความเสียหายต่อส่วนรวมมากมาย แม้เวลาผ่านไปนานเพียงนี้แล้ว คนก็ยังไม่รู้เท่าทันว่าความจริงเป็นอย่างไร ถ้าไม่ซื่ออกความรู้ที่ถูกต้อง นับวันความเข้าใจที่ผิดก็จะขยายกว้างออกไป และยังมีกระแสที่ที่จะทำให้จับแน่นดูเหมือนน่าเชื่อถือมากขึ้น ความผิดจะกลายเป็นความถูก ความเท็จจะกลายเป็นความจริง สังคมไทยจะจมอยู่กับความผิดเพี้ยนที่ไร้สาระแต่น่าตื่นตัวไม่รู้จักตื่นขึ้นมาหาความจริง

หันไปสอบถามถึงหนังสือของ น.อ.ทองย้อย แสงสินชัย ที่ว่าไว้นานแล้วว่าจะออกมาทำความเข้าใจในเรื่องนี้ ก็ปรากฏว่ายังพิมพ์ไม่เสร็จ

ตรงนี้เป็นเหตุให้ตัดสินใจว่า จะปล่อยและจะรออีกไม่ได้ จะต้องให้ผู้คนรู้เข้าใจบ้างว่าอะไรเท็จอะไรจริง แต่ก็ไม่คิดว่าจะเขียนมาก เอาแค่พอให้คนรู้ทัน ให้คนจับแนวทางของความเท็จนั้นได้ (อย่างที่ว่าคิดจะเขียนเพียง

๔-๕ หน้า แต่บานปลายกลายเป็น ๒๐๐ หน้า) โดยหวังว่าหนังสือของ น.อ.ทองย้อย แสงสินชัย จะออกมาแจ่มแจ้งละเอียดตลอดทั้งหมดต่อไป

ปัญหาว่าทำอะไรความแพร่กระจายจะทันกันกับหนังสือของพระ มโน ที่เห็นอยู่ชัดๆ ว่าไม่ได้แพร่ออกไปด้วยความจริง แต่อาศัยรสของ ความแผลง ทำให้คนไม่น้อยสนใจและตื่นตาม หรือแม้แต่เชื่อตาม โดย หลายคนไม่รู้จุกตั้งข้อสงสัยหรือตั้งสติจุกคิดที่จะตรวจสอบอะไรเลย

พร้อมนี้ก็ต้อยอมรับจุดอ่อนของการศึกษาพระพุทธศาสนาใน ประเทศไทย ที่ขาดความพร้อมด้านข้อมูลความรู้ ผู้ที่อ่านเรื่องแผลงๆ โดย สนใจหาความรู้ก็มี แต่เมื่อได้รับสิ่งที่ผิดพลาด ก็ไม่อาจจะรู้ เพราะยากจะ หาข้อมูลที่ถูกต้องมาตรวจสอบหรือเทียบเคียง

แต่คนที่ชอบตื่นตื่น-ตื่นตาม-ตื่นตาม-ตื่นตามไปกับเรื่องแผลงๆ โดยไม่คิดแสวง ความจริงก็มีมาก การที่จะเร้าเตือนคนที่ตื่นแผลงนี้ ให้หันมาสนใจและอ่าน เข้าใจ จะต้องเร่งด้วยคำแรง ชัดตรง และตรงไหนที่จะให้เขาใส่ใจฟังลงไป จะต้องจี้จุดตอกย้ำ หรือพูดเน้น ช้ำๆ บ่อยๆ จึงจะทำให้สะตูดหวนไปนึกถึง จุดผิดพลาดหรือข้อเท็จที่เขาโหม่ใจเชื่อมาก่อน แล้วปรับเปลี่ยนได้

คำที่ไม่เคยใช้แม้แต่ในการพูดจาทั่วไป ก็จงใจนำมาใช้ในคราวนี้ เช่น “สังเดช” เพราะสื่อความหมายได้ชัดตรง ถึงกัน ทันกัน ทั้งกับเรื่อง และกับคนที่อ่าน

การที่ต้องยอมใช้ถ้อยคำแปลกๆ ที่ว่าแรง และยอมใช้เวลาหมดไป หลายวันกับเรื่องนี้ จุดหมายก็เหมือนกันกับหนังสือเล่มก่อนๆ ในประเภท เดียวกัน คือเพื่อเสริมสร้างความรู้เข้าใจและความรู้เท่าทันแก่ประชาชน หรือแก่พหูชน ในเรื่องที่มีผลกระทบร้ายแรงต่อความจริงความถูกต้อง และสำคัญต่อส่วนรวม ซึ่งในที่นี้ เน้นที่ความเข้าใจผิดต่อหลักการของพระ พุทธศาสนา และการทำลายประโยชน์สุขของประชาชนในระยะยาว ให้คน รู้และอยู่กับความจริงและความถูกต้อง

ให้เห็นชัดเจนว่า คำที่เขากล่าวหาหรือกล่าวร้ายต่อพระพุทธศาสนา เช่น ต่อพระไตรปิฎกเป็นต้น นั้น เป็นเพียงคำเท็จ ไม่มีมูลฐาน หรือเป็นข้อความที่เหลวไหลเลื่อนลอยเพียงใด (รวมทั้งรู้ทันวิธีการของเขาด้วย)

แต่ความสำเร็จแห่งจุดหมายของหนังสือนี้ โยงกันกับเป้าหมายของการสื่อสาร

ดังที่ชื่อหนังสือนี้บอกอยู่ในตัวแล้วว่า *ตื่นกันเสียที จากความเท็จ* ซึ่งบอกอยู่ชัดๆ ว่าเป้าหมายของการสื่อสารมุ่งไปที่กลุ่มคนที่ได้อ่าน และอาจจะหลงเข้าใจผิด หรือเชื่อผิดไปตามข้อความและเรื่องราวที่เป็นความเท็จในหนังสือของพระมโน

แต่ชาวพุทธทั่วไป ถึงจะไม่ได้อ่านหนังสือของพระมโน ก็ควรต้องรู้อย่างน้อยเพื่อความเท่าทันต่อสถานการณ์ที่กระทบต่อพระศาสนา และจะได้มีความรู้ทันที่จะชี้แจงอธิบายแก่คนที่คล้อยไปตามเรื่องเท็จนั้น

สำหรับตัวพระมโนเองนั้น ถึงแม้ท่านจะเป็นต้นตอของเรื่อง แต่เมื่อคนรู้ทันการกระทำของท่านแล้ว ปัญหาทั้งหมดไปเอง

การกระทำของพระมโนนั้น เห็นได้ชัดด้วยคำในหนังสือนี้ ที่ขอนำมาย้ำไว้ (จาก หน้า ๑๓๒) ดังนี้

น่าแปลกใจว่า เรื่องที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนา ต่อสังคม ต่อประชาชน และแม้แต่ต่อวงวิชาการอย่างมากเช่นนี้ จะมีบุคคลที่ทำงานด้วยความประมาทเลินเล่อถึงอย่างนี้

เพราะสิ่งที่พระมโนเขียนออกมาในตอนนี ทั้งที่เป็นเพียงนำเอาข้อมูลที่มีอยู่แล้วมาแสดง ก็ยังมีแต่ความผิดพลาด ชนิดที่ตรงข้ามกับความจริง

ผู้ที่อ่านหนังสือนี้ โดยเฉพาะชาวพุทธที่ทำงานทางพระศาสนา จะต้องตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องนี้ และเข้าถึงจุดหมายของหนังสือให้ได้

ในเวลาที่ย่าน ควรชัดกับตนว่า ตรงจุดนั้นๆ ตัวความจริงความถูกต้อง

และหลักพระศานากำลังถูกระทำให้เสียหายอย่างไร ความถูกต้องความคิด ความเท็จความจริง ที่ผู้เขียนหนังสือนี้กำลังชี้ให้ดู คืออย่างไร เป็นจริงอย่างนั้นหรือไม่ เราได้เรียนรู้เรื่องนี้ไว้จะช่วยพระศานาและคนที่ศึกษาได้อย่างไร

มีไหมมองแค่ว่า ใครกำลังว่าใคร หรือบุคคลนั้นว่าบุคคลนี้ว่าอย่างไร เหมือนกับว่ามีคนมาจุดไฟเผาบ้าน แล้วมีคนออกไปชดชวาง ถ้าคนในบ้านมองดูแล้วคนที่เผากับคนที่ชดชวางการเผาทำอะไรต่อๆ กัน

ถ้าคนในบ้านมองได้แค่นี้ ก็ยากจะรักษาบ้านไว้ได้

คนที่รู้เรื่องและจะรักษาบ้าน ต้องวางจุดสนใจไว้ที่ตัวบ้าน แล้วมองเห็นว่าคนหนึ่งกำลังเผาบ้าน และอีกคนหนึ่งพยายามรักษาบ้านนั้นไว้ไม่ให้ถูกเผาได้อย่างไร

ทำนองเดียวกัน ถ้าชาวพุทธอ่านหนังสือนี้แล้ว มองอยู่แค่ว่าใคร กำลังว่าใคร หรือบุคคลนั้นว่าบุคคลนี้ว่าอย่างไร ถ้าได้แค่นี้ ก็เป็นเรื่องน่า สลดใจว่าชาวพุทธนี้อยู่กันไปอย่างมืดๆ มัวๆ ไม่รู้ว่าเนื้อตัวของพระพุทธร ศาสนาอยู่ที่ไหน และอะไรมีความสำคัญต่อพระพุทธรศาสนา อะไรควร จะเอาใจใส่รักษาไว้ และจะรักษาอย่างไร

ถ้าเป็นอย่างนี้ ก็เห็นจะถึงคราวที่เราจะหมดหวังกับการรักษาพระ ศาสนา

ในกลุ่มคนที่เป้าหมายของการสื่อสารนั้น เจาะจำเพาะลงไปอีก ก็คือมุ่งไปที่ท่านผู้ใหญ่หรือผู้มีชื่อเสียง ที่กล่าวคำชื่นชมนิยมนับสนุน หนังสือเหตุเกิด พ.ศ. ๒๕๓๓ นั้น

ลำพังหนังสือและชื่อของพระมโนเอง จะไม่มีผลอะไรมาก เพราะคน ที่อ่าน (อาจจะส่วนมาก) อ่านหนังสือของพระมโนไป ก็ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอย่างไร เรื่องราวไปอย่างไรมาอย่างไร แต่ชื่อและคำสนับสนุนของท่านที่สำคัญใน สังคมนั้น มาสร้างน้ำหนัก และอาจดึงจิตใจให้โน้มเอียงไปในทางที่จะเชื่อถือ

เมื่อท่านเป็นแรงหนุนความสนใจหรือนำความเชื่อถือ ก็ควรเอาตัว

ท่านเหล่านั้นแหละมาเป็นแรงส่งผลตีกลับ

ดังนั้น จึงได้ตั้งใจเขียนคำว่า “(ท่านเหล่านั้น) หลับหูหลับตาเชิดชูความเท็จ” ไว้ในคำ “ส่งท้าย” ตอนที่มิชข้อความว่า

น่าแปลกใจที่ท่านผู้มีชื่อเสียงในสังคมหลายท่าน ก็พลอยหลงไปกับความเท็จในหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ นั้น ถึงกับกล่าวคำชื่นชมยกย่อง ซึ่งที่แท้ก็คงทำด้วยความไม่รู้หรือไม่กี่ละเลยหลวมตัว ... ไม่พ้นการที่จะถูกแคะไค้ว่า หลับหูหลับตาเชิดชูความเท็จไปได้อย่างไรกัน

บางท่านอาจจะคิดว่าเป็นคำที่รุนแรง แต่ที่จริงเป็นความจริงใจ หลังจากได้พิจารณาแล้ว โดยใส่คำว่า “ไม่พ้นการที่จะถูกแคะไค้” เข้ามาช่วย เพื่อให้ยังไม่บ่งระบุว่าต้องเป็นจริงแน่นอนอย่างนั้น

มองในแง่จุดหมายของหนังสือ การใส่คำนี้เข้ามา ย่อมสื่อแรงสะท้อนได้มาก

มองในแง่ของท่านผู้ใหญ่/ผู้มีชื่อเสียง ท่านเหล่านั้นเป็นผู้มีสติปัญญา ย่อมเข้าใจชัดเจนว่า การเผยแพร่ข้อมูลเท็จออกไปในสังคม ทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากสำหรับประชาชนนั้น เป็นความเสียหายร้ายแรงเพียงใด เมื่อท่านรู้เข้าใจว่าหนังสือที่กล่าวถึงนั้นเป็นความเท็จแน่นอนแล้ว ท่านย่อมมีใจกว้างที่จะยอมรับความจริง

ยิ่งกว่านั้น เมื่อรู้ชัดว่าพลาดไป ท่านเหล่านั้น ผู้เห็นความสำคัญขอประโยชน์ส่วนรวม ย่อมปรารถนาให้มีการแก้ไขให้ถูกต้อง และเมื่อเรื่องนี้ มีตัวท่านเข้าไปเกี่ยวข้อง ท่านย่อมยินดีให้ตนเองเป็นเครื่องมือหรือเป็นสื่อในการช่วยแก้ไขด้วย ซึ่งอาจจะถือว่าเป็นการเสียสละ หรือจะว่าเสมือนได้ไถ่บาปก็แล้วแต่

ยิ่งกว่านั้น เมื่อคำที่แรง จะช่วยให้การแก้ปัญหาได้ผลมากขึ้น ท่านเหล่านั้นก็ย่อมพอใจยอมรับถ้อยคำที่แรงได้ และแทนที่จะรู้สึกไม่ดี ก็จะมี

ลึกซึ้งกับตัวเองกับคำกล่าวนั้นด้วย

ผู้เขียนหนังสือนี้หวังอย่างนั้น และเห็นว่าน่าจะเป็นอย่างนั้น แม้จะมีได้มีสิทธิและไม่มีอำนาจอะไร ที่จะไปสั่งหรือบังคับท่านผู้ใดให้เป็นไปอย่างนั้น

ในการพิมพ์ครั้งนี้ จึงได้คงคำตามสำนวนพูดที่ว่าง่าย-ชัด-ตรง-ย้ำๆ-ซ้ำๆ เหล่านั้นไว้ และที่ใดเห็นว่าถ้าเพิ่มจะช่วยให้ได้ผลในทางความเข้าใจมากขึ้น ก็เติมเข้าไปอีก

อนึ่ง ประจวบในเวลาช่วงนี้ มีเหตุการณ์ใหม่ เมื่อวันที่ ๑๖ ม.ค. ที่ผ่านมา หนังสือพิมพ์ข่าวสด ลงข่าวเรื่องทางบริษัท มีเดีย ออฟ มีเดียส์ ถูกองค์กรชาวพุทธมากแห่งติเตียนว่านำภาพยนตร์เรื่อง “กำเนิดพระพุทธเจ้า” ที่บิดเบือนพระพุทธศาสนา มาฉายทางทีวี ทางบริษัทจึงแถลงว่าก่อนนำภาพยนตร์เรื่องนั้นมาฉาย ได้ไปปรึกษาพระธรรมปิฎกแล้ว

ทั้งที่เจ้าตัว คืออادمภาพ ไม่ได้รู้เรื่อง หรือเกี่ยวข้องอะไรด้วยเลย แม้แต่ชื่อภาพยนตร์นั้นก็ไม่เคยได้ยินมาก่อน

เมื่อพระอ่านข่าวให้ฟัง ในใจคิดว่าคงเป็นการเอาชื่อพระมาสับสนกันไม่เห็นจะต้องถือสา แต่ที่สำคัญ ควรถือเป็นโอกาสที่จะเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน ซึ่งจะเป็นการแก้ไขความเข้าใจผิดที่อาจเกิดจากภาพยนตร์นั้นด้วย กับทั้งช่วยให้ชาวพุทธรู้ทันสถานการณ์พระพุทธศาสนาในดินแดนที่เป็นอุบัติภูมิ

เรื่องนี้ได้เสนอแนะแก่ทางบริษัท มีเดีย ออฟ มีเดียส์ ในหนังสือที่ส่งไปปฏิเสธแล้ว ซึ่งถ้าทางบริษัทมีความปรารถนาดีต่อพระพุทธศาสนา และต่อประชาชน ก็คงเอื้อเพื่อช่วยเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลที่ต้องเป็นประโยชน์ให้กว้างขวางออกไปด้วย

แม้ว่าอادمภาพยังไม่ได้ทราบเนื้อหาของภาพยนตร์เรื่อง “กำเนิดพระพุทธเจ้า” นั้น แต่จากสถานการณ์เท่าที่เป็นมาเป็นไปตลอดช่วง

ช

ตื่นกันเสียที จากความเท็จ

เวลานานมานี้ ภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ต้องโยนไปยังเรื่องราวที่เป็นพื้นฐานอยู่ดี จึงถือโอกาสนี้ นำความรู้ที่ควรทราบเกี่ยวกับกำเนิดพระพุทธศาสนาท่ามกลางวัฒนธรรมพราหมณ์/ฮินดู จนถึงเรื่องนารายณ์อวตาร มาเล่าให้รู้กันไว้

จึงเกิดเป็นเรื่องราวในตอนแถมพิเศษ ของหนังสือนี้ ที่ตั้งชื่อว่า “สืบเนื่องจากภาพยนตร์ เรื่อง ‘กำเนิดพระพุทธเจ้า’: บทเรียนที่มักถูกลืม”

เรื่องในตอนแถมพิเศษนี้ ก็เช่นเดียวกับเรื่องแรก คือ “ตื่นกันเสียที จากความเท็จ ของหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๓” มีจุดหมายที่มุ่งเผยแพร่ ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน โดยแก้ไขความเข้าใจผิด เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และกระตุ้นเร้าความรู้เท่าทันต่อเรื่องราวและสถานการณ์ ให้สังคมของชาวพุทธไทย มีความเป็นพุทธแท้

ความเป็นพุทธนั้น จะเป็นจริงได้ ต้องให้การพัฒนาด้านพฤติกรรม คือศีล และการพัฒนาด้านจิตใจคือสมาธิ ถึงความสมบูรณ์ด้วยปัญญา คือมีความรู้เข้าใจเท่าทันมาบูรณาการ

มีฉะนั้น แม้แต่ความเป็นพระ ถ้าขาดลึกลงด้านปัญญา ก็ไม่อาจเป็นจริงได้ หากอยู่ในเมือง พระก็อาจกลายเป็นพราหมณ์ หรือหากอยู่ในป่า ถ้าไม่กลายเป็นเถื่อน ก็จะกลายเป็นเพียงฤษีชีไพร

ขอให้สังคมไทย เฉพาะอย่างยิ่งสังคมชาวพุทธไทย จงเป็นสังคมของผู้ที่มีความรู้เข้าใจและเท่าทัน สนิทนามว่าเป็น “พุทธ” ซึ่งมีความหมายที่คอยเตือนตน ให้เป็นผู้ที่ “รู้” อย่างถูกต้องถ่องแท้ และ “ตื่น” จากความหลงและความหลับไหล ด้วยความรู้ที่ถูกต้องที่แท้ นั้น แล้วยก “เบิกบาน” สดชื่น แจ่มใสด้วยความรู้และความตื่น ที่ทำให้มีสุขสันต์วิสุทธิและความอิสระ เป็นไท ทั้งภายนอกและภายใน อย่างมั่นคงยั่งยืน ตลอดกาลนานสืบไป

พระธรรมปิฎก ปยุตฺโต

๓๑ มกราคม ๒๕๔๗

ปรารภ

ได้เขียนไว้ท้ายเล่มแล้วว่า

เท่าที่เขียนมานี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับส่วนตัวของพระมโน แต่เป็นความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นที่ชัดเจนว่า สิ่งที่พระมโนเขียนเผยแพร่ออกไปมากมายในหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ นั้น เป็นความเท็จ ซึ่งไม่ควรปล่อยทิ้งไว้ให้ผู้คนอยู่กับความรู้เข้าใจที่ผิด

ได้บอกแล้วเช่นกันว่า เดิมนั้นคิดว่าจะเขียนเพียง ๔-๕ หน้า แต่พอเขียนจริง ก็ขยายบานปลายออกไปทุกที จนบัดนี้กลายเป็นเกือบ ๒๐๐ หน้า เพราะสิ่งที่ควรรู้เข้าใจมีมาก และความมุ่งหมายของการเขียนก็เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ

ขอภัยไว้ก่อน ทั้งต่อพระมโนผู้เขียนหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ และท่านผู้หนุนหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ ของพระมโน ในข้อที่จำเป็นต้องเขียนด้วยเหตุผลที่กล่าวแล้ว และต้องใช้คำที่อาจจะรู้สึกว่ารุนแรงบ้าง เหมือนล้อบ้าง ในกรณีที่มีการกระตุก-กระทั้ง-กระทุ้ง-กระเทียบ จะช่วยให้จุดที่ควรรู้เข้าใจได้เด่นชัดขึ้นมา

ทั้งนี้ ทุกท่านคงยอมรับว่า การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเท็จออกไปในสังคมให้คนเกิดความเข้าใจผิดและมีทัศนคติที่ผิดนั้น เป็นการก่อความรุนแรงแบบหนึ่ง ที่ประทุษร้ายสังคมอย่างฉกรรจ์ เพราะเป็นการทำร้ายทางปัญญา ผู้ที่ทำการและสนับสนุนการนั้น เมื่อรู้เห็นความผิดแล้ว ควรทำตนให้เป็นจุดสะท้อนในการแก้ไขข่าวสารเท็จและสร้างความรู้เข้าใจที่ถูกต้อง หากหนังสือนี้จะช่วยให้เกิดความรู้เข้าใจที่ถูกต้อง และกระตุ้นให้เกิดการแสวงปัญญาในวิถีแห่งธรรม ก็ขอให้ทุกท่านที่ถูกระทบ มีส่วนแห่งความสุขร่วมกับประชาชนที่ได้ความรู้ความเข้าใจนั้นทั่วกัน

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)

๑๖ ๖.๑. ๒๕๕๖

สารบัญ

ตัวอย่าง ข้อมูลเท็จ & ข้อมูลลวง

ในหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑	1
บันทึกนำ ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒	ก
ปรารภ.....	ฉ

ตอบ ๑ .....

งานลวงๆ ของพระมโน ทำไมคนสมองโตรู้ไม่ทัน	๓
เขตนาราย หรือท่าอะไรลวงๆ.....	๔
ทำงานที่มีผลต่อประชาชน	
ทำไมไม่สอบสวนข้อมูลหลักฐานได้ชัด	๘
สรุป.....	๑๒

ตอบ ๒ .....

ด้านวิชาการไทยได้แค่ไหน

สังคมไทยไม่มีทางพ้นความล้มล้าง.....	๑๗
๑.๑ เรื่องว่า พระมหากัสสปะเป็นพุทธานุชาต.....	๑๙
- พอแยมปาก ก็ปล่อยพิรุณออกมา.....	๒๐
- พุทธทายาทอะไร ทั้งหญิงทั้งชาย มากมายครั้งร้อย.....	๒๔
- ดูของจริง ก็เข้าใจเอง ว่า “พุทธานุชาต” คือใคร.....	๓๐
- ใครบ้างว่า พระมหากัสสปะเป็น “พุทธานุชาต”	๓๔

- พระโมคคัลลาน์ กับมหากัสสปะ คู่แข่งเป็นพุทธทายาท?..... ๓๘
  - ถ้าพระมโนเฝ้าข้อมูลมาแสดงให้ครบ ก็หลอกใครไม่ได้..... ๔๑
  - มาดูพระมหากัสสปะ อ้างตนเป็นพุทธทายาท?..... ๔๖
  - ใครอยากเป็นพุทธทายาท เดี่ยวนี้ก็ยังมีสิทธิ์ทั่วกันทุกคน ๕๒
- ๑.๒ ลีบรากเหง้า ธรรมศาสตร์เทียม ให้ถึง ธรรมศาสตร์แท้ ๕๗**
- เอาธรรมศาสตร์มาสร้างความเป็นพุทธทายาทอย่างลวง ๕๙
  - เมื่อพระพุทธศาสนาคบอุบัติ ธรรมศาสตร์ยังไม่เกิด ๖๑
- ๑.๓ ระบบ สมณะ vs. พราหมณ์ ๗๓**
- ได้พราหมณ์มาเป็นพระ คือชัยชนะในการปฏิรูปสังคม ๗๓
  - ร่องรอยการต่อต้านของพราหมณ์..... ๗๙
  - พราหมณ์ตั้งป้อมใหญ่ ดูถูกพระขนาดไหน..... ๘๓
  - ถึงจะสิ้นสะเทือนหนักหนา แต่พราหมณ์ก็ยังยิ่งใหญ่ต่อมา ๘๙
  - อีกตัวอย่างแห่งความถือตัว และปฏิภิกิริยาของพราหมณ์..... ๙๔
  - พระมหากัสสปะ - พุทธทายาทนอกตำราพระธรรมศาสตร์ ๙๖
- ๑.๔ อุดมการณ์ พุทธทายาท vs. พรหมทายาท..... ๙๗**
- ปฏิบัติถูก เป็นทายาท -โอรส-บุตรของพระพุทธได้ทุกคน ๙๙
  - พระ ถ้าไม่มัวเป็นอามิสทายาท โอกาสเป็นธรรมทายาทก็มีมากขึ้นที่ ...๑๐๕
- ๒. เรื่องว่า พระมหาปชาบดีโคตมีคับแค้นใจ..... ๑๐๗**
- คนไม่รู้ถ้อยคำ ทั้งที่เรื่องดีแท้ๆ ก็แปรไปให้เสียหายรุนแรง..... ๑๐๙
  - ดูซิว่า พระมโนไม่รู้คำไหน จึงหลงเตลิดไปหลายคั่งหลายแคว ๑๑๑
  - อ่านแค่ครึ่งหน้า ถ้าสมองไม่โซ ก็รู้ว่าพระมโนเป็นอย่างไร ๑๑๓
  - ค่อยๆ ดูกันไปว่า “บท” คือ “นิพพาน” พระมโนเอาไปเป็นอะไร .. ๑๑๘
  - คุณยายว่าเวรกรรม แหม่มได้ยินว่า Welcome ก็ไปกันได้ดี..... ๑๒๑
  - พระอรหันต์ผู้ใหญ่ ปลอบใจพระอาณนท มีแต่เรื่องชื่นใจ..... ๑๒๕

ข้อ ๗ ..... ๑๒๙

เหตุเกิด เพราะทำดี แต่ทีกลับเหลว ๑๓๐

- ทำรูปแบบดูเป็นหลักเป็นฐาน แต่พอดูชัดลงไป ก็เหลวทั้งเพ... ๑๓๒
- พอเริ่ม ยังไม่ทันเข้าเรื่อง ข้อมูลเท็จก็มาทันที..... ๑๓๘

ก) ความเท็จของหนังสือ “เหตุเกิด พ.ศ. ๑” ๑๓๙

- จับคำเขาพิมพ์ผิดมาอ้าง เลยคิดเตลิดไป ที่แท้คือไม่ได้ค้นมา..... ๑๔๑
- ท่านชี้โทษกันมากมาย พระมโนจะเอาตายมหากัสสปองค์เดียว..... ๑๔๔
- ถ้ามองอย่างพระมโน พระสาวกเป็นโหลล้นตั้งตัวจะเป็นศาสดา... ๑๔๕
- พอหลงว่าพระอานนท์เป็นอรหันต์ พระมโนก็ปั้นปูนมั่วไปหมด... ๑๔๗
- พระมหากัสสปะ หรือพระอานนท์ ใครมีอิทธิพลกันแน่..... ๑๕๒

ข) เหตุให้พระมโนทำความเท็จ..... ๑๕๔

๑. การขาดความรู้ต่อแหล่งข้อมูลที่เป็นฐานของการทำงาน ๑๕๔
๒. การมีท่าทีเป็นอัตตวิสัย เสริมดองการมองอย่างสลับ ๑๖๐

ค) ตัวอย่างรูปแบบการนำเสนอพระสูตร ๑๖๒

- ตัวอย่างหนึ่ง จากพระมหาโมคคัลลานะ ๑๖๓
- ตัวอย่างที่พระสารีบุตรแสดงธรรมต่อพระพักตร์ ๑๖๔
- ตัวอย่างพระสูตรของพระสาวก ที่ชาวพุทธทั่วไปไม่รู้จัก ๑๖๗
- ตัวอย่างพระสูตรเดียวกัน ต่างคำมณี ใช้ต่างรูปแบบ
  - & พระสูตรเดียวกันคำมณีเดียวกัน แต่ต่างฉบับ ใช้ต่างรูปแบบ ... ๑๖๗
- แหล่งพระสูตรที่สอนพระ มักใช้รูปแบบสั้นที่สุด..... ๑๗๓
  - พอรู้ความจริงของพระสูตร ก็รู้ความไม่จริงของพระมโน..... ๑๗๔
  - แค่ไม่จริงก็ไม่ดี แต่นี่พระมโนพูดตรงข้ามกับความจริง..... ๑๗๘

ส่งท้าย เพื่อช่วยกันตระหนักที่จะแก้ไข

ท่านที่เป็นผู้ใหญ่ ถึงจะว่าแรงไป ก็อย่าได้ถือกัน ๑๘๓

ผนวก ๑: จริยาของพระมหากัสสปะ..... ๑๙๐
ผนวก ๒: ตัวอย่างแก่นำสงฆ์ในเจตนาของพระมโน..... ๑๙๓

แกมพิเศษ:

สืบเนื่องจากภาพยนตร์ เรื่อง "กำเนิดพระพุทธเจ้า" ๑๙๙

- จม. ถิ่ง บก. ชั่วสวด ขอลงคำปฏิเสฐข้าว ๒๐๑
- บทเรียนที่มักถูกลืม..... ๒๐๕
  - อินเดียหนีจากพระราชมณเฑียรมาหาพุทธศาสนา..... ๒๐๕
  - พระราชมณเฑียรใช้พระนารายณ์ มาชิงอินเดียกลับไป..... ๒๐๙
  - เรื่องนี้ ก็ต้องตื่นกันเสียทีอีกด้วย..... ๒๑๕

ตอน ๑

(สั้น)

งานลอก ๆ ของพระมโน ทำไมคนสมองโตรู้ไม่ทัน

มั่วข้อมูล และ ไม่ค้นคว้าตรวจสอบ

กรณีว่า: “พระอานนท์ตรัสรู้ธรรม = เป็นพระอรหันต์”

เรื่องศรัทธา

☆ ตรัสรู้ธรรม, บรรลุธรรม, เข้าใจธรรม = ? แน่

← ตัวเดิมเดียวกันแท้: อภิสมิโต/อภิสเมโต

งานลวกๆ ของพระมโน

ทำไมคนสมองโตไม่รู้ไม่ทัน

[ขอมุกขี้ใช้ชื่อหัวข้อก่อนมักจะถูกสุภาพชนน้อยหน่อย ได้หาคำที่พอจะคล้องจองกัน มาพอดีเข้ากับคำนี้ ขอให้มองไปในทางขำนิดๆ อย่างมองเป็นเรื่องกรงๆไป]

เมื่อกลางปีที่แล้ว (พ.ศ. ๒๕๔๕) ได้ทราบว่า น.อ. ทองย้อย แสงสินชัย ร.น. ไปหาอากาศภาพที่วัดญาณเวศกวัน แต่ไม่ได้พบกัน และได้ทราบว่า การที่ไปหา นั้น เพื่อพูดถึงเรื่อง ที่ น.อ. ทองย้อย จะเขียนหนังสือให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับความผิดพลาดของหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ ของพระมโน เมตตานนโท

(ผู้ที่อ่านหนังสือของพระมโนแล้ว ควรจะอ่านหนังสือของ น.อ. ทองย้อย แสงสินชัย ร.น. ที่ว่านี้ด้วย อย่างน้อยเพื่อแสดงความมีน้ำใจรักความจริง)

เพื่อสนองตอบน้ำใจของ น.อ. ทองย้อย อากาศภาพได้เขียนจดหมายอนุโมทนาไปเมื่อวันที่ ๑๑ ก.ค. ๒๕๔๕ พร้อมกับได้บอกไปด้วยว่า หนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ ของพระมโนนั้น อากาศภาพไม่ได้อ่านและไม่คิดจะอ่าน

ทั้งนี้ เพราะว่า จากการที่ได้อ่านข้อเขียนของพระมโนเรื่องก่อนหน้านั้น ที่ชื่อว่า “พระพุทเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร?” ก็ได้เห็นลักษณะงานเขียนที่ลวกๆ เลื่อนลอย ทึกทักเอาเอง จับข้อมูลเอาไปผิดๆ พลาดๆ เกลือกันไป (ได้ยกตัวอย่างความผิดพลาดของข้อเขียนนั้นในเรื่องง่ายๆ ไว้ในจดหมายนั้นด้วย) จึงไม่เห็นว่า จะสมควรนำเวลาไปใช้ในการอ่านหนังสือเรื่องใหม่เล่มที่ ๑ ของพระมโน

(เรื่อง “พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร?” นั้น อาตมภาพเคยพูดอธิบายตอบคำถามของชาว “ธรรมะร่วมสมัย” และได้พิมพ์เป็นเล่มหนังสือแล้ว ชื่อว่า *กรณีเงื่อนงำ พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร?*)

อีก ๒ เดือนต่อมา เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๔๕ มีผู้ส่งเอกสารมาให้ทางไปรษณีย์ เป็นข้อเขียนอย่างที่เคยเรียกกันว่าโรเนียวของคุณปัญญา ใช้บางยาง ฝ่ายวิชาการ มูลนิธิพระยาและคุณหญิงสุนทรลิขิต ลงวันที่ “สิงหาคม ๒๕๔๕” ส่งถึง “พุทธศาสนิกชนทุกท่าน” “เรื่อง: ข้อพิรุธ กรณีหนังสือชื่อ *เหตุเกิด พ.ศ. ๓* เล่ม ๒ ...”

เนื่องจากเอกสารนี้มีความยาวไม่มาก เพียง ๕ หน้าเท่านั้น (เป็นกระดาษขนาด A4 ถ้าจัดเป็นขนาดหนังสือเล่มอย่างของพระมโน คงเท่ากับประมาณ ๑๕ หน้า) จึงได้อ่าน

เจตนาร้าย หรือทำอะไรลาวก ๆ

คุณปัญญา ใช้บางยาง ยกเรื่องในหนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๓* ของพระมโน มาชี้เป็นตัวอย่างให้เห็น “การบิดเบือน” (ตามคำที่คุณปัญญาใช้) รวม ๕ ประเด็น

ประเด็นที่น่าสนใจมาก คือเรื่อง “กรณีการบรรลุธรรมของพระอานนท์” เพราะเรารู้กันมาว่าพระอานนท์บรรลุอรหัตตผล (เป็นพระอรหันต์) ในคราวสังคายนาครั้งที่ ๑ หลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว แต่พระมโนบอกว่า ท่านพบหลักฐานในพระไตรปิฎกว่าพระอานนท์บรรลุอรหัตตผลตั้งแต่ฟังธรรมจากพระปุลณมัตตานีบุตร (คือตั้งแต่พระอานนท์ยังหนุ่ม) ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่

ถ้าเป็นอย่างที่พระมโนว่าจริง พระไตรปิฎกก็ขัดแย้งกันเอง ทำให้เสื่อมความน่าเชื่อถือ

พระมโนยกข้อความจากพระไตรปิฎกมาอ้างอิงดังนี้

“...เมื่อหลุดพ้นแล้วก็เกิดความรู้ว่าหลุดพ้นแล้ว. เธอย่อมรู้ว่าความเกิด (ของเธอ) สิ้นแล้ว พรหมจรรย์ เป็นอันเธออยู่จบแล้ว หน้าที่เป็นอันเธอทำเสร็จแล้ว ไม่มีหน้าที่อื่นที่จะต้องทำเพื่อความเป็นอย่างนี้อีก”

“ผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านพระมันตานีบุตร ผู้มีนามว่าปุณณะ เป็นผู้มึนอุปการะมากต่อข้าพเจ้าผู้บวชใหม่ ท่านสอนข้าพเจ้าด้วยโอวาทนี้ อนึ่งข้าพเจ้าได้สดับเทศนา^๑นี้ ของท่านปุณณะ มันตานีบุตรแล้ว ก็ได้ตรัสรู้ธรรม”

เรื่องตอนนี้ คุณปัญญา ใช้บางยาง บอกว่า

“ท่านมโนฯ บิดเบือนหมายให้สับสนเข้าใจผิดว่า ท่านพระอานนท์บรรลุเป็นพระอรหันต์ตั้งแต่เป็นพระหนุ่ม ฟังธรรมจากท่านพระปุณณะมันตานีบุตรแล้ว...

“ท่านมโนฯ ยกเอาอันเหตุสุดในชั้นธาวรรค ซึ่งท่านพระอานนท์เล่าถึงความมีอุปการะของท่านพระปุณณะฯ ที่มีต่อท่านให้ภิกษุทั้งหลายฟัง โดยท่านมโนฯ ใช้วิธีตัดแต่งให้เข้าใจผิด...”

ขออธิบายว่า จุดที่คุณปัญญา ใช้บางยาง ต้องการชี้ คือต้องรู้ความจริงว่า ข้อความจากพระไตรปิฎก ๒ ย่อหน้า ที่พระมโนยกมาอ้างอย่างนั้น อาจทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นคำพูดที่มีความหมายต่อเนื่องเป็นอันเดียวกัน (บางคนอาจถึงกับเข้าใจว่าทั้ง ๒ ย่อหน้า เป็นคำพูดของพระอานนท์ทั้งหมด) แต่ที่จริงไม่ใช่

กล่าวคือ ข้อความในย่อหน้าแรกว่า “...เมื่อหลุดพ้นแล้ว...” ตอนนี้ไม่ใช่คำพูดของพระอานนท์เอง แต่เป็นคำพูดของพระปุณ-

มันตานีบุตร (อาจารย์ของพระอานนท์) ที่อธิบายให้พระอานนท์ ทราบว่า บุคคลผู้ปฏิบัติผ่านขั้นตอนต่างๆ แล้วในที่สุด เมื่อบรรลุ อรหัตตผล ก็เกิดความรู้是这样 คือ เป็นการพูดถึงประสบการณ์ ของผู้ปฏิบัติคนใดๆ ก็ตาม มิได้หมายถึงผู้ฟัง (ในกรณีนี้ พระอานนท์ เป็นเพียงผู้ฟัง ไม่ใช่ผู้บรรลุ)

[ถ้าใช้เครื่องหมายวรรคตอนช่วย จะเข้าใจง่ายขึ้น ทำนองนี้ คือ: พระอานนท์เล่าว่า “พระปุณณมิตตานีบุตรสอนข้าพเจ้าว่า ‘ผู้ปฏิบัตินั้น ทำดังนี้ๆ ไป จนถึงขั้นสุดท้าย ก็บรรลุสุขทรมายสูงสุด และรู้ว่า ‘(เรา)...หลุดพ้นแล้ว...’ !”]

คำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติธรรม โดยกล่าวถึง ประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติตามลำดับ จนบรรลุผลสูงสุดอย่างนี้ มีทั่วไปในพระไตรปิฎก และโดยมากเป็นพุทธดำรัส

ผู้ที่คุ้นกับแนวการอธิบาย และสำนวนแบบต่างๆ ในพระไตรปิฎก เมื่อพบข้อความอย่างนี้ จะแยกแยะและเข้าใจเรื่องราวได้ทันที แต่คนที่ไม่คุ้นอาจสับสนเอามาปะปนกัน

คุณปัญญา ใช้บางอย่าง ว่าพระมโนบิดเบือน ซึ่งพระมโนก็จะเถียง ไม่ขึ้นหรือดิ่งไม่หลุด แต่ถ้าจะพูดในทางเอื้อแก่พระมโน ก็อาจจะบอก เพียงว่าพระมโนอาจจะไม่ได้เจตนา ท่านเห็นอะไรพอจะเอื้อต่อเป้าหมาย ของตนก็จับเอาเข้ามา

แต่พอยกคัดตัดตอนเอา ๒ ย่อหน้านั้นมาวางเรียงกัน ก็อาจทำให้ ผู้อ่านทั่วไปเข้าใจว่ามีความหมายต่อเนื่องเป็นเรื่องของบุคคลเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม พระมโนมิได้ทำเพียงเท่านั้น พระมโนยังเขียน กำกับเข้าไปอีก ดังคำพูดของพระมโนต่อจากคำอ้างอิง ๒ ย่อหน้านั้น ว่า

“แม้พระอานนท์จะไม่กล่าวว่าตัวท่านเองตรัสรู้
ธรรมขั้นไหน แต่ในความหมายที่อาจารย์ของท่าน

กล่าวว่า “พรหมจรรย์เป็นอันเธออยู่จบแล้ว หน้าที่เป็นอันเธอทำเสร็จแล้ว” เป็นตำนานที่ใช้สำหรับการบรรลุธรรมผลขั้นสูงสุด คือ อรหัตผล ซึ่งท่านได้เข้าถึงสมัยที่ยังเป็นพระหนุ่ม และเป็นศิษย์ของพระปุณณมันตานีบุตร”

คำพูดของพระมโนตรงนี้ แสดงว่าท่านตั้งใจเขียนด้วยความเข้าใจผิดเอง หรือจะให้ผู้อ่านเข้าใจผิด ท่านองว่า พระปุณณมันตานีบุตรบอกว่าพระอานนที่ได้บรรลุอรหัตผล ตรงนี้ยังสับสนมากขึ้น

เมื่อถึงจุดนี้ คุณปัญญา ใช้บางยาง ก็สามารถติเตียนพระมโนได้ โดยชอบธรรมว่าพระมโนบิดเบือน

แต่เพื่อมองแง่มุมให้ครบถ้วนมากขึ้น เราอาจสรุปเรื่องตอนนี้ว่า คำพูดของพระมโนนั้นผิดพลาด ไม่เป็นความจริงอย่างแน่นอน แต่การที่พระมโนทำอย่างนั้น อาจเป็นไปได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ใน ๒ ข้อต่อไปนี้

- ก. พระมโนมีเจตนาบิดเบือน ต้องการทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจผิด หรือ
- ข. เกิดจากความเข้าใจผิด ซึ่งเป็นความบกพร่องทางวิชาการของพระมโนเอง คือ
  - ๑) ข้อความในพระไตรปิฎกตอนนี้ แม้จะซับซ้อนสักหน่อย แต่ถ้าตั้งใจอ่าน แม้แต่คนทั่วไปก็สามารถเข้าใจและแยกแยะเนื้อความได้ พระมโนในฐานะผู้ทำงานเรื่องนี้ จะต้องไม่ทำ ความผิดพลาดในเรื่องอย่างนี้

การที่พระมโนเข้าใจผิด ก็แสดงว่าพระมโนทำงานแบบลวกๆ อ่านผ่านๆ ก็ผลิผลามจับความมาผิดพลาด แล้วพลอยทำให้คนอื่นเข้าใจผิดตามไปด้วย เป็นการขาดความรับผิดชอบ

๒) ดังได้กล่าวแล้วว่า ข้อความอธิบายกระบวนการปฏิบัติธรรมอย่างทีพระปทุมมัตตานิบุตรแสดงแก่พระอานนท์นี้ มีมากมายทั่วไปในพระไตรปิฎก นักศึกษาหรือผู้ที่คุ้นกับพระไตรปิฎก พอพบก็มองเห็นเนื้อความชัดขึ้นมาเลย แยกเรื่องราว แยกชั้นแยกตอนได้ ไม่มีทางที่จะสับสน การที่พระมโนเข้าใจผิดพลาดแม้แต่ในเรื่องพื้นๆ อย่างนี้ ย่อมทำให้ต้องมองว่า พระมโนไม่คุ้นกับพระไตรปิฎก มีพื้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระไตรปิฎกไม่เพียงพอ

ทำงานที่มีผลต่อประชาชน

ทำไมไม่สอบถามข้อมูลหลักฐานให้ชัด

เหตุผลข้างต้นนั้น เมื่อเสริมกันกับข้อความในย่อหน้าที่สอง ก็ยังเป็นคำตัดสินที่คมชัด ซึ่งทำให้มิติของพระมโนเลือนลอย ไม่มีความหมาย

ย่อหน้าที่สอง ที่เป็นคำพูดของพระอานนท์เอง มีคำว่า **ตรีสุวัตร** ในข้อความว่า “...ข้าพเจ้าได้สดับเทศนา^๑ ของท่านปทุมมัตตานิบุตรแล้ว ก็ได้**ตรีสุวัตร**”

ตรงนี้ พระมโนบอกว่า

“แม้พระอานนท์จะไม่กล่าวว่าตัวท่านเองตรีสุวัตรขึ้นไหน แต่ในความหมายที่อาจารย์ของท่านกล่าว ... เป็นจำนวนที่ใช้สำหรับการบรรลุมรรคผลขั้นสูงสุด คือ อรหัตผล ซึ่งท่านได้เข้าถึงสมัยที่ยังเป็นพระหนุ่ม”

ถ้าพระมโนสอบถามข้อมูลให้ชัดเจนถ่องแท้ และรู้ขอบเขตความหมายของถ้อยคำ ท่านก็จะไม่ต้องทำเรื่องให้สับสนปนเป ไม่

ต้องไปเอาคำพูดของพระอาจารย์ (ปุณณะ) มาอ้างอิงผิดๆ และทำให้คนเข้าใจลึบสน

คำว่า ตรัสรู้ธรรม ในที่นี้ พระมโนก็พอรู้ที่จะยังไม่เอามาใช้ตัดสินทันทีว่าเป็นพระอรหันต์

แต่ถ้าจะเป็นนักค้นคว้าหาความจริง หรือจะให้สมเป็นนักวิชาการ ต้องไปให้ถึงความถ่องแท้-ชัดเจนมากกว่านี้

๑. เราอยู่แกล้งว่านี่เป็นคำแปล จึงต้องดูว่า คำเดิมที่เอามาแปลว่า “ตรัสรู้” ในที่นี้ คือคำใด

พอค้นดู ก็พบทันทีว่า อ้อ! “ตรัสรู้” ในที่นี้ แปลจากคำบาลีว่า “อภิสมิโต” (ฉบับอักษรโรมันของ The Pali Text Society เป็น “อภิสเมโต” ซึ่งเป็นรูปยักเยื้อง ใช้แทนกันได้) ไม่ใช่ “สมมาสมโพธิ” หรือ “พุทธโธ” เป็นต้น ที่ใช้ในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

๒. จากนั้นก็ตรวจสอบว่า “อภิสมิโต/อภิสเมโต” นั้น มีความหมายว่าอย่างไร และแคไหน เพียงใด

ชั้นแรก พอสำรวจก็พบว่า คำ “อภิสมิโต/อภิสเมโต” ที่ใช้ในข้อความ/บริบทอย่างเดียวกับที่นี้ (ธมโม...อภิสมิโต/อภิสเมโต) ปรากฏในพระไตรปิฎกมากหลายแห่ง

คำบาลีเดิมตัวเดียวกัน แต่พระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทย แปลยักเยื้องกันไปต่างๆ ว่า “ตรัสรู้ธรรม” ก็มี “บรรลุธรรม” ก็มี “เข้าใจธรรม” ก็มี

ที่นี้ก็ดูความหมาย และเรื่องราวที่บ่งบอกหรือช่วยจำกัดความหมายให้ชัด (จะดูคัมภีร์ต่างๆ รวมทั้งประเภทลัทธิศาสตร์ จำพวกวิเคราะห์ศัพท์ และพวก Dictionary ประกอบ ให้แน่นแฟ้นเข้าอีกก็ได้)

ถึงตอนนี้ก็ได้ความว่า “อภิสมิโต/อภิสเมโต” นี้มีความหมาย

กว้างๆ คือ เข้าใจธรรม หรือเข้าถึงธรรม ตั้งแต่ชาวบ้านเข้าใจธรรมชัด เจนขึ้นมา หรือเข้าใจธรรมในชั้นวิปัสสนา จนถึงมรรคผลขั้นใน ระหว่าง โดยเฉพาะความเข้าใจหรือเข้าถึงในระดับโสดาบัน (ดังเช่น กรณีของพระอานนท์ที่ว่ากันอยู่นี้)

ตัวอย่างเช่น เจ้าชายอภัย (อภัยราชกุมาร) เสด็จขึ้นเขาคิชฌกูฏ ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ได้สดับเรื่องโพชฌงค์ ๗ ที่ทรงแสดงแล้ว กราบ ทูลว่า ที่พระองค์ขึ้นเขามาเหน็ดเหนื่อยนั้น ได้ฟังธรรมแล้ว ความ เหน็ดเหนื่อยก็หายไป แล้วยังได้ ฌโม...**อภิสมิโต** อีกด้วย (ชอบคำ แปลใด โปรดเลือกเอาเอง) [ส.ม.๑๗/๖๔๐/๑๗๗; S.V.128]

พระยมกะมีความเห็นผิดว่าพระอรหันต์นิพพานแล้วขาดสูญ พระสารีบุตรอธิบายให้เข้าใจ พระยมกะละความเห็นผิดนั้นได้ และ ฌโม...**อภิสมิโต** [ส.ข.๑๗/๒๐๓/๑๓๖; S.III.112]

ที่ชัดมากกว่า อภิสมิโต เป็นการเข้าใจธรรม เข้าถึงธรรม หรือ บรรลุธรรมในขั้นต้นๆ ก็เช่น ในเรื่องของพระอุทายี ที่ท่านกราบทูล เล่าการปฏิบัติของตัวเองแต่พระพุทธเจ้าว่า ฌโม ที่ท่าน **อภิสมิโต** และมรรคที่ท่านได้แล้วนั้น เมื่อตัวท่านหมั่นอบรมทำให้มากแล้ว จะ น้อมนำท่านสู่อรหัตตผล [ส.ม.๑๗/๔๖๑/๑๒๗; S.V.90]

(ทั้งนี้จะยกเว้นก็เฉพาะพระพุทธเจ้า เพราะจะใช้คำใดก็ตาม การเข้าใจหรือเข้าถึงธรรมของพระองค์ก็รวมอยู่ที่วาระเดียวกัน คือ ครั้งที่ตรัสรู้ ณ โภธิมณฑล)

เมื่อเห็นคำศัพท์เดิม และตัวอย่างเพียงเท่านี้ ก็เพียงพอแล้ว ที่ จะบอกว่าพระอานนท์ฟังธรรมจากท่านพระปุลณมณินดานิบุตรแล้ว ก็ ฌโม...**อภิสมิโต** เป็นพระโสดาบัน ยังไม่เป็นพระอรหันต์ จนกระทั่ง ถึงวาระสังคายนาครั้งที่ ๑ จึงบรรลุอรหัตตผล

แม้แต่เมื่อพระสารีบุตรปรินิพพาน พระอาณนทก็เกิดอาการงันงมิดมนลับสนไปหมด [ส.ม.๑๙/๗๓๕/๒๑๕; S.V.162] ถอยหลังไปอีก แม้แต่ก่อนพระสารีบุตรปรินิพพาน เมื่อพระมหาบชาบดีโคตมีเถรีจะปรินิพพาน ก็ยังตรัสปลอบใจพระอาณนทที่กำลังร้องไห้เศร้าเสียใจที่พระองค์จะจากไป [ขุ.อป.๓๓/๑๕๗/๒๘๗; Ap.534]

เมื่อพระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระอาณนทก็ยังหลบไปร้องไห้ และกล่าวถึงตัวท่านเองว่ายังเป็นเสขะ ยังมีกิจต้องทำในการฝึกตน [ที.ม.๑๐/๑๓๕/๑๖๖; D.II.143]

แม้ในเถรคาถา พระอาณนทก็กล่าวเช่นเดียวกันนั้นว่าตัวท่านยังเป็นเสขะ [ขุ.เถร.๒๖/๓๙๗/๔๐๘; Thag.1045]

รวมแล้ว เรื่องนี้ หลักฐานในพระไตรปิฎกสอดคล้องกันหมด เพียงแต่ขัดแย้งกับพระมโนเท่านั้นเอง

อย่างที่พูดแล้วว่า ถ้าเราจะพูดเอื้อแก่พระมโน ก็หลีกเลี่ยงไม่ใช้คำว่าท่านบิดเบือน (อยู่ที่เจตนาของพระมโน ซึ่งเจ้าตัวรู้อย่าง)

แต่ในทางวิชาการ บอกไปตามเหตุผลว่า ความผิดพลาดของพระมโน เกิดจาก

๑. การไม่ค้นคว้าตรวจสอบข้อมูลหลักฐานให้ชัดเจน
๒. การขาดความรู้ภาษาบาลี อย่างน้อยรู้ภาษาบาลีไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถสอบค้นในขั้นตอนที่จะหาความชัดเจนที่ว่านั่นได้
๓. การผลิผลามด่วนสรุป หรือทึกทักเอา เหมือนคนที่มองขึ้นไปในท้องฟ้า พอเห็นอะไรขาวๆ ก็ตีความเหมาทันทีว่าเป็นเมฆ แทนที่จะพิจารณาตรวจตราเสียก่อน

สรุป

เรื่องที่พระมโนบอกว่า พระอานนที่ได้บรรลุอรหัตตผลแล้วตั้ง แต่ท่านยังเป็นหนุ่ม เมื่อได้ฟังคำสอนของพระปุลณณมันตานีบุตร ใน สมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้น

หลักฐานยืนยันชัดเจนว่า พระอานนที่ยังไม่ได้บรรลุอรหัตตผล ในคราวนั้น แต่ท่านได้บรรลุธรรมขั้นต้นที่สำคัญ (คือโสดาปัตติผล)

ถ้าพระมโนรู้ยู่่ว่าความจริงเป็นอย่างนี้ แต่พระมโนเจตนาทำ ให้ผู้อ่านเห็นเป็นอย่างอื่น พระมโนก็ชื่อว่าทำการบิดเบือนตามที่คุณ ปัญญา ใช้บางยาง ได้ว่าไว้

ถ้าพระมโนไม่ได้มีเจตนาบิดเบือน การกระทำผิดพลาดของ พระมโนในกรณีนี้ แสดงถึงความบกพร่องที่สำคัญ ต่อไปนี้

ก) การที่พระมโนนำข้อความในเทศนาของพระปุลณณมันตานี บุตรมาใช้เป็นเหตุผลยืนยัน หรือแม้แต่ประกอบการตัดสินหรือลงมติ ว่าพระอานนที่ได้บรรลุธรรมขั้นใดก็ตาม ทั้งที่ข้อความนั้นเป็นคำสอน แสดงลำดับการปฏิบัติทั่วไปตามปกติ ไม่เกี่ยวกับผลทางด้านผู้ฟัง เลยนั้น แสดงว่า

- พระมโนไม่คั่นกับสำนวนความในพระไตรปิฎก ทั้งที่สำนวน ความแบบนี้ปรากฏบ่อยครั้ง ซึ่งอาจเป็นเพราะท่านไม่ได้อ่าน มากพอ หรือเพราะอ่านลวกๆ ผ่านๆ ไป
- พระมโนอ่านแล้วสับสนจับความผิดพลาด เพราะเข้าใจความ หมายไม่ชัด หรือเพราะอ่านลวกๆ นั้นเอง ทำให้เชื่อมโยง เนื้อความผิดพลาด นำมาสู่การเข้าใจผิดต่อเรื่องราวทั้งหมด

ข) การที่พระมโนอ่านข้อความในพระไตรปิฎก(ฉบับแปลไทย) ว่าพระอานนท์ได้ดับเทศนาของพระปุลณมณตานิบุตรแล้ว “ก็” ได้ตรัสรู้ธรรม” แล้วลัดมาสู่ข้อยุติว่าพระอานนท์บรรลุอรหัตตผลนั้น แสดงว่า

- พระมโนอ่านแต่เพียงพระไตรปิฎกแปลภาษาไทยอย่างเดียว และแห่งเดียวนี้ โดยไม่ค้นคว้าตรวจสอบข้อมูลหลักฐานต่างๆ ที่จะทำให้เกิดความถ่องแท้ชัดเจน ทั้งที่ข้อมูลหลักฐานนั้นก็พร้อมอยู่ หาไม่ยาก คือคำบาลีเดิมที่ถูกแปลในกรณีนี้ว่า “ตรัสรู้ธรรม” นั้น ได้แก้คำว่า “อภิสมิโต/อภิสมโต” ซึ่งพบได้มากแห่ง และพระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทยได้แปลไปต่างๆ (เช่นว่า ตรัสรู้ธรรม, บรรลุธรรม, เข้าใจธรรม) และ/หรือ
- พระมโนอาจจะรู้เข้าใจภาษาบาลี ไม่เพียงพอที่จะเข้าใจความหมายของศัพท์ และที่จะค้นคว้าลงลึกเพื่อให้ได้ข้อยุติในขอบเขตความหมายของศัพท์นั้น ว่า “อภิสมิโต/อภิสมโต” ที่แปลมาว่า “ตรัสรู้ธรรม” “บรรลุธรรม” หรือ “เข้าใจธรรม” นั้นแคไหนชั้นใด ทั้งที่เมื่อค้นดูแล้วก็จะชัดว่า เป็นการบรรลุธรรมขั้นต้นๆ ที่ใช้ได้ทั่วไป (ไม่ถึงอรหัตตผล)

ค) ข้อมูลหลักฐานจากที่อื่นๆ ในพระไตรปิฎก อีกมากแห่ง ล้วนบ่งชี้อย่างสอดคล้องกันทั้งหมดว่า ก่อนพุทธปรินิพพาน พระอานนท์ยังไม่ได้บรรลุอรหัตตผล การที่พระมโนไม่ได้นำข้อมูลหลักฐานเหล่านั้นมาพิจารณาประกอบด้วย แสดงว่า

- พระมโน นอกจากไม่รู้ถึงข้อมูลเหล่านั้นแล้ว ก็ไม่พยายาม หรือไม่สนองความรับผิดชอบ ที่จะค้นหาตรวจสอบให้แน่นอนชัดเจน
- ยิ่งกว่านั้น เนื่องจากความหะหลวมในการทำงาน หลักฐาน

ที่พระมโณนำมาเสนอเพื่อบอกว่าพระมหาปชาบดีแสดงความ
คับแค้นใจต่อการกระทำของพระมหากัสสปะ (ตามเรื่องต่อ
ไปข้างหน้า) นอกจากไม่เป็นจริงอย่างนั้นแล้ว กลับกลายเป็น
เป็นหลักฐานที่ยืนยันอย่างชัดเจนยิ่ง ทั้งโดยอรรถและ
พยัญชนะว่า พระอานนทียังเป็นเสขะไม่ได้บรรลุอรหัตตผล
ขณะเสวราโคกร้าให้อยู่ ได้รับน้ำพระทัยการุณย์ของพระ
มหาปชาบดีโคตมีเถรีที่กำลังจะปรินิพพาน ทรงปลอมโยน
ให้กำลังใจ ด้วยพระวาจาอันมุ่งให้เกิดความภูมิใจและมั่นใจ

จากที่พูดมา จะเห็นว่า การชี้แจงเป็นเรื่องสิ้นเปลืองเวลามาก
คนที่เข้าใจอะไรผิดพลาด แล้วพูดอะไรออกไปนิดเดียว ก่อปัญหาทำ
ให้คนเข้าใจผิด เวลาใครจะชี้แจงพูดให้คนกลับมาเข้าใจให้ถูก ต้อง
อธิบายยืดยาว แล้วก็เพียงเรื่องของการแก้ปัญหา ไม่เกิดการ
สร้างสรรค์ ถ้าไม่จำเป็น จึงไม่ควรจะต้องมาเสียเวลา

เรื่องนี้ ได้เคยคิดว่าจะเขียนจดหมายไปบอกให้พระมโณเข้าใจ
ข้อผิดพลาดทางวิชาการในงานเขียนของตน แต่ก็เช่นเดียวกับจดหมาย
อื่นๆ คือคงต้องรอเวลาอีกนาน

ครั้นถึงเวลานี้ การสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนเป็นเรื่อง
สำคัญกว่า เพราะงานที่เลื่อนลอยของพระมโณ ได้ทำให้คนไม่น้อยที่
ตื่นยุคสมัยแต่ไม่รู้เท่าทัน เกิดความหลงผิดหรือไม่ก็สับสนไป

การทำให้ชาวบ้านรู้เข้าใจกลายเป็นเรื่องจำเป็นและเร่งด่วนกว่า
ส่วนพระมโณนั้นก็ต้องให้ท่านรู้ตัวไปพร้อมกับที่ชาวบ้านรู้จักท่าน

ตอน ๒

(ยาว)

ถ้านักวิชาการไทยได้แค่นี้ สังคมไทยไม่มีทางพัฒนาขึ้นเลย

ขาดความรู้ และ ทำงานลวกๆ

กรณีว่า: “พระมหากษัตริย์เป็นพุทธทายาท”

และว่า: “พระมหากษัตริย์คือผู้มีค้ำบัลลังก์”

เรื่องความรู้

- สืบรากเหง้า ดัมกิร์พระ**ธรรมศาสตร์**
- ระบบ **สมณะ** vs. **พราหมณ์**
- อุดมการณ์ **พุทธทายาท** vs. **พราหมณ์**
- คำศัพท์: **บท & ตติถิกจารย์**

ถ้านักวิชาการไทยได้แค่นี้

สังคมไทยไม่มีทางพ้นความล้มเหลว

จากเอกสารของคุณปัญญา ใช้บางยาง นี้เอง เมื่ออาตมภาพ อ่าน และตรวจสอบข้อมูลกับหนังสือของพระมโน ก็เลยได้อ่าน หนังสือเหตุเกิด พ.ศ. ๓ ส่วนที่คุณปัญญายกข้อความไปชี้ข้อผิดพลาด นั้น พร้อมทั้งส่วนใกล้เคียง ทั้งก่อนและหลังจากนั้นรวม ๑๒ หน้า

พอดีว่า ๑๒ หน้านี้เป็นตอนสำคัญ ซึ่งจบลงที่คำสรุปของ พระมโน ที่ท่านมีคำทิ้งท้ายซึ่งท่านอาจจะคิดว่าเป็นไม้ตาย หรือ อย่างที่ชาวบ้านเรียกว่าหมัดเด็ด

แต่ก็บอกได้ง่าย โดยไม่ต้องเสียเวลาตรวจสอบ เพราะพออ่าน ผ่านก็เห็นได้ชัดๆ ว่า ใน ๑๒ หน้า ซึ่งมีเรื่องต่างๆ เกิน ๑๐ ประเด็น นั้น ทุกประเด็นเป็นเพียงเรื่องของการที่พระมโน เข้าใจข้อมูลผิด (ถ้าไม่เจตนากล่าวเท็จ) หรือผลลึกลับที่กักเก็บเอาไปผิดๆ ไม่มี สถานะเพียงพอที่ถึงขั้นจะเป็นการตีความทางวิชาการ

ในที่นี้ จะยกเอาประเด็นที่พอจะเห็นได้ว่าเป็นไม้ตายของพระ มโน หรือข้อสำคัญที่สุด โดยเฉพาะจุดที่พระมโนจับเป็นข้อสรุปของ บทเลขที่เดียว

ข้อความส่วนนี้ อยู่ในหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๓ เล่ม ๒ ตั้งแต่ขึ้นหัว ข้อในหน้า ๒๑๘ จนจบในหน้า ๒๒๑ รวม ๔ หน้า ซึ่งมีประเด็นสำคัญ ๒ เรื่อง คือ

๑. เรื่องว่า พระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท
๒. เรื่องว่า พระมหาปาชาบดีโคตมีแสดงความคับแค้นใจ

พิจารณาเพียง ๒ ประเด็นนี้ ก็มากเกินไปที่จะเห็นความหลงผิดของพระมโน และความเลือนลางแห่งข้อเขียนของพระมโน

(เมื่อแรกเขียน คิดว่าจะชี้การอ้างข้อมูลผิดๆ ของพระมโนออกมา ซึ่งเป็นเรื่องง่าย ใช้เนื้อที่ รวมทั้งเรื่องก่อนนี้ คือเรื่องพระอานนท์บรรลุนิพพานด้วย เพียง ๔-๕ หน้ากระดาษ ก็พอ แต่เขียนไปๆ กลายเป็นเกือบ ๒๐๐ หน้า เมื่อเขียนจบแล้ว ก็เลยต้องกลับมาจัดวางรูปใหม่ โดยขอแยกการพิจารณา ๒ ประเด็นนั้นออกไปต่างหากกัน และข้อความที่คัดจากหนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๑* ก็ต้องแยกเป็น ๒ ตอนด้วย)

เรื่องว่า

พระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท

ขอคัดข้อความจากหนังสือของพระมโน เหตุเกิด พ.ศ. ๑๒๖ เล่ม ๒ ตั้งแต่ขึ้นหัวข้อในหน้า ๒๑๘ ไปแค่จบเรื่อง “พุทธทายาท”^{*} มาให้ดูกัน ดังนี้

“ภิกษุณีเพียงรูปเดียวเท่านั้นที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะ
---ภัททกาปิลาณีเถรี

ในพระไตรปิฎกทั้งหมดนั้นชื่อพระมหากัสสปะมีปรากฏอยู่ไม่น้อยกว่า ๑๗๖ ครั้ง ทั้งในพระวินัยและพระสุตตันตปิฎก ใน ๑๕ กรณีด้วยกัน อ้างถึงประวัติส่วนตัวของท่าน บทสนทนาระหว่างท่านกับพระพุทธเจ้า การโต้ตอบระหว่างท่านกับพระสารีบุตร แต่ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ ไม่ปรากฏบทสนทนาระหว่างพระมหากัสสปะกับสตรีแม้แต่ครั้งเดียว แม้กระทั่งเมื่อท่านถูกภิกษุณีทั้ง ๒ รูปคือ อุลลันทาและอุลลติสสาภิกษุณีบริภาษ พระมหากัสสปะก็มีได้พุดกับภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่งโดยตรง แต่เป็นการเจรจากับพระอานนท์

ในพระไตรปิฎกพระมหากัสสปะเองไม่เคยกล่าวถึงหญิงใดเลย แม้ภริยาเก่าของท่านเอง มีแต่ภิกษุณีภัททกา

---

^{*} ขีดเส้นใต้ และการใช้ตัวหนา (Bold) เฉพาะที่ แสดงใหม่ในการยกมาอ้างนี้

ปิลานีเท่านั้นที่กล่าวว่าเคยเป็นอดีตภริยาของท่าน และยกย่องพระมหากัสสปะในฐานะพุทธทายาท และให้การยกย่องอยู่ตลอดเป็นคาถาเดียวของนางที่ปรากฏในภัททกาปิลานีเถรีคาถา ดังมีความว่า

[๔๓๘] พระมหากัสสปะท่านเป็นโอรสของพระพุทธเจ้า เป็นทายาทของพระพุทธเจ้า เป็นผู้มั่งคั่งตั้งมั่นดีแล้ว รู้ระลึกถึงชาติก่อนๆ ได้ ทั้งเห็นสวรรค์และอบาย อนึ่ง ท่านบรรลุนิพพานอันเป็นความสิ้นไปแห่งชาติเป็นผู้เสร็จกิจแล้วเพราะรู้ยังเป็นมุนีเป็นพราหมณ์ผู้มีวิชา ๓ ด้วยวิชา ๓ เหล่านี้ นางภัททกาปิลานีเป็นผู้มีวิชา ๓ เหมือนพระมหากัสสปะ เป็นผู้ละมัจจุชณะมารพร้อมทั้งพาหนะแล้ว ย่อมทรงไว้ซึ่งร่างกายอันมีในที่สุดเราทั้งสองบวชแล้วเพราะเห็นโทษในโลก เราทั้งสองนั้นเป็นผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว มีอินทรีย์อันฝึกแล้ว เป็นผู้มีความเย็นใจ คับสนิทแล้ว

(ขุ. 26/438/394; Thig. 63-66)”

- พอแยมปาก ก็ปล่อยพิรุณออกมา

จากข้อความของพระมนโ ที่ยกมาตอนนี้ ที่จริง แค่เริ่มต้น พออ่านหัวข้อที่พระมนโตั้งขึ้นมาว่า “ภิกษุณีเพียงรูปเดียวเท่านั้นที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะ --- ภัททกาปิลานีเถรี” และคำบรรยายใกล้เคียงๆ นั้น เช่นว่า “ไม่ปรากฏบทสนทนาระหว่างพระมหากัสสปะกับสตรีแม้แต่ครั้งเดียว” ก็น่าสังเกตแล้วว่าพระมนโกำลังพยายามแสดงความจริง หรือกำลังพุดจูงคนให้เข้าสู่เป้าหมายอะไรของท่าน

เรื่องนี้ ถ้าพระมโนจะตั้งใจพูดความจริง ก็พูดได้ง่ายมากกว่า “พระมหากัสสปะเป็นพระภิกษุเพียง ๑ ในไม่กี่รูป ที่มีภิกษุณีกล่าวถึง แม้แต่พระอัครสาวก คือ พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ที่พระมหาปชาบดีเยื้องถึง ท่านก็มีได้ออกนาม”

พระภิกษุอีกรูปหนึ่ง ที่มีภิกษุณีกล่าวถึง คือพระอุปกะ (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กาสะ”) และภิกษุณีที่กล่าวถึงท่าน ก็คือพระจาปาเถรี ซึ่งเป็นภรรยาเก่าของพระอุปกะ ในกรณีนี้ พระอุปกะออกบวชก่อน และเมื่อทั้งสองท่านได้พบปะกัน คำสนทนาครั้งนั้นได้นำไปสู่การบวชของพระจาปาเถรี

เรื่องจึงคล้ายกับพระมหากัสสปะ ในแง่ที่ว่า ภิกษุณีที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะ ก็คือภรรยาเก่าของท่าน ได้แก่ พระภัททกาปิลาณีเถรี ซึ่งเมื่อออกบวชแล้ว ก็ถือพระมหากัสสปะเป็นกัลยาณมิตร

(ความจริง เท่าที่พบ มีภิกษุณีเพียง ๓ รูป ที่กล่าวถึงพระภิกษุ คือ พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีออกนามพระอัญญาโกณฑัญญะและโอรสนัดดาของท่าน และกล่าวถึงพระอัครสาวกโดยไม่ออกนาม พระภัททกาปิลาณีกล่าวถึงพระมหากัสสปะสามีเก่าของท่าน และพระจาปาเถรีกล่าวถึงพระอุปกะสามีเก่าของท่าน ดูแล้วไม่มีอะไรน่าตื่นเต็น)

การที่ในพระไตรปิฎก แทบไม่มีเรื่องบันทึกไว้เกี่ยวกับภิกษุณีใดๆ ที่ได้กล่าวถึงพระมหาสาวกทั้งหลายนั้น เป็นเรื่องปกติ ไม่ผิดแปลกอะไร เหตุผลก็เป็นเรื่องเห็นได้ง่าย (ถ้าถึงเวลา จะว่าให้ฟัง)*

* ยิ่งกว่านั้น ไม่ใช่แค่ว่ามีภิกษุณีเพียงรูปเดียวเท่านั้นที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะ แม้แต่ภิกษุซึ่งมีจำนวนมากกว่าภิกษุณีนักหนา ก็มีเพียง ๒-๓ รูปเท่านั้น ที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะ

การที่กล่าวถึงก็ด้วยมีเหตุผลเฉพาะ เช่น พระกุมารกัสสป ออกชื่อพระมหากัสสปะ เพราะเล่าประวัติของตัวเองว่า ตอนเป็นเด็กน้อยได้ชื่อมาโดยอิงชื่อของพระมหากัสสปะ [ช.อ.ป.

33/125/17; Ap.475]

เช่นเดียวกัน โฉนพระมโนจึงว่า “ไม่ปรากฏทสนทนา ระหว่างพระมหากัสสปะกับสตรีแม่แต่ครั้งเดียว” ทั้งที่ถ้าจะพูดให้เต็มความจริง ก็ต้องบอกว่า “ไม่ปรากฏทสนทนา ระหว่างพระมหากัสสปะกับสตรีหรือบุรุษคนใดแม่แต่ครั้งเดียว”

(ก็รู้กันอยู่ว่าพระมหากัสสปะถือธุดงค์อยู่ป่า ท่านก็พบปะพูดคุย อยู่ในหมู่พระภิกษุในป่า นั้น เป็นเรื่องธรรมดา แต่เวลาออกบิณฑบาต ท่านพบปะสตรีหรือบุรุษอย่างชาวบ้าน ท่านก็พูดจาสนทนาด้วย แต่ส่วนมากคงไม่มีเหตุสำคัญที่ถึงกับจะเอามานันทิกไว้ในพระไตรปิฎก ถ้า น่าสนใจอย่างครั้งที่ท่านไปบิณฑบาตเจอกับพระอินทร์แปลง ก็คงมี บันทิกไว้แน่)

ก็เช่นเดียวกันอีก ทำไมพระมโนไม่พูดให้คนรู้ความจริงซึ่งท่าน ควรจะพูดให้เข้าชุดกับข้างต้นนั้นว่า “พระมหากัสสปะไม่เคยกล่าวถึงบุรุษ คนใดเลย นอกจากคนเป็นโรคเรื้อน ที่ท่านไปรับอาหารบิณฑบาตมาฉันโดย ไม่มีความรังเกียจ” [ดูเรื่องที่ ขุ.เถร.26/398/409; Thag.1054-5]

พระมโนยิ่งผิดเต็มที่เมื่อพูดยั่วว่า “ในพระไตรปิฎก พระมหากัสสปะเองไม่เคยกล่าวถึงหญิงใดเลย” เพราะที่จริงนั้น “พระมหากัสสปะกล่าวถึงหญิงกำพร้ายากไร้ ที่ท่านตั้งใจไปรับบิณฑบาต”

(สตรีคนนี้ยากจนมาก และเป็นกำพร้าด้วย เพราะครอบครัวของเธอเป็นโรคระบาดล้มตายกันหมด เหลือเธออยู่คนเดียว ไม่มีทางไป ต้องอาศัยบ้านคนที่เขาการุณย์ให้อยู่ พระมหากัสสปะตั้งใจไป

นอกนั้นก็เป็นเรื่องของพระสาวกที่ท่านกล่าวชื่นชมคุณความดีของพระสาวกรูปอื่น หรือชื่นชมคุณความดีของกันและกัน ซึ่งมักจะกล่าวถึงต่อๆ กันหลายรูป เช่น พระมหาโมคคัลลานะ ปรามการนิพพานของพระสารีบุตร กล่าวถึงตัวท่านเอง แล้วกล่าวชื่นชมพระมหากัสสปะ [ขุ.เถร. 26/400/427; Thag.1158-69] พระอุบาลีกล่าวถึงชื่อพระมหาสาวกหลายองค์ ตั้งแต่พระสารีบุตร มา และกล่าวถึงพระมหากัสสปะรวมไว้ด้วย แต่ไม่ได้ระบุออกนาม [ขุ.อป.32/8/63; Ap.44])

โปรดเธอ ตอนแรกที่พบ เธอเห็นว่าตนมีแต่อาหารอย่างเลวน่ารังเกียจ จึงนิมนต์ท่านไปรับของผู้อื่น แต่พระมหากัสสปะปฏิเสธแม้แต่ของ ถวายจากท้าวลักกะ และแสดงความเต็มใจรับอาหารเลวๆ จากเธอ ทำให้เธอเกิดปีติปลาบปลื้มใจมาก [ขุ.วิ. 26/20/30; Vv.184-193])

ขอเติมว่า เรื่องที่เล่าในวงเล็บข้างบนนี้ เลยทำให้พลอยขัดแย้งไปด้วยพร้อมกันว่า ที่พระมโนบอกว่า “ไม่ปรากฏทสนทนา ระหว่างพระมหากัสสปะกับสตรีแม่แต่ครั้งเดียว” นั้น คำพูดของพระมโนไม่เป็นความจริง

(ถึงจะไม่ใช่บทสนทนาโดยตรง แต่การที่พระมหากัสสปะเอง กล่าวถึงเรื่องนี้ ก็โยงไปยังเรื่องทีอรรถกถาเล่าว่า เมื่อพระมหากัสสปะ รับบิณฑบาตแล้ว ท่านได้ฉันทน์ ณ ที่นั้น และกล่าวคำอนุโมทนา ซึ่งทำให้ สตรีผู้นั้นปลื้มใจมาก [วิมาน.อ.๑๐๘])

ความจริงนั้นกลับตรงข้ามกับที่พระมโนพูด กลายเป็นทำให้ท่านควรจะต้องพูดใหม่ว่า “ไม่ปรากฏทสนทนา ระหว่างพระมหากัสสปะกับ ~~พระ~~ **บุรุษ**แม่แต่ครั้งเดียว”

(นี่เดชะบุญว่า พระมโนท่านเดินเรื่อง [หรือผูกเรื่อง?] มาในทางที่พระมหากัสสปะกลายเป็นผู้รังเกียจ-เหยียดสตรี เรื่องก็เป็นอย่างได้เห็นกันมา ทีนี้ เมื่อพระมโนท่านมองพระมหากัสสปะในทางไม่ดีแล้ว ถ้าท่านเจอเรื่องพระมหากัสสปะเอาใจใส่คุณผู้หญิงที่กำลังร่ำยากจนนี้ พระมโนมีเล่นงานพระมหากัสสปะเลยหรือ พระมโนอาจจะบอกว่า เห็นไหม! พระมหากัสสปะนี่เจ้าชู้ ถ้าเป็นผู้หญิง แม่แต่ยากจน ก็เอาใจใส่ ใครจะเถียงพระมโน ต้องเตรียมเรื่องคนเป็นโรคเรื้อนไว้ยัน)

หลักฐานเรื่องหญิงกำลังร่ำยากจนคนนี้ ก็ยืนยันที่พระมโนพูดนั้น ไม่จริงเลย และมาลดคะแนนงานของท่านลง ให้กลายเป็นงานลวกๆ มากขึ้น (ถ้าไม่เป็นงานลวกๆ ก็ยิ่งร้าย คือจะกลายเป็นงานบิดเบือน)

ควรทราบด้วยว่า พระมหากัสสปะเวลาออกบิณฑบาต จะมุ่งไปตามตรอกชอกชอยที่คนยากจนชั้นแค้นและคนกำพร้าอยู่อาศัย ดังมีคราวหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงเห็น และได้ทรงเปล่งพุทธอุทานขึ้นชมต่อท่าน (ขุ.อ. 25/43/78; Ud.4)

ไม่ต้องมากเลย อ่านมาเพียงแค่นี้ ก็ทำให้ดูเหมือนกับว่าพระมโนนี้ กำลังพยายามทำให้คนมีภาพลักษณ์ของพระมหากัสสปะ ตรงข้ามกับบุคลิกที่เป็นจริงของท่าน

อย่างไรก็ตาม เรื่องปลุกย่อยนี้จะทิ้งไปก่อน แต่ตอนนี้ก็ได้ข้อควรระวังว่า เราคงจะต้องมองพระมโนทั้ง ๒ แ่ง คือ

๑. แ่งข้อเท็จจริง ว่าเรื่องราวข้อมูลเป็นอย่างที่พระมโนบอกหรือไม่

๒. แ่งวิธีพูด ว่าพระมโนพูดเพื่อให้ช่วยกันหาความจริง หรือพูดเพื่อจูงคนไปเข้าเป้าหมายหรือไปเข้ากับดักอะไรหรือเปล่า

ส่วนในแง่สาระทางความคิด ที่จะเป็นการวิเคราะห์จนถึงวิจัยอะไรนั้น คงต้องขอภัยที่จะพูดว่า งานของพระมโนไม่มีฐานที่จะไปถึงขั้นนั้น และการพิจารณาดูงานของพระมโนก็จบลงโดยเห็นความทลายแค่ชั้นข้อมูลเท่านั้น

เพื่อไม่ให้เสียเวลา ก็หันไปดูประเด็นหลักกันเลย คือ เรื่องที่ว่าพระมหากัสสปะเป็น “พุทธทายาท”

- พุทธทายาทอะไร ทั้งหญิงทั้งชาย มากมายครึ่งร้อย

เรื่องราวพระมหากัสสปะเป็น “พุทธทายาท” นี้ นอกจากตอนที่ยกมาให้ดูแล้ว พระมโนยังพูดไว้ในหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ อีกหลายแห่ง ทั้งในและนอก ๑๒ หน้า ที่อาตมภาพได้อ่าน ก็พลิกผ่านไปได้พบมา โดยเฉพาะหน้า ๒๐๔ ว่า

“พระมหากัสสปะมักได้รับการ**ขนานนาม**เพิ่มเติมอีกว่า เป็น**พุทธทายาท** ซึ่งมีพระภิกษुक่่าวซ้ำกันถึง ๓ ครั้งในพระไตรปิฎก”

(ความตอนนี้ ขอโอกาสแก้ไขคำพูดของพระมโนที่คลุมเครือให้ตรงตามข้อมูลจริงหน่อยว่า มีการกล่าวถึง ๔ แห่ง พระภิกษุต่างรูปกล่าว ๒ ครั้ง พระภิกษุณีรูปเดียวกันกล่าวซ้ำ บันทึกลงไว้ ๒ แห่ง)

เนื่องจากเป็นหลักฐานในพระไตรปิฎก ที่มีผู้กล่าวถึงพระมหากัสสปะว่าเป็นพุทธทายาท จึงขอยกมาให้ดู (สงวนไว้ก่อน ๑ แห่ง)

คำกล่าว ๑ แห่ง เป็นของพระภิกษุ คือ พระมหาโมคคัลลานะ (เหตุเกิด พ.ศ. ๗ หน้า ๒๐๔)

“**ดูกรพราหมณ์ ท่านจงไหว้พระกัสสปะผู้สงบระงับ ผู้ยินดีแต่ในธรรมอันสงบ อยู่ในเสนาสนะอันสงัด เป็นมุณี เป็นทายาทแห่งพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด...**”

(ขุ. 26/400/367; Thag. 1167-1173)

อีก ๒ แห่ง (แต่เป็นข้อความเดียวซ้ำกัน) เป็นของพระภิกษุณี คือ พระภัททกาปิลาณี ซึ่งเป็นภรรยาเก่าก่อนบวช ของพระมหากัสสปะ (เหตุเกิด พ.ศ. ๗ หน้า ๒๑๙ ซึ่งมีใน ๔ หน้าที่ยกมาให้ดูแล้ว) ว่า

“[๔๓๘] พระมหากัสสปะท่านเป็น**โอรส**ของ**พระพุทธเจ้า** เป็น**ทายาทของพระพุทธเจ้า** เป็นผู้มิจิตตั้งมั่นดีแล้ว...”

(ขุ. 26/438/394; Thig. 63-66)

(ข้อความเดียวซ้ำกันของพระภัททกาปิลาณีเถรีนี้ มาในคัมภีร์อุปทาน พระไตรปิฎก เล่ม ๓๓ ด้วย จึงบอกไว้ให้ครบ คือ ขุ.อป. 33/167/357; Ap. 583)

ความเป็นพุทธทายาทของพระมหากัสสปะนี้ พระมโนมองอย่างไร ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่จะต้องพิจารณา จะเห็นได้ชัดจากคำพูดของพระมโน ต่อไปนี้ (เหตุเกิด พ.ศ. ๓ หน้า ๒๑๐)

“ในยุคนั้นที่พระมหากัสสปะเป็นผู้ใหญ่ในการบริหารคณะสงฆ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งคณะสงฆ์ให้ความเคารพพระมหากัสสปะเท่าเทียมกับพี่ชายคนโตของตระกูล ผู้ที่มีสิทธิในการบริหารสงฆ์ หลังจากที่ พระพุทเจ้าผู้ทรงเป็นสังฆบิดร ได้จากไปแล้ว ตามกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ในกัมภีร์พระธรรมศาสตร์

หากพิจารณาโดยอาศัยมุมมองจากเชิงสัมพัทธ์ย่อมประเมินได้ว่า เมื่อพระพุทเจ้าทรงดับขันธปรินิพพานได้ไม่นาน พระมหากัสสปะได้รับฐานะจากกฎหมาย ในวัฒนธรรมอินเดียที่จะให้ทายาท คือ บุตรชายคนโต ที่มีชีวิตอยู่ ได้รับช่วงต่อในการบริหารวงศ์ตระกูล”

ในหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๓ ของพระมโนนี้ มองเห็นชัดเจนว่า พระมโนมองความเป็นพุทธทายาท ในความหมายว่าเป็นสถานะที่มีอำนาจในการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ สืบต่อจากพระพุทเจ้า

สถานะที่ว่านี้ พระมโนมอง (ตามคำพูดของพระมโน) ว่า “พระมหากัสสปะได้รับฐานะจากกฎหมาย ในวัฒนธรรมอินเดียที่จะให้ทายาท คือ บุตรชายคนโตที่มีชีวิตอยู่ ได้รับช่วงต่อในการบริหารวงศ์ตระกูล”

เมื่อมองอย่างนี้ คิด เข้าใจ หรือตีความอย่างนี้แล้ว พระมโนก็บรรยายภาพของพระมหากัสสปะและความเป็นไปของคณะสงฆ์ไปตามนั้น ซึ่งเราก็ควรจะดูว่า พระมโนมีฐานอันชอบธรรมที่จะมอง

หรือดีความอย่างนั้นหรือไม่ ตลอดจนว่า ฐานที่พระมโนเอามาตั้งให้ เราดูนั้นเป็นของจริง หรือเป็นเพียงภาพลวงตา

มาดูเป็นขั้นตอนไปเลย ตั้งต้นแต่ว่า ความเป็นพุทธทายาทนั้น เป็นมาอย่างไร และมีความหมายอย่างไรกันแน่

เพื่อให้สว่างแจ่มกันไปเลย ถึงแม้จะมีพุทธพจน์ตรัสไว้เมื่อใกล้ พุทธปรินิพพานว่า เมื่อพระองค์ล่วงลับไปแล้ว พระธรรมวินัยจะเป็น ศาสดาของพุทธบริษัททั้งปวง แต่เราก็ดูว่าก่อนนั้นพระพุทธานุเจ้า ทรงเคยตั้ง เคยมอบหมาย เคยให้ยึดถือ หรือแม้แต่ตรัสเรียก/ตรัส ถึงใคร เป็น “ทายาท” ของพระองค์หรือไม่

เมื่อตรวจค้นพระไตรปิฎกทั้งหมด ก็จะทราบว่า พระพุทธานุเจ้า ไม่เคยตั้ง-มอบหมาย-ให้ยึดถือหรือแม้แต่ตรัสเรียก/ตรัสถึงใคร ว่า เป็น “ทายาท” ของพระองค์ (เรื่องนี้ มีแง่มุมบางอย่างที่จะพูดข้างหน้า)

แต่กลับได้พบว่า มีพระสาวกจำนวนมาก ทั้งพระภิกษุและพระ ภิกษุณี ไม่น้อยกว่า ๔๐ ท่าน ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นทายาทของ พระพุทธานุเจ้า

ผู้ที่ใช้คำกล่าวหรือเรียกว่า “ทายาทของพระพุทธานุเจ้า” หรือ “พุทธทายาท” นี้ เป็นพระสาวกทั้งนั้น

พระสาวกบางท่านกล่าวชื่นชมพระสาวกท่านอื่นว่าเป็นพุทธ ทายาท

พระสาวกบางท่านกล่าวชื่นชมตนเองว่าเป็นพุทธทายาท

พระสาวกบางท่านกล่าวชื่นชมทั้งพระสาวกท่านอื่น และตน เองว่าเป็นพุทธทายาท

พระสาวกบางท่านกล่าวชื่นชมเป็นกลางๆ ถึงการที่ใครก็ตามที่ ทำอย่างนั้นๆ จะได้เป็นพุทธทายาท

หลายแห่งเป็นคำพยากรณ์ของพระพุทธานุเจ้าในอดีต

อีกทั้งฟังล้งเกิดด้วยว่า คำกล่าวเหล่านี้ ล้วนเป็นคาถา คือคำ ประพันธ์ร้อยกรอง ที่เรียกว่าฉันท์ทั้งสิ้น

ถึงตอนนี้ ถ้ามองอย่างพระมโนก็ต้องยุ่งกันหนัก เช่น จะต้อง หาทางตัดลีนว่าท่านไหนแน่เป็นพุทธทายาท แล้วก็ต้องมืองค์ที่จริงกับ องค์กรที่ปลอม หรืออาจจะมืองค์ที่เคยเป็นแล้วพันไปหรือถูกปลด และ มืองค์ที่ตั้งใหม่ ต้องหาหลักฐานว่าองค์ไหนเป็นก่อน องค์ไหนเป็นที่ หลัง อาจต้องเถียงหรือทะเลาะกัน

ยิ่งกว่านั้น อาจจะต้องนึกคิดเป็นอกุศลว่า ทำไมพระสาวกบาง ท่านมาตั้งตัวเองเป็นทายาทของพระพุทธเจ้า เอ นี่พระสาวกท่าน ต้องการอำนาจกันด้วยหรือ ดูแล้วพระสาวกจะอยู่กันอย่างวุ่นวาย คงไม่ใช่เรื่องสงบเสียแล้ว

แทนที่จะมาเถียงหรือมาเดากันอยู่ ก็เอาของจริงมาดูเสียเลย เพียงให้ชาวบ้านได้อ่านข้อความที่พระสาวกท่านกล่าวถึงตัว ท่านเองก็ดี กล่าวชื่นชมพระสาวกท่านอื่นก็ดี ว่าเป็นพุทธทายาท เดี่ยวคนที่อ่านก็จะชัดขึ้นมาเองเลยว่า ทำไมจึงมีพุทธทายาทมากมาย นัก ความเป็นพุทธทายาทมีความหมายว่าอย่างไร และทำไมจึงชื่นชม ตัวเองว่าเป็นพุทธทายาท

รับรองว่าเป็นเรื่องที่ย่างและเห็นได้ชัดเจนกว่า จะแจ้งกว่าที่ จะรอให้พระมโนหรือใครๆ มาตีความให้ฟัง

ขอทำความเข้าใจก่อนว่า ข้อความที่กล่าวถึงการเป็นพุทธ ทายาท นี้ มีสำนวนที่แยกคร่าวๆ เป็น ๒ แบบ

แบบที่ ๑ คำบาลีที่ใช้ เป็น พุทธสฺส ทายาโท บ้าง ทายาโท พุทฺธสฺส ทายาโท บ้าง ใช้คำเรียกพระนามอย่างอื่นแทนคำว่า “พุทธ” ก็มี เช่นในข้อความว่า ทายาทโก...อคุควาทีโน

ที่ใช้สั้นๆ ยกคำมาใส่ในภาษาไทยได้ทันทีว่า พุทธทายาโท มี

เฉพาะที่กล่าวถึงพระอัญญาโกณฑัญญะองค์เดียว

(แบบที่ ๑ นี้ มีเฉพาะในคัมภีร์เถร-เถรีคาถา คือพระไตรปิฎก เล่ม ๒๖ เท่านั้น เว้นแต่ โกณฑญฺโฆ พุทธทายาท ซึ่งมาในพระไตรปิฎกเล่ม ๑๕ ด้วย ในข้อความเดียวกัน)

แบบที่ ๒ คำบาลีที่ใช้ ถ้าเป็นภิกษุ ว่า “ตสฺส ... ทายาท” ถ้าเป็นภิกษุณี ว่า “ตสฺส ... ทายาทา” (“ตสฺส” = ของพระองค์, ของพระศาสดา/พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น) เหตุที่ใช้สรรพนาม “ตสฺส” เพราะสำนวนแบบที่ ๒ นี้น่า โดยมีความอื่นที่พูดถึงพระพุทธเจ้ามาก่อนข้างหน้า แล้ว จึงไม่ต้องพูดซ้ำอีก ขอยกมาให้ดูเป็นตัวอย่าง

ถ้าเป็นภิกษุ ว่า

โคตโม นาม โคตฺเตน   สตุถา โลเก ภวิสฺสตี ฯ
ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาท   โอรโส ธมฺมนิมฺมิตโต

ถ้าเป็นภิกษุณี ก็ว่า

โคตโม นาม โคตฺเตน   สตุถา โลเก ภวิสฺสตี ฯ
ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาทา   โอรสา ธมฺมนิมฺมิตตา

แปลว่า: พระศาสดาทรงพระนามว่าโคตมโดยพระโคตร จักมีในโลก ผู้นี้จักเป็นทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น ในธรรมทั้งหลาย (จะว่า: “จักเป็นทายาท ในธรรมทั้งหลาย ของพระศาสดาพระองค์นั้น” ก็ได้) จักเป็นโอรส เป็นผู้ที่ธรรมเนรมิต

(แบบที่ ๒ นี้ มาในคัมภีร์อปทาน คือพระไตรปิฎกเล่ม ๓๒-๓๓ คำและสำนวนที่ใช้ต่างจากนี้ ก็มีบ้าง แต่น้อย)

ขอให้สังเกตไว้ด้วยว่า ทั้งสองแบบนี้ มักจะหรืออาจจะมีคำที่พ่วงมาด้วยว่า โอรโส/โอรสา หรือ ปุตุโต/ธิดา และคำว่า ธมฺมนิมฺมิตโต/ธมฺมนิมฺมิตตา ก็เป็นตัวบ่งความหมายที่สำคัญ

- กุญแจของจริง ก็เข้าใจเอง ว่า “พุทธทายาท” คือใคร

ที่นี่ ก็มาดูตัวอย่างของจริงกันหน่อย เริ่มด้วยคำกล่าวถึงตนเองของพระคยาภัสสปะ ว่า

เราเคยลงน้ำลอยบาปในแม่น้ำคยา ที่ท่าคยาฉัคคุ
ทั้งเช้า เที่ยง และเย็น วันละ ๓ เวลา เพราะในกาล
ก่อนๆ มา เรามีหลักความคิดเห็นอันถือว่า บาปใดๆ
ที่เราทำไว้ในชาติก่อนๆ เราจะลอยบาปนั้นเสียได้ ณ
ที่นี่ ในบัดนี้

ครั้นได้มาสดับวาจาสุภาสิต อันเป็นข้อความที่
ประกอบด้วยเหตุผลแล้ว เราพิจารณาโดยแยบคาย
ตระหนักถึงความหมายที่จริงแท้ ตามที่มันเป็น บาป
ทั้งปวงจึงถูกล้างลอยหมดไป กลายเป็นผู้ไร้มลทิน
หมดจด สะอาด เป็นทายาทของพระพุทธเจ้า ผู้บริสุทธิ์
เป็นบุตร เป็นพุทธโอรส

เราได้หยั่งลงแล้วสู่กระแสน้ำ ที่มีองค์ประกอบ
๘ ประการ ลอยปวงบาปหมดไปแล้ว ลูถึงวิชชา ๓
และได้ทำกิจพระพุทธศาสนาเสร็จแล้ว.

[ช.เถร.26/341/321; Thag.348]

อ่านเพียงแค่นี้ หลายท่านก็คงซัดขึ้นมากับตนเอง ว่าอะไรเป็น
อะไร ในเรื่องความเป็นพุทธทายาท อย่างแทบไม่ต้องอธิบายเลย ไม่
ว่าจะในแง่ความหมาย หรือความสงสัยว่าทำไมพระสาวกมาชื่นชมกับ
ตนเองในความเป็นพุทธทายาทนั้น

ขอยกมาให้ดูอีกเล็กน้อย คราวนี้เป็นคาถาของพระสิงคาล-

บิดา (ท่านรูปนี้ ไม่เคยปรากฏว่ามีชื่อเสียง ความสำคัญ หรือบทบาทอันใดในคณะสงฆ์ แถมบวชเมื่อเฒ่าชรา ก็เป็นพุทธทายาทได้) ท่านเล่าการปฏิบัติของท่าน ดังนี้

ณ ป่าเกสภพำวัน ภิกษุแผ่ใจของกายปลูฟนี้ไปตลอดทั่วทั้งมวล ด้วยกำหนดหมายว่าล้วนเป็นร่างกระดูก เธอจักได้เป็นทายาทของพระพุทธเจ้า เห็นทีว่าเราคงจะละการมาราคะได้เร็วพลัน.

[ขุ.เถร.26/155/264; Thag.18]

ไม่แต่พระสิงคาลบิดาเถระ คือ พระภิกษุที่เป็นบิดาของสิงคาลมาณพเท่านั้น แม้พระสิงคาลมารดาเถรี คือ พระภิกษุณีที่เป็นมารดาของสิงคาลมาณพ ซึ่งก็ผู้ชราที่ไม่ได้มีบทบาทอะไรในการบริหารคณะสงฆ์ ก็ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นพุทธทายาทเช่นกัน ดังคาถาในอุปทานว่า

ในโลก จักมีพระศาสดาพระนามว่าโคตมะ ท่านเป็นมารดาแห่งสิงคาลมาณพ จักได้เป็นสาวิกาของพระองค์ ได้เป็นทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น ในธรรมทั้งหลาย จักเป็นโอรส เป็นผู้ที่ธรรมเนรมิต

[ขุ.อป.33/174/386; Ap.604]

ท่านที่ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นพุทธทายาทอีกท่านหนึ่ง ที่ไม่ควรมองข้ามไป คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ ซึ่งเป็นปฐมสาวกของพระพุทธเจ้า

คำกล่าวสรรเสริญพระอัญญาโกณฑัญญะว่าเป็นพุทธทายาทนั้น เป็นของพระวังคิสะ ซึ่งเป็นเอตทัคคะในบรรดาภิกษุผู้มีปฏิภาณคาถาสรรเสริญพระอัญญาโกณฑัญญะว่าเป็นพุทธทายาทนั้น

นอกจากมีในเถรคาถา (พระไตรปิฎก เล่ม ๒๖ [ขุ.เถร. 26/401/436; Thag.1246]) เหมือนพระเถระท่านอื่นแล้ว ยังมีพิเศษที่มีเรื่องราวเล่าไว้ เป็นพระสูตรสั้นๆ ในพระไตรปิฎกเล่มอื่นด้วย (คือโกณฑัญญสูตร ในพระไตรปิฎก เล่ม ๑๕)

ตามเรื่องว่า พระอัญญาโกณฑัญญะ หลังจากบรรลอรหัตตผลแล้ว ได้ไปอยู่ที่สระโบกขรณีมันทากินีเป็นเวลายาวนาน (อรรถกถาว่า ๑๒ ปี) แล้ว ต่อมาคราวหนึ่งได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ขอยกความทั้งสูตรมาดูกัน ดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน อันเป็นที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ฯ

ครั้งนั้นแล ชั่วกาลผ่านมานานนักทีเดียว ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ชบเคี้ยวรสแสบพระบาทของพระผู้มีพระภาค จุมพิต นวดพื้นพระบาท และประกาศชื่อว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้าพระองค์คือโกณฑัญญะ ข้าแต่พระสุคต ข้าพระองค์คือ โกณฑัญญะ

ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ท่านพระอัญญาโกณฑัญญะนี้ นานนักทีเดียว จึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ... ถ้ากระไร เราพึงชมเชยท่านพระอัญญาโกณฑัญญะ ในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาทิ้งหลายอันสมควร ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะลุกขึ้นจากอาสนะ ทำฝ่าอุตราสงค์เฉวียงบ่า ประนมอัญชลีไปทางที่พระผู้มี

พระภาคประทับแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้
ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค มีเนื้อความแจ่มแจ้งขึ้นแก่
ข้าพระองค์ ข้าแต่พระสุคต มีเนื้อความแจ่มแจ้งขึ้น
แก่ข้าพระองค์ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า เนื้อความแจ่มแจ้ง
กะเธอเถิด วังคีสะ ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระวังคีสะได้ชมเชยท่านพระ
อัญญาโกณฑัญญะ เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาทิ้งหลายอันสมควรว่า

ท่านพุทธานุพุทธะ (ผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า) คือ
พระเถระ นามว่าโกณฑัญญะนั้น ผู้มีความเพียรก้าวหน้า
อันแรงกล้า เป็นผู้ได้วิเวกธรรมเครื่องอยู่สุขเป็นประจำ

คุณวิเศษใดอันสาวกผู้ทำตามคำสอนของพระ
ศาสดาพึงบรรลุนั้น คุณวิเศษนั้นทุกประการ อันพระ
โกณฑัญญะเถระนั้น ผู้ไม่ประมาทศึกษาอยู่ ได้บรรลุนั้น
แล้วโดยลำดับ

พระโกณฑัญญะเถระ ผู้มีอานุภาพมาก ผู้ทรง
วิชา ๓ ผู้ฉลาดในเจโตปริยาย เป็น**พุทธทายาท**
ให้อยู่ซึ่งพระบาทของพระศาสดา ฯ

[ลํ.ส.15/752/285; SI.194]

ถ้ามองความหมายอย่างพระมโน เราคงต้องประหลาดใจว่า
พระเถระที่ไปอยู่เงียบสงัด ห่างไกลจากการบริหารงานพระศาสนา และ
สูงอายุ เฒ่าชรากว่าองค์พระศาสดาเองมากมาย เหตุไฉนจึงมาเป็น
พุทธทายาท

- ไตรบังว่า พระมหากัสสปะเป็น “พุทธทายาท”

ยกมาให้ดูกันแค่นี้ ก็มากนักรแล้ว น่าจะพอ คราวนี้ก็หันกลับมาดูเรื่องที่ว่าพระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท มีที่ไหนก็เอามาดูกันให้หมด

พร้อมนั้นก็ขอให้ดูด้วยว่า ความเป็นพุทธทายาทของพระมหากัสสปะ มีอะไรเป็นพิเศษ หรือแตกต่างจากพุทธทายาทท่านอื่นๆ อย่างเป็นบ้างหรือไม่

เริ่มด้วยคำกล่าว (เป็นคาถาล้วน) ของพระภัททกาปิลาณีเถรี ในเถรีคาถา [ขุ.เถรี.26/438/451; Thig.63] ที่พระมโนยกมาอ้าง

เนื่องจากคาถาของพระภัททกาปิลาณีเถรี ในเถรีคาถานั้น เข้ากับในอปทาน และในอปทานมีเรื่องราวยืดยาวละเอียดกว่า จึงขอยกข้อความมาจากอปทานให้อ่านได้ความอย่างเพียงพอ (ได้คัดข้อความภาษาบาลีเดิมมาลงไว้ในเชิงอรรถ ให้สะดวกที่จะตรวจสอบด้วย)*

สามี่ของดิฉัน จุติมาแล้ว เกิดเป็นพรหมณ์ชื่อ
ปีปผลายนะ ในมหาตติตถคาม มารดาชื่อสุมนเทวี

* ดูในตารางต่อไปนี้

ตโต จุโต มหาตติตถ มาตา สุมนเทวี จ	สุชาโต ปีปผลายโน โกสิโคตโต ทีโช ปีตา ฯ	ยथा ปพพชิตา อาสิ ตทาทํ ตมฺปาคนตฺวา	โคตมี ชินโปลิกา พฺพุเรน อนุสาลีตา ฯ
อหํ มพฺเพ ชนฺปะเท กปิถสฺส ทิชฺสสาลี	สากถายํ ปฺรุตฺตเม ธิตฺตา มาตา ลุจิมฺติ ฯ	น จิเรเนว กาลเณ อโห กลยาณมิตตตตํ	อรหตฺตํ อปาปฺญี กสฺสปสฺส ลีริมฺโต ฯ
ชนนภฺยจนพิมฺเพน อทา กสฺสปธีรสฺส	นิมฺมิหนิตฺวาน มํ ปีตา กามเท วิชฺชิตสฺส จ ฯ	ปฺตุโต พุทฺธสฺส ทายาโ ปฺพุเพ นีวาลํ โส เวที	กสฺสโป สุตฺมาทีโต สคฺคาปายญฺจ ปสฺสติ ฯ
กทาจ โส ตฺรุณฺโโก กาทาทิเกที ชฺชชนฺเต	คนตฺวา กมฺมตฺตปะกฺขโก ปาณเ ทิสฺวาน ลีวชิ ฯ	อโถ ชาติกฺขยํ ปตฺโต เอตาทิ ตีหิ วิชฺชาหิ	อภิญฺญาโวลีโต มฺนึ ตฺวิชฺเช ไรตฺติ พฺรหฺมณฺเ ฯ
ขเรปาทํ ติเล ชาเต กิมิกาเกที ชฺชชนฺเต	ทิสฺวานตปฺตาปเน ลํเวคมลลํ ททา ฯ	ตเถว ภทฺทกาปิลาณี ธาเรนตี อนฺติมํ เทหํ	เตวิชฺชา มจฺจุหายินี เชตฺวา มาร์ สฺวาหนํ ฯ
ตทา โส ปพฺพชึ ธีโร ปญฺจวสฺสานิ นีวาลี	อหํ ตํ อนุปพฺพชึ ปรีพฺพาชปเถ อหํ ฯ	ทิสฺวา อาทีนํ โลเก ตยฺมทา ชีณาสฺวา ทนฺตา	อุโม ปพฺพชิตา มยํ ลิตฺติฏฺตามฺห นพฺพทา ฯ

บิดาเป็นพราหมณ์โกลีโคตร

ดิฉันเกิด ณ สากลบุรี เมืองอูคม ในแคว้นมัทตะ เป็นธิดาของพราหมณ์นามว่ากบิละ มารดาชื่อว่า สุกิมตี

บิดายอมรับเอารูปปฏิมาทองคำไว้ให้เป็นต่างตัว ดิฉัน ได้ยกดิฉันให้แก่คุณกัสตปะผู้มีปัญญา ซึ่งได้ละ เว้นกามคุณ

คราวหนึ่ง ปีปผลายนะนั้น ผู้มีใจการุณย์ ไป ตรวจดูการงาน เห็นสัตว์เล็กๆ ที่ถูกสัตว์ใหญ่กว่า เช่นกาเป็นต้นจับกิน ก็สลดใจ

ทางฝ่ายดิฉันอยู่ที่บ้าน เวลานั้น ได้เห็นน้ำมันงา ที่เอาออกฝั่งแดด มีเหล่าหนอนที่อาศัยอยู่ ถูกหมูกา จิกกิน ก็เกิดความสลดใจ

ครั้งนั้น ปีปผลายนะผู้เป็นชिरชน ออกบวชแล้ว ดิฉันก็บวชตาม ดิฉันอยู่ในสำนักปริพาชก ๕ ปี (จนกระทั่ง) เมื่อพระนางโคตมี ผู้เป็นพระมารดาเลี้ยงของ พระชินเจ้าทรงผนวชแล้ว ดิฉันจึงเข้าไปหาท่าน (ได้ บวชแล้ว) พระพุทธเจ้าก็ทรงสั่งสอน

ล่วงกาลไม่นานนัก ดิฉันก็ได้บรรลุอรหัตผล นำ ชี้นขมนัก ที่ดิฉันได้มีพระกัสตปะผู้ทรงสิริเป็น กัลยาณมิตร

ท่านพระกัสตปะ เป็นบุตร เป็นทายาทของพระ พุทธเจ้า มีจิตตั้งมั่นเป็นอย่างดี รับุพเพนิวาส เห็นทั้ง สวรรค์และอบาย ได้ถึงชาติกษัย จบภิกขุญา เป็น มุนี และด้วยวิชา ๓ ประการนี้ จึงเป็นพราหมณ์

ทรงไตรวิชชา

ภิกษุทถาปิถานีตวัถฉินันนี้ ก็เหมือนกัน เป็นผู้ทรง
ไตรวิชชา สติคัมภจรูราชาทิงไป ทรงร่างกายสุดท้าย
โดยได้ชำระมารพร้อมทั้งไพร่พล

เราทั้งสองเห็นโทษในโลกแล้ว ออกบวชกันมา
ได้เป็นผู้หมดสิ้นอาสวะ ฝึกตนเสร็จแล้ว จำเริญ
นิพพาน

[ขุ.อบ./33/167/357; Ap.583]

ท่านหนึ่งที่กำลังกล่าวถึงพระมหากัสสปะว่าเป็นทายาทของพระ
พุทธเจ้า ก็คือพระมหาโมคคัลลานะ ผู้เป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายของพระ
พุทธเจ้า

คำกล่าวของพระมหาโมคคัลลานะก็อยู่ใน*เถรคาถา* คือเป็น
คาถาล้วน แต่คาถาของพระมหาโมคคัลลานะยืดยาวมาก (ทั้งหมด
๖๘ คาถา) เพราะท่านพูดถึงบุคคลและเหตุการณ์หลายอย่างที่น่า
สังเกตในชีวิตของท่าน รวมทั้งกล่าวถึงพระสาวกอื่นหลายองค์

คาถาของพระมหาโมคคัลลานะ เริ่มด้วยการชื่นชมคุณความดี
ของพระสาวกที่ถือธุดงค์ข้อยู่ป่า รวมไปถึงการอยู่โคนไม้ และการ
ถือวัตรบิณฑบาตเป็นประจำ เล่าถึงการที่ท่านสั่งสอนหญิงแพศยาที่มา
เล้าโลมท่าน กล่าวถึงการปรินิพพานของพระสารีบุตร กล่าวถึงพระติสสะ

จากนั้น กล่าวถึงตัวท่านเองคือพระมหาโมคคัลลานะที่เป็นพุทธ
ทายาท ต่อด้วยชมพระมหากัสสปะในแง่เป็นพุทธทายาทที่มีคุณสมบัติ
คล้ายกับตัวท่าน ดำเนินพระโฐลละ ชื่นชมคุณความดีของพระสารี
บุตร พูดถึงการที่ท่านแสดงฤทธิ์ที่มีคารมาตุปราสาท และเตือนสติ
พระอินทร์ที่เวชยันตปราสาท การทำให้พระพรหมสละมิจฉาปฏิฐิตี

เข้าใจผิดว่าตนจะคงอยู่ยั่งยืนตลอดไปโดยยอมรับตระหนักรู้ถึงอนิจจลักษณะ ลงท้ายที่การกำราบมาร

เนื่องจากคาถาของพระมหาโมคคัลลณะยืดยาวมาก จึงขอตัดมาเฉพาะตอนที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะว่าเป็นพุทธทายาท

อย่างที่บอกแล้วว่า พระมหาโมคคัลลณะกล่าวถึงตัวท่านเองเป็นพุทธทายาท แล้วจึงกล่าวถึงพระมหากัสสปะว่าเป็นพุทธทายาท ข้อความส่วนนี้จึงอยู่ต่อกัน และในที่นี้ก็จะคัดมาให้ดูพร้อมกัน เพราะไม่ยาวมากนัก

(คาถาของพระมหาโมคคัลลณะที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะว่าเป็นพุทธทายาทนี้ พระมโนก็คัดมา แต่วิธีคัด-ตัดตอนและนำเสนอของพระมโนเป็นอย่างไร จะพูดต่อไป)

พระมหาโมคคัลลณะกล่าวความตอนนี ดังนี้

ส่วนอาตมา (พระมหาโมคคัลลณะ) เป็นบุตรของพระพุทธานุเจ้า ผู้ไม่มีใครเปรียบ ผู้คงที่ ได้เข้าไปสู่ช่องภูเขา เจริญฌานอยู่

อาตมา (พระมหาโมคคัลลณะ) เป็นผู้สงบระงับ ยินดีแต่ในธรรมอันสงบ อยู่ในเสนาสนะอันสงัด เป็นมุนี เป็นทายาทของพระพุทธานุเจ้าผู้ประเสริฐ (ทายาทโพธิสัตว์) เป็นผู้อันทำมหาพรหมพร้อมทั้งเทวดา กราบไหว้

คุณพรหมณ์ ท่านจงไหว้พระกัสสป ผู้สงบระงับ ยินดีแต่ในธรรมอันสงบ อยู่ในเสนาสนะอันสงัด เป็นมุนี เป็นทายาทของพระพุทธานุเจ้าผู้ประเสริฐ (ทายาทโพธิสัตว์)

อนึ่ง ในหมู่มนุษย์ทั้งปวง ผู้ใดเป็นกษัตริย์หรือ เป็นพราหมณ์สืบวงศ์ตระกูลมาเป็นลำดับๆ ตั้ง ๑๐๐ ชาติ ถึงพร้อมด้วยไตรเทพ ถึงแม้จะเป็นผู้เล่าเรียนมนต์ เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งเวท ๓ การกราบไหว้ผู้นั้น แม้บ่อยๆ ย่อมไม่ถึงเสีย ๑๖ อันจำแนกออก ๑๖ ครั้ง ของบุญที่ไหว้พระกัสสปนี้เพียงครั้งเดียวเลย

ภิกษุใดเวลาเข้าเข้าวิโมกข์ ๘ โดยอนุโลมและ ปฏิโลม ออกจากสมาบัตินั้นแล้วเที่ยวไปบิณฑบาต ตูกรพราหมณ์ ท่านอย่ารุกรานภิกษุเช่นนั้นเลย อย่า ได้ทำลายตนเสียเลย ท่านจงตั้งใจให้เลื่อมใสในพระ อรหันต์ผู้คงที่ เกิด จงรีบประณมัญชวลีไหว้เถิด ศีรษะ ของท่านอย่าแตกไปเสียเลย

[ขุ.เถร.26/400/427; Thag.1168-9]

- พระโมคคัลลาน์ กับมหากัสสปะ คู่แข่งเป็นพุทธทายาท?

คราวนี้ก็หันไปดูพระมโน ที่จริงพระมโนก็ยกข้อความในเถรคาถาตอนนี้มาอ้าง แต่พระมโนตัดตอนเสีย ไม่เอาข้อความส่วนที่ พระมหาโมคคัลลานะกล่าวถึงตัวท่านเองเป็นพุทธทายาท ตัดเอามา เฉพาะตอนที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะว่าเป็นพุทธทายาท ทั้งๆ ที่ข้อความทั้งสองส่วนอยู่ต่อกัน ติดกัน และเป็นข้อความเพียงสั้นๆ

นอกจากนั้น พระมโนยังพุดนำ ให้ตั้งข้อสงสัยต่อพระมหากัสสปะไว้ อีกด้วย ขอให้ดูข้อความในหนังสือของพระมโนต่อไปนี้ (เหตุเกิด พ.ศ. ๓ หน้า ๒๐๔ ข้อความยาวซ้ำที่อ้างแล้วข้างบน จึงละ [...] เสียบ้าง)

“ในมหาโมคคัลลานเถรคาถา ได้มีข้อความตอนหนึ่ง

ที่ทำให้สงสัยว่ามีผู้ที่ไม่ยอมรับความเป็นผู้นำของพระมหากัสสปะ

คุกรพราหมณ์ ท่านจงไหว้พระกัสสปะผู้สงบระงับ
ผู้ยินดีแต่ในธรรมอันสงบ อยู่ในเสนาสนะอันสงบ
เป็นมุนี เป็นทายาทแห่งพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด
หนึ่ง ในหมู่มนุษย์ทั้งปวง ... คุกรพราหมณ์ ท่านอย่า
รุกรานภิกษุเช่นนั้นเลย อย่าได้ทำลายตนเสียเลย ท่านจงยัง
ใจให้เลื่อมใสในพระอรหันต์ผู้คงที่เถิด จงรีบประณม
อัญชลีไหว้เถิด ศีรษะของท่านอย่าแตกไปเสียเลย

(ขุ. 26/400/367; Thag. 1167-1173)

แม้ว่าถ้อยคำในคานานี้ระบุว่า เป็นของพระมหา
โมคคัลลานะ แต่น่าจะเป็นการประพันธ์ในยุคหลัง
เพื่อสร้างฐานการเป็นที่ยอมรับให้เกิดขึ้นต่อพระมหา
กัสสปะในฐานะทายาทของพระพุทธเจ้า และไม่น่าจะ
สงสัยว่าคานาตอนี้ถูกเขียนขึ้นเพื่อกำราบผู้ที่ไม่
ปรารถนาดีกับพระมหากัสสปะในการบริหารคณะสงฆ์”

(ในคำพูดของพระมโนท่อนนี้ ที่แท้นั้น เมื่อรู้เข้าใจความหมาย
ของคำว่าพุทธทายาทอย่างที่ให้อ่านของจริงดูเองแล้ว คำสันนิษฐาน
หรือคิดเดาของพระมโนตรงนี้ก็กลายเป็นการคิดเพื่อเหลวไหลที่น่า
ขำขัน เพราะไม่รู้ว่าจะต้องให้ใครมายอมรับความเป็นพุทธทายาทไป
ทำไม และจะยอมรับได้อย่างไร แล้วก็ไม่ว่าจะกำราบใครไปทำไม)

จุดที่ควรตั้งข้อสังเกตก็คือ เหตุใดพระมโนจึงไม่ยกข้อความที่
พระมหาโมคคัลลานะกล่าวถึงตัวท่านเองว่าเป็นพุทธทายาท มาแสดง
ไว้ด้วย ทั้งที่ข้อความนั้นก็สั้นๆ และอยู่ต่อกัน ติดกัน

(และพระมโนก็ไม่บอกให้รู้ว่ามีพระสาวกท่านอื่นอีกหลายท่าน ที่กล่าวถึงตนเองบ้าง กล่าวถึงผู้อื่นบ้าง กล่าวถึงทั้งตนเองและผู้อื่นบ้าง ว่าเป็นพุทธทายาท)

เรื่องนี้ขอยกให้ทุกคนพิจารณาเอง ไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องวิจารณ์

(พระมโนอาจจะนึกไม่ทันว่า ถ้าพระมโนยกคาถาของพระมหาโมคคัลลานะมาลงให้ครบว่า ท่านกล่าวถึงทั้งตัวท่านเองและพระมหากัสสปะว่าเป็นพุทธทายาท พระมโนก็จะได้แง่ตีพระมหากัสสปะเพิ่มขึ้นอีกว่า “เห็นไหม! พระมหากัสสปะเป็นคู่แข่ง จะชิงความเป็นพุทธทายาท กับพระมหาโมคคัลลานะ ตั้งแต่พระพุทเจ้ายังอยู่”)

ส่วนที่ควรพูดถึงและทำให้ชัดสักหน่อย คือ จุดที่พระมโนพุดนำให้ตั้งข้อสังเกตต่อพระมหากัสสปะ ซึ่งขอยกมาให้ดูซ้ำอีกครั้งหนึ่ง พระมโนกล่าวว่า

ในมหาโมคคัลลานเถรคาถา ได้มีข้อความตอนหนึ่ง
ที่ทำให้สงสัยว่ามีผู้ที่ไม่ยอมรับความเป็นผู้นำของพระ
มหากัสสปะ

คูกรพราหมณ์ ท่านจงไหว้พระกัสสปะผู้สงบระงับ

...

ถ้อยคำและวิธีพุดของพระมโนนี้ ทำให้ต้องตั้งข้อสังเกตต่อพระมโน ว่า

๑) ที่พระมโนพุดนำให้ผู้อ่านตั้งข้อสังเกตว่า คำของพระมหาโมคคัลลานเถระมีข้อความที่ทำให้สงสัยว่ามีผู้ที่ไม่ยอมรับความเป็นผู้นำของพระมหากัสสปะนั้น ทำไมพระมโนไม่นำหรือหาข้อมูลมาแสดงให้ชัดลงไปว่าเรื่องเป็นอย่างไรที่ท่านกล่าวหรือไม่ ทำไมพุดทิ้งไว้เฉยๆ

เพราะข้อความที่มหาโมคคัลลานเถระกล่าวนั้นอาจมีความหมาย
อย่างอื่นก็ได้

วิสัยของนักวิชาการ ย่อมไม่ด่วนวินิจฉัยอะไรๆ และไม่ตั้งข้อ
สังเกตอย่างเลื่อนลอยหรือพูดเอาเอง

นักวิชาการนั้น จะวินิจฉัย ต่อเมื่อได้ค้นคว้าตรวจสอบหลักฐาน
จนชัดเจนถ่องแท้ หากหาข้อมูลหลักฐานเต็มที่แล้ว ยังไม่ชัดเจนพอ
ยังไม่สามารถยุติ ก็ตั้งข้อสังเกตไว้ พร้อมทั้งเสนอแนะหรือบอกข้อ
บ่งชี้บางอย่าง ให้ได้แง่มุมและแนวทางที่จะสอบสวนค้นคว้ากันต่อไป

จึงเป็นที่น่าสงสัยต่อเจตนาของพระมโน เหมือนว่าพระมโนมุ่ง
แต่จะจงล้างพระมหากัสสปะ จ้องจะหาทางให้คนเข้าใจท่านผิด
หรือให้มองท่านในแง่ร้าย โดยไม่มีมูลความจริง และได้แต่พูดลอยๆ
ไม่สามารถหาหลักฐานมาแสดง (นอกจากหลักฐานเท็จที่ได้ดูกันมา
และจะเห็นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ)

ในขณะที่พระมโนคอยหาโอกาสตั้งแง่มองพระมหากัสสปะ ใน
ทางที่ส่อเจตนาร้าย อย่างเลื่อนลอย ไม่สมเหตุผล ผู้อ่านที่เท่าทันก็
สามารถตั้งข้อสังเกตต่อพระมโนตามไปพร้อมกัน แต่เป็นข้อสังเกตที่
ชัดเจนสมเหตุสมผล

- ถ้าพระมโนเขาข้อมุสมาแสดงให้ครบ ก็ทสอกใครไม่ได้

๒) เมื่อพระมโนมองว่าการเป็นพุทธทายาท หมายถึงการมี
อำนาจบริหารคณะสงฆ์ ต่อจากพระพุทธเจ้า แต่คนที่พระมโนสงสัย
ว่าเป็นผู้ที่ไม่ยอมรับความเป็นผู้นำของพระมหากัสสปะในกรณีนี้ เป็น
พราหมณ์คนหนึ่ง

พวกพราหมณ์นั้นเป็นคนนอก เป็นคนอยู่บ้าน ไม่เป็นบรรพชิต
เขาไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่ได้รู้เรื่องอะไรด้วยเลยกับการบริหาร

คณะสงฆ์ การที่พราหมณ์คนนี้จะเคารพพระมหากัสสปะหรือไม่ ก็ไม่เกี่ยวอะไรกับการที่ท่านจะเป็นผู้นำในคณะสงฆ์หรือไม่

ยิ่งกว่านั้น เป็นที่รู้กันดีว่า พราหมณ์เป็นคนในระบบวรรณะ นับถือพระพรหม ยึดถือพระเวท และถือตัวว่าเป็นคนวรรณะสูงสุด แต่พระพุทธศาสนาไม่ถือวรรณะ ไม่ยอมรับว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างผู้บันดาล และปฏิเสธพระเวท ตามปกติพวกพราหมณ์จึงไม่ยอมรับพระพุทธศาสนา และโดยทั่วไปพวกพราหมณ์ไม่พอใจต่อพระพุทธเจ้า

มีเรื่องราวมากมายที่พราหมณ์รายโน้นรายนี้แสดงอาการไม่ดีต่างๆ ต่อพระพุทธเจ้าและพระสาวก จึงปรากฏเรื่องราวมากมายในการประกาศพระศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงเผชิญและเผชิญกับพวกพราหมณ์ในรูปแบบต่างๆ (ดูตอนต่อไป)

ดังนั้น จึงเป็นเรื่องปกติธรรมดา ที่มีพราหมณ์แสดงอาการไม่เคารพนับถือต่อพระมหากัสสปะ หรือต่อพระมหาสาวกองค์ใด หรือแม่ต่อพระพุทธเจ้า

การที่พระมโนตั้งข้อสงสัยให้เกิดให้สงสัยในกรณีนี้ กลับเป็นหลักฐานที่แสดงว่าพระมโนขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่เข้าถึงบรรยากาศแห่งสังคมชมพูทวีปในยุคสมัยที่กำลังพิจารณา ดังนั้น การคิด การมอง และการวิเคราะห์วิจารณ์ต่างๆ ของพระมโนจึงย่อมจะผิดพลาดหลงทาง ไม่มีฐานที่จะให้เกิดความถูกต้อง

๓) ยังมีข้อมูลหลักฐานที่เป็นส่วนรายละเอียดอีกหลายอย่างที่เกี่ยวข้องอยู่ในคำกล่าวของพระมหาโมคคัลลานะ ที่พระมโนยกมาอ้าง ซึ่งถ้านำมาพิจารณาให้ตรงตามเรื่อง ก็จะทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ถูกต้องชัดเจน

การที่พระมโนไม่นำเรื่องราวข้อมูลมาสู่การรับรู้ของผู้อ่านให้

เพียงพอ แล้วด่วนสรุปให้เข้าทางของตน ถ้าไม่เป็นเพราะมีเจตนาอะไรแฝงอยู่ ก็เป็นเรื่องของการทำงานอย่างลวกๆ

อย่างที่กล่าวแล้ว พระมโนไม่แสดงคำของพระมหาโมคคัลลานะ ที่กล่าวถึงตัวท่านเองว่าเป็นพุทธทายาท ก่อนที่ท่านจะกล่าวว่าพระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท ทั้งที่เป็นข้อความสั้นๆ อยู่ต่อกัน

พระมโนนั้น ทั้งก่อนและหลังตั้งแง่สงสัยต่อพระมหากัสสปะ ไม่ได้ตรวจสอบค้นคว้าหาหลักฐานข้อมูลมาแสดงให้รู้ว่าพราหมณ์ที่พระมหาโมคคัลลานะกล่าวถึงว่าแสดงอาการไม่เคารพต่อพระมหากัสสปะนั้น เป็นใคร มีเรื่องราวเป็นมาอย่างไร พอจะบ่งชัดได้ไหมว่าไม่ยอมรับพระมหากัสสปะจริงหรือไม่

นอกจากนั้น พระมโน ถ้าจะเป็นนักวิชาการ เมื่อจะลงข้อสันนิษฐานในกรณีนี้ ควรให้ผู้อ่านรู้บริบทหรือเข้าใจเรื่องราวแวดล้อมเกี่ยวกับพระมหาโมคคัลลานะผู้กล่าวข้อความนั้น พร้อมทั้งภาพรวมแห่งเนื้อความที่ท่านกล่าว (ที่ว่ายาว ๖๘ คาถา) ไม่ใช่ตั้งหน้าหาจับเอาแต่แง่มุมที่หักให้เข้าความหมายที่ตัวต้องการ

เป็นที่รู้กันดีว่า พระมหาโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกฝ่ายซ้าย ผู้เลิศทางฤทธิ์ พุทธภาษาชาวบ้านว่าเป็นฝ่ายปราบปราม (บางท่านพูดให้ง่ายกว่านี้ว่าเป็นฝ่ายบู๊)

ในคาถาที่พระมหาโมคคัลลานะกล่าว อันยัตยาวนี้ มีทั้งเรื่องสั่งสอนหญิงแพศยาที่มาเล่าโลมท่านให้เลิกกราไป เรื่องเตือนสติพระอินทร์ไม่ให้ลำพองในความยิ่งใหญ่ เรื่องแก้มีจฉาภิภูริชของพระพรหมไม่ให้หลงผิดว่าจะคงอยู่ในความยิ่งใหญ่ยั่งยืนตลอดไป เรื่องกำราบมารให้สำนึกว่าจะรังควาญใครตามชอบใจไม่ได้

ในส่วนที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะนั้น ดูให้ชัด จะเห็นว่า ตัวประเด็นหรือเป้าหมาย ไม่ใช่การกล่าวถึงความเป็นพุทธทายาทของ

พระมหากัสสปะด้วยซ้ำ แต่พระมหาโมคคัลลณะมุ่งกล่าวถึงการที่ท่านได้กราบพราหมณ์คนนั้น (คือคนที่แสดงอาการไม่เคารพต่อพระมหากัสสปะ) ดังนั้น คำที่พระมหาโมคคัลลณะกล่าวเกี่ยวกับพระมหากัสสปะจึงมีเนื้อหาที่สนองจุดหมายนี้โดยตรง

แม้แต่เมื่อกล่าวถึงคุณสมบัติของพระมหากัสสปะที่เป็นพุทธทายาท พระมหาโมคคัลลณะก็กล่าวถึงคุณสมบัติอย่างเดียวกันซ้ำกันกับคุณสมบัติที่เป็นพุทธทายาทของตัวเอง

ขอให้ดูคำบาลีเดิม ซึ่งเห็นได้ชัดกว่าคำแปลภาษาไทย ดังนี้ (คาถาต้น คือ ๒ บรรทัดแรก หมายถึงพระมหาโมคคัลลณะ; คาถาท้าย คือ ๒ บรรทัดหลัง หมายถึงพระมหากัสสปะ)

<u>อุปลนโต อุปรโต</u>	<u>ปนตเสนาสนโน มุนิ</u>
<u>ทายาทิ พุทธเสฏฐิสฺส</u>	พรมุณา อภินทิตโต ฯ
<u>อุปลนตํ อุปรตํ</u>	<u>ปนตเสนาสนํ มุนี</u>
<u>ทายาทิ พุทธเสฏฐิสฺส</u>	วณฺท พฺราหฺมณ กสฺสปิ ฯ

อาตมา (พระมหาโมคคัลลณะ) เป็นผู้สงบระงับ ยินดีแต่ในธรรมอันสงบ อยู่ในเสนาสนะอันสงบ เป็นมุนี เป็นทายาทของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ เป็นผู้อันทวามหาพรหมพร้อมทั้งเทวดากราบไหว้

ดูกรพราหมณ์ ท่านจงไหว้พระ**กัสสป** ผู้สงบระงับ ยินดีแต่ในธรรมอันสงบ อยู่ในเสนาสนะอันสงบ เป็นมุนี เป็นทายาทของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ

(ตามความในสองคาถานี้ พระมหาโมคคัลลณะ และ พระมหากัสสปะ เป็นพุทธทายาท พร้อมกันทั้งสองท่าน และไม่มีวีแววว่าความ

เป็นพุทธทายาทนั้น เกี่ยวโยงอะไรกับการบริหาร/ปกครองคณะสงฆ์)

พราหมณ์ที่แสดงอาการไม่เคารพต่อพระมหากัสสปะ (ที่พระมโนพุดทำนองว่าไม่ยอมรับความเป็นผู้นำของพระมหากัสสปะ) ซึ่งพระมหาโมคคัลลานะกล่าวถึงนั้น มีเรื่องเล่าขยายความตอนนีไว้ในอรรถกถา [เถร.อ.๒/๕๔๔] ซึ่งทำให้เรื่องราวชัดขึ้น

(ถ้าพระมโนไม่เชื่ออรรถกถา ก็มีสิทธิไม่เชื่อ แต่ในเมื่อเป็นการพิสูจน์ความจริงทางเอกสาร ถึงโดยส่วนตัวจะไม่เชื่อ ก็ต้องนำมาแสดง จะละเลยไม่กล่าวถึงไม่ได้ ถ้าตนไม่เชื่อ เมื่อนำมาแสดงหรือกล่าวอ้าง ก็สามารถชี้แจงว่าตนไม่เชื่อด้วยเหตุผลอย่างนั้นๆ)

ตามเรื่องในอรรถกถาว่า พราหมณ์คนนี้เป็นหลานของพระสารีบุตร แต่ยังเป็นมิชฉาทิฎฐิ ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา (และจึงมองพระสงฆ์เหมือนอย่างที่เราพรหมณ์ทั่วไปมอง)

เข้าวันหนึ่ง พราหมณ์คนนี้มองเห็นพระมหากัสสปะเข้าไปบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ ก็คิดอยู่ในใจว่าตนได้เห็นคนกาฬกนิเสียแล้ว

พระมหาโมคคัลลานะรู้ทันอาการของเขา จึงพูดกับเขา โดยชี้แจงให้มองเห็นคุณความดีและความสำคัญของพระมหากัสสปะ จนในที่สุดเขายอมขอมาต่อพระมหากัสสปะ

๔) ถึงตอนนี้ ใครๆ ก็สามารถพูดได้ว่า การกระทำของพระมโน แสดงถึงความไม่สุจริต อย่างน้อยมีความไม่ซื่อตรงต่อข้อมูล และความไม่สุจริตของพระมโนก็ฟ้องตัวเอง ทำให้คำพูดของตนขัดกันเอง ความเท็จก็ไหลออกมา

ตัวอย่าง เช่น พระมโนพยายามบอกว่าหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะกำอำนาจปกครองคณะสงฆ์ แต่พูดไปพูดมา คงจะโดยไม่รู้ตัว กลายเป็นบอกว่า พระมหากัสสปะเป็นผู้บริหารคณะสงฆ์ตั้งแต่พระสารีบุตรยังอยู่ คือตั้งแต่พระพุทธเจ้ายัง

ไม่ปรินิพพาน เรื่องอย่างนี้จะได้เห็นชัดขึ้นๆ ต่อไป

อนึ่ง คำที่พระมโนพุดท่านองสรูปปิดท้ายตอนนี่ว่า “แม้ว่าถ้อยคำในคานานี้ระบุว่าเป็นของพระมหาโมคคัลลานะ แต่น่าจะเป็นการประพันธ์ในยุคหลัง เพื่อสร้างฐานการเป็นที่ยอมรับให้เกิดขึ้นต่อพระมหากัสสปะในฐานะทายาทของพระพุทธเจ้า และไม่น่าจะสงสัยว่าคานาดอนี้ถูกเขียนขึ้นเพื่อกำราบผู้ที่ไม่ปรารถนาดีกับพระมหากัสสปะในการบริหารคณะสงฆ์” นั้น

จากข้อมูล หลักฐาน และเหตุผลที่กล่าวมา จะเห็นว่า คำพูดของพระมโนนี้ เป็นการทักท้วงว่าเอาเองตามที่ตนต้องการ และคิดฝันปรุงแต่งเรื่องราวขึ้นมา ซึ่งที่จริงไม่มีเรื่องอะไรเกี่ยวข้องกับการบริหารคณะสงฆ์ เป็นเรื่องตลกขำขัน ที่ไม่มีสาระทางวิชาการแต่อย่างใด และความเลื่อนลอยไร้สาระนี้จะปรากฏชัดยิ่งขึ้นๆ ดังจะได้เห็นต่อไป

- มาดูพระมหากัสสปะ ฮ้างคนเป็นพุทธทายาท?

คราวนี้ก็มาดูคานาของพระมหากัสสปะ ที่กล่าวถึงตัวท่านเองว่าเป็นพุทธทายาท (คือแห่งที่ ๔ ที่ว่าพระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท)

(สงสัยว่าพระมโนคงไม่พบคำของพระมหากัสสปะที่กล่าวถึงตัวท่านเองว่าเป็นพุทธทายาท ถ้าพระมโนพบ คงทั้งตีความเตลิดและตีพระมหากัสสปะหนัก ยิ่งกว่านี้)

คำกล่าวของพระมหากัสสปะในเถรคาถา ยาวถึง ๓๙ คาถา แต่ได้นำมาลงไว้ที่นี้ทั้งหมด เพราะเป็นจุดที่เพ่งมองโดยตรง ผู้อ่านจะได้พิจารณาด้วยตนเองว่าอะไรเป็นอะไร

(แต่ถ้าสามารถ ควรอ่านฉบับภาษาบาลีที่เป็นของเดิม ในที่นี้ได้ตรวจสอบปรับคำแปลใหม่ให้ใกล้ที่สุด - ในพระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทย ท่านต้องแปลทุกๆ ไป จำนวนมาก จึงต้องเห็นใจว่าบาง

แห่งท่านก็แปลพอได้ความ)

ไม่ควรอยู่แบบมีหมู่อ้อมล้อม (หรือ แบบออกหน้า นำหมู่อ้อม = น คณน ปุรุกขโต) เพราะจะเป็นเหตุให้ใจพล่านไป ยากจะได้สมาธิ การสงเคราะห์คนที่ต่างจิตต่างใจกันก็ยาก เพราะมองเห็นอย่างนี้ จึงไม่ควรขบใจการอยู่ในหมู่อ้อม

หมู่นี้ไม่ควรเข้าไปข้องแวะกับตระกูลทั้งหลาย เพราะจะเป็นเหตุให้ใจพล่านไป ยากที่จะได้สมาธิ ผู้ที่ข้องเกี่ยวกับตระกูลนั้น มีวณชวายนในการเข้าไปสู่ตระกูล ติดรสอาหาร ก็จะละทิ้งประโยชน์ที่น่าสุขอันแท้จริงมาให้

ผู้รู้ทั้งหลายบอกให้ทราบไว้ การกราบไหว้และการบูชาในตระกูลทั้งหลาย เป็นหล่มล่อ และเป็นลูกศรที่อ่อนเฉียบ ถอนยากนัก คนทราวมล็ดสักการะได้ยาก

เราลงจากเสนาสนะ เข้าสู่เมืองไปบิณฑบาต บุษราคัมเรือนกำลังบริโภคอาหาร เราได้เข้าไปหาด้วยอาการเคื้อเพื่อ บุษราคัมเรือนนั้น น้อมนำคำข้าวเข้ามาด้วยมือที่เป็นแผลสุก เมื่อเขาใส่คำข้าวลง นิ้วมือของเขาก็ขาดตกลงในบาตรของเรา เราอาศัยข้างฝาเรือน ฉันข้าวนั้น ทั้งขณะที่ฉัน และเมื่อฉันเสร็จแล้ว เรามีได้มีความรังเกียจเลย

ภิกษุใดมีใจยินดีบริโภคปัจจัยสี่ ทั้งอาหารคือบิณฑบาตที่ใช้กำลังขาไปยื่นรับมา โอสถคือยาของน้ำมูตรเน่า เสนาสนะคือโคนไม้ และจีวรคือผ้าบังสุกุล

ภิกษุฉันแด่ อยู่ได้ทั่วทั้งสี่ทิศไม่ติดขัด

ภิกษุบางพวกย่อมเดือดร้อนลำบากเมื่อขึ้นเขา
แต่กัสสปะผู้เป็นทายาทของพระพุทธเจ้า มี
สัมปชัญญะ สติมั่น (แม้จะชรา) แข็งแรงด้วยกำลังฤทธิ์
ก็ขึ้นไปได้

กลับจากบิณฑบาตแล้ว ขึ้นภูเขา กัสสปะก็เพ่ง
จิตพิจารณาธรรม (ฌายติ) มีใจไร้อุปาทาน จึงหมดความ
หวาดกลัวภัย

กลับจากบิณฑบาตแล้ว ขึ้นภูเขา กัสสปะก็เพ่ง
จิตพิจารณาธรรม (ฌายติ) มีใจไร้อุปาทาน เมื่อสัตว์ทั้ง
หลายถูกไฟกิเลสเผาเผาอยู่ ก็เป็นผู้สงบเย็น

กลับจากบิณฑบาตแล้ว ขึ้นภูเขา กัสสปะก็เพ่ง
จิตพิจารณาธรรม (ฌายติ) มีใจไร้อุปาทาน ทำกิจเสร็จสิ้น
แล้ว ไม่มีอาสวะเหลืออีก

ภาคพื้นทั่วไป มีต้นกุ่มมากหลายเรียงรายเป็นทิว
แถว นำชมชื่นระรื่นใจ มีเสียงช้างร้องดังกึกก้อง ชวน
ให้รำเริง หัวถิ่นเป็นแดนภูผาโหดเขา ทำใจเราให้รื่นรมย์

ภูเขาดีเขียวทมะมีนคุดจเมฆ สดขงาม มีธารน้ำเย็น
ใสสะอาด คารคาศแผ่คลุมด้วยผืนหญ้า อันมีสีเขียว
เหลืองทองดั่งแมลงทับ หัวถิ่นเป็นแดนภูผาโหดเขา
ทำใจเราให้รื่นรมย์

ภูเขามียอดสูงตระหง่านจคเมฆเขียวทมะมีน แม่น
เหมือนปราสาท มีเสียงช้างป่าร้องกัมปนาท ชวนให้
รำเริง หัวถิ่นเป็นแดนภูผาโหดเขา ทำใจเราให้รื่นรมย์

ภูเขานั้น อันฝนตกชุ่มฉ่ำแล้ว มีผิวพื้นชื้น
สบาย เป็นที่เสพอาศัยของเหล่าฤๅษี ซึ่งแช่ด้วยเสียง
นกกยุง ทิวถินเป็นแดนภูผาโขดเขา ทำใจเราให้รื่นรมย์
เหมาะดีละ แก่ตัวเรานี่ ผู้ใฝ่ใจที่จะเพ่งจิตพิณิจ
ธรรม ซึ่งได้ปลงกายอุทิศใจ โดยมีสติ

เหมาะดีละ แก่ตัวเรานี่ ผู้ใฝ่ต่อจุดหมาย ซึ่งได้
ปลงกายอุทิศใจ เยี่ยงผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร

เหมาะดีละ แก่ตัวเรานี่ ผู้ใฝ่ปรารถนาความ
ผาสุก ซึ่งได้ปลงกายอุทิศใจ อย่างผู้ศึกษา

เหมาะดีละ แก่ตัวเรานี่ ผู้ใฝ่ปรารถนาต่อการ
ประกอบความเพียร ซึ่งได้ปลงกายอุทิศใจ เป็นผู้มั่น
แน่วคงที่

ภูเขาที่ตั้งคอกผักตบ ด้านบนท้องฟ้าปกคลุมด้วย
เมฆหมอก เกล็ดนกกยุงด้วยหมุ่นกนนานา ทิวถินเป็น
แดนภูผาโขดเขา ทำใจเราให้รื่นรมย์

ภูเขาไม่เกล็ดนกกยุงด้วยผู้คน มีแต่หมู่เนื้อเสพ
อาศัย คลาคล่ำด้วยหมุ่นกนนานา ทิวถินเป็นแดนภูผา
โขดเขา ทำใจเราให้รื่นรมย์

ภูเขามีน้ำใสสะอาด มีแผ่นศิลาหนาใหญ่ เกล็ดน
กยุงด้วยค่างและมฤคชาติ คารคายไปด้วยสาหร่าย
ทิวถินเป็นแดนภูผาโขดเขา ทำใจเราให้รื่นรมย์

ถึงจะบรรเลงเบญจางคคูรีย์ เราก็มิได้มีความชื่น
ชอบยินดี เหมือนอย่างที่มีจิตแน่วสนิท เห็นแจ้งธรรม
ถ่องแท้

ไม่ควรจะมีว่ทำกิจกรรมการงานให้มากนัก พึ่ง
 หลีกเว้นหมู่ชน (ผู้มีใช้กัลยาณมิตร) ไม่ควรวุ่นวาย
 กับเรื่องลาภผลและการหาพวกราหุมุ ผู้ที่ทำเช่นนั้น
 มีวชนชวายนวายน ติตรสอาหาร ก็จะมีละทิ้ง
 ประโยชน์ที่น่าสุขอันแท้จริงมาให้

ไม่ควรจะมีว่ทำกิจกรรมการงานให้มากนัก พึ่ง
 หลีกเว้นเรื่องที่ไม่เป็นไปเพื่อจุดหมาย (เพราะ) ร่าง
 กายจะเหนื่อยล้าลำบากเปล่า พอประสบทุกข์เข้าแล้ว
 ก็จะไม่พบความสงบใจ

ภิกษุจะมองเห็นประโยชน์ที่พิสูจน์ให้ประจักษ์กับ
 ตนได้ เพียงด้วยการขยับปาก ก็หาไม่ เธอก็ได้แต่
 เทียบชูกอแข็งที่ออกไป โดยสำคัญตนว่าประเสริฐกว่าเขา
 ทั้งที่ไม่ดีกว่าเขา คนพาลก็สำคัญตนว่า
 ประเสริฐกว่าหรือเท่ากับเขา คนที่มีใจกระด้างอย่าง
 นั้น วิญญูทั้งหลายไม่สรรเสริญ

ผู้ใดไม่แกว่งไปในความแบ่งแยกทั้งหลาย ที่ถือว่า
 เราดีเลิศประเสริฐกว่าเขาบ้าง ว่าเราไม่ดีกว่าเขาบ้าง
 ว่าเราเลวทรามต่ำกว่าเขาบ้าง ว่าเราเสมอเท่ากันกับ
 เขาบ้าง ผู้นั้นแหละ ซึ่งเป็นคนมีปัญญา มีวาทีเที่ยง
 ตรง ตั้งมั่นดีแล้วในศีลทั้งหลาย ประกอบด้วยความ
 สงบใจ วิญญูทั้งหลายย่อมสรรเสริญ

ภิกษุใดไม่มีความเคารพในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้ง
 หลาย ภิกษุนั้นอยู่ห่างไกลจากสัทธรรม ดังฟ้ากับดิน

ภิกษุเหล่าใดมีหิริและโอตตปะปะขันเข้าไปตั้งไว้

ชอบทุกเมื่อ ภิภษุเหล่านั้นจะมีพรหมจรรย์อันงอกงาม
สิ้นภพใหม่

ภิภษุผู้ยังมีใจฟุ้งซ่าน กลับกลอก ถึงจะนุ่งห่มผ้า
บังสุกุล ก็ไม่มงดงามด้วยผ้าบังสุกุลนั้น เหมือนดัง
วานรที่คลุมด้วยหนังราชสีห์

ส่วนภิภษุที่ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่กลับกลอก มีปัญญา
รักษาตน ถำรวมอินทรีย์ ย่อมมงดงามด้วยผ้าบังสุกุล
ดังราชสีห์ในถ้ำแห่งขุนเขา

เหล่าเทพมากหลาย ผู้เรืองฤทธิ์ เรืองยศ ล้วน
เป็นหมู่พรหมต่างชั้น นับจำนวนหมื่น มายืนประนม
อัญชลี นมัสการท่านพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร นัก
ฉานยิ่งใหญ่ ผู้เป็นปราชญ์ มีใจตั้งมั่น (พากันเปล่ง
วาจาว่า)

ขอนอบน้อมแต่พระคุณเจ้า ท่านบุรุษอาชาไนย
ขอนอบน้อมแต่พระคุณเจ้า ท่านบุรุษสุตตม
ข้าพเจ้าทั้งหลาย ย่อมรู้ไม่ถึงอารมณ์ ที่ท่าน
อาศัยอยู่ในฉาน

นำศีลจรรย์จริงหนอ วิสัยส่วนตนของพระพุทธร
ทั้งหลาย ลึกซึ้งยิ่งนัก ข้าพเจ้าทั้งหลาย ผู้กอบปรด้วย
ปัญญาเฉียบแหลม คุณนายขมังธนูที่สามารถยิงชน
ทราย ก็ยังรู้ถึงไม่ได้

ณ เวลานั้น เพราะได้เห็นท่านพระสารีบุตร ผู้
ควรแก่การบูชา อันหมู่เทพทั้งหลายบูชาอยู่นั้น
ความแยมึมก็ได้อปรากฏมีแก่ท่านพระกัปปินเถระ

ตลอดทั่วพุทธเกษตร เว้นสมเด็จพระมหาโมนิจังคภุชงค์
เราเป็นผู้เยี่ยมยอดในอุตงคคุณ ไม่มีใครเทียบเท่า

องค์พระศาสดาเราได้บำเพ็ญตามครบแล้ว คำ
สอนของพระพุทธเจ้าเราทำได้ตามเสร็จแล้ว ภาระอัน
หนักเราได้ปลงลงแล้ว ตัณหาที่จะนำไปสู่ภพเราก็
ถอนทลายได้แล้ว

พระสมณโคดมผู้ทรงพระคุณพันประมาณ ไม่ทรง
ติดในจีวร ไม่ทรงติดที่นั้งที่นอน ไม่ทรงติดในโภชนะ
ทรงเป็นดังดอกบัวที่สะอาดหมดจด ไม่ติดด้วยน้ำ มี
พระทัยน้อมไปในเนกขัมม์ ทรงสลัดดอกได้สิ้นไตรภพ

องค์พระจอมมุนีนั่น ทรงมีสติปัญญาเป็นพระศอ มี
ศรัทธาเป็นพระหัตถ์ มีปัญญาเป็นพระเคียว ทรงพระ
ปรีชายิ่งใหญ่ เสด็จจาริกไป มีพระทัยสงบเย็นทุกเมื่อ

[ขุ.เถร.26/398/409-413; Thag.1054-1093]

- ไตรสหายาเป็นพุทธทายาท เคียงข้างยังมีสิทธิทั่วกันทุกคน

ถึงตอนนี้ ควรสรุปไว้ที่หนึ่งว่า

๑. ในพระไตรปิฎกทั้งหมด ไม่ปรากฏว่าพระพุทธเจ้าเคยตั้ง-
มอบหมาย-ให้ยึดถือ หรือแม้แต่ตรัสเรียก/ตรัสถึงใคร ว่าเป็น “ทายาท”
ของพระองค์

๒. แต่กลับได้พบว่า มีพระสาวกจำนวนมาก ทั้งพระภิกษุ
และพระภิกษุณี ไม่น้อยกว่า ๕๐ ท่าน ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็น
ทายาทของพระพุทธเจ้า

คำกล่าวถึงเหล่านี้ เป็นคำกล่าวของพระสาวกเอง ที่กล่าวขึ้น

ชมพระสาวกท่านอื่นบ้าง กล่าวชื่นชมตนเองบ้าง กล่าวชื่นชมทั้งพระสาวกท่านอื่นและตนเองบ้าง กล่าวชื่นชมเป็นกลางๆ ว่าใครก็ตามที่ทำอย่างนั้นๆ จะเป็นพุทธทายาทบ้าง

คำกล่าวถึงพระมหากัสสปะว่าเป็นพุทธทายาท ก็รวมอยู่ในคาถาเหล่านี้ ไม่มีอะไรแปลกพิเศษแต่อย่างใดเลย

๓. คำกล่าวเหล่านี้ ซึ่งแสดงว่ามีพุทธทายาทมากมายนั้น ไม่ขัดแย้งกันเลย และไม่เกิดปัญหาใดๆ (เฉพาะอย่างยิ่ง ไม่มีวิเวกอะไรเลย ที่จะทำให้เห็นว่าความเป็นพุทธทายาทมีความหมายเกี่ยวข้องกับกิจการที่จะบริหารหรือปกครองคณะสงฆ์)

ทั้งนี้ เพราะเป็นไปตามหลักการสำคัญ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ (จะแสดงให้เห็นชัดเจนต่อไป)

หลักการนี้ถือว่า พระพุทธเจ้าทรงบรรจุสถานะแห่งความเป็น “พุทธะ” ด้วยการตรัสรู้คือทรงค้นพบธรรม โดยเฉพาะการเข้าถึงโลกุตตรธรรม

เมื่อตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงจาริกไปเผยแผ่ธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้นั้น เพื่อให้ผู้อื่นรู้เข้าใจได้ประโยชน์อย่างพระองค์ (พูดเป็นภาพพจน์ว่า เพื่อแจกจ่ายมอบความเป็นพุทธะให้แก่มวลมนุษย)

บุคคลใดก็ตาม ได้ตรัสรู้/เข้าถึงธรรมอย่างพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะได้บรรลุโลกุตตรธรรม ก็คือได้รับสมบัติที่พระพุทธเจ้าทรงมี และทรงพยายามมอบให้ บุคคลนั้นก็จะเป็นพุทธทายาทได้เองทันที

ดังนั้น จึงเป็นธรรมดาที่พระสาวกทั้งหลายจะกล่าวชื่นชมยินดีที่ตนเองได้เป็นพุทธทายาท (ตลอดจนชื่นชมต่อพระสาวกท่านอื่นๆ) เพราะนั่นก็คือการประสบความสำเร็จในการปฏิบัติ หรือบรรลุจุดหมายแห่งการเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า

ไม่มีใครสามารถเป็นทายาทของพระพุทธเจ้า ด้วยการบริหาร/

**ปกครองคณะสงฆ์ หรือด้วยการสืบต่อตำแหน่งสถานะในการบริหาร/
การปกครองอย่างใดๆ**

ในประเพณีแห่งพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม แม้ที่สืบต่อมาถึงยุคหลัง ก็ไม่มีการใช้คำว่า “ทายาท” หรือความเป็นทายาทในความหมายของการสืบต่อตำแหน่งสถานะใดๆ

ความหมายของคำว่า “พุทธทายาท” หรือความเป็นพุทธทายาทนั้น สอดคล้องทั่วไปในคัมภีร์ และตลอดมาในสังฆประเพณีที่แท้

ตรงกับที่พระอรรถกถาจารย์ประมวลแสดงความหมายไว้หลายแห่ง เช่นแห่งหนึ่ง (อธิบายคำว่า “**พุทธุสฺส ทายาทโ**” ในคาคาของพระสิงคาลบิดา, เถร.อ.๑/๑๐๖) ว่า

คำว่า **พุทธุสฺส** ได้แก่ พระสัพพัญญูพุทธเจ้า. คำว่า **ทายาทโ** หมายความว่า เป็นทายาทแห่งธรรม คือเป็นผู้ถือเอา คือรับไว้ ซึ่งสิ่งที่ทรงมอบให้ ได้แก่โลกุตตรธรรม ๘ อย่าง คืด้วยการปฏิบัติชอบของตน

(ที่จริง จะใช้คำอธิบายของอรรถกถาอย่างนี้เป็นเครื่องตัดสินตั้งแต่ต้นก็ได้ แต่ที่อธิบายมายืดยาว ก็เพราะบุคคลจำพวกพระมโนนี้ มักแสดงตัวในเชิงว่าไม่เชื่อถืออรรถกถา และเห็นเป็นทำนองโก้ที่จะดูถูกอรรถกถา แทนที่จะมีท่าทีเชิงวิชาการ โดยแยกแยะตามเป็นจริงว่าควรยอมรับหรือใช้ประโยชน์ในแง่ไหนส่วนใด)

ในที่นี้ ยกอรรถกถามาให้ดู เพื่อให้เห็นความสอดคล้องกันตลอดสายของพระพุทธศาสนา ในการยึดถือหลักการข้างต้น

๔. คำกล่าวถึงตนเองและผู้อื่นว่าเป็นพุทธทายาท เหล่านี้ทั้งหมดล้วนเป็นคาคา คือคำประพันธ์ร้อยกรอง ที่เรียกว่าฉันท์ทั้งสิ้น และมีแหล่งที่มาเฉพาะใน ๓ คัมภีร์ คือ *เถรคาคา* *เถรีคาคา* และ *อปทาน*

ซึ่งเป็นคัมภีร์ประเภทจรรโลงใจจรรโลงศรัทธา และเป็นเรื่องเชิงส่วนตัวหรือเฉพาะบุคคล ไม่ใช่เป็นพระสูตรโดยตรง

(อย่างที่กล่าวแล้วว่า มีเฉพาะคาถากล่าวถึงพระอัญญาโกณฑัญญะเท่านั้น ที่มีในที่อื่นนอกจาก ๓ คัมภีร์นั้นด้วย และเป็นกรณีเดียว แต่คาถานั้นก็มีซ้ำใน*เถรคาถา*ด้วย ต่างแต่ว่าในอีกที่หนึ่ง คือในสังยุตต-นิกาย สคาถวรรค เป็นพระสูตรหนึ่ง ซึ่งนอกจากตัวคาถาแล้ว มีเรื่องราวเล่าความเป็นมาเป็นไปไว้ด้วย)

เถรคาถา และ*เถรีคาถา* เป็นคัมภีร์ที่พระเถระ-พระเถรีกล่าวถึงประสบการณ์ส่วนตัวในการปฏิบัติ ความรู้สึกชื่นชมยินดีในประสบการณ์แห่งการบรรลุธรรม ความรู้สึกชื่นชมต่อพระคุณความดีขององค์พระศาสดาและพระสาวกท่านอื่นๆ ความรู้สึกชื่นชมต่อธรรมชาติ เหตุการณ์บางอย่างที่ต้องการกล่าวถึงในชีวิตของท่าน ตลอดจนคติที่ฝากไว้แก่ผู้ศึกษา

อปทาน เป็นคัมภีร์ที่พระสาวก-พระสาวิกาเล่าประวัติของตัวเอง ในการเข้ามาสู่พระพุทธศาสนา จนถึงบรรลุอรหัตตผล เน้นความงามแห่งถ้อยคำ และการพรรณนาเรื่องราวในเชิงชักนำศรัทธา และเร้าสังเวคธรรม (เป็นคัมภีร์ที่ไม่มุ่งสาระทางหลักธรรม)

ความหมายของการเป็นพุทธทายาท เท่าที่พูดมาก็ชัดมากแล้ว แต่ยังมีเรื่องราวที่ย้าคำอธิบายมาแล้วให้หนักแน่นยิ่งขึ้นอีก

คราวนี้มีใช่เป็นเพียงคาถาที่กล่าวถึงเพื่อแสดงความชื่นชมส่วนตัวเท่านั้น แต่เป็นเหตุการณ์ที่มีความเป็นมาเป็นไป และมีองค์พระพุทธเจ้าทรงร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย อีกทั้งความหมายของการเป็นทายาทในเรื่องนี้ก็เข้าแนวทางที่พระมโนต้องการ

เรื่องที่ว่านั้นมาในพระไตรปิฎกเล่ม ๔ [วินย.4/118/167; Vin.I.82] มีลำดับความดังนี้

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค ... ประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตพระนครกบิลพัสดุ์ สักกชนบท ครั้นเวลาเช้า ... เสด็จพุทธดำเนินสู่พระราชนิเวศน์ของพระเจ้าสุทโธทนะศากยะ ครั้นแล้วประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาปูลาดถวาย

ครั้งนั้น พระเทวีราหุลมารดา ได้มีพระเสาวนีย์แก่ราหุลกุมารว่า ดูกรราหุล พระสมณะนั้นเป็นบิดาของเจ้า ไปเถิด จงทูลขอ**ทนายชชะ**ของพระองค์

จึงราหุลกุมารเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นถึงแล้ว ได้ประทับยืนเบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาค พลังกราบทูลว่า ข้าแต่พระสมณะ พระฉายาของพระองค์เป็นสุข.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงอุฏฐาการจากพระพุทธอาสน์แล้ว เสด็จดำเนินไป จึงราหุลกุมารได้ตามเสด็จพระผู้มีพระภาคไปเบื้องหลังๆ พลังทูลขอว่า ข้าแต่พระสมณะ ขอได้โปรดประทาน**ทนายชชะ**แก่หม่อมฉัน ข้าแต่พระสมณะ ขอได้โปรดประทาน**ทนายชชะ*** แก่หม่อมฉัน.

* พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ แปลว่า “ทูลขอทรัพย์มรดก” ซึ่งเป็นการแปลคล้อยตามความรู้สึกของคนไทย แต่ที่จริง ทรัพย์มรดกเป็นของตกทอดจากผู้ตายแล้ว ตรงกับบาลีว่า **มตก** สันสกฤตว่า **มฤตก** ไม่ตรงกับคำบาลีเดิมของที่นี่ คือ **“ทนายชชะ”**

ในที่นี้ ได้คงคำบาลีเดิมไว้ คือ **ทนายชชะ** (=ทนายทนาย) ซึ่งหมายถึง ความเป็นทนายท หรือทรัพย์ที่เป็นเครื่องหมายของความเป็นทนายท อันมารดาบิดามอบให้แก่บุตรของตน

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระสารี
บุตรมารับสั่งว่า คูกรสารีบุตร ถ้าเช่นนั้น เธอจงให้ราหุล
กุมารบวช.

ตามเรื่องนี้ เจ้าชายราหุลได้ทูลขอทนายชชะ คือความเป็นทายาท
หรือทรัพย์สินสมบัติที่บิดาพึงมอบให้แก่บุตรเป็นเครื่องหมายของความ
เป็นทายาท และสามารถตีความว่าพระพุทธเจ้าได้ทรงมอบให้แล้ว

ถ้าใครคิดและมองความหมายในทางเดียวกับพระมนิ ก็ต้อง
มาเถียงกับพระมนิ เช่นเถียงว่า บัดนี้เกิดความเปลี่ยนแปลง เนื่อง
จากพระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นทายาทของพระองค์ให้แก่พระราหุล
พระมหากัสสปะจึงพ้นสถานะพุทธทายาทไปแล้ว

แต่ที่จริงไม่มีอะไรอย่างนั้น พระราหุลทูลขอทนายชชะ ตาม
ความหมายที่พระราหุลและพระมารดาเข้าใจ แต่พระพุทธเจ้า (ในฐานะที่
ทรงสละราชสมบัติแล้ว ไม่มีความเป็นทายาททางยศศักดิ์ที่จะมอบให้
แต่ทรงมีสถานะใหม่เป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงมีโลกุตตรสมบัติเป็น
ทนายชชะที่จะมอบให้) ได้ทรงมอบทนายชชะแก่ราหุลกุมารด้วยการให้
บรรพชา เพื่อให้พระราหุลก้าวสู่การได้โลกุตตรสมบัติที่เป็นทนายชชะ
ของพระพุทธเจ้า เช่นเดียวกับพุทธทายาทท่านอื่นๆ อีกมากมาย

ดังนั้น ความเป็นพุทธทายาทจึงมีความหมายสอดคล้องกันใน
แนวทางของการดำเนินสู่โลกุตตรสมบัติโดยตลอดในทุกเรื่อง ไม่เปิด
โอกาสให้แก่การตีความเป็นอย่างอื่น

ยิ่งในยุคหลังต่อมา สมัยพระอรรถกถาจารย์ ไม่เฉพาะการ
บรรลุนิพพานที่เป็นผลแห่งการปฏิบัติเท่านั้น แม้แต่การรับพุทธปฏิบัติ
หรือพุทธจริยามาปฏิบัติ ก็ถือว่าได้รับทนายชชะ คือความเป็นทายาท
ของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะท่านเจาะจงการอยู่โคนไม้ หรืออยู่ใน
สุญญาคารที่สงบสงัด ดังคำอธิบายว่า [ส.อ.๓/๑๗๓; ม.อ.๑/๒๐๗; อ.อ.๓/๓๖]

คัวยคำทั้งสอง (คือ “รุกขมูล/โคนไม้” และ “สุญญาคาร/
เรือนว่าง”) พระพุทธเจ้าตรัสบอกเสนาสนะที่เหมาะสม
แก่การบำเพ็ญเพียร คือทรงมอบ**ทายัชชะ**

ทั้งนี้ ท่านถือตามพระพุทธานุศาสนี ที่ว่า

คุกรจนทะ นันโคนไม้ นันเรือนว่าง เธอทั้งหลาย
จงพึงพินิจเถิด อย่าประมาท อย่าได้เป็นผู้มีความ
เค็ดคร้อนในภายหลังเลย นี่เป็นคำสอนของเรา
สำหรับเธอทั้งหลาย

[ที่มามากมาย เช่น ม.ม.๑๒/๑๐๓/๘๔; M.I.46]

เป็นอันว่า ในพระพุทธศาสนา^{*} ใครก็ตามที่ปฏิบัติชอบตาม
พระธรรมวินัย ก็เป็นพุทธทายาทได้ทั้งนั้น ทุกคนมีสิทธิเป็นพุทธทายาท
เสมอทั้งหมด จึงไม่มีใครเอาใจใส่หรือนึกถึงความเป็นพุทธทายาทของ
พระมหากัสสปะอย่างที่พระมโนคิดขึ้นมา^{*}

ความเป็นพุทธทายาทของพระมหากัสสปะตามความหมาย
อย่างที่พระมโนเขียนในหนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๓* นั้น เป็นการปั้นแต่ง
เรื่องของพระมโนเอง ไม่มีฐานความจริงใดๆ ในพระพุทธศาสนาที่จะ
รองรับ ใครก็ตามที่กล่าวว่าพระมโนบิดเบือนพระธรรมวินัย จึงเป็นการ
ว่ากล่าวโดยชอบธรรม ซึ่งพระมโนและพวก หากมีใจเป็นธรรม ก็จ
ยอมรับตามเป็นจริง

^{*} ในยุคต่อมา เกิดมีคำใหม่ว่า “ศาสนทายาท” แม้แต่ตนเองไม่ได้บวช แต่ถ้าให้ลูกได้บรรพชา
ตนเองนั้น ถึงจะไม่เรียกว่าเป็นพุทธทายาท ก็ถือว่าได้เป็นศาสนทายาท (เช่น ที.อ. ๒/๒๒๔)

สืบรากเหง้า

ธรรมศาสตร์เทียบ *ให้ถือ* ธรรมศาสตร์แท้

- เสาธรรมศาสตร์ มาสร้างความเป็น พุทธทายาทอย่างสงว

อีกแง่หนึ่งที่พระมโนยกเป็นเหตุผลขึ้นมาอ้างในเรื่องความเป็นพุทธทายาทนี้ และให้ความสำคัญมาก เหมือนเป็นจุดเด่น หรือชูธง ก็คือกฎระเบียบและธรรมเนียมประเพณีของพวกพราหมณ์ โดยเฉพาะ “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์”

ความจริง เรื่องด้านนี้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึง เพราะหนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๑* นั้น เพียงเราชี้ให้เห็นความขาดแคลนเลื่อนลอยในเรื่องข้อมูลหลักฐาน รวมทั้งการทึกทักจับเอาข้อมูลมาลวกๆ ผิดๆ พลาดๆ ก็เพียงพอแล้ว ไม่ต้องเสียเวลาชี้ความบกพร่องในทางวิชาการในระดับที่สูงไปกว่านั้น

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ชาวบ้านรู้ทัน เห็นว่าควรตั้งข้อสังเกตไว้สักหน่อย

พระมโนโยงเรื่องพระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท เข้ากับกฎธรรมเนียมของพราหมณ์ โดยเฉพาะคัมภีร์ธรรมศาสตร์ ดังข้อความของพระมโน ในหนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๑* (เล่ม 2 หน้า 209) ว่า

“ภายหลังปฐมสังคายนาแล้ว ในยุคสมัยที่พระมหากัสสปะเป็นผู้ใหญ่ในการบริหารคณะสงฆ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งคณะสงฆ์ให้ความเคารพพระมหากัสสปะ

เท่าเทียมกับพี่ชายคนโตของตระกูล ผู้ที่มีสิทธิในการบริหารสงฆ์ หลังจากที่พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นสังฆบิดรได้จากไปแล้ว ตามกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์

...ประเมินได้ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพานได้ไม่นาน พระมหากัสสปะได้รับฐานะจากกฎหมายในวัฒนธรรมอินเดียที่จะให้ทายาท คือ บุตรชายคนโตที่มีชีวิตอยู่ ได้รับช่วงต่อในการบริหารวงศ์ตระกูล”

คำพูดของพระมโนส่วนนี้ เป็นการแสดงถึงอำนาจบังคับหรืออิทธิพลของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของพราหมณ์ ต่อสังคัมชมพูทวีปแผ่โยงมาครอบคลุมถึงการบริหารคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

แต่นี่เป็นการพูดเหมาเอาง่ายๆ และการพูดง่ายๆ อย่างนี้ ไม่ใช่วิถีของงานวิชาการ

ถ้าจะทำงานวิชาการที่แท้ ต้องให้ความรู้อย่างชัดเจนหรือเพียงพอหรือเท่าที่จะหาได้ ที่จะให้ผู้อ่านมองเห็นความจริง ที่จะทำให้เขาวิวินิจฉัยได้ด้วยตนเอง ไม่ใช่ลุงคนเข้าสู่ข้อสรุปตัดสินของตนโดยเขาไม่มีโอกาสพิจารณา

ถ้าข้อมูลหลักฐานไม่ใช่ชัดเจนเด็ดขาด จะตัดสินเองไม่ได้ แต่พูดได้เพียงเสนอแนะ หรือบอกให้เห็นความเป็นไปได้เท่านั้นๆ ตามข้อมูลหลักฐานเท่าที่มี ซึ่งก็ต้องแสดงให้ชัด ไม่ใช่วิธีที่เรียกว่า “มั่ว”

ในกรณีนี้ พระมโนจะต้องชี้แจงให้เห็นชัดว่าคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ที่ว่านั้น นอกจากคืออะไร มีความสำคัญอย่างไรแล้ว จะต้องให้เห็นขอบเขตอำนาจบังคับของมัน ที่มีต่อชีวิตและสังคัมแห่งชมพูทวีป รวมทั้งอิทธิพลที่ว่าแทรกเข้ามาในพระพุทธศาสนามีจริงไหม หรือที่จริงรับอิทธิพลไป หรือเป็นเพียงปฏิภิกิริยาต่อพระพุทธศาสนา

ผู้ที่ไม่รู้เข้าใจ เมื่ออ่านข้อสรุปของพระมโนข้างต้น อาจจะเชื่อหรือถูกจูงไปโดยไม่ทันคิดไม่ทันรู้ตัว

แต่ผู้ที่มองออก จะเห็นว่า พระมโนเอาความรู้ที่กระเล็นกระสายคลุมเครือในเรื่องคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ และความเป็นมาเป็นไปของสังคมชมพูทวีป จับข้อมูลโน่นนิดนี่หน่อยในพระไตรปิฎกที่ไม่ตรวจค้นให้ชัดก่อน เอามาชนกันอย่างที่ว่า “มั่วข้อมูล” แล้วก็พูดทีกทักษ์ไป

เพียงใช้ข้อมูลเท็จ ทั้งเรื่องก็ทลาย เมื่อทั้งข้อมูลก็เท็จ หรือทำท่าจะจริงแต่พอดูรวมกลายเป็นเท็จ ทั้งการลงมติก็มั่ว ภาพหลอกภาพหลอนก็ตามมา

ดังได้กล่าวไว้ว่า ข้อมูลผิดพลาดขาดพร่องของพระมโนที่ชี้ให้ดูแล้ว ก็เพียงพอที่จะเข้าใจว่าอะไรเป็นอะไร ไม่ควรเสียเวลากับการมั่วแก้ปัญหาก็จะพูดเพียงคร่าวๆ ให้ผู้อ่านพอรู้ทันพระมโน โดยมีแง่พิจารณา และเห็นทางไปค้นคว้าเองต่อไป

จึงจะพูดเพียงคร่าวๆ ให้ผู้อ่านพอรู้ทันพระมโน โดยมีแง่พิจารณา และเห็นทางไปค้นคว้าเองต่อไป

ข้อที่ควรรู้และควรสังเกตในเรื่องนี้ ๒ อย่าง คือ

๑. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์

๒. ระบบสมณะ-พราหมณ์

๑. คัมภีร์พระธรรมศาสตร์

- เมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติ ธรรมศาสตร์ยังไม่เกิด

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ อันประมวลหลักเกณฑ์และข้อปฏิบัติสำหรับชีวิตและสังคมอินเดีย นั้น เป็นคัมภีร์พราหมณ์หรือกฎหมายอินเดีย ที่มีสืบต่อกันมาช้านานในชมพูทวีป และมีจำนวนมากมาย

ธรรมศาสตร์ที่สำคัญและรู้จักกันดีที่สุด คือ มานวธรรมศาสตร์

ซึ่งสันนิษฐานกันว่าได้รวบรวมขึ้นหลังพุทธกาล/หลังพุทธปรินิพพาน ประมาณ ๔๐๐ ปี (บางตำราว่าราว พ.ศ. ๖๔๓-๘๔๓ หรือ ๓๕๐-๘๐๐)

แต่ไม่ว่าจะเป็นคัมภีร์*ธรรมศาสตร์*ใดๆ ก็ตาม แก่นแท้ของ *ธรรมศาสตร์* ทั้งหมดก็คือ “วรรณธรรม”^{*} อันได้แก่กฎเกณฑ์ที่กำกับระบบวรรณะ รวมทั้งหน้าที่และอาชีพการงานของคนในวรรณะต่างๆ เริ่มตั้งแต่การเช่นสรวงประจำวันในบ้าน

ทั้งหมดนั้น มุ่งที่จะดำรงรักษาระบบสังคมแห่งวรรณะ โดยเชิดชูสถานะของคนวรรณะสูง เฉพาะอย่างยิ่งอภิสิทธิ์ของวรรณะพราหมณ์ เช่นห้ามคนวรรณะศูทรเรียนรู้พระเวท

ทั้งนี้ พูดลื่นๆ ว่า *ธรรมศาสตร์* มีระบบวรรณะเป็นแกน โดยตั้งอยู่บนฐานแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวท อำนาจสูงสุดของพระพรหมเทพเจ้า และการหวังผลจากการบูชาัญญ

ธรรมศาสตร์ ก็เช่นเดียวกับคัมภีร์และคำสอนทั้งหลายของศาสนาพราหมณ์ ล้วนตั้งอยู่บนฐาน และเป็นที่ยึดถือออก แห่งหลักการใหญ่ ๔ อย่างของศาสนาพราหมณ์ คือ

๑. เทพสูงสุด ซึ่งในพุทธกาลได้แก่พระพรหม ผู้มีอำนาจสร้างสรรพัตถ์ดลบันดาลสรรพสิ่ง รวมทั้งชีวิตและสังคมของมนุษย์

๒. พระเวทสาม หรือไตรเพท อันสืบจากพระเป็นเจ้า สื่อพระประสงค์ และนำทางที่จะเข้าถึงพระองค์

๓. ระบบวรรณะ ๔ ที่พระพรหมทรงสร้างและจัดสรรจำแนกสังคมของมนุษย์ ให้เป็นไปตามชาติกำเนิด

---

^{*} คำว่า “วรรณธรรม” มีใน*ธรรมสูตร*ของเถาตมะ และ*มานวธรรมศาสตร์* เป็นต้น ต่อมาในยุคที่พวกพราหมณ์พัฒนาหลักอาศรม ๔ ขึ้นแล้ว ได้เกิดคำที่จำเพาะลงไปอีกว่า “วรรณาคมธรรม”

๔. การบูชาัญญ อันเป็นวิธีปฏิบัติตามข้อกำหนดของพระเวท ที่มनुษย์จะสื่อเพื่อให้เทพอำนวยผลที่ประสงค์

เมื่อมองในแง่ภูมิหลัง การเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา เป็นการจัดตั้งระบบใหม่ที่หักล้างหรือถอนหลักการใหญ่ทั้ง ๔ นั้นของศาสนาพราหมณ์ (ซึ่งเป็นแกนและเป็นฐานของธรรมศาสตร์) กล่าวคือ

๑. ให้มनुษย์รู้ว่าการสูงสุด ส่วนพระพรหมและเทพทั้งปวง เป็นเพียงเพื่อนร่วมสังสารวัฏ ที่มनुษย์พึงอยู่ร่วมด้วยเมตตา โดยต่างก็เป็นไปตามธรรม

๒. ให้มनुษย์ฝึกศึกษาทำไตรวิชชาให้เกิดขึ้นเอง อันจะทำชีวิตให้สมบูรณ์ไร้ทุกข์ อย่างที่ไตรเพทไม่อาจให้สำเร็จได้

๓. ให้มनुษย์ผู้ล้วนเสมอกันโดยธรรม ทำกรรมดีงามที่จะทำตนให้เป็นอริยะ โดยไม่ขึ้นต่อชาติกำเนิดในวรรณะ ๔

๔. ให้มनुษย์เผื่อแผ่ช่วยเหลือกันเริ่มแต่ด้วยทาน บนฐานแห่งอัปมัญญญามีเมตตาเป็นต้น อันจะทำสังคม/โลกให้เป็นอภัยปาชณะ (เป็นสุขไร้การเบียดเบียน) โดยไม่มัววุ่นกับการหวังผลส่วนตัวและเบียดเบียนผู้อื่นด้วยการบูชาัญญ อันไร้ประโยชน์

พระพุทธเจ้าได้ทรงจัดตั้งสังฆะขึ้น ทรงกำหนดวางระเบียบชีวิตและระบบชุมชนด้วยการบัญญัติพระวินัยขึ้นใหม่ ให้สังฆะมีกฎหมายของตนเอง ปลดเปลื้องระบบวรรณะออกไป เป็นอิสระจากข้อกำหนดในลัทธิของพราหมณ์ (ที่พัฒนาต่อมาเป็นธรรมศาสตร์) และไม่เปิดช่องให้พระเวท-พระพรหม-การบูชาัญญเข้ามามีบทบาทใดๆ ทั้งสิ้น

แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะไม่ทรงใช้วิธีรุนแรงในการแก้ไขสังคม แต่ทรงเน้นการพัฒนาคนด้วยการศึกษา และต่อสู้ทางปัญญา โดยแผ่ขยายธรรมวินัยออกไปจากชุมชนแห่งสังฆะที่ทรงตั้งขึ้นนั้น เช่นตรัสว่า

วรรณะ < เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกจากเรือนบวชเป็นอนาคาริก ใน ธรรมวินัยที่ตกาศประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและโคตร เดิม นับว่าเป็นสมณศากยบุตรทั้งสิ้น

[อง.อฎฐก.๒๓/๑๐๙/๒๐๕; A.IV.202]

พุทธพจน์นี้บ่งบอกอยู่ในตัวว่า การออกบวชในพระธรรมวินัย ก็คือการละทิ้งระบบวรรณะ และก็คือการพ้นหรือไม่ยอมขึ้นต่อระบบ ของพวกพราหมณ์ ที่เป็นต้นกำเนิดของพระ**ธรรมศาสตร์**

ขอพูดแทรกเกี่ยวกับ “พุทธทายาท” อีกนิดว่า ตามปกติ คำว่า “ทายาท” “บุตร” “โอรส” ถือว่าสื่อความหมายถึงสาระเดียวกัน (เรื่องนี้จะพูดอีกข้างหน้า)

ดังนั้น คำว่า “พุทธทายาท” กับ “พุทธบุตร” และ “พุทธโอรส” (ตลอดจนชินบุตร ชีโนรส เป็นต้น) จึงใช้แทนกันได้

ตามนัยพุทธพจน์ที่ยกมาให้ดูข้างบนนั้น พระสารีบุตรได้กล่าว ถึงหลักการนี้ไว้ในคาถาของท่านว่า

แม่น้ำสินธุ แม่น้ำสรสวดี แม่น้ำจันทกาคา แม่น้ำ
คงคา แม่น้ำยมุนา แม่น้ำสรวุ และมหินที ทั้งหมดนี้
เมื่อหลังไหลมา สาครย่อมรับไว้ ชื่อเดิมก็สลัดหาย รู้
กันแต่ว่าเป็นสาคร

เหล่าชน < วรรณะนี้ ก็เช่นกัน บรรพชาใน
สำนักของพระองค์ ย่อมละชื่อเดิม รู้กันแต่ว่าเป็น
พุทธบุตร

[ขุ.อป.๓๒/๓/๓๙; Ap.27]

จะเห็นว่า เมื่อมองอย่างยืดหยุ่น ความเป็นพุทธบุตร หรือพุทธ

ทายาท เริ่มนับได้ตั้งแต่ออกบวชในพระธรรมวินัย คือเริ่มเข้าสู่ กระแสแห่งการดำเนินสู่โลกุตตรธรรม และจะเป็นพุทธทายาทที่แท้ หรือสมบูรณ์เมื่อบรรลุโลกุตตรธรรม ที่พระพุทเจ้าได้ตรัสรู้แล้วทรง นำมามอบให้ เหมือนอย่างที่พระสัพพลาทายกได้กล่าวในคาถาของท่านว่า

ในบรรดา**พุทธบุตร**ที่ดำรงอยู่ในผล(ทั้งสี่) ผู้มี
โทสะสิ้นไปแล้ว มียศใหญ่ เราก็ได้เป็นผู้หนึ่ง

[ขุ.ขป.๓๓/๑๐๙/๑๖๑; Ap.453]

เรื่องการเข้าสู่พระธรรมวินัยคือการออกจากระบบของ พราหมณ์ (เท่ากับพ้นจากอำนาจแห่งข้อกำหนดของพราหมณ์ในพระ เวท ที่ต่อมาพัฒนาเป็น**พระธรรมศาสตร์**) นี้ มองเห็นได้ทั่วไปในหลัก พระพุทธศาสนา

ขอยกอีกตัวอย่างหนึ่ง เคยมีภิกษุพี่น้องสองรูปออกจาก วรณะพราหมณ์มาบวช ครั้งหนึ่งได้กราบทูลเสนอให้ยกพุทธพจน์ขึ้น รักษาไว้ด้วยภาษาสันสกฤตที่ใช้รักษาพระเวท ซึ่งจะทำให้คงรูปอยู่ได้ ดี แต่จะจำกัดอยู่กับคนชั้นสูง พระพุทเจ้าทรงตำหนิ และทรง บัญญัติเป็นข้อห้ามว่าถ้าทำเช่นนั้นต้องอาบัติ (มีความผิด) ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย ไม่พึงยกพุทธวจนะขึ้นโดยฉันทัตถ์
(ภาษาสันสกฤตอย่างที่ใช้สวดพระเวท) รูปใดยกขึ้น
ต้องอาบัติทุกกฏ เราอนุญาตให้เล่าเรียนพุทธวจนะ
ด้วยสกนิรุกติ (ภาษาของตน) ฯ

[วินย.๗/๑๘๐/๗๐; Vin.II.139]

พระมโนพูดว่า “... คณะสงฆ์ให้ความเคารพพระมหากัสตปะ เท่าเทียมกับพี่ชายคนโตของตระกูล ผู้ที่มีสิทธิในการบริหารสงฆ์

หลังจากที่พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นสังฆบิดรได้จากไปแล้ว ตามกฎเกณฑ์ที่ระบุไว้ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ... พระมหากัสสปะได้รับฐานะจากกฎหมายในวัฒนธรรมอินเดียที่จะให้ทายาท คือ บุตรชายคนโตที่มีชีวิตอยู่ ได้รับช่วงต่อในการบริหารวงศ์ตระกูล”

คำพูดนี้ แสดงถึงการขาดความรู้ความเข้าใจทุกด้าน โดยเฉพาะความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาเท่านั้น และเป็นการพูดเรื่อยเปื่อย

พระมโนใช้สำนวนเปรียบเทียบพระมหากัสสปะว่าเหมือนบุตรชายคนโต ซึ่งเป็นทายาทของวงศ์ตระกูล

แต่ในทางกฎหมาย ไม่มีใครเอาข้ออุปมาไปทำเป็นความจริง วงศ์ตระกูลก็เป็นวงศ์ตระกูล สังฆะก็เป็นสังฆะ การทักท้วงข้อสรุปของพระมโน เป็นเพียงการกล่าวเลื่อนลอย อย่างคำพูดตลกขำขัน

ยิ่งกว่านั้น ในสมัยของพระพุทธเจ้าและพระมหากัสสปะนั้น พระธรรมศาสตร์ก็ยังไม่เกิดขึ้น

จึงจะต้องสืบสาวเรื่องคัมภีร์พระธรรมศาสตร์กันสักหน่อย

- ธรรมศาสตร์เกิดขึ้นมา เพราะเป็นปฏิริยาต่อพุทธศาสนา

อย่างที่กล่าวแล้วว่า คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ มีมากมาย และที่รู้จักกันมากที่สุดคือ มานวธรรมศาสตร์ ซึ่งเกิดขึ้นหลังพุทธกาลไม่น้อยกว่า ๔๐๐ ปี (บางทีว่า พ.ศ. ๖๔๓-๘๔๓)

ผู้รู้ทั้งหลาย ทั้งแขกที่เป็นเจ้าถิ่นอินเดีย และฝรั่งที่เป็นนักค้นคว้ารวบรวมสรรพวิทยา ต่างก็เขียนตำรับตำราออกมา หาไม่ถึงกับยาก

รู้กันว่า ธรรมศาสตร์ทั้งหลาย เป็นคัมภีร์ร้อยกรอง ที่ประมวลจัดเรียงและกลั่นสรรจากธรรมสูตรต่างๆ อันเป็นร้อยแก้ว ที่มีอยู่ก่อน โดยที่ธรรมสูตรเหล่านั้นก็คือตำรับที่ย่อยคำสอนในพระเวท พร้อมทั้งของฤาษีทั้งหลายในปางก่อน มาทำเป็นคู่มือให้เหมาะที่จะใช้สอน

และให้ศิษย์ท่องจำ เกี่ยวกับข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันว่าด้วยวิธีประกอบารบูชายัญ และการทำหน้าที่ตามกำหนดแห่งวรรณะ

ธรรมสูตรทั้งหลายเกิดขึ้นในช่วงหลัง หรือต่อท้ายพุทธกาล ดังเห็นได้จาก**ธรรมสูตร**สำคัญๆ ซึ่งพอจะทราบเวลาที่นิพนธ์กันคร่าวๆ

ธรรมสูตร ที่เป็นหลักรู้จักกันดี ได้แก่ **อาปัสตัมพะ** แต่งในช่วง ?500 BC - AD 200 **เคาตมะ** มีขึ้นในระยะ ?400 BC - AD 200 และ **เพาถายน** เกิดระหว่าง ?300 BC - AD 300 (พึงเทียบกับพุทธกาล กำหนดด้วยปีที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ตามตัวเลขอย่างของเราว่า 543 BC และตามตัวเลขที่ทางตะวันตกนับกัน คือ 483 BC)

ทั้งนี้ถือว่า **ธรรมสูตร** ของ**เคาตมะ** เก่าแก่ที่สุด

จาก**ธรรมสูตร** ก็เกิดมี**ธรรมศาสตร์**ทั้งหลาย และในบรรดา**ธรรมศาสตร์**เหล่านั้น ที่สำคัญเป็นหลักที่สุดก็คือ **มานวธรรมศาสตร์** (ที่ไทยเรามักเรียกว่า**มนุธรรมศาสตร์**) ซึ่งประมาณกาลว่าเกิดขึ้นในช่วง AD 100-300 (พ.ศ. ๖๔๓-๘๔๓)

ธรรมศาสตร์ที่สำคัญเป็นหลักอีกคัมภีร์หนึ่ง คือของท่าน**ยาชญ-วัลภย** ประมาณ AD 400 (ใกล้ พ.ศ. ๙๕๐) ซึ่งพวกผู้รู้ในวงการว่าเป็นคัมภีร์ที่กระชับและจัดเรียงดีกว่า**มานวธรรมศาสตร์**

ทำไมผู้รู้ที่คุ้นคว่ำศึกษากันมาจึงว่า คัมภีร์กฎหมายของพราหมณ์เหล่านี้ เป็นปฏิภิกิริยาต่อการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา

พูดสั้นๆ ว่า เมื่อพระพุทธศาสนาสอนหลักการที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งตรงข้ามกับหลักศาสนาของพราหมณ์ การเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาก็ย่อมกระทบกระเทือนต่อศาสนาพราหมณ์เป็นธรรมดา

ยิ่งเมื่อปรากฏว่าพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปกว้างขวางรวดเร็ว และโดยเฉพาะคนวรรณะพราหมณ์เองจำนวนมากมายังได้ละทิ้งวรรณะของตนไปบวชเป็นพระภิกษุ สถานะของพราหมณ์จึง

ห้วนไหว่มาก ทำให้พราหมณ์ต้องหาทางอยู่รอด หรือจะว่าสู้หรือแข่งให้ได้ ก็แล้วแต่

ปฏิกริยาของพราหมณ์รวมแล้วก็มี ๒ ด้าน คือ
 ด้านหนึ่ง จัดปรับหลักของตัวให้เข้มแข็งมั่นคงยิ่งขึ้น และ
 อีกด้านหนึ่ง อะไรดีในพระพุทธศาสนา ที่ทำให้คนนิยม ก็เอามา
 โสมาเสริมให้กลมกลืนเข้าในลัทธิของตน

แน่นอนว่า ระบบวรรณะ และการบูชาโยนิ เป็นสิ่งที่พราหมณ์
 จะต้องพยายามรักษาไว้ให้มั่นคงที่สุด

(ในระยะยาว ความพยายามของพราหมณ์ในเรื่องนี้ได้ทำให้เกิดการโค่นล้มพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการต่างๆ รวมทั้งการเกิดขึ้นของ
 นารายณ์อวตารปางที่ ๙ ที่เรียกว่าพุทธาวตาร หรือที่พราหมณ์เอง
 เรียกว่าปางมายาโมหะ และศิวัชอวตาร การตั้งคณะนักบวชขึ้นมา
 เลียนแบบสังฆะ ตลอดจนการใช้ความรุนแรงต่างๆ)

ดังได้ยกพุทธพจน์เป็นต้นมาให้ดูแล้วว่า เมื่อพระพุทธศาสนา
 เกิดขึ้น ได้เปิดรับคนทั้ง ๔ วรรณะให้มีสถานะเสมอกัน ไม่มีการแบ่ง
 แยกแตกต่าง จะขอยกมาให้ดูอีกเพื่อการเปรียบเทียบ ดังนี้

วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์
 แพศย์ ศูทร ออกจากเรือนบวชเป็นอนาคาริก ใน
 ธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและโคตร
 เดิม นับว่าเป็นสมณศากยบุตรทั้งสิ้น

[อง.อฎฐก.๒๓/๑๐๗/๒๐๕; A.IV.202]

หันไปดูธรรมสูตร ของ*อาปัสตัมพะ* ปรากฏว่ากฎเกณฑ์เกี่ยวกับ
 วรรณะได้รับการจัดวางให้ชัดเจนรัดตัว ดังที่มีบัญญัติว่า (*อาปัสตัมพะ*
 ๑๒/๔-๕-๖):-

แลถ้ำมัน (คูทร) มีเจตนาฟังคำสาธยายพระเวท ให้
 เอาครึ่งหรือตะกั่วหลอมกรอกหุ้มมัน
 ถ้ำมันสาธยายพระเวทให้ตัดลิ้นมันเสีย
 ถ้ำมันทรงจำความในพระเวทได้ ให้ย่ำร่างของมัน
 ออกเป็น ๒ ซีก

(ในคัมภีร์*มานวธรรมศาสตร์* ก็มีข้อห้าม ไม่ให้ผู้ศึกษาพระเวท
 แล้ว สาธยายพระเวทในที่มีคนวรรณะคูทรอยู่ด้วย)

ปฏิกริยาลำคัญอีกอย่างหนึ่งของพราหมณ์ คือ คงเนื่องจากมี
 ผู้ละทิ้งวรรณะออกบวชเป็นภิกษุเป็นต้นกันมาก ต่อมา (ยังไม่มีใคร
 กำหนดเวลาได้แน่นอน แต่คงอยู่ในระยะที่เรียกกันว่าเป็นศาสนาฮินดู*)
 พวกพราหมณ์ได้ตั้งหลัก*กาศรม ๔* ขึ้น เพื่อมาเสริมระบบวรรณะให้
 มันคงยิ่งขึ้น (ให้การสละเรือนบวชมีอยู่ด้วยครบในระบบวรรณะเอง)

* ถึงแม้คำว่า “ศาสนาพราหมณ์” กับ “ศาสนาฮินดู” โดยทั่วไปจะถือว่าใช้แทนกันได้
 และแม้ว่าเมื่อจะแยกโดยกาลเวลาหรือยุคสมัย ก็แบ่งได้ยาก แต่ก็พอกำหนดคร่าวๆ ว่า
 เริ่มแต่ทำยหรือสิ้นสุดพุทธกาล เมื่อพราหมณ์พยายามปรับตัวใหม่ให้เข้มแข็งมั่นคงขึ้น
 จนกระทั่งถึงประมาณศตวรรษที่ ๒ ก่อน ค.ศ. (ราว พ.ศ. ๔๐๐ คือยุคธรรมศาสตร์นั้น
 เอง) เมื่อสิ้นราชวงศ์โมริยะของพระเจ้าจันทรคุปต์-อโศก เกิดมีเทพเจ้าใหม่ยิ่งใหญ่ขึ้นมา
 คือ พระวิษณุ และพระศิวะ นับเป็นช่วงพัฒนาสู่ความเป็นฮินดู และเมื่อพระวิษณุ และ
 พระศิวะ โดดเด่นขึ้นมาแล้ว ก็นับว่าเป็นศาสนาฮินดูเต็มตัว (ที่ว่านี้ไม่ต้องถือเป็นมาตฺร-
 ฐาน แต่เอาไว้ประกอบการศึกษาต่อไป)

มีการแยกความหมายอีกแบบหนึ่ง ถือว่าลัทธิศาสนาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในอินเดีย
 รวมทั้งพระพุทธศาสนา รวมอยู่ในคำว่าศาสนาฮินดู/Hinduism ทั้งสิ้น ตามความหมาย
 นี้ ศาสนาพราหมณ์/Brahmanism (บางที่เรียกว่า ศาสนาพระเวท/Vedism; แต่บาง
 พวกขอยละเอียดให้ Vedism เป็นยุคหนึ่งก่อนหน้าจะถึง Brahmanism) เป็นเพียง
 ส่วนหนึ่งและเป็นยุคหนึ่งของศาสนาฮินดู ซึ่งนับคร่าวๆ ตรงกับพุทธกาล การจัดแบบนี้
 เข้าได้กับแนวคิดของราชกฤษณะ/Radhakrishnan ซึ่งเป็นนักปรัชญาท่านหนึ่งและเป็น
 อดีตประธานาธิบดีของอินเดีย แต่หลายคนก็ไม่ยอมรับ

แต่เอาเข้าจริงหลักนี้ก็เกือบจะมีแต่ชื่อ แทบไม่มีใครปฏิบัติตาม (อาศรม ๔' กำหนดให้คนครองชีวิต ๔ อย่าง ก้าวไปตามลำดับกาลแห่งชีวิตที่แบ่งเป็น ๔ ช่วง คือ พรหมจารี ช่วงเล่าเรียนศึกษาอยู่ในพรหมจรรย์; ศฤหัตถ์ ช่วงครองเรือนเลี้ยงดูครอบครัว; วานปรัสถ์ ช่วงวางภาระทางครอบครัวออกไปอยู่สงบในป่า; สันยาสี ช่วงสละทุกอย่าง มีแต่หมอน้ำกับบาตร และผ้าเตี่ยวที่นุ่งผืนเดียว เที่ยวภิกขาจารเร่ร่อนเรื่อยไป)

อีกด้านหนึ่ง พรหมณ์ก็ทำการกลมกลืนต่างๆ เช่นนำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่เดี่ยวนี้เรียกกันว่า คุณธรรมและจริยธรรม ไปรวมเข้าในคัมภีร์ของตน

อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ ไม่ควรจะต้องพูดยาว เพื่อความรวบรัด ขอให้ดูคำกล่าวของผู้ที่เขียนหนังสือหรือตำราด้านนี้ไว้ เป็นตัวอย่าง (เพื่อความสะดวก ขอบอกให้เสร็จไปเลย ไม่ต้องทำเชิงอรรถ)

Lalmani Joshi เขียนไว้ใน *Studies in the Buddhistic Culture of India* (Delhi: Motilal Banarsidass, 1987) หน้า 340 ว่า

ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่า ศาสนาฮินดูยุคปุราณะได้รับเอาสถาบันสันยาส (ระบบนักบวชสันยาสีของฮินดู) หลักอหิงสา ... ไปจากระบบสมณะ หรือพุทธศาสนา และศาสนาเซน

อีกแห่งหนึ่งในหนังสือเล่มเดียวกันนั้น หน้า 353 Joshi เขียนว่า

คัมภีร์ปุราณะ และธรรมศาสตร์ ส่วนที่เป็นคำสั่งสอนทางความประพฤติ มีเนื้อความเป็นอันมาก ที่สืบลงไปได้ว่า ในที่สุดก็มาจากคำสอนในพุทธศาสนา ยิ่งมหาภารตะด้วยแล้ว ข้อที่ว่านี้ จริงเป็นพิเศษ

และอีกแห่งหนึ่งในหนังสือเล่มเดียวกันนั้น หน้า 338 Joshi
เขียนว่า

ไม่แต่เพียงปรัชนิยสถานและสฤปเจดีย์ของพุทธศาสนา
จะถูกครอบครองและดัดแปลงเป็นตึระณะและเป็นเทวาลัย
ของฮินดู พร้อมทั้งล้าทับการครอบครอง...นั้นให้แน่นแฟ้นขึ้น
ด้วยตำนานหรือประวัติศาสตร์ปลอมที่แต่งขึ้นมาเท่านั้น แม้
กระทั่งส่วนเนื้อแท้สุดยอดในวัฒนธรรมพุทธ รวมทั้งองค์
พระพุทธเจ้าเอง ก็ถูกจกเอาไปจัดให้กลืนลงไปนคัมภีร์
(ของฮินดู)

Arnold J. Toynbee เขียนไว้ใน *A Study of History* (2 vols.,
abridged by D.C. Somervell, New York: Dell Publishings, 1969) เล่ม 1
หน้า 544 ว่า

ศาสนาฮินดูได้จกนวยเอาพุทธปรัชญาที่อ่อนแรงลง
แล้วไป เพื่อจะได้มีอาวุธสำหรับใช้ขับไล่คู่แข่งทางปรัชญาให้
หมดไปจากมาตฤภูมิที่ร่วมกันในลินธูลอก

ข้อความที่ยกมานี้ เท่ากับรวบรัดที่เดียวผ่านเวลาพันกว่าปี
แต่รวมแล้ว *ธรรมศาสตร์* ไม่มีทางส่งอิทธิพลต่อพระมหากัสสปะหรือ
ต่อพระพุทธศาสนา แต่กลับตรงข้าม *ธรรมศาสตร์* กลายเป็นฝ่ายได้
รับผลกระทบจากพุทธศาสนา

ถ้าพระมหากัสสปะนำพระที่ออกบวชจากวรรณะพราหมณ์ ให้
ช่วยกันดัดแปลงพระพุทธศาสนาไปเป็นแบบพราหมณ์ อย่างที่พระ
มโนว่า พวกพราหมณ์ก็ไม่ต้องเหนื่อยหนักยากเย็นที่จะจัดการกับ
พระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนานก่อน ๒ สหัสวรรษ

การที่จะเข้าใจภาวะ ความเป็นไป และบรรยากาศแห่งชมพู

ทวีป ที่มีพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นท่ามกลางวัฒนธรรมแบบพราหมณ์ เช่นว่าพราหมณ์มีปฏิกริยาอย่างไร จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับระบบสมณะ-พราหมณ์ ที่อยู่ในหัวข้อที่ ๒ ต่อจากนี้

ที่จริง หัวข้อที่ ๒ คือระบบสมณะ-พราหมณ์ นี้ ควรเป็นหัวข้อที่ ๑ ด้วยซ้ำ เพราะเป็นเรื่องมีมาก่อน แต่เนื่องจากไม่ได้ตั้งใจพูดถึงเมื่อเป็นเรื่องเกี่ยวโยง ก็ควรพูดในฐานถูกพาดพิง ขอให้ถือว่าเป็นการสืบย้อนลึกลงไป

๒. ระบบสมณะ - พราหมณ์

ระบบสมณะ-พราหมณ์นี้แหละ เป็นตัวกำกับการแสดงบทบาทของผู้เกี่ยวข้องที่แท้จริงในพุทธกาล ดังจะให้เห็นต่อไป

เนื่องจากเป็นหัวข้อใหญ่ มีเรื่องพูดยาว จึงแยกหัวข้อที่ ๒ เรื่องระบบสมณะ-พราหมณ์นี้ ออกไปตั้งเป็นอีกบทหนึ่งต่างหาก

สมณะ vs. พราหมณ์

- ใต้พราหมณ์มาเป็นพระ คือชัยชนะในการปฏิรูปสังคม

ลัทธิศาสนาในชมพูทวีปครั้งพุทธกาล แยกเป็น ๒ สายใหญ่
ตั้งเห็นได้จากคำเรียกบุคคลในลัทธิศาสนา (จะเรียกว่าศาสนบุคคล
ก็ได้ แต่เรียกรวมว่านักบวชไม่ได้) ว่า “สมณพราหมณ์” คือ สมณะ
และ พราหมณ์

สมณะ เป็นบุคคลทางศาสนาประเภทนักบวช คือเป็นบรรพชิต
สละเหย้าเรือนทรัพย์สมบัติ ออกไปอยู่นอกระบบสังคม มุ่งหาทาง
หลุดพ้น

พราหมณ์ เป็นบุคคลทางศาสนาตามระบบวรรณะ คือเกิดเป็น
คนชั้นสูงในระบบชนชั้นของสังคม อยู่ครอบครองเหย้าเรือนทรัพย์
สมบัติ แต่เป็นเจ้าพิธีในการบูชาัญญ ตามกำหนดของพระเวท

คนเป็น สมณะ ด้วยการบวช

คนเป็น พราหมณ์ ด้วยการเกิด

พราหมณ์ ออกบวชเป็นสมณะได้ แต่สมณะจะมาเป็น
พราหมณ์ไม่ได้ (เพราะจำกัดด้วยกำเนิด ซึ่งเป็นเองตั้งแต่เกิด)

ตามปกติ พวกพราหมณ์ ซึ่งถือตัวว่าเป็นวรรณะสูงสุด รั้ง
เกียจเหยียดหยามสมณะอย่างยิ่ง โดยถือว่าสมณะเป็นคนต่ำยิ่งกว่า
วรรณะศูทร ตามหลักการของเขาที่บอกว่าสมณะเกิดจากหลังพระ

บาทของพระพรหม (จะมีเรื่องตัวอย่างข้างหน้า)

พระพุทธรเจ้าและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาก็เป็น “สมณะ” พวกหนึ่ง (พวกพราหมณ์เรียกพระพุทธรเจ้าว่า “สมณะโคตม/สมโณโคตโม”)

พระพุทธรเจ้าทรงจัดตั้งระบบใหม่ ที่หักล้างระบบของพราหมณ์แบบถอนรากถอนโคน อย่างที่กล่าวแล้วว่า ทรงปฏิเสธทั้งพระเวท ทั้งการเข้าร่วมกับพรหม ทั้งการแบ่งวรรณะ และการบูชาตัณหา

การจาริกบำเพ็ญพุทธกิจที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก มากด้วยเรื่องที่พระพุทธรเจ้าทรงเผชิญกับพราหมณ์ และการต่อสู้กันทางปัญญา

การที่ทรงเผชิญกับพราหมณ์นั้น ไม่ใช่เหตุบังเอิญ แต่ตามปกติจะเป็นเรื่องที่พระพุทธรเจ้าทรงมุ่งไปที่พราหมณ์คนนั้นๆ หรือกลุ่มนั้นๆ เช่น เสด็จไปหาขณะที่เขากำลังเตรียมพิธีบูชาตัณหา และทำให้ได้ทรงสนทนากับเขาในเรื่องการบูชาตัณหา แล้วเรื่องก็จะจบลงด้วยการล้มเลิกพิธี

จริงอยู่ พระพุทธรเจ้าเสด็จไปโปรดคนทุกชั้นทุกประเภท บางที่ต้องเสด็จพระบาทเปล่าไปไกล เพื่อโปรดคนเลี้ยงโคคนหนึ่งบ้าง โปรดเด็กที่กำลังนอนป่วยบ้าง เป็นต้น แต่ก็ทรงให้ความสำคัญแก่การพบปะถกเถียงสนทนา ตลอดจนโต้วาทะกับพวกพราหมณ์มาก

ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น?

คำถามนี้ตอบไม่ยาก เห็นอยู่ชัดๆ ว่าพราหมณ์เป็นกลุ่มคนที่มีการศึกษาสูงสุดในสังคม พร้อมกับข้อสำคัญที่สุดคือ มีสถานะสูงสุดตามบทบัญญัติของศาสนา ซึ่งเป็นฐานอันมั่นคงที่สุด ที่ไม่มีใครจะล้มล้างได้เลย แม้แต่ด้วยกำลังใดๆ นอกจากจะทำให้ตัวพราหมณ์เองยอมสละสถานะนั้น ซึ่งจะสำเร็จได้ก็ด้วยชัยชนะทางปัญญาเท่านั้น

โดยสถานะที่สูงและบนฐานที่ศาสนารองรับไว้อย่างมั่นคงนี้ พราหมณ์ยังครองอำนาจและอิทธิพลครอบคลุมทุกด้านทุกระดับของสังคม นอกจากเป็นครูอาจารย์ที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์แล้ว ทุกคนตั้งแต่พระมหากษัตริย์นั้นลงไป ต้องฟังพราหมณ์ทั้งหมด ทั้งในการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระเวท ที่เป็นไปตามพระประสงค์ของพระเป็นเจ้าของเรื่องวาระทั้ง ๔ และในการประกอบพิธีบูชา

การที่พระพุทธศาสนาแผ่ขยายอย่างรวดเร็ว ปัจจัยสำคัญยิ่งก็คือ การที่พราหมณ์จำนวนมากได้ละทิ้งวาระมาบวช และกลายเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธเจ้า

ในทางตรงข้าม ถ้าพระพุทธเจ้าทำให้พราหมณ์ยอมทางปัญญาไม่ได้ งานแก้ปัญหาก็ยิ่งประโยชน์สุขแก่พหุชนตามที่ทรงมุ่งหมายก็แทบไม่มีทางสำเร็จ

อีกด้านหนึ่ง สังคมชมพูทวีปเวลานั้นกำลังมีความเปลี่ยนแปลงมาก โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ การค้าขายเฟื่องฟู พวกชนชั้นพ่อค้าวาณิชร่ำรวยมีกำลังมากขึ้น มีคฤหาสน์เป็นเศรษฐีใหญ่ๆ คนชั้นสูงเป็นอยู่ฟุ่มเฟือย ชีวิตมีการบำรุงบำเรอมากขึ้น

(เมื่อพระพุทธเจ้าประกาศพระศาสนา มีเศรษฐีคฤหาสน์หลายท่านมาเลื่อมใสเป็นพระสาวก เช่น อนาถบิณฑิกะ และนางวิสาขา ซึ่งได้เป็นกำลังอุปถัมภ์ที่สำคัญ เช่นเดียวกับชัตตยราช อย่างพระเจ้าพิมพิสาร และพระเจ้าปเสนทิโกศล)

ระหว่างนั่นเอง คนชั้นสูงจำนวนหนึ่ง รวมทั้งคนในวาระพราหมณ์ไม่น้อย เกิดความเบื่อหน่ายต่อวิถีชีวิตแห่งความสำเร็จสำราญทางวัตถุ มองเห็นความไร้แก่นสาร ไม่มีความหมาย จึงออกแสวงหาทางชีวิตใหม่แห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ถึงกับละทิ้งเหย้าเรือนและวิถีชีวิตแห่งวาระของตนออกไป

พราหมณ์อย่างอุปติสสะ (ต่อมาคือพระสารีบุตร) โกลิตะ (ต่อมาคือพระมหาโมคคัลลานะ) ปิปลิ หรือปิปลายนะ (ต่อมาคือพระมหากัสสปะ) และภรรยาชื่อภักทกาปิลานี เป็นตัวอย่างของคนชั้นสูงที่เวลานั้น ท่านเหล่านี้สละเหย้าเรือนและวิถีชีวิตแบบเก่าออกมาเองก่อนพบพระพุทธเจ้า

(อุปติสสะและโกลิตะออกไปบวชเป็นปริพาชกก่อนแล้วจึงพบพระพุทธเจ้าภายหลัง ปิปลิสละเหย้าเรือนออกมาแล้ว ได้พบพระพุทธเจ้าระหว่างเดินทาง ส่วนภรรยาได้ไปบวชเป็นปริพาชิกาก่อนมาบวชในพระพุทธศาสนา)

พราหมณ์ที่ละทิ้งวรรณะมา นอกจากบรรลุประโยชน์แก่ชีวิตของตนเองแล้ว ก็ช่วยเผยแผ่ธรรมได้ผลมาก เพราะโดยพื้นฐานแห่งภูมิหลัง ทั้งในแง่ที่ได้รับความเชื่อถือ และในแง่ที่มีพื้นฐานการศึกษาสูง พร้อมที่จะทำงานแนะนำสั่งสอน

จึงปรากฏว่าพระมหาสาวกทั้งหลาย เป็นผู้ออกจากวรรณะพราหมณ์มากที่สุด ตั้งแต่พระอัครสาวก คือพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัจฉายนะ พระปุณณมันตานีบุตร (ที่เป็นอาจารย์สอนพระอานนท์) ฯลฯ รวมทั้งพระมหากัสสปะ

พระสาวกเหล่านั้นสละวิถีชีวิตของคนชั้นสูง มาอาศัยอาหารบิณฑบาตเข้าถึงคนทุกชั้นทุกระดับ เช่น พระสารีบุตรจาริกไป บางทีพบเด็กยากจนก็รับมาบวช กลายเป็นผู้ที่มีสามเณรอยู่ด้วยมาก พระมหากัสสปะชอบไปบิณฑบาตในย่านคนมีอาชีพที่สังคมถือว่าต่ำหรือในถิ่นคนยากจน ฯลฯ นี่เป็นภาพอย่างน้อยด้านหนึ่งของพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ที่ไม่ควรมองข้ามไป

- ถูกเหยียดก้นกวด แต่ป่วยาเหน็บเขา จึงก้าวผ่านมาได้

พวกพราหมณ์ที่ยังไม่ได้พบพระพุทธเจ้าและยังไม่นับถือพระพุทธศาสนา มักแสดงอาการรังเกียจเหยียดหยามต่อพระพุทธเจ้า และพระภิกษุทั้งหลาย บางทีก็ใช้คำพูดรุนแรง โดยเฉพาะคำเรียกว่า “มุณฑกะ สมณกะ” = สมณะกระจอก หัวโล้น ขอยกมาให้ดูเป็นตัวอย่างสัก ๒-๓ เรื่อง

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน ... เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังพระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล อัครคิกภวาทวาทพราหมณ์ก่อไฟแล้ว จัดเตรียมของบูชาไฟอยู่ในนิเวศน์

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเที่ยวบิณฑบาตตามลำดับตรอก ในพระนครสาวัตถี เสด็จไปยังนิเวศน์ของอัครคิกภวาทพราหมณ์

พราหมณ์ถือว่าการเห็นสมณะเป็นอัปมงคลต่อพิธีมงคลของเขา ดังนั้น เขาจึงโกรธมาก ดังเรื่องที่ว่าดำเนินต่อไปว่า

อัครคิกภวาทพราหมณ์ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกลทีเดียว ครั้นแล้วได้กล่าวกะพระองค์ ว่า หยุดอยู่นั้นแหละ! **คนหัวโล้น!** หยุดอยู่นั้นแหละ! **สมณะกระจอก!** หยุดอยู่นั้นแหละ! คนถ่อย!

เมื่ออัครคิกภวาทพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามว่า คุณพราหมณ์ ท่านรู้จักคนถ่อย หรือธรรมที่จะทำให้เป็นคนถ่อยหรือไม่

อ. ท่านพระโคตม เราไม่รู้หรือ ไม่ว่าคนถ่อย

หรือธรรมที่จะทำให้เป็นคนถ้อย คีละ ท่านพระโคตมจง
แสดงธรรมมาเถิด ให้เรารู้จักคนถ้อย หรือธรรมที่ทำให้
เป็นคนถ้อย

พ. กูกรพราหมณ์ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

อัคคิกภวาทวาชพราหมณ์ทุลรับแล้ว พระผู้มีพระ
ภาคได้ตรัสพระคาถาประพันธ์นี้ว่า ...

พระพุทธเจ้าตรัสแสดงลักษณะคนถ้อย เป็นความร้อยกรอง
รวม ๒๘ คาถา ลงท้ายด้วยคำสอนย้าว่า

บุคคลไม่เป็นคนถ้อยทราวมเพราะชาติกำเนิด ไม่
เป็นพราหมณ์เพราะชาติกำเนิด แต่เป็นคนถ้อยทราวม
เพราะการกระทำ เป็นพราหมณ์เพราะการกระทำ

[ขุ.สุ.๒๕/๓๐๕/๓๔๙; Sn.21-24]

อัคคิกภวาทวาชพราหมณ์ได้ฟังพระดำรัสแสดงหลักจวบ
และมีความเลื่อมใส ได้แสดงตนเป็นอุบาสก

อีกเรื่องหนึ่งว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ... เสด็จเข้าไป
บิณฑบาตยังโขมทุสสนิกม

สมัยนั้น พราหมณ์และคฤหบดีชาวโขมทุสสนิ-
กม ประชุมกันอยู่ในสภา ด้วยกิจกรณีย์บางอย่าง
และฝนกำลังตกอยู่ไปรบปรว

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังสถานนั้น
พราหมณ์และคฤหบดีชาวโขมทุสสนิกม ได้เห็น

พระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล ครั้นเห็นแล้วก็ได้กล่าวคำนี้ว่า **สมณะกระจอกหัวโล้น**พวกไหนนั่น เขาเป็นคนพวกไหนที่จะมารู้จักธรรมของสภา ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะพราหมณ์และคฤหบดีชาวโฆมทุสสนิกม ด้วยพระคาถาว่า
ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั้นไม่ชื่อว่าสภา คนเหล่าใดไม่พูดเป็นหลักเป็นธรรม คนเหล่านั้นไม่เป็นสัตบุรุษ คนที่ละความอยากได้ใคร่เอา ความคิดร้าย และความหลงความเขลาเสียได้ พูดเป็นหลักเป็นธรรม นั้นแหละคือสัตบุรุษ

[ถ.ส.๑๕/๗๒๔/๒๗๐; S.I.184]

เมื่อได้ฟังพระดำรัสนี้แล้ว พวกพราหมณ์และคฤหบดีชาวโฆมทุสสนิกมก็ยอมรับ มีความเลื่อมใส และจบลงด้วยการแสดงตนเป็นอุบาสก

- ร่องรอยการต่อต้านของพราหมณ์

ลองดูเพิ่มอีกหน่อย มีเรื่องหนึ่งว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นมัลละ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ได้เสด็จถึงภูมิปราหมณคาม ของเหล่ามัลลกะศัตรีย์

พราหมณ์และคฤหบดีชาวภูมิกคามได้สดับว่า ‘ผู้เจริญทั้งหลาย ข้าพเจ้า พระสมณโคตม ศากยบุตร ออกบวชจากศากยตระกูล จาริกไปในมัลลชนบท

พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จโดยลำดับถึงอุณ-
ปราหมณคามแล้ว'

(โดยได้ลำดับข่าวดังนี้) พราหมณ์และคฤหบดี
เหล่านั้น ได้เอาหญ้าและแกลบถมบ่อน้ำจนเต็มถึง
ปากบ่อ ด้วยตั้งใจว่า 'พวกสมณะกระจอก หัวโล้น
จงอย่าได้ดื่มน้ำเลย'

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงแวงออกจากทาง
แล้ว เสด็จเข้าไปยังโคนไม้ต้นหนึ่ง ประทับนั่งบน
อาสนะที่ท่านพระอานนท์จัดถวาย ครั้นแล้วตรัสกะ
ท่านพระอานนท์ว่า นี่แน่ะ อานนท์ เธอจงนำน้ำจาก
บ่อนั้นมาให้เราเถิด

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระ
อานนท์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ บัดนี้ บ่อน้ำนั้น พวกพราหมณ์และคฤหบดี
ชาวอุณคามได้เอาหญ้าและแกลบถมจนเต็มถึงปาก
บ่อ ด้วยตั้งใจว่า 'พวกสมณะกระจอกหัวโล้น จงอย่า
ได้ดื่มน้ำเลย'

แม้ครั้งที่ ๒ ... แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาค
ตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า นี่แน่ะ อานนท์ เธอจงนำ
น้ำจากบ่อนั้นมาให้เราเถิด

ท่านพระอานนท์ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว ถือบาตรเดินเข้าไปยังบ่อน้ำนั้น ลำดับนั้นแล เมื่อท่านพระอานนท์เดินเข้าไป บ่อน้ำล้นขึ้น พาเอาหญ้าและแกลบทั้งหมดพันออกไปจากปากบ่อ มีน้ำใส ไม่ขุ่นมัว

เต็มถึงปากบ่อ คุจไหลไปซังอยู่

ลำดับนั้นแล ท่านพระอานนท์ดำริว่า ท่านผู้เจริญ
นำอัครจรรยंहนอ ท่านผู้เจริญ ไม่เคยมีมาหนอ ...

ท่านพระอานนท์เอาบาตรตักน้ำแล้ว เข้าไปถวาย
พระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
... ขอพระผู้มีพระภาคทรงตักน้ำเถิด ขอพระสุคตจง
ทรงตักน้ำเถิด

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความ
นั้นแล้ว ทรงเปล่งพระอุทานนี้ในเวลานั้นว่า

“ถ้าน้ำมีอยู่ทุกเวลา คนจะมีบ่อน้ำไว้ทำอะไร ตัด
ตัดหาได้ถึงรากแล้ว จะต้องเที่ยวแสวงหาไปทำไม”

[ขุ.ญ.๒๕/๑๕๕/๒๐๓; Ud.78]

ขอเพิ่มเติมตัวอย่างให้ดูอีก ๑ เรื่อง

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำ
สุนทรिका ในโกศลชนบท

ก็โดยสมัยนั้นแล สุนทริกภรรยาทวาชพราหมณ์
ประกอบพิธีบูชาไฟ บำเรอไฟบูชาอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำสุนทรिका

ลำดับนั้น สุนทริกภรรยาทวาชพราหมณ์ บูชาไฟ
บำเรอไฟบูชาเสร็จแล้ว ลุกขึ้นจากอาสนะ เหลียวดู
โดยรอบทั้ง ๔ ทิศ ด้วยคิดว่า ใครหนอควรบริโภคน้ำ
ปายาสอันเหลือจากการบูชา

พราหมณ์คิดว่า ตนได้เช่นสรวงบูชามหาพรหมเสร็จแล้ว
ควรจะหาพราหมณ์สักคนมารับบริโภคน้ำของบูชาที่เหลือ

สุนทรภักการทวาชพราหมณ์ ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งคลุมพระเศียรอยู่ที่โคนไม้ต้นหนึ่ง จึงถือข้าวปายาสบุงชาติที่เหลือด้วยมือซ้าย ถือเต้าน้ำด้วยมือขวา เดินเข้าไปยังโคนไม้ที่พระผู้มีพระภาคประทับ

ลำดับนั้น เพราะด้วยเสียงเท้าของสุนทรภักการทวาชพราหมณ์ พระผู้มีพระภาคทรงเปิดจีวรคลุมพระเศียรออก

ครั้งนั้นแล สุนทรภักการทวาชพราหมณ์กล่าวว่า ข้าวนี้คนศิระโกลัน ข้าวนี้คนโกลันกระจอก แล้วทำท่าจะหันกลับไปจากที่นั้น

ลำดับนั้นแล สุนทรภักการทวาชพราหมณ์ได้มีความดำริว่า แท้จริง พราหมณ์ที่ศิระโกลันก็มีอยู่บ้าง บางพวก ถ้ากระไรเราพึงเข้าไปหาคนโกลันผู้นั้น แล้วถามถึงชาติกำเนิด (ว่าเป็นคนวรรณะไหน)

ลำดับนั้นแล สุนทรภักการทวาชพราหมณ์ เข้าไปหาพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้ถามพระผู้มีพระภาคว่า ท่านมีชาติกำเนิดใด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า: อย่าถามถึงชาติกำเนิด จงถามถึงถึงจรรยา (ความประพฤติ/การดำเนินชีวิต) จากไม้ไหนๆ ไฟก็เกิดได้ คนมีปัญญาเป็นอาชาไนย ถึงจะเกิดในตระกูลต่ำ ก็เป็นมุนี ...

พระพุทธเจ้าตรัสแสดงหลักธรรมอิกยาว และเรื่องก็ดำเนินไปจนตอนท้ายได้ตรัสถึงความเหลวไหลแห่งลัทธิของพราหมณ์ว่าจะไม่นำไปสู่ความบริสุทธิ์อย่างที่เขาคิดหวัง โดยทรงเรียกการบูชาไฟของ

พวกพราหมณ์ว่าเป็นการเผาไม้

คุกรพราหมณ์ ท่านเผาไม้ จงอย่าหมายว่าเป็น
ความบริสุทธิ์ ที่แท้นั้นเป็นเพียงการเผาไฟข้างนอก
ผู้ฉลาดทั้งหลายย่อมไม่กล่าวความบริสุทธิ์ด้วยการ
เผาไม้นั้น

คุกรพราหมณ์ การเผาไฟชนิดที่คนอยากได้
ความบริสุทธิ์ด้วยการเผาไม้ข้างนอกทำกันนั้น เราละ
แล้ว แต่เราทำไฟปัญญาให้โชติกาขึ้นข้างในเลยที่
เดียว จึงมีอณิสต์ว่างโพลงอยู่ทุกเวลา ใจเราก็ตั้งมั่น
ได้ที่อยู่เสมอ เราเป็นอรหันต์ ดำเนินชีวิตที่เป็นพรหม

คุกรพราหมณ์ ความถือตัวนั้นแหละเป็นคาน
หาบที่ท่านแบกหามไว้ ความโกรธคือคว้นไฟ วาทะไร้
ความหมายคือขี้เถ้า ...

[ส.ส.๑๕/๖๕๘/๒๔๕, S.I.167]

หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงคราวนี้ จุดไฟแห่งปัญญาให้
พราหมณ์ท่านนั้นได้คิด ในที่สุดถึงกับขอบวช และต่อมาได้บรรลุ
อรหัตตผล

- *พราตมณตังป้อมไทยฺยํ คุฏุกพระขนาตไทยน*

บางเรื่องก็เป็นพระสูตรที่ยาวมาก ขอตัดตอนมาให้ดูเล็กน้อย
ตามเรื่องว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศ
ชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป

ลู่ถึงพราหมณคามา แห่งชาวโกศล ชื่อว่าอิจฉานังคคคามา
 ได้ยินว่า สมัยนั้นพระองค์ประทับอยู่ ณ ราวป่า
 อิจฉานังคคควัน เขตอิจฉานังคคคคามา
 สมัยนั้น พราหมณ์ไปกขรศาติ ครองนครอุกัทฐสูระ ซึ่ง
 คับคั่งด้วยประชาชน มีหญ้าไม้ น้ำธัญญาหารอุดม
 สมบูรณ์ เป็นราชสมบัติ อันพระเจ้าปเสนทิโกศลพระ
 ราชทานให้เป็นพรหมไทย (สิทธิอำนาจสูงส่งที่ได้รับ
 พระราชทาน)

พราหมณ์ไปกขรศาติได้สดับข่าวว่า พระสมณโคตม
 ศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยสกุล ... ประทับอยู่ ณ
 ราวป่าอิจฉานังคคควัน เขตอิจฉานังคคคคคามา ก็เกียรติ
 ศัพท์อันงามของท่านพระโคตมพระองค์นั้นแล ขจรไป
 อย่างนี้ว่า ... การได้เห็นพระอรหันต์ทั้งหลาย เห็น
 ปานนั้น ย่อมเป็นการดี

สมัยนั้น อัมพัฏฐสมาณพ ศิษย์ของพราหมณ์
 ไปกขรศาติ เป็นผู้คงแก่เรียน ทรงมนต์ไว้ จบไตรเพท
 ... อันอาจารย์ยกย่องและรับรองในหลักกัทธิแห่ง
 อาจารย์ของตนครบไตรเพท ว่า ฉันรู้สิ่งใด เธอรู้สิ่ง
 นั้น เธอรู้สิ่งใด ฉันรู้สิ่งนั้น

ครั้งนั้นแล พราหมณ์ไปกขรศาติ เรียกอัมพัฏฐ-
 มาณพมาเล่าว่า พ่ออัมพัฏฐสูระ พระสมณะโคตม
 ศากยบุตร ... ประทับอยู่ ณ ราวป่าอิจฉานังคคควัน
 ใกล้อิจฉานังคคคคคามา ...

พ่ออัมพัฏฐะ พ่อจงเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดมถึงที่ประทับ แล้วจงรู้ว่าเกียรติศัพท์ของท่านพระโคตมพระองค์นั้นที่ซจรไป จริงตามนั้นหรือไม่ ท่านพระโคตมพระองค์นั้น ทรงคุณเช่นนั้นจริงหรือไม่ เราทั้งหลายจะได้รู้จักท่านพระโคตมพระองค์นั้นได้ โดยประการนั้น

อัมพัฏฐสูมาณพ...รับคำพราหมณ์ไปกขรสาติแล้ว ลุกจากที่นั่ง ไหว้พราหมณ์ไปกขรสาติ กระทำประทักษิณ แล้วขึ้นรถม้า พร้อมด้วยมาณพหลายคน ขับตรงไปยังราวป่าอิจฉานังคลวัน ตลอดภูมิประเทศเท่าที่รถจะไปได้ ลงจากรถเดินตรงไปยังพระอาราม ...

ลำดับนั้น อัมพัฏฐสูมาณพสงบเสียง เข้าไปทางพระวิหารซึ่งมีประตูปิดอยู่ ค่อยๆ เข้าไปยังเฉลียงกระแอมแล้ว เคาะบานประตู พระผู้มีพระภาคทรงเปิดประตู อัมพัฏฐสูมาณพเข้าไปแล้ว แม้วอกมาณพก็พากันเข้าไปปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง

ฝ่ายอัมพัฏฐสูมาณพ เดินปราศรัยบ้าง ยืนปราศรัยบ้าง กับพระผู้มีพระภาคผู้ประทับนั่งอยู่

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า อัมพัฏฐะ เธอเคยสนทนาปราศรัยกับพวกพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้เป็นอาจารย์และปาจารย์ เหมือนดังที่เธอเดินบ้างยืนบ้างสนทนาปราศรัยกับเราผู้นั่งอยู่เช่นนี้หรือ?

อ. ซัดนี้หามีได้ พระโคตมผู้เจริญ เพราะว่า

พราหมณ์ผู้เดิน ก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้เดิน
 พราหมณ์ผู้ยืน ก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้ยืน
 พราหมณ์ผู้นั่ง ก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้นั่ง
 พราหมณ์ผู้นอน ก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้นอน.

พระโคตมผู้เจริญ แต่ผู้ใดเป็น**สมณะกระจอกหัวโล้น** เป็นพวกซี้ซ่า เชื่อส่ายกัณโศตร เกิดจากหลังบาทของพระพรหม ซ้ำพเจ้าย่อมสนทนาปราศรัยกับผู้นั้น เหมือนกับที่สนทนาปราศรัยกับพระโคตมผู้เจริญนี้

อัมพัฏฐะ ก็เธอมีธุระจึงได้มาที่นี่ ก็พวกเธอมาเพื่อประโยชน์อันใด ก็พึงใส่ใจถึงประโยชน์นั้นไว้ให้ดี อัมพัฏฐมาณพ ยังไม่ได้รับการศึกษาเลย สำคัญตัวว่าได้รับการศึกษาดีแล้ว จะมีอะไร นอกจากยังมีได้จบการเล่าเรียน

ลำดับนั้น อัมพัฏฐมาณพถูกพระผู้มีพระภาคตรัสตำหนิด้วยพระวาจาว่า เป็นคนไม่ได้รับการศึกษา ก็โกรธ ซัดใจ เมื่อจะว่ากล่าวต่าชมพระผู้มีพระภาค คิดว่าเราจักต้องให้พระสมณโคตมได้รับความเสียหาย ได้กล่าวคำนี้กะพระผู้มีพระภาคว่า

ท่านโคตม พวกชาติศากยะ คุร่าย หยาบช้า ใจเบา พูดพล่าม เป็นแต่พวกซี้ซ่าแท้ๆ ยังไม่สักการะพวกพราหมณ์ ไม่เคารพพวกพราหมณ์ ไม่นับถือพวกพราหมณ์ ไม่บูชาพวกพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อม

พวกพราหมณ์ ... นี่ไม่เหมาะ ไม่สมควรเลย...

ท่านโคทม วรรณะมี ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์
พราหมณ์ แพศย์ ศูทร บรรดาวรรณะ ๔ เหล่านี้ ๓
วรรณะ คือ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร เป็นคนบำเรอของ
พราหมณ์พวกเดียวกันโดยแท้ ...

ต่อจากนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสย้อนกลับโดยซักถามอัมพัฏฐ-
มาณพเกี่ยวกับเทือกเขาเหล่ากอของเข่า ทรงแสดงเหตุผลทั้งส่วน
ปัจจุบันและอดีต ตลอดจนความเป็นมาของวรรณะพราหมณ์ ทำให้
เขายอมรับไปเรื่อยๆ ถึงความไม่เป็นจริงแห่งข้อยึดถือในลัทธิ ตลอดจน
ความเสื่อมแห่งวรรณะของพวกเขา

ตัวอย่างเช่น ทรงชี้จุดว่า ที่พราหมณ์ว่าพวกตนสูงสุดนั้น
ก็ถือไปเอง แต่ไม่เป็นจริง เวลานั้นก็มีพราหมณ์ผู้ใหญ่หลายท่าน
ครองเมืองครองนครต่างๆ โดยได้รับลัทธิอำนาจจากพระเจ้าปเสนทิ
โกศล ต้องอ่อนน้อมและขึ้นต่อพระเจ้าโกศลนั้น ที่เป็นกษัตริย์
จนมาถึงตอนท้ายๆ ว่า

คูกรัชมพัฏฐะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
เธอได้ฟังพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้เป็นอาจารย์และเป็น
ปาจารย์เล่ากันมาว่าอย่างไร บรรดาฤาษีผู้เป็น
บูรพาจารย์ของพวกพราหมณ์ คือ ฤาษีอัมภัสสะ ฤาษี
วามกะ ฤาษีวามเทวะ ฤาษีเวสสคามิตร ฤาษีมตคคิ
ฤาษีอังคีรส ฤาษีภราวาชะ ฤาษีวาเสฏฐะ ฤาษีกัสสปะ
ฤาษีภคุ ซึ่งเป็นผู้ผู้กมนต์ บอคมนต์ ที่ในปัจจุบันนี้
พวกพราหมณ์ซบตาม กล่าวตาม ซึ่งบทมนต์ของเก่า

นี่ ที่ท่านซบแล้ว บอกแล้ว รวบรวมไว้แล้ว ... ฤๅษี
 เหล่านั้นอาบน้ำ ทาตัวเรียบร้อย แต่งผม แต่งหนวด
 สวมพวงดอกไม้และเครื่องอาภรณ์ นุ่งผ้าขาว อิมเอิบ
 พริ้งพริ้ว บำเรออยู่ด้วยกามคุณห้า เหมือนเธอกับ
 อาจารย์ในบัดนี้หรือไม่?

ไม่เหมือน พระโคตมผู้เจริญ ...

ฤๅษีเหล่านั้นใช้บุรุษชดกระบี่ ให้รักษาเชิงเทียน
 แห่งนคร ที่มีคูล้อมรอบ ลงลิ้ม เหมือนเธอกับ
 อาจารย์ในบัดนี้หรือไม่?

ไม่เหมือน พระโคตมผู้เจริญ ...

คุณอิมพัญจสูระ เธอกับอาจารย์มิได้เป็นฤๅษีเลย
 ทั้งมิได้ปฏิบัติเพื่อเป็นฤๅษี ด้วยประการฉะนี้แล ...

ในที่สุด อัมพัญจสูระพาได้ทูลลากลับไปแล้วเรื่องให้อาจารย์ฟัง
 และพราหมณ์ไปกขรสาติก็มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ได้สนทนาและนิมนต์
 พระพุทธเจ้าไปฉันภัตตาหารที่นิเวศน์ของตน ได้ฟังธรรม จบลงด้วย
 การที่พราหมณ์นั้นได้บรรลุโสดาปัตติผล ดังนี้

ลำดับนั้น พราหมณ์ไปกขรสาติ เห็นธรรม ถึงธรรม
 รู้แจ้งธรรม หยั่งทราบธรรม ชำความสงสัย ปราศจาก
 ความเคลือบแคลง ถึงความแก้แค้นแล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้
 อื่นในสัตตภูตศาสตร์ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่ม
 แจ่มนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์
 แจ่มแจ่มนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนก

ปริยาย เหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอก
ทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด ...

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้พร้อมทั้ง
บุตรภริยา บริษัท และอำมาตย์ ขอถึงพระองค์ และ
พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระสมณ
โคตมผู้เจริญ จงทรงจำข้าพระองค์ ว่าเป็นอุบาสกผู้
ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

อีกทั้งขอพระองค์จงเสด็จเข้าไปสู่สกุลโปกขรชาติ
เหมือนเข้าไปสู่สกุลแห่งอุบาสกอื่นๆ ในนครอุกกัฏฐะ
เหล่ามาณพมาณวิกาในสกุลโปกขรชาตินั้น จักไหว้
จักถูกรับ จักถวายอาสนะ หรือน้ำ จักเลื่อมใสใน
พระองค์ ชื่อนั้น จักเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความ
สุข แก่มาณพมาณวิกาเหล่านั้น ลึนกาลนาน

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า คุณกรพราหมณ์ ท่าน
กล่าวชอบ ดังนี้แล.

[ที.สี.๙/๑๔๑-๑๗๗/๑๑๔-๑๔๑; D.I.87-110]

- ถึงจะสิ้นเสวียนภักตนา แต่พรหมณก็ยังมีอยู่โตมรค้อมมา

การที่พระพุทธเจ้าทรงโต้กับพราหมณ์เพื่อหักล้างลัทธิของเขา
ที่ยึดถือชั้นวรรณะโดยอำนาจสูงสุดของเทพเจ้านี้ มีเรื่องมาใน
พระไตรปิฎกมากมาย และเป็นพระสูตรใหญ่ๆ นับว่าเป็นเรื่องเด่นที่
แสดงหลักการและลักษณะ ตลอดจนบทบาทของพระพุทธศาสนาใน
สังคมอินเดีย

(แต่ละสูตรมีการแสดงเหตุผลที่น่าสนใจต่างๆ กัน เช่น ใน

อัลสลายนสูตร [ม.ม.๑๓/๑๑๗/๕๖๐; M.II.149] พระพุทธเจ้าทรงชี้ว่า ถ้าพระพรหมสร้างมนุษย์มาให้มี ๔ วรรณะจริง ก็ต้องเป็นอย่างนั้นทั้งโลก แต่ก็มีมนุษย์ในสังคมอื่นที่ไม่เป็นเหมือนในชมพูทวีป อย่างพวกโยนิก [Ionian Greeks] แบ่งคนเพียง ๒ ชนชั้น คือ เจ้านาย กับไพร่ทาส และสองชนชั้นนี้ก็เปลี่ยนสถานะกลับกันได้ด้วย)

การที่ได้ยกเรื่องเหล่านี้มาให้ดู ก็เพื่อให้เห็นความถือตัวของคนวรรณะพราหมณ์ ซึ่งนอกจากเทียบกับวิถีของสมณะแล้ว ยังได้เห็นสถานะไม่เฉพาะการครอบครองทรัพย์สินสมบัติเท่านั้น แต่มียศศักดิ์อำนาจถึงกับเป็นผู้ครองนคร

ในพุทธกาล นอกจากไปกขรชาติพราหมณ์นี้แล้ว ยังมีพราหมณ์ใหญ่อื่นๆ อีก ที่ครองนครเป็นเจ้าเมืองเช่นนี้ แต่ภระนั้นก็ยังแค่ครองเมือง

ต่อมาหลังพุทธกาล พราหมณ์ยังมีอำนาจทางการเมืองมากขึ้น จนถึงกับเป็นราชาปกครองประเทศ และตั้งราชวงศ์ ดังเช่นพราหมณ์ปุชยมิตร ที่โค่นราชวงศ์โมริยะ/เมารยะของพระเจ้าจันทรคุปต์ รวมทั้งอโศกมหาราชลงไป และตั้งราชวงศ์คุงคะขึ้นมา (ฝรั่งว่าในปี 185 B.C., เรว่า พ.ศ. ๒๙๘)

แม้ต่อจากราชวงศ์คุงคะ ก็เป็นราชวงศ์พราหมณ์อีก คือราชวงศ์กานวะ ที่มีพราหมณ์วาสุเทพเป็นต้นวงศ์ โดยโค่นราชวงศ์คุงคะนั่นเองลงไป (ในปี 72 B.C.)

พราหมณ์ใหญ่ที่เป็นเจ้าครองนครในพุทธกาล ที่ขอยกมาเป็นตัวอย่างอีกท่านหนึ่ง คือ จังกีพราหมณ์

ท่านผู้นี้ก็คล้ายกับไปกขรชาติพราหมณ์ คือครองเมืองหนึ่งในโกศลรัฐ ซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลพระราชทานให้เป็นส่วนแห่งราชสมบัติ ได้แก่พราหมณ์คามชื่อว่าโอปาสาทะ

ขอให้ดูเรื่องนี้เพิ่ม อีกตัวอย่างหนึ่ง

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศด
ชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึง
พราหมณคามของชนชาวโกศด ชื่อว่าโอบาสาทะ

ได้ทราบว่ ฃน ที่นั่น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ
ป่าไม้สาละ ชื่อว่าเทพวัน ทางทิศเหนือแห่งโอบาสาท
พราหมณคาม.

ก็สมัยนั้นแล พราหมณ์ชื่อว่าจังกิ ปกครอง
โอบาสาทพราหมณคาม ...

เรื่องดำเนินไปว่า มีคนมากมายพากันไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่
เทพวัน ท่านจังกิพราหมณ์ได้ทราบเรื่องราว ก็คิดจะไปเฝ้าบ้าง ถึง
ตอนนี้ก็มีจุดที่น่าสนใจแทรกเข้ามาว่า

สมัยนั้นแล พราหมณ์ต่างเมืองประมาณ ๕๐๐
พักอยู่ในโอบาสาทพราหมณคามด้วยกิจกรณียะบาง
อย่าง พราหมณ์เหล่านั้นได้ฟังข่าวว่า จังกิพราหมณ์
จักไปเฝ้าพระสมณโคตม

ลำดับนั้น พราหมณ์เหล่านั้นพากันเข้าไปหาจังกิ
พราหมณ์ถึงที่อยู่ แล้วถามจังกิพราหมณ์ว่า ได้ทราบ
ว่า ท่านจังกิจักไปเฝ้าพระสมณโคตมจริงหรือ?

จังกิพราหมณ์ตอบว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เป็น
ความจริงอย่างนั้น แม้เราก็จักไปเฝ้าพระสมณโคตม

พราหมณ์ต่างเมือง: ท่านจังกิอย่าไปเฝ้าพระ
สมณโคตมเลย ท่านจังกิไม่สมควรจะไปเฝ้าพระสมณ

โคตม พระสมณโคตมสมควรจะเสด็จมาหาท่านจังก์ เพราะท่านจังก์เป็นอุภโตสุชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา ... ไม่มีใครคัดค้านติเตียนได้โดยอ้างถึงชาติกำเนิด ... ท่านจังก์แต่เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก ... ท่านจังก์แต่เป็นผู้รู้จักไตรเพท ... ท่านจังก์แต่เป็นอาจารย์และปาจารย์ของคนเป็นอันมาก สอนมนต์ให้มาณพ ๓๐๐ คน ... ท่านจังก์แต่เป็นผู้ขึ้นพระเจ้า ปเสนทิโกศลทรงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา นอบน้อม ... ท่านจังก์แต่เป็นผู้ขึ้นพราหมณ์ โปกขรชาติ สักการะ เคารพ นับถือ บูชา นอบน้อม ... ท่านจังก์แต่ปกครองโอปาสาทพราหมณคาม ... ท่านจังก์ไม่สมควรจะไปเฝ้าพระสมณโคตม แต่พระสมณโคตม สมควรจะเสด็จมาหาท่านจังก์

แต่ถึงตอนนี้ จังก์พราหมณ์ได้ตกลงใจแล้วว่าจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า โดยมีเหตุผลหลายอย่าง รวมทั้งการที่ได้ทราบข่าวไปกขรชาติพราหมณ์ได้นับถือพระพุทธเจ้าแล้วด้วย และในที่สุด พราหมณ์ต่างเมืองเหล่านั้นก็เลยร่วมเดินทางกับท่านจังก์พราหมณ์เพื่อไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

ในการไปเฝ้าคราวนั้น มีมาณพผู้เก่งกล้าสามารถหลายคนหนึ่ง ชื่อกาบทิก ได้รับการสนับสนุนให้สนทนาสอบถามปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า และในที่สุดมาณพผู้นี้ได้ประกาศความเลื่อมใส มีข้อความนำสนใจดังนี้

ข้าพเจ้าได้ทูลถามท่านพระโคตมถึงการอนุรักษ์
 สัจจะ ท่านพระโคตมก็ทรงพยากรณ์ (=ตอบชี้แจง)

แล้ว และข้อที่ทรงพยากรณ์นั้น ทั้งชอบใจ ทั้งควรแก่
ข้าพเจ้า และข้าพเจ้ายินดีตามนั้น

ข้าพเจ้าได้ทูลถามท่านพระโคตมถึงการตรัสรู้
สัจจะ ... ข้าพเจ้าได้ทูลถามท่านพระโคตมถึงการ
บรรลूसัจจะ ... ข้าพเจ้าได้ทูลถามท่านพระโคตมถึง
ธรรมมีอุปการะมากแก่การบรรลूसัจจะ ... ข้าพเจ้าได้
ทูลถามท่านพระโคตมถึงข้อใด ๆ ท่านพระโคตมได้ทรง
พยากรณ์ข้อนั้น ๆ แล้ว และข้อที่ทรงพยากรณ์นั้น
ทั้งชอบใจ ทั้งควรแก่ข้าพเจ้า และข้าพเจ้ายินดีตามนั้น

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เมื่อก่อน ข้าพระองค์รู้
เข้าใจอย่างนี้ว่า พวก**สมณะกระจอก หัวโล้น** เชื้อ
สายพวกชีช้ากัณโศตร เกิดจากหลังบาทพระพรหม
จะมีอะไร และจะรู้ทั่วถึงธรรมที่ไหน

พระโคตมผู้เจริญได้ทรงทำความรักสมณะ ความ
เลื่อมใสสมณะ ความเคารพสมณะ ในสมณะทั้งหลาย
ให้เกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์แล้วหนอ

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่ม
แจ้งนัก ... ข้าพระองค์ขอถึงพระองค์ กับทั้งพระธรรม
และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญ
โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะ
ตลอดชีวิต นับแต่วันนี้เป็นต้นไป ฉะนี้แล

- อีกตัวอย่างแห่งความเท็จ และปฏิกิริยาของพราหมณ์

ตามปกติ ในหมู่ผู้ที่มีอำนาจในระบบวรรณะ ถ้ามีพราหมณ์สละเรือน มาบวชเป็นสมณะ ซึ่งเขาถือว่าเป็นพวกต่ำ พวกพราหมณ์ก็ไม่พอใจ

ยิ่งในพุทธกาล เมื่อการต่อสู้ทางปัญญาเข้มข้นขึ้น และระบบ สมณะของพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไป มีพราหมณ์สละวรรณะ ออกมาบวชเป็นพระภิกษุมากขึ้นๆ ทำให้ระบบวรรณะและสถานะ ของพราหมณ์ลั่นคลอนอย่างมาก

เมื่อพราหมณ์คนใดสละเรือนมาบวชในพระพุทธศาสนา จึง เป็นธรรมดาที่พวกพราหมณ์จะแสดงอาการไม่พอใจอย่างยิ่ง และจะ ต่ำทอลापแข่งพราหมณ์ที่ออกมาบวชนั้นอย่างรุนแรง

ขอยกตัวอย่างมาให้ดูไว้ ดังที่พราหมณ์หนุ่ม ๒ คน คือ วาเสฏฐะ และภารัทวาชะ ผู้มาอยู่ปริวาสรอบบวชที่เมืองสาวัตถี ได้กราบทูลเล่า ถวายแด่พระพุทธเจ้า ดังนี้

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสกะวาเสฏฐะ-
 สตามณเรวา คุกรวาเสฏฐะและภารัทวาชะ เธอทั้งสอง
 มีชาติเป็นพราหมณ์ มีตระกูลเป็นพราหมณ์ ออกบวช
 จากตระกูลพราหมณ์ ... พวกพราหมณ์ไม่ต่ำกว่าเธอ
 ทั้งสองบ้างหรือ

สตามณเรวทั้งสองนั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้
 เจริญ พวกพราหมณ์พากันต่ำกว่าข้าพระองค์ทั้งสอง
 ด้วยคำเหยียดหยามอย่างสะใจ อย่างเต็มที่ ไม่มีลด
 หย่อนเลย

พระผู้มีพระภาคตรัสถามต่อไปว่า ก็พวก

พราหมณ์พากันคิดว่าเธอทั้งสอง ด้วยถ้อยคำอัน
เหยียดหยามอย่างสะใจ อย่างเต็มที่ ไม่มีลดหย่อน
อย่างไรเล่า

สามเณรทั้งสองกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้
เจริญ พวกพราหมณ์พากันกล่าวอย่างนี้ว่า

‘พราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะประเสริฐที่สุด
วรรณะอื่นเลวทราม พราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะขาว
พวกอื่นเป็นวรรณะดำ พราหมณ์เท่านั้นบริสุทธิ พวก
อื่นนอกจากพราหมณ์ไม่บริสุทธิ’

‘พราหมณ์ทั้งหลายเป็นบุตร เป็นโอรสของพระ
พรหม เกิดจากพระโอษฐ์ของพรหม มีกำเนิดจาก
พรหม อันพรหมเนรมิตขึ้น เป็นทายาทของพรหม

‘เจ้าทั้งสองละวรรณะที่ประเสริฐที่สุดเสียแล้ว ไป
เข้าวรรณะที่ต่ำทราม คือ พวก**สมณะกระจอก
หัวโล้น** ซึ่งเป็นพวกชู้ช้ำ เป็นพวกดำ เป็นพวกเกิด
จากหลังพระบาทของพรหม

‘การที่เจ้าทั้งสองละวรรณะอันประเสริฐที่สุดเสีย
แล้ว ไปเข้าวรรณะที่ต่ำทราม คือพวก**สมณะกระจอก
หัวโล้น** ซึ่งเป็นพวกชู้ช้ำ เป็นพวกดำ เป็นพวกเกิดจาก
หลังพระบาทของพรหม ชื่อนั้นไม่ดี ไม่สมควรเลย’ ...

[ที.ป.๑๑/๕๑/๘๗; D.III.80]

สภาพเช่นนี้ เป็นบรรยากาศของชมพูทวีปในพุทธกาล ที่ใครๆ
ก็ร่วมอยู่ ร่วมรู้ ร่วมเห็น ทุกคนรู้ว่าชนบทรณนิยม วัฒนธรรม

ประเพณี วิธีชีวิตความเป็นอยู่ ของคนกลุ่มใดพวกไหน เป็นอย่างไร มองกันอย่างไร สัมพันธ์กันอย่างไร

ไม่ใช่เรื่องที่คนสมัยนี้ ที่อยู่นอกกาลเทศะ จะมองโน่นนิด เห็นนั่นหน่อย แล้วจับเอามาคาดคะเนผูกเรื่องพูดเอาเองง่ายๆ

พระมโนบอกทำนองว่า พระมหากัสสปะเป็นเหมือนลูกชายคนโต เป็นทายาทของพระพุทธเจ้า จึงได้รับอำนาจปกครองคณะสงฆ์ ตามกำหนดของคัมภีร์*พระธรรมศาสตร์*

ในขณะที่คนทั่วบ้านทั่วเมือง ตั้งแต่ราชา ผู้ครองแคว้นครองเมือง จนถึงชาวบ้าน เขารู้กันทั้งนั้นว่าพระสงฆ์ไม่มีอะไรไปเกี่ยวข้องกับ*พระธรรมศาสตร์*

การมาบวช ก็คือการฝ่าฝืนหรือละเมิดต่อข้อกำหนดกฎเกณฑ์ของพระเวท (ที่เป็นต้นแหล่งของ*พระธรรมศาสตร์*นั้น) ออกมาอยู่ข้างนอก โดยไม่ยอมรับอำนาจบังคับของพระเวทที่เหนือกว่า*พระธรรมศาสตร์* นั่นเอง เป็นเรื่องตรงข้ามกับที่พระมโนวาดภาพ

(แม้แต่ตั้งต่างว่า ถ้าพระมหากัสสปะจะนำข้อกำหนดของ*พระธรรมศาสตร์*ไปใช้อ้างสิทธิ์ ก็คงไม่มีใครร่วมด้วย หรืออาจจะงุนงงกันไปทั่ว)

ข้อเขียนของพระมโนจึงเป็นเรื่องของการพูดจาเรื่อยๆ เปื่อยๆ แบบไม่ต้องค้นคว้าตรวจสอบ ควรจะเรียกว่าเป็นการเพ้อเจ้อเท่านั้น

- พระมหากัสสปะ - พุทธทายาทนอกตำรา*พระธรรมศาสตร์*

เรื่องพระมหากัสสปะ ได้แสดงให้เห็นเพียงพอแล้วว่า ข้อมูลและข้อเขียนของพระมโนล้วนแต่ผิดพลาด ไม่ตรง และตรงข้ามกับความจริง

ในที่นี้ จะให้ข้อพิจารณาเพิ่มเติม เป็นการเสริมย้ำอีกหน่อยว่า

นอกจากความเป็นอยู่ทั่วไปของพระมหากัสสปะที่เป็นพระภิกษุ จะออกนอกแบบแผนของพราหมณ์ ซึ่งพราหมณ์ตามระบบวรรณะจะยอมรับไม่ได้แล้ว พระมหากัสสปะ ซึ่งออกไปอยู่ป่าอยู่เขา ตั้งแต่วัยครองเรือน ละเมตตวรรณธรรม (ไม่ดำเนินตามแม่แต่หลักอาศรมธรรมที่อาจจะเกิดจริงสมัยหลังต่อมา) ก็ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการทำพิธีบูชาัญญ ตั้งแต่ไม่บูชาไฟในชีวิตประจำวัน แล้วยิ่งกว่านั้น ยังชอบเที่ยวไปคบหาสงเคราะห์สั่งสอนคนชั้นต่ำอีกด้วย (จะใช้คำว่าทรยศต่อวรรณะพราหมณ์ ก็แล้วแต่)

จึงย่อมไม่มีใครยอมรับความเป็นพราหมณ์ของพระมหากัสสปะอีกต่อไป (นอกจากพราหมณ์ตามความหมายที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในทางตรงข้ามกับของพวกพราหมณ์) และจึงไม่มีทางที่ท่านจะเอาบาทบัญญัติของพราหมณ์ในธรรมศาสตร์ หรือในอะไรก็ตาม ไปใช้ไปอ้าง (ที่จริงก็คือ ท่านย่อมไม่ทำอย่างนั้น)

อย่างที่ทราบแล้วว่า พวกพราหมณ์รังเกียจเหยียดหยามสมณะ และดูถูกวรรณะอื่น แล้วพระมหากัสสปะยังไปยอมเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า เข้าพวกสมณะ ที่พวกเขาดูหมิ่นซึ่งซึ่งเสียอีก จึงกลายเป็นคนนอกพวกนอกเหล่า ไม่มีทางที่จะไปได้รับการยอมรับนับถือตามแบบของพราหมณ์ ไม่ว่าจะเรียกว่าเป็นทายาท หรือเป็นบุตรคนโต หรือเป็นอะไรก็ตาม เป็นอันไม่ต้องพูดถึง

ลองตั้งต่างอีกครั้งว่า ถ้าพระมหากัสสปะท่านคิดนำเอาแบบแผนอะไรของพราหมณ์เข้ามาใช้ในสังฆะอย่างพระพุทธมโนพุด ก็แน่นอนว่าต้องถูกพระพุทธเจ้ายับยั้งหรือปฏิเสธเด็ดขาด อย่างเรื่องที่ทรงดำหนิพระภิกษุ ๒ รูปที่เสนอให้รักษาพุทธพจน์ไว้ด้วยภาษาพระเวท ดังได้ยกมาให้ดูแล้ว

ที่จริงเหตุผลปลีกย่อยเหล่านี้ ไม่จำเป็นต้องพูดเลย เพราะเหตุ

ผลในระดับหลักใหญ่ก็ชัดเจนพออยู่แล้ว แต่พูดไว้ด้วยเพื่อให้คลุมลงมาถึงระดับที่ตอบกับเรื่องตลกขำขันที่พระมโนได้หลงแต่งขึ้นมา

รวมความลงได้ว่า พระมโนอ้างคัมภีร์*ธรรมศาสตร์*อย่างขาดความรู้และความรับผิดชอบ จนความลวกๆ และเลื่อนลอย จะกลายเป็นการหลอกลวง

อย่างไรก็ตาม ที่พูดมาทั้งหมดนี้ ถึงจะเพียงพอแล้ว แต่ยังมีข้อนำรู้ที่เป็นหลักใหญ่ ซึ่งถ้าพูดไว้ ก็จะทำให้สมบูรณ์ครอบคลุมยิ่งขึ้น จึงยอมมาเสียเวลากันอีกหน่อย

อุดมการณ์

พุทธทายาท vs. พรหมทายาท

- ปฏิบัติถูก เป็นทายาท-โอรส-บุตรของพระพุทธ ได้ทุกคน

เรื่องที่พระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาทนั้น พระมโนมองไปว่า พระมหากัสสปะเป็นเหมือนบุตรคนโตในตระกูล ที่สืบต่อสถานะของ พระพุทธเจ้าในการมีอำนาจปกครองคณะสงฆ์

เมื่อพิจารณาอีกระดับหนึ่งให้ถึงหลักการพื้นฐาน จะรู้ว่าความหมายของความเป็นพุทธทายาท ที่พระมโนมองนั้น นอกจากไม่ถูกต้องแล้ว ยังคับแคบอย่างยิ่งด้วย โดยมองได้แค่เรื่องของครอบครัววงศ์ตระกูล และแค่เรื่องการบริหารการปกครองหมู่ชน

ที่จริงนั้น ความเป็นพุทธทายาทนี้ เป็นเรื่องในระดับที่คนสมัยนี้ เรียกว่าเป็นอุดมการณ์เลยทีเดียว

หมายความว่า พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องนี้ โดยเป็นการปะทะหรือหักล้างอุดมการณ์ของศาสนาพราหมณ์

พูดให้ง่ายว่า พุทธทายาท เป็นอุดมการณ์ใหม่ ที่จะล้มล้างอุดมการณ์แห่งพรหมทายาท

ได้บอกให้สังเกตไว้แล้วว่า ในข้อความที่กล่าวถึงพุทธทายาทนั้น มีคำข้างเคียง ๒-๓ คำ ที่มักฟังมา หรือประกอบอยู่ด้วย คือ “บุตร [ของพระพุทธเจ้า]” “โอรส [ของพระพุทธเจ้า]” “ผู้อันธรรมเนรมิต

[ธมฺมนิมิตฺ]

ได้บอกแล้วเช่นกันว่า คำ “พุทธทายาท” นี้ มีมาเฉพาะในความ ร้อยกรอง คือเป็นคาถา และเป็นคำพูดของพระสาวก ที่กล่าวถึงตนเองบ้าง กล่าวถึงพระสาวกท่านอื่นบ้าง กล่าวถึงทั้งตนเองและท่านอื่นบ้าง ไม่มีในพระดำรัสของพระพุทธเจ้าเอง

ถึงตอนนี้ก็ขอขอให้ทราบว่า คำที่พระพุทธเจ้าตรัสเอง ซึ่งมุ่งสื่อความหมายเดียวกันกับ “พุทธทายาท” ก็คือ “ธรรมทายาท”

เช่นเดียวกับ “พุทธทายาท” คำ “ธรรมทายาท” ก็มักพ่วงคำข้างเคียงมาด้วย ๒-๓ คำ ได้แก่ “บุตร[ของพระผู้มีพระภาค]” “โอรส[ของพระผู้มีพระภาค]” “ผู้อันธรรมเนรมิต [ธมฺมนิมิตฺ]”

ถึงตอนนี้ก็อีกนั่นแหละ ก็ก้าวต่อไปถึงการเทียบระหว่างอุดมการณ์พุทธ กับอุดมการณ์พราหมณ์

จะเห็นคำแสดงอุดมการณ์ใหม่ของพุทธ เทียบคู่กับคำแสดงอุดมการณ์เดิมของพราหมณ์ ดังนี้

พราหมณ์: “บุตร[ของพระพรหม]” “โอรส[ของพระพรหม]” “ผู้อันพรหมเนรมิต [พฺรหฺมนิมิตฺ]” “พรหมทายาท”

พุทธ: “บุตร[ของพระผู้มีพระภาค]” “โอรส[ของพระผู้มีพระภาค]” “ผู้อันธรรมเนรมิต [ธมฺมนิมิตฺ]” “ธรรมทายาท”

(มีคำอื่นประกอบอีก แต่แสดงไว้พอได้ภาพเท่านั้น)

คราวนี้จะไม่พูดให้ยืดยาว แต่จะยกเนื้อความในพระสูตรคัดตัดมาให้อ่านกันเอง และโดยไม่ต้องอธิบาย ผู้อ่านจะรู้เห็นเข้าใจจะแจ้งชัดเจนเองว่าอะไรเป็นอะไร

- จะรู้ว่าความเป็นพุทธทายาทมีความหมายอย่างไร
- จะรู้ว่าทำไมพุทธทายาทจึงมีมากมายนัก
- จะรู้ว่าทำไมพระสาวกจึงกล่าวถึงตนเองและท่านอื่นโดย

ซึ่งชมว่าเป็นพุทธทายาท

- จะรู้ว่าพระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท คือเป็นอะไร
- จะรู้ว่าธรรมกายที่แท้คืออะไร
- จะรู้ว่าอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร พระพุทธศาสนามีจุดยืนอยู่ที่ไหน พระพุทธศาสนาทำอะไรใหม่ พระพุทธศาสนาต่างจากศาสนาพราหมณ์อย่างไร ฯลฯ

ขอให้ท่านเอง (เรื่องที่ตรัสกับวาเสฏฐะและภารัทวาชะ ต่อจากที่ยกมาให้ดูแล้ว) ดังต่อไปนี้

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า ดูกรวาเสฏฐะและภารัทวาชะ พวกพราหมณ์ระลึกถึงเรื่องเก่าของพวกเขาไม่ได้ จึงพากันพูดอย่างนี้ว่า

‘พราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นต่ำทราม พราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะขาว พวกอื่นเป็นวรรณะดำ พราหมณ์เท่านั้นบริสุทธ์ พวกอื่นนอกจากพราหมณ์ไม่บริสุทธ์

‘พราหมณ์ทั้งหลายเป็นบุตร เป็นโอรสของพรหม เกิดจากพระโอษฐ์ของพรหม มีกำเนิดจากพรหม อันพรหมเนรมิต เป็นทายาทของพรหม’

ดูกรวาเสฏฐะฯ ก็ดังที่ปรากฏเห็นกันอยู่ว่า นางพราหมณ์ทั้งหลายของพวกพราหมณ์ มีระดูบ้าง มีครรภ์บ้าง คลอดอยู่บ้าง ให้ลูกกินนมอยู่บ้าง

อันที่จริง พราหมณ์เหล่านั้น ทั้งที่ล้วนเกิดจากช่องคลอดของนางพราหมณ์นี้แหละ ก็พากันอวดอ้างอย่างนี้ว่า ‘พราหมณ์เท่านั้นเป็นวรรณะประเสริฐที่สุด

... พราหมณ์ทั้งหลายเป็นบุตร เป็นโอรสของพระพรหม เกิดจากพระโอษฐ์ของพรหม มีกำเนิดจากพรหม อันพรหมเนรมิต เป็นทายาทของพรหม' เขาเหล่านั้นกล่าวคู่พรหม และพูดเท็จ กับทั้งก่อความชั่วร้ายเป็นอันมาก

ดูกรวาเสฏฐะฯ วรรณะ < เหล่านี้ คือ กษัตริย์พราหมณ์ แพศย์ ศูทร

ก็กษัตริย์บางองค์ในโลกนี้ เป็นผู้มัวปรกติทำลายชีวิต ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม มีปรกติพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจ้อ ละโมบ คิดร้ายผู้อื่น มีความเห็นผิด

ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้ ธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศล ... ก็มีปรากฏอยู่ แม้ในกษัตริย์บางองค์ในโลกนี้

ดูกรวาเสฏฐะฯ แม้พราหมณ์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ แม้แพศย์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ แม้ศูทรบางคนในโลกนี้ ก็เป็นผู้มัวปรกติทำลายชีวิต ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม ... ด้วยประการดังกล่าวมานี้ ธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศล ... ก็มีปรากฏอยู่ แม้ในพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ แม้ในแพศย์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ แม้ในศูทรบางคนในโลกนี้

ดูกรวาเสฏฐะฯ แม้กษัตริย์บางองค์ในโลกนี้ ฯลฯ แม้พราหมณ์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ แม้แพศย์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ แม้ศูทรบางคนในโลกนี้ ก็เป็นผู้

เว้นขาดจากการทำลายชีวิต จากการลักทรัพย์ จากการประพฤติผิดในกาม จากการพูดเท็จ จากการพูดส่อเสียด จากการพูดคำหยาบ จากการพูดเพื่อเจ้าไม่ละโมภ ไม่คิดร้ายผู้อื่น มีความเห็นชอบ

ดูกรวาเสฏฐะฯ ด้วยประการดังกล่าวมานี้ ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ... ก็มีปรากฏอยู่ แม้ในกษัตริย์ บางองค์ในโลกนี้ ฯลฯ แม้ในพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ แม้ในแพศย์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ แม้ในศูทรบางคนในโลกนี้

ดูกรวาเสฏฐะฯ ก็ในเมื่อธรรมทั้งหลาย ทั้งที่เลวร้าย ทั้งที่ดีงาม .. ทั้งสองฝ่าย ก็เป็นไปอยู่ กระจายระคนกันไป ในวาระทั้งสี่เหล่านี้ ไฉนพวกพราหมณ์จึงพากันอวดอ้างอย่างนี้ว่า ‘พราหมณ์เท่านั้นเป็นวาระประเสริฐที่สุด ... พราหมณ์ทั้งหลายเป็นบุตร เป็นโอรสของพระพรหม เกิดจากพระโอษฐ์ของพรหม มีกำเนิดจากพรหม อันพรหมเนรมิต เป็นทายาทของพรหม(พรหมทายาท)’ ดังนี้เล่า วิญญูทั้งหลาย ย่อมไม่ยอมรับถ้อยคำของพวกเขา ชัอนั้น เพราะเหตุไร

ดูกรวาเสฏฐะฯ แท้จริงนั้น บรรดาอวาระทั้งสี่เหล่านี้ ผู้ใดเป็นภิกษุสิ้นอาสวะแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์ มีกิจที่ควรทำอันได้ทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงได้แล้ว ลุถึงจุดหมายของตนแล้ว ลั่นเครื่องเกาะเกี่ยวในภพแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้ชอบ ผู้นั้นจึงเรียกว่าเป็น

ผู้เลิศสุดในบรรดาบรรณะทั้งสี่
 ทั้ทั้งนี้ก็โดยธรรมนั่นเอง หาใช่โดยสิ่งอื่นมิใช่ธรรม
 ไม่ ค้ำยว่า ธรรมนี้แหละ ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ ทั้ทั้ง
 ในปัจจุบัน ทั้ทั้งในกาลภายหน้า ...

คุณรวาเสฏฐะฯ เธอทั้ทั้งหลาย มีชาติกำเนิดต่าง ๆ
 มีชื่อต่าง ๆ มีโคตรต่าง ๆ มีตระกูลต่าง ๆ ออกจาก
 เหย้าเรือน บวชเป็นอนาคาริกชน เมื่อมีผู้ถามว่า
 ท่านเป็นใคร ย่อมบัญญัติว่าเป็นสมณะศากยบุตร
 (เสมอเหมือนกัน)

คุณรวาเสฏฐะฯ ก็ผู้ใดแล มีศรัทธาในตถาคต
 สนิทแน่นว่ ผังรากลงแล้ว ตั้งมั่น แน่นแพ้น อันสมณ
 พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือผู้ใดผู้หนึ่งในโลก ไม่
 อาจทำให้เคลื่อนคลาย ควรเรียกผู้ันนั้นว่า เป็น**บุตร** เป็น
โอรส เกิดแต่พระโอษฐ์ของพระผู้มีพระภาค มีกำเนิด
 จากธรรม อัน**ธรรมเนรมิต** เป็น**ทายาทของธรรม**
 (ธรรมทายาท) ชื่อนั้นเพราะเหตุไร

แท้จริง คำว่า **ธรรมกาย** ก็ดี พรหมกาย ก็ดี
 ธรรมภูต ก็ดี พรหมภูต ก็ดี เป็นชื่อของตถาคต ...

[ที.ปา.๑๑/๕๕/๗๒; D.III.84]

เรื่องสำคัญที่เป็นหลักการใหญ่ของพระศาสนา พระมโนมอง
 เห็นได้เพียงในขอบเขตแคบๆ แล้วลดคุณค่าของอุดมคติสำคัญ เอา
 มาเป็นเรื่องส่วนบุคคล

-พระ กำเนิดเป็นอามิสทายาท โอกาสเป็นธรรมทายาทก็มีมากขึ้น

เป็นอันเห็นกันชัดแล้วว่า หลักการแห่งความเป็นทายาท เป็นโอรส หรือเป็นพระบุตรของพระพุทธเจ้านี้ เป็นอุดมการณ์พุทธที่มาค้ำน หรือหักล้างอุดมการณ์พรหมทายาทของศาสนาพราหมณ์อย่างไร

พร้อมทั้งชัดไปด้วยกันว่า ทุกคน ไม่ว่าใคร เมื่อได้ทำถูกต้องดี แล้ว ก็เป็นทายาท เป็นโอรส หรือเป็นพระบุตรของพระพุทธเจ้าทั้งนั้น

โดยเฉพาะผู้ที่บวช ก็คือผู้ที่ยอมรับและตกลงที่จะปฏิบัติตาม หลักที่พระพุทธเจ้าทรงสอน เมื่อว่าโดยหลักการนั้น จึงถือได้คร่าวๆ ว่าเป็นพุทธบุตร พุทธโอรส หรือพุทธ-ธรรมทายาทได้ทันที

ดังที่ในพราหมณ์ธรรมยุคสูตร พระพุทธเจ้าตรัสทำนองทรง เทียบอุดมการณ์พุทธและอุดมการณ์พราหมณ์นี้อีก (การตรัสเชิง เปรียบเทียบอุดมการณ์พุทธและอุดมการณ์พราหมณ์นั้น ในพระไตรปิฎกมีบ่อย) โดยทรงเรียกพระองค์เองเป็นพราหมณ์(ที่แท้) ผู้ประกอบยัญพิธี (คือบริจาครธรรม) และภิกษุทั้งหลายเป็นทายาท เป็นโอรส เป็นพระบุตรของพระองค์ ดังพุทธพจน์ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราเป็นพราหมณ์ ผู้ควรแก่การขอ มีมืออันล้างแล้ว(=พร้อมที่จะบริจาครธรรม)ทุกเวลา ทรงไว้ซึ่ง เทหะสุดท้าย

(เรา) เป็นอายุรแพทย์ (ภีตักกะ/หมอยา; ผู้บำบัดโรคแห่งวิภูทุกข์) เป็นศัลยแพทย์ (ผู้ผ่าตัดถอนลูกศรแห่งกิเลส)

เราทั้งหลายเป็น**บุตร** เป็น**โอรส** เกิดแต่โอษฐ์ของเรา มีกำเนิดจากธรรม อัน**ธรรมเนรมิต** เป็น**ธรรมทายาท** มิใช่เป็น**อามิสทายาท**

ภิกษุทั้งหลาย ทานมี ๒ อย่างนี้ คือ อามิสทาน ๑
ธรรมทาน ๑ บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ

ภิกษุทั้งหลาย การแจกจ่ายมี ๒ อย่างนี้ คือ การ
แจกจ่ายอามิส ๑ การแจกจ่ายธรรม ๑ บรรดาการแจก
จ่าย ๒ อย่างนี้ การแจกจ่ายธรรมเป็นเลิศ

ภิกษุทั้งหลาย การอนุเคราะห์มี ๒ อย่างนี้ คือ การ
อนุเคราะห์ด้วยอามิส ๑ การอนุเคราะห์ด้วยธรรม ๑
บรรดาการอนุเคราะห์ ๒ อย่างนี้ การอนุเคราะห์ด้วย
ธรรมเป็นเลิศ

ภิกษุทั้งหลาย การบูชามี ๒ อย่างนี้ คือ การบูชา
ด้วยอามิส ๑ การบูชาด้วยธรรม ๑ บรรดาการบูชา ๒
อย่างนี้ การบูชาด้วยธรรมเป็นเลิศ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเนือความนี้แล้ว ในพระสูตร
นั้น พระผู้มีพระภาคตรัสคาถาประพันธ์ดังนี้ว่า

ตถาคตพระองค์ใด มีพระทัยการุญย์แก่สรรพสัตว์
ไว้ความตระหนี่ ได้ทรงประกอบธรรมยาก (มหาญพิธิ
แห่งการบริจาคธรรม) สัตว์ทั้งหลายย่อมน้อมนมัสการ
ตถาคตพระองค์นั้น ผู้เช่นนั้น ซึ่งจบถึงฝั่งแห่งภพ ผู้
ประเสริฐสุดในมณฑลเทพและหมู่มนุษย์ ฯ

[ขุ.อิติ.๒๕/๒๘๐/๓๐๘; It.101]

แม้ว่าโดยหลักการภิกษุทั้งหลายน่าจะเป็นธรรมทายาท แต่
ผู้ไม่ปฏิบัติตามหลักการก็มีอยู่บ่อยๆ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัส
เตือนภิกษุทั้งหลาย ให้เป็นธรรมทายาท มิให้เป็นอามิสทายาท ดัง

พุทธพจน์ในธรรมทายาทสูตรว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหาร
เชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระ
นครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับว่า
พระเจ้าข้า ดังนี้.

พระผู้มีพระภาคตรัสพุทธพจน์นี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอจงเป็น**ธรรมทายาท**ของเราเถิด อย่าเป็น
อามิสทายาทของเราเลย

เรามีความเกื้อการุณย์ในเธอทั้งหลายว่า ทำอย่างไร
หนอสาวกทั้งหลายของเราจะพึงเป็นธรรมทายาท จะไม่
พึงเป็นอามิสทายาท

[ม.สุ.๑๒/๒๐/๒๑; M.I.12]

ในอนุปทสูตร พระพุทธเจ้าทรงยกย่องพระสารีบุตร และตรัส
ว่าพระสารีบุตรเป็นผู้ที่ควรเรียกได้ว่าเป็นพระบุตร พุทธโอรส หรือ
พุทธ-ธรรมทายาท [ม.สุ.๑๔/๑๕๓-๑๖๕/๑๖๖-๑๖๗; M.III.25]

พระมหากัสสปะก็กล่าวถึงตัวท่านเองว่าควรเรียกได้ว่าเป็น
พระบุตร พุทธโอรส หรือพุทธ-ธรรมทายาท [ส.น.๑๖/๕๒๕/๒๖๑; S.II.222]

แม้ในคัมภีร์**อุปทาน** พระนันทกเถระก็เรียกตัวท่านเองเป็น
พุทธโอรส หรือพุทธ-ธรรมทายาท [ขุ.อป.๓๒/๔๐๗/๕๕๐; Ap.351]

ท่านผู้ปฏิบัติดี-ชอบ ท่านที่เป็นอริยสาวกทุกท่าน จนถึงพระ
อรหันต์ ถึงจะไม่กล่าวระบุดอกมา ก็เป็นพระบุตร พุทธโอรส หรือ
พุทธ-ธรรมทายาทอยู่เองแล้วทุกท่าน

ได้พูดมาในเรื่องนี้พอสมควรแล้ว ขอสรุปข้อน่ารู้ไว้เป็นที่สังเกต ดังนี้
คำว่า “พุทธทายาท” เป็นคำที่พระสาวกใช้ ไม่มีที่ใดที่พระพุทธร
เจ้าทรงใช้เองเลย พระพุทธรเจ้าทรงใช้คำว่า “ธรรมทายาท”

แต่มีคำอื่นพื้นที่มาด้วย ทั้งกับ “พุทธทายาท” และ “ธรรม
ทายาท” คือคำว่า “(พุทธ)บุตร” “(พุทธ)โอรส”

สำหรับ “พุทธทายาท” นั้น ถ้าถือรูปศัพท์อย่างตรงแท้ ที่รวม
เป็นศัพท์เต็มคำเป็น พุทธทายาท จริงๆ มีกรณีเดียว คือที่กล่าว
ถึงพระอัญญาโกณฑัญญะ (ในคำบาลีว่า “โกณฑนโณ พุทธทายาโท”)

นอกนั้น (รวมทั้งที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะด้วย) มีแต่คำแจก
รูป เป็น พุทธุตส ทายาโท บ้าง ทายาโท พุทธเสฏฐุตส บ้าง เป็นต้น

คำว่า “พุทธทายาท” นอกจากเป็นคำที่พระสาวกใช้แล้ว ก็มีมา
เฉพาะในคาถาเท่านั้น ไม่มีในข้อความร้อยแก้ว และมีเฉพาะในคัมภีร์
เถร-เถรีคาถา และอปทาน ที่เป็นประเภทคำชื่นชมแสดงความยินดี
ไม่มีในพระสูตรทั่วไป เว้นแต่แห่งเดียวคือสคาถวรรค ลังยุตตนิกาย
ซึ่งก็คือคำกล่าวถึงพระอัญญาโกณฑัญญะ ที่มีช้อยู่แล้วในเถรคาถา

ส่วน “ธรรมทายาท” มีเฉพาะในข้อความร้อยแก้ว ซึ่งมาใน
พระสูตร ที่เป็นเรื่องของคำสอน หรือคำแสดงหลักการ เว้นแห่ง
เดียวที่มากในคาถาในคัมภีร์อปทาน (คือ ในจำนวนที่ปรากฏ ๖ แห่ง
๒๐ ครั้ง มาในอปทาน ๑ แห่ง ๑ ครั้ง)

ความรู้เรื่องพุทธทายาท-ธรรมทายาท เห็นควรกล่าวไว้เพียงนี้

เรื่องว่า

พระมหาปชาบดีโคตมีดับแด่นใจ

- คนไม่รู้ถ้อยคำ ทั้งที่เรื่องดีแท้ๆ ก็แปรไปให้เสียหายรุนแรง

เรื่องเกี่ยวกับพระมหาปชาบดีโคตมี ก็ทำนองเดียวกันกับเรื่องพระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท ที่เพิ่งพูดจบมานั่นเอง

พระมโนทำงานหนังสือเหตุเกิด พ.ศ. ๑ ที่เต็มไปด้วยข้อผิดพลาด ชนิดที่แทบทั้งหมดตรงข้ามกับความเป็นจริง ก็เพราะการมองอะไรลวกๆ และทีกทักเอาง่ายๆ ไม่ค้นคว้าให้ชัดเจนหรือเพียงพอ และไม่ตรวจสอบหลักฐานข้อมูลให้ถ่องแท้

จริงอยู่ เมื่อทำงานชิ้นใหญ่ๆ ที่มีเรื่องราวเนื้อหามาก ย่อมมีข้อขาดตกบกพร่องผิดพลาดแบบตกหล่นหลงตาได้บ้าง แต่กรณีของพระมโนนี้ ไม่อาจยกเหตุผลนี้เป็นข้ออ้าง เพราะความผิดพลาดนั้นดาษดื่น และมีลักษณะที่ทำให้เห็นว่าเป็นความจงใจ

แท้จริงนั้น เรื่องเกี่ยวกับพระมหาปชาบดีโคตมีนี้ พระมโนทำ ความผิดพลาดที่น่าขำขัน (ขอหลีกเลี่ยงคำที่อาจจะให้รู้สึกรุนแรง) ยิ่งกว่าเรื่องเกี่ยวกับพระมหากัสสปะเสียอีก เพราะเป็นกรณีที่เกิดจากความไม่รู้ไม่เข้าใจแม้แต่ถ้อยคำสามัญ

จะเทียบให้เข้าใจง่ายๆ เหมือนกับว่าคนไทยคนหนึ่ง เรียนภาษาอังกฤษไปได้พักหนึ่ง พอรู้บ้าง วันหนึ่งเจอคำว่า season ก็บอกเพื่อนว่าฉันรู้ดี season นี้ แปลว่า “ลูกทะเล”

เมื่อเพื่อนว่า ไม่ใช่ เขาก็เถียงว่า ถูกแล้ว เพราะ season มาจาก sea + son ชัดเจนแจ้วแจ้ว แล้วยังแถมอธิบายต่อไปอีกว่า season นี้ คู่กับ seaman และ season ก็คือลูกของ seaman นั่นเอง

เมื่อเถียงกันไปๆ จนกระทั่งค้นดู dictionary ให้แน่ ก็มีแต่ความหมายอื่น ตั้งแต่ว่าฤดู เมื่อไม่มีประตูออกไป เขาก็อ้างว่าเป็นเรื่องวิชาการที่เขา “มีลึทธิตีความ”

กรณีอย่างนี้ เมื่อพูดเบาๆ ก็เป็นการไม่ประสีประสา แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า พอเข้าใจข้อมูลผิด ก็จับความพลาด เลยเอาไปพูดเสียหายเป็นตุเป็นตะ ตนเองเข้าใจผิดแล้ว แถมพาคนอื่นหลงออกนอกเส้นทาง หรือเลยเถิดไปไกล

จากความเข้าใจผิดแบบว่า season กลายเป็น “ลูกทะเล” ไปนี้ พระมโนก็ยกเอาคำกล่าวของพระมหาปชาบดีโคตมีเถรีมาอ้างเป็นจุดเน้นใหญ่

อ้างเสร็จแล้ว ก็แต่งคำสรุปปิดท้ายแบบนี้เอาว่าเป็นไม้เด็ด ให้คนอ่านมองพระมหาภิกษุสละว่าเป็นพระผู้บริหารคณะสงฆ์ต่อจากพระพุทธเจ้า และเป็นผู้ที่กีดกันสตรีอย่างหนัก จนแม้แต่พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีจะปรินิพพาน ยังถึงกับกล่าวคำแสดงความคับแค้นใจแฝงไว้ในคาถาประพันธ์ของท่าน

อย่างที่ว่าแล้ว ถ้าเป็นผู้ที่เข้าใจภาษา และรู้เรื่องรู้ราวดี ก็มองเห็นความไม่ประสีประสาหรือความน่าขำขัน ทำให้ได้ตัวอย่างไว้ดูว่า คนที่อ่านอะไรโดยไม่รู้ความแล้วเข้าใจผิดนั้น ทำให้เกิดเรื่องราวแปลกประหลาดได้ถึงขนาดนี้

แต่ในกรณีที่เรื่องราวที่เข้าใจผิดนั้นกระทบถึงประชาชนหรือคนจำนวนมาก ก็ขำอยู่ไม่ได้ แต่กลายเป็นปัญหาที่ต้องทำให้กระจ่าง โดยต้องยอมเสียเวลาสร้างความรู้เข้าใจ

- **ศุขิวา พระมโนไม่รู้คำไหน จึงหลงเคลิบไปทสยคั่งทสยแคว**

ต่อไปนี้เป็นข้อความที่พระมโนกล่าวถึงดำรัสของพระมหา-
ปชาบดีโคตมีเถรี (จาก **เหตุเกิด พ.ศ. ๑** เล่ม ๒ น. ๒๑๙-๒๒๑)

“โคตมีเถรียาปาทานอีกตอนหนึ่งของคาถาประพันธ์
ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และน่าจะเป็นการประพันธ์ที่
เกิดขึ้นหลังพุทธปรินิพพานได้ใหม่ๆ แม้ว่าจะมีสาระที่ระบุ
ว่าเป็นคำพูดของพระโคตมีเถรีปฐมภิกษุณี ผู้ที่กล่าวคาถา
เหล่านี้ไว้เป็นการลาพระพุทธรูปเจ้าก่อนที่ท่านจะดับขันธ เนื้อ
ความในตอนนี้อายุของพระนางโคตมีว่าปรินิพพาน
เมื่ออายุได้ ๑๒๐ ปี และพระนางเป็นผู้อาราธนาพระพุทธรูป
เจ้าให้ทรงพระชนม์ตลอดกัปปี และยังให้รายละเอียดต่อ
ไปอีกว่า “อย่าให้แก่หรืออย่าให้ตายเลย” และยังคงกล่าวเป็น
นัยถึงการปรินิพพานของพระตถาคตเจ้าว่า เกิดห่างไกลจาก
หมู่พระเถระทั้งหลายอันมีพระสารีบุตรเป็นต้น

เนื้อความในพระคาถาประพันธ์นี้ เอ่ยชื่อพระเถระ
หลายรูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระอานนท์และพระราหุล
แต่ในขณะเดียวกันไม่เอ่ยชื่อพระมหากัสสปะเลย ทั้งที่
ระยะเวลาที่พระคาถานี้เกิดขึ้น น่าจะเป็นช่วงเวลาที่พระ
มหากัสสปะเป็นพระเถระผู้ใหญ่ผู้บริหารคณะสงฆ์ทั้ง
หมดอยู่ ยิ่งไปกว่านั้นประโยคหนึ่งในคาถานี้กล่าวว่า

พระโคตมีเถรีเข้าได้ตรัสกะท่านพระอานนท์ผู้
ชำนาญพระปริยัติปานดั่งสาครอันลึกล้ำ เอาใจใส่
ในการอุปฐากพระพุทธรูปเจ้า ซึ่งพรำพรำพันอยู่คัง
กล่าวมาว่า ลูกเอ๋ย เมื่อกาลเป็นที่ร่ำเรียงปรากฏขึ้น

แล้ว พ่อไม่ควรที่จะเศร้าโศกถึงการตายของดิฉัน
 ที่สุดแห่งการนิพพานของดิฉันใกล้เข้ามาแล้ว พ่อ
 เอ๋ย พระศาสดาพ่อได้ทูลให้ทรงยินยอมจึงได้ทรง
 อนุญาตให้เราบวช ลูกเอ๋ย พ่ออย่าเสียใจไปเลย
 ความพยายามของพ่อมีผลกับทใดที่ ติตถิกาจารย์
ทั้งหลายผู้เก่าแก่ไม่เห็น บทนั้นอันเด็กหญิงซึ่งมี
อายุ ๗ ขวบรู้แจ้งประจักษ์แล้ว พ่อจงรักษาพระ
 พุทธศาสนาไว้ การที่ดิฉันได้เห็นพ่อครั้งนี้เป็น
 ครั้งสุดท้าย บุคคลไปในทิศใดแล้วไม่ปรากฏ
 ดิฉันก็จะขอลาไปในทิศนั้นนะลูก.....”

(พ. 33/157/199; Ap. 535)

คำพูดประโยคสั้นๆ แม้เพียงประโยคเดียว “ติตถิกาจารย์
ทั้งหลายผู้เก่าแก่ไม่เห็น บทนั้นอันเด็กหญิงซึ่งมีอายุ ๗
ขวบรู้แจ้งประจักษ์แล้ว” แต่ก็ป็นถ้อยคำที่มีความหมาย
 มาก โดยเฉพาะเป็นการกล่าวในสังคมแบบจารีตประเพณี
 ที่บุรุษเป็นใหญ่ และในสาระที่กล่าวถึงการบวชของสตรี
 การหยิบขกความสามารถในการมองเห็น หรือสติปัญญา
ของพระเถระผู้เป็นอาจารย์ (และน่าจะหมายถึงผู้เป็นใหญ่
ในสังคมขณะนั้น) เปรียบเทียบกับสติปัญญาของเด็กหญิง
 อายุเพียง ๗ ขวบนี้ ในสังคมอินเดียโบราณ เป็นการแสดง
 ความไม่เคารพอย่างยิ่งต่อพระเถระทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่ง
 คงไม่ใช่พระมหากัสสปะแต่เพียงรูปเดียว แต่เป็นคณะ
 พระภิกษุจากวรรณะพราหมณ์ซึ่งมีจำนวนกว่าร้อยละ ๔๐
 ในยุคนั้น เป็นคณะที่ใหญ่พอจนสามารถที่จะเปลี่ยนแปลง
 รูปแบบพระธรรมวินัย หรือการบริหารงานหลังจาก

พุทธปรินิพพานได้โดยสะดวก

หากมองในมุมกลับ เท่ากับว่าผู้ที่พูดประโยคนี้อย่างแสดงความคับแค้นใจอย่างใดอย่างหนึ่งกับทัศนคติของพระเถระทั้งหลายผู้ปกครองสงฆ์ในขณะนั้น เป็นเสียงร้องต่อว่าต่อขาน เป็นวิจารณ์ของภิกษุณีรูปหนึ่งต่อ หมู่ของพระเถระผู้ใหญ่ เมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีที่แล้ว ที่เล็ดลอดออกมาถึงมนุษย์ในยุคปัจจุบัน และเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งที่ยืนยันว่า ไม่นานหลังพุทธปรินิพพาน สถานภาพของภิกษุณีสงฆ์ได้รับความไม่เป็นธรรมอย่างมาก จากผู้ปกครองคณะสงฆ์ในยุคสมัยนั้นนั่นเอง

ความแตกแยกอย่างสำคัญของสงฆ์ในยุคที่พระมหากัสสปะเป็นใหญ่ย่อมเกิดจากทัศนคติที่แตกต่างกันต่อภิกษุณี โดยพระอานนท์เป็นผู้สนับสนุนภิกษุณี ส่วนพระมหากัสสปะเป็นอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งต้องการกำจัดให้ภิกษุณีสงฆ์หมดไป และพวกพ้องของพระมหากัสสปะมีจำนวนมากกว่า ซึ่งตามหลักฐานจากคัมภีร์เถร-เถรีคาถา ภิกษุที่บวชจากวรรณะพราหมณ์นั้นมีจำนวนมากที่สุดกว่าร้อยละ ๔๐ จากสงฆ์ทั้งหมด วรรณะอื่นนั้นเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่า พระมหากัสสปะยังมีฐานอำนาจจากกฎหมายพระธรรมศาสตร์ ทำให้เป็นผู้ได้เปรียบในการจัดการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพระธรรมวินัยในรูปแบบที่ตนเองปรารถนาได้ไม่ยากนัก”

- อ่านแค่ครึ่งหน้า ถ้าสมองไมโซ ก็รู้ว่าพระมโนเป็นอย่างไร

อ่านคำพูดของพระมโนมายาวเกือบเต็ม ๓ หน้า เดี่ยวค่อยพูดเรื่องถ้อยคำ เอาเรื่องง่ายกว่านั้น ที่เจอแต่ต้นก่อน

พระมโนบอกว่า “(พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี) ... เอ๋ยชื่อพระ
เถระหลายรูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระอานนท์และพระราหุล แต่ใน
ขณะเดียวกันไม่เอ๋ยชื่อพระมหากัสสปะเลย”

ที่จริง พระมหาปชาบดีเอ๋ยชื่อพระเถระเพียงไม่กี่รูป ถ้าพระ
มโนจะระบุชื่อออกมา ก็ง่ายๆ จะได้ชัดไปเลย แต่นี่ทำแบบพูดทิ้งไว้
ถ้าใครท้วงว่าไม่ใช่หลายรูป พระมโนก็อาจจะอ้างว่า ๒-๓ รูป ก็เป็น
พหูพจน์แล้ว นั่นแหละหลายรูป

การพูดแบบนี้ โดยทำให้คลุมเครือไว้ พร้อมกับชี้นำคนอ่านให้
คิดเข้ามาในทางของตัวเอง ถือได้ว่าเป็นการล่อให้เข้าใจผิด และคำพูด
นั้นก็ไม่ได้ตรงตามความจริงด้วย

ขอออกให้เสียเลยว่า พระเถระที่พระมหาปชาบดีเอ๋ยชื่อคราว
นั้น ที่พระมโนว่า “หลายรูป” คือ

ก. โอรสและนัดดาของพระนางเอง ได้แก่ *พระนันทะ พระ
ราหุล* แล้วก็*พระอานนท์*

(พระอานนท์นั้น ท่านย่อมกล่าวถึงเป็นธรรมดาเพราะทั้ง
เป็นพระพุทธอุปัฏฐาก อยู่ที่นี่ เกี่ยวข้องกับการบวช
ของท่าน และเป็นนัดดาของท่านด้วย)

ข. พระ(อัญญา)โกณฑัญญะ ปฐมสาวก ซึ่งเป็นพระภิกษุรูปแรก
คล้ายกับที่พระนางเป็นภิกษุณีรูปแรก (พระนางกล่าวถึง
ในแง่ว่า ขณะที่พระนางจะปรินิพพานนั้น ท่านพระ(อัญญา)
โกณฑัญญะยังมีชีวิตอยู่ ท่านองจะบอกว่า แม้แต่พระ
ภิกษุรูปแรกที่แก่เฒ่ามากก็ยังคงนิพพานหลังท่าน)

นี่คือของจริง มีเท่านี้เอง (ขอให้ไปอ่านกันดู) และพระโอรส
นัดดาทั้งสาม (*พระนันทะ พระราหุล พระอานนท์*) นั้น ทรงออกนาม
ถึง ๔ ครั้ง (พระอานนท์ เกิน ๔ ครั้ง เพราะเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ตรัส

ถึงด้วย)

มีพระเถระที่พระนางตรัสถึง แต่ไม่ได้ระบุนาม คือพระอัครสาวก เหตุที่ตรัสถึงนั้นก็ไม่มีอะไรอื่น แต่ปรารภเกี่ยวกับการปรินิพพานของพระนางเอง ขอยกคำที่ตรัสมาให้ดูเลยว่า “เราจะไม่ได้เห็นการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ของคู่พระอัครสาวก กับทั้งของราหูลดาณนท์ และนันทะ” ก็แค่นี้

(แถบในคาถาของพระมหาปชาบดีนี้ ยังบอกด้วยว่า พระอานนท์ยังเป็นเสขะ [ยังไม่เป็นพระอรหันต์] พระนางได้ตรัสกับพระอานนท์ที่กำลังร่ำไห้ นี้ก็เลยยิ่งขัดกันใหญ่กับที่พระมโนให้พระอานนท์เป็นพระอรหันต์ไปแล้ว)

ส่วนที่มีชื่อของพระสารีบุตรระบุออกมาด้วยนั้น ไม่ใช่เป็นคำตรัสของพระมหาปชาบดีเอง แต่เป็นคำกล่าวของพระผู้ประมวลเรื่อง (เรียกกันว่าพระธรรมสังคหาคารย) ที่เล่าตามหลังเหตุการณ์แห่งการปรินิพพานของพระมหาปชาบดี ซึ่งก็กล่าวโดยสอดคล้องกับดำรัสของพระมหาปชาบดีเอง แต่ใช้สำนวนยกเยื้องไป ให้ไพเราะตามวิธีของโคลงฉันท์กาพย์กลอน

คำของพระผู้ประมวลเรื่องว่า “การปรินิพพานของพระโคตมโณนั้น อัครจริยยังนัก ในเวลาที่พระพุทธเจ้าเสด็จนิพพาน ไม่มีพระพุทธเจ้า กับทั้งภิกษุทั้งหลายมีพระสารีบุตรเป็นต้น เหมือนอย่างในเวลาที่พระโคตมเถรีเจ้านิพพาน ซึ่งมีทั้งพระพุทธเจ้าและภิกษุทั้งหลายมีพระสารีบุตรเป็นต้น”

เห็นกันชัดๆ ว่าท่านไม่ได้มุ่งระบุที่พระสารีบุตรเท่านั้น แต่พูดถึงพระทั้งหลายรวมกันไปทั้งหมด (พระสารีบุตรเป็นผู้นำรองจากพระพุทธเจ้า ทั้งที่ไม่มีฐานะเป็น “บุตรคนโต” ตามสำนวนของพระมโน)

(พระมโนอาจจะบอกว่า “ภิกษุทั้งหลายมีพระสารีบุตรเป็นต้น”

ก็หลายรูปแล้วไง แต่ในทำนองเดียวกัน คนอื่นก็คงต้องบอกว่า พระมหากัสสปะก็รวมอยู่ใน “ภิกษุทั้งหลายมีพระสารีบุตรเป็นต้น” แล้วไซ้ไหม แต่เรื่องนี้ ไม่ต้องไปถือเป็นสำคัญ)

พระมนโยกเอาการที่พระมหาปชาบดีไม่เอ่ยชื่อพระมหากัสสปะ เป็นเรื่องใหญ่โต

อย่าว่าถึงพระเถระผู้ใหญ่ท่านอื่นๆ ที่มีอีกมากมาย แม้แต่พระอนุรุทธ ซึ่งเป็นนัดดา/หลานของพระมหาปชาบดี ในระดับเดียวกับพระอานนท์ ท่านก็ยังไม่ได้ออกชื่อในเหตุการณ์นี้ด้วยเลย การไม่เอ่ยชื่อพระมหากัสสปะจึงไม่รู้ว่าจะมีอะไรเป็นเรื่องแปลกได้อย่างไร

ในทางตรงข้าม ในเมื่อพระมหาปชาบดีเอ่ยชื่อพระเถระไม่กี่องค์ และตรัสมุ่งไปที่พระโอรสนัดดา แล้วใครๆ ก็รู้ว่าพระมหากัสสปะเป็นพระป้า อยู่ห่างออกไป ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในส่วนกลาง

ถ้าพระมหาปชาบดีเอ่ยชื่อพระมหากัสสปะขึ้นมา อันนี้จะเป็นเรื่องแปลกประหลาดชนิดเกินที่จะคาดหมาย และบรรยายภาคในปรินิพพานของท่านก็ไม่รู้ว่าจะออกไปทางไหน

ขนาดข้อมูลในเอกสาร ที่เห็นกันได้ชัดๆ ต่อหน้า ก็ยังไม่บอกตามตรง พระมนโยกจะนึกว่าตนจะว่าอย่างไรก็ได้ คนก็จะเชื่อโดยไม่ไปตรวจสอบ

ถ้าเป็นอย่างนี้ นอกจากพระมนโยกจะพูดเท็จหรือหลอกลวงแล้ว ก็เป็นความบกพร่องของผู้อ่านด้วย ที่ไม่ชวนช่วยในการศึกษาค้นคว้า ทำให้การทำทฤษฎีทางวิชาการก่อปัญหาถ่วงดึงหรือทำลายสังคมได้ง่าย

อ่านหนังสือหรือข้อเขียนของพระมนโยกไม่ต้องมากเลย เอาแค่ตรงนี้ คนที่รู้เรื่องราวก็สว่างกระจ่างแจ้งว่าพระมนโยกเป็นอย่างไร

เช่นเดียวกัน เมื่อเอาข้อมูลจริงมาให้ดูจนรู้เห็นกันอยู่แล้ว

ทุกคนก็น่าจะมองออกได้ว่า พระมโนเป็นอย่างไร และท่านทำอะไร

ขอให้คนที่มิใช่เป็นธรรม และรักความจริง ช่วยกันคิดหน่อยว่า ควรจะเรียกการกระทำของพระมโนแบบนี้ว่าอย่างไร

ถึงแม้เราจะเลียงไม่ยอมใช้คำว่าพระมโนหลอกหลวงหรือบิดเบือน แต่ถ้าเราจะสื่อความจริง เราก็คงพูดได้อย่างสุภาพที่สุดแล้วว่าพระมโนทำงานลวกๆ และท่านคิดฝันวาดภาพของท่านไป ซึ่งถ้าสิ่งที่ท่านทำไม่เสียหายต่อส่วนรวม เราก็ยอมปล่อยให้ท่านเป็นของท่านไป

แต่เมื่อคนจะหลงไปกันใหญ่ ก็ต้องบอกให้รู้ให้เข้าใจ

พระมโนยังบอกต่อไปอีกว่า “(พระมหาปชาบดี) **ไม่เอ่ยชื่อพระมหากัสสปะเลย** ทั้งที่ระยะเวลาที่พระศาสดานี้เกิดขึ้น น่าจะเป็นช่วงเวลาที่พระมหากัสสปะเป็นพระเถระผู้ใหญ่ผู้บริหารคณะสงฆ์ทั้งหมดอยู่”

เมื่อเรื่องราวชัดเจนนัยที่อ่านกันมาแล้ว คำพูดของพระมโนตรงนี้ก็พลอยหมดความหมายไปด้วย ไม่ต้องชี้แจงอะไร แต่ในทางตรงข้าม เดี่ยวอ่านต่อไปข้างหน้า ก็คงยิ่งเห็นจะแจ่มชัดขึ้นไปทุกทีว่า พระมโนสร้างภาพของพระมหากัสสปะไม่สมจริงอย่างไร

(เราจะใช้วิธีของพระมโนล้อพระมโนก็ได้ว่า ถ้าพระมหากัสสปะบริหารคณะสงฆ์เป็นใหญ่จริง และถ้าสภาพพระสงฆ์เป็นอย่างที่พระมโนวาดไว้ พระที่รวมเรื่องก็ต้องเอาใจพระมหากัสสปะโดยเขียนให้ถูกใจท่านว่าพระมหาปชาบดีพูดถึงท่านในทางที่ดี หรือให้เรื่องบิดผันไปอย่างอื่น ที่ไม่เป็นการไม่ติดต่อพระมหากัสสปะ พูดง่ายๆ ว่า เรื่องที่พระมโนว่าพระมหาปชาบดีคับแค้นใจ ก็คงไม่ผ่านมาได้ถึงเรา แต่ที่จริงแท้ก็คือ ท่านไม่ได้คับแค้นใจอะไรทั้งนั้น เรื่องเป็นอย่างที่พระมโนว่า ก็เพราะพระมโนนั่นเองเป็นอย่างนั้น)

- *ค่อยๆ* ทยุกันไปว่า “*บท*” คือ “*นิพนธ์*” พระมโนเฮาไปเป็นอะไร

พระมโนบอกว่า “(คำกล่าวของพระมหาปชาบดีโคตมีเถรีว่า) ... ความพยายามของพ่อ (คือพระอานนท์) มีผล กับทิดที่ติดติกาจารย์ ทั้งหลายผู้เก่าแก่ไม่เห็น บทนั้นอันเด็กหญิงซึ่งมีอายุ ๘ ขวบรู้แจ้ง ประจักษ์แล้ว ... เป็นถ้อยคำที่มีความหมายมาก ... ในสาระที่กล่าวถึงการบวชของสตรี การหิบบกความสามารถในการมองเห็น หรือ สติปัญญาของพระเถระผู้เป็นอาจารย์ (และน่าจะหมายถึงผู้เป็นใหญ่ในสงฆ์ขณะนั้น) เปรียบเทียบกับสติปัญญาของเด็กหญิงอายุเพียง ๘ ขวบนี้ ในสังคมอินเดียโบราณ เป็นการแสดงความไม่เคารพอย่างยิ่งต่อพระเถระทั้งหลายเหล่านั้น ... หากมองในมุมกลับเท่ากับว่าผู้ที่พูดประโยคนี้อาจ แสดงความคับแค้นใจอย่างใดอย่างหนึ่ง กับทัศนคติของพระเถระทั้งหลายผู้ปกครองสงฆ์ในขณะนั้น เป็นเสียงร้องต่อว่าต่อขาน เป็นวิจารณ์ของภิกษุณีรูปหนึ่งต่อหมู่ของพระเถระผู้ใหญ่ เมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีที่แล้ว ที่เด็ดลอดออกมาถึงมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ...”

ในคำพูดของพระมโนที่ยกมาให้อ่านนี้ เห็นได้ว่า ตัวเหตุที่ทำให้พระมโนคิดฟุ้งไปไกล ไม่มีอะไรมาก มาจากจุดเล็กๆ นิดเดียว คือท่านไม่รู้ความหมายของถ้อยคำ แต่เข้าใจผิด แล้วก็เลยเตลิดเปิดเปิงไป

คำพูด แม้แต่ง่ายๆ ถ้าเข้าใจผิด อาจจะทำให้เกิดอะไรตามมาที่คาดไม่ถึง

เหมือนเรื่องที่เล่ากันมาว่า คนทางใต้กลุ่มหนึ่ง เดินทางไปในภาคอีสาน ในสมัยที่ไปด้วยเท้าหรือเกวียน เดินทางกันไปในพื้นที่ร้อนแห้งแล้ง จนเหนื่อย ตอนหนึ่งผ่านบ้านคน ถามชาวบ้านว่า “ไปข้างหน้า น้ำมีไหม?” ชาวบ้านตอบว่า “ไปข้างหน้า น้ำมี” คือน้ำไม่มี

กลุ่มคนได้เข้าใจว่า มีบ่อน้ำข้างหน้า ก็เลยปล่อยตัวละเลยไม่ตระเตรียมในเรื่องน้ำ ต้องพบความยากลำบากเป็นอันมาก

คำตรัสของพระมหาปาชาบดี ที่พระมโนไม่รู้-ลับสน-เข้าใจผิด อยู่ในข้อความสั้นๆ ที่ท่านคิดว่าเป็นไม้เด็ด คือที่ว่า “ความพยายามของพ่อ (คือพระอานนท์) มีผล ก็บทใดที่ติดถิกาจารย์ทั้งหลายผู้เก่าแก่ไม่เห็น บทนั้นอันเด็กหญิงซึ่งมีอายุ ๗ ขวบรู้แจ้งประจักษ์แล้ว”

คำสำคัญ คือ “บท” และ “ติดถิกาจารย์” รวมทั้ง “ผู้เก่าแก่”

คำแรก คือ “บท” ในคำพูดของพระมโน ไม่ปรากฏชัดออกมาว่าพระมโนรู้หรือไม่ว่ามีความหมายว่าอย่างไร แต่ดูท่าว่าพระมโนคงไม่รู้ว่คำนี้โยงกับข้อความที่มาก่อนนั้น ที่ว่า “ความพยายามของพ่อ มีผล”

คงเพราะไม่ได้รู้ไม่ได้นึกว่าจะโยงกัน พระมโนก็จึงพูดว่า “คำพูดประโยคสั้นๆ แม้เพียงประโยคเดียว ‘ติดถิกาจารย์ทั้งหลายผู้เก่าแก่ไม่เห็น บทนั้นอันเด็กหญิงซึ่งมีอายุ ๗ ขวบรู้แจ้งประจักษ์แล้ว’ ... เป็นถ้อยคำที่มีความหมายมาก”

ส่วนคำว่า “ติดถิกาจารย์” ชัดเจนเลยว่าพระมโนไม่รู้ และแถมเข้าใจผิดไปไกล

พระมโนพูดแบบมั่วๆ แต่ก็บ่งชัดว่าท่านคิดว่า “ติดถิกาจารย์ทั้งหลาย” หมายถึงพระมหากัสสปะ และพระเถระที่ออกบวชจากวรรณะพราหมณ์

ดังที่พระมโนกล่าวต่อจากนี้ว่า “การหิบบกความสามารถในการมองเห็น หรือสติปัญญาของพระเถระผู้เป็นอาจารย์ (และน่าจะหมายถึงผู้เป็นใหญ่ในสังฆคมนั้น) เปรียบเทียบกับสติปัญญาของเด็กหญิงอายุเพียง ๗ ขวบ”

พูดอย่างง่ายว่า พระมโนเอา “ติดถิกาจารย์” เป็น “พระเถระ

ผู้เป็นอาจารย์ (และน่าจะหมายถึงผู้เป็นใหญ่ในสงฆ์ขณะนั้น)” ซึ่งดังกล่าวแล้วว่าพระมโนมุ่งไปที่พระมหากัสสปะ และพระเถระที่ออกบวชจากวรรณะพราหมณ์

แต่กลายเป็นการพิสูจน์ตัวของพระมโนว่า พระมโนเองขาดความรู้ความเข้าใจ แล้วเมื่อยังไม่รู้หรือไม่ชัด ก็ไม่ค้นคว้าหาความรู้ให้ถ่องแท้ชัดเจน แล้วก็เลยกลายต่อไปอีกว่า ทั้งที่ยังไม่รู้/ยังไม่ชัด ก็คาดเดาหรือทึกทักพูดออกไป จึงให้ผู้คนพลอยรู้พลาดเข้าใจผิด ก่อความเสื่อมเสียทางวิชาการอย่างขาดความรับผิดชอบ

ที่นี้ก็มาดูกันว่า **“บท”** **“ติตติกาจารย์”** และ **“ผู้เก่าแก่”** มีความหมายว่าอย่างไร

แล้วก็ดูด้วยว่า คำว่า **“บท”** โยงกันอย่างไรกับข้อความก่อนนั้น คือ **“ความพยายามของพ่อ มีผล”**

ตอนแรก ก็ยกคำตรัสส่วนนี้ของพระมหาปชาบดี ที่เป็นคำบาลีเดิมมาดูก่อน ดังนี้

มา ปุตุต วิมโน โหหิ	สพโต เต ปริสฺสโม ฯ
ยํ น ทิฏฺฐํ ปุราณนํ	ติตฺติกาจริเยหิ จ
ตํ ปทํ สุกฺุมาริหิ	สตุตฺตวสุสฺสาหิ เวทิตํ ฯ

[ที.ป.๓๓/๑๕๗/๒๘๘; Ap.535]

แปล: (พระมหาปชาบดีปรารภการที่องค์ท่านเองกำลังจะปรินิพพาน ได้ตรัสกะพระอานนท์ว่า) ลูกเอ๋ย จงอย่าเศร้าเสียใจไปเลย ความพยายามของพ่อ มีผล ก็**บท**ใดที่**ติตติกาจารย์**ทั้งหลาย**ผู้เก่าแก่**ไม่เห็น **บท**นั้นอันเด็กหญิงซึ่งมีอายุ ๗ ขวบรู้แจ้งประจักษ์แล้ว

คำแรก **“บท”** คืออะไร?

ได้บอกแล้วว่า คำตรัสของพระมหาปชาบดีส่วนนี้ มาใน**อปทาน** ซึ่งเป็นคัมภีร์แสดงประวัติของพระอรหันต์ เป็นคำประพันธ์คาถาล้วน

เน้นความไพเราะงดงามทางภาษา มุ่งจรรโลงศรัทธา และความรู้สึก
ซาบซึ้งใจ (ส่วนหนึ่งก็จึงมีเรื่องฤทธิ์ปาฏิหาริย์ประกอบด้วย)

ดังที่รู้จักกันดี ความเป็นพระอรหันต์อยู่ที่การบรรลุนิพพาน ดัง
นั้น จุดสำคัญในการเล่าประวัติของพระอรหันต์จึงต้องมีการอ้างอิง
หรือกล่าวถึงนิพพานด้วย

“นิพพาน” นั้นมีคำเรียกหลายอย่าง คือมีไวพจน์มาก และโดย
เฉพาะในคาถาประพันธ์ นอกจากต้องการคำที่ไพเราะแล้ว ก็มักต้อง
หาคำที่สั้น หรือบางที่ต้องสั้นที่สุด เพราะฉันทลักษณ์บังคับ

คำอันหมายถึง “นิพพาน” หรือไวพจน์ของ “นิพพาน” ที่นิยม
ใช้มากยิ่งขึ้นคำหนึ่ง คือ “ปท” (→ บท ในภาษาไทย)

“ปท” หรือ “บท” นี้ มีความหมายแยกไปได้หลายนัย ตั้งแต่
รอยเท้า เท้า ทาง คำ ... ไปจนถึง นิพพาน

ในความหมายว่านิพพานนี้ “ปท” แปลตามรากศัพท์แบบง่ายๆ
ว่า “สิ่งที่พึงลูถึง” คือจุดหมายนั่นเอง

ใน**อปทาน** นี้ พระอรหันต์ ทั้งหญิงและชาย ไม่น้อยกว่า ๔๐
ท่าน กล่าวถึงนิพพานในคาถาของท่าน โดยใช้คำว่า “ปท”

บางท่านใช้ซ้ำๆ ๒ ครั้ง ก็มี ดังเช่นพระมหาปชาบดีนี้ (พระ
สารีบุตรใช้ซ้ำถึง ๓ ครั้ง)

เมื่อใช้ “ปท” อาจจะมาเดี่ยวๆ หรือมีคำอื่นพ่วงมาด้วย ให้หนัก
แน่น หรือไพเราะยิ่งขึ้น เช่นเป็น อมตํ ปท, อจลํ ปท, อจจุตํ
ปท, ทุททลํ ปท, นิปฺยุณํ ปท, สฺสณฺณตํ ปท

- **คุณยกว่าเวรกรรม แหม่มไฉนว่า Welcome ก็ไปกันไต่**

ต่อไป “**ติตติกาจารย์**” คือใคร?

ติตติกาจารย์ = ติตติก + อาจารย์

ตีตถิก หรือ ตีตถิย = เดียรถีย์ ใช้เรียกนักบวชในลัทธิต่างๆ นอก
พุทธศาสนา (บางครั้งเรียกขจัดลงไปว่า “อัญญเดียรถีย์” = นักบวชลัทธิอื่น)

ตีตถิกาจารย์ = อาจารย์เดียรถีย์

บุคคลใดก็ตาม จะเป็น ตีตถิกะ หรือ ตีตถิยะ หรือ เดียรถีย์ ได้
ด้วยการบวช (ในลัทธิภายนอก)

พระมหากัสสปะ ก่อนมาเป็นพระภิกษุ เคยเป็นพราหมณ์

บุคคลเป็นพราหมณ์ด้วยการเกิด ไม่อาจเป็นพราหมณ์ด้วยการ
บวช ไม่ว่าในลัทธิไหนๆ

พระมหากัสสปะในอดีตเป็นพราหมณ์ และไม่เคยบวชในลัทธิ
ใดมาก่อน พอออกบวช ก็บวชในพระพุทธศาสนา โดยพบกับพระ
พุทธเจ้า และพระพุทธรูปเจ้าทรงรับเป็นพระภิกษุเลย

คำว่า ตีตถิกะ หรือ ตีตถิยะ หรือ เดียรถีย์ จึงไม่เคยมีที่ไหนและ
ไม่มีทางใด ที่จะหมายถึงพระมหากัสสปะ

แม้แต่ถ้าผู้ใดเคยบวชเป็นเดียรถีย์ เมื่อผู้นั้นมาบวชเป็นพระ
ภิกษุ ก็หมายความว่าผู้นั้นออกจากลัทธิเดียรถีย์แล้ว จึงบวชเป็น
พระภิกษุได้ เมื่อเป็นพระภิกษุแล้ว ก็ไม่เรียกว่าเดียรถีย์อยู่ดี คือต้อง
เรียกว่า “ภิกษุ”

ถ้าภิกษุรูปใดเคยบวชเป็นเดียรถีย์ก่อนจะออกจากลัทธินั้นมา
บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ถ้าใครโกธพระรูปนั้นขึ้นมา และ
ต้องการว่าท่านเคยเป็นเดียรถีย์ คำบาลีที่ใช้ก็เป็น “[อญฺญ]ตีตถิยปุพฺโพ”
จึงจะเข้าใจกันได้ ถ้าเรียกว่าเดียรถีย์ คนฟังก็งง ไม่รู้ว่าหมายถึงใคร
นี่ก็เป็นธรรมดาในเรื่องของภาษา*

* ภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อว่า ฐุลนันทา หรือ ฐุลลนันทา เกิดในครอบครัวมีชื่อเป็นชุด ๔ นันทาที่
น้อง คือ นันทา, นันทวดี, สุนทรินันทา และ ฐุลลนันทา;

รวมความว่า เรื่องนี้ง่าย ๆ ไม่มีอะไรซับซ้อน พุคส์นั้นๆ ก็พอ ภิภษาก็ ภิภษุ เดียรถียก็เดียรถีย ควรวจะรู้กันดีอยู่แล้ว ไม่มีอะไรจะต้องมาลับสน

ยังมีคำว่า “ผู้เก่าแก่” กำกับเข้ามาอีก ก็ยิ่งเห็นชัดว่าพระมโน นี้ทำงานหละหลวมแค่ไหน ดูผ่านๆ เฝินๆ ก็พูดพรวดโพล่งลงไป ไม่ คั่นไม่ตรวจตราดูให้ชัด

“ผู้เก่าแก่” ในที่นี้ ผู้แปล ได้แปลจากคำว่า ปุราณเทหิ

ตัวศัพท์ของ ปุราณเทหิ คือ “ปุราณ” แปลว่า เก่าแก่ เก่าก่อน ปางก่อน มีมานาน โบราณ ในอดีต

ไม่ใช่ “มหลลก” หรือ “วุฒ” เป็นต้น ที่แปลว่า (คน) แก่, ผู้ ใหญ่, ผู้เฒ่า, ผู้ชรา

รวมแล้ว “ปุราณเทหิ ติตถิกาจริเยหิ” ก็คือ พวกอาจารย์ เดียรถียแต่เก่าก่อน แต่โบราณสืบมา หรือในอดีต

แต่พระมโนอ่านผ่านๆ เฝินๆ ไม่ทันพิเคราะห์ว่าอะไรเป็นอะไร จับโก๋ชนเบ็ดได้ ก็โผงผางออกมาว่าเป็น “พระเถระผู้เป็นอาจารย์ (และน่าจะหมายถึงผู้เป็นใหญ่ในสงฆ์ขณะนั้น)”

ไปๆ มาๆ กลายเป็นว่าพระมหาปชาบดีคัมภ์แค่นใจ

ไม่ได้ไขความให้เห็นเลยว่า ติตถิกาจริเยหิ แปลว่า “พระเถระผู้เป็น อาจารย์” ได้อย่างไร (ขอภัยเถิด ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “พูดส่งเดช”)

(เรื่องที่คั่นคว่าให้ชัดได้ ไม่ควรปล่อยให้ “น่าจะ”)

อุลลันหา แปลว่าหนักอ้วน หรือนันทาตัวโต หรือนันทาร่างใหญ่ เทียบได้กับพระ อรหันต์องค์หนึ่งๆ ที่เรียกกันว่า อุลลติสสะ แปลว่าท่านติสสะอ้วน เพราะ “อุลล” แปลว่า อ้วน ไม่ได้แปลว่าชั่วช้าอย่างที่พระมโนบอกไว้แห่งหนึ่ง

ภิภษุนี้อุลลันหา เคยไม่พอใจต่อพระมหากัสสะปะ แล้วว่าท่านเป็น “อภยตติยปุพฺโพ” คือ ว่าเคยเป็นเดียรถียมาก่อน หรือเป็นเดียรถียเก่า ทำให้พระมหากัสสะปะต้องขี้แจงโดยเล่า ประวัติของท่านว่าท่านออกจากตระกูลพราหมณ์มาก็บวชเมื่อพบพระพุทธเจ้า ได้เป็น ภิภษุเลย ไม่เคยไปบวชในลัทธิไหนอื่น

แม้แต่ถ้าจะมอง “ปุราณ” ในความหมายที่ว่า เคยเป็นมาก่อนในอดีต แต่ปัจจุบันไม่เป็น เหมือนในคำว่า “ปุราณทูตียกา” (อดีตภรรยา) “ปุราณชฎิล” (ในอดีตเคยเป็นชฎิล) “ปุราณสหาย” (สหายเก่าในอดีต)

ถ้ามองแบบนี้ คือถ้าปุราณติตติกาจารย์ (ผู้เคยเป็นอาจารย์ เดียรถีย์) หรือแม้แต่เดียรถีย์ทั่วไป มาบวชแล้ว (ซึ่งในพุทธกาลก็มีมาก) ยังไม่ละทิฐิ และมีอิทธิพล จะเอาหลักกัณฑ์ของตนมาทำอะไร ในพระพุทธศาสนา เรื่องก็จะเป็นไปอีกแบบหนึ่ง ซึ่งต่างหรือห่างไกล จากความคิดแบบพราหมณ์ หรือตรงข้ามไปอีกทิศหนึ่งเลย ดังนั้น ในแง่นี้ก็ไม่ว่ากันกับเรื่องที่พระมโนพุดอีกนั้นแหละ

ถ้าจะให้มองเห็นการกระทำหรือวิธีปฏิบัติของพระมโนได้ชัด อาจจะต้องเทียบเคียงกับเรื่องที่หลวงลุงอายุ ๙๐ ปีที่วัดเคยเล่าให้ฟัง คงไม่เป็นเรื่องหยาบคาย

หลวงลุงเล่าว่า นานมาแล้ว คุณยายคนหนึ่งมีโอกาสได้ไปเดินเที่ยวที่ชายทะเล ขณะเดินอยู่เพลิน ผ่านไปใกล้ที่แหม่มคนหนึ่ง นุ่งน้อยห่มน้อย นอนอาบแดดอยู่ คุณยายมองเห็นแหม่มนั้นเข้า ก็อุทานออกมาว่า “เวรกรรม”

ฝ่ายคุณแหม่มได้ยินคุณยายว่าอย่างนั้น ฟังเอา “เวรกรรม” ในภาษาไทย ไปเป็น ‘Welcome’ ในภาษาอังกฤษ ก็ดีใจว่าคุณยายทักทายด้วยชื่นชม ก็เลยลุกขึ้น เดินเข้ามาหาคุณยาย แล้วจับมือๆ เขย่าๆ ทำเอาคุณยายแสลงง

กรณีแบบนี้ ใครจะบอกให้ไ้ว่าเป็นการตีความทางวิชาการ แล้วอ้างว่า “ฉันมีลิตินะ” ก็เป็นเรื่องน่าขำมากกว่า ถ้าจะมีวิชาการกันแบบนี้ อยู่อย่างชาวบ้าน เป็นยายมาตาลี ประเสริฐกว่า

ที่จริง ไม่ใช่เป็นการตีความอะไรเลย เป็นเพียงความเข้าใจผิดพลาดต่อข้อมูลเท่านั้นเอง คนที่ไม่รู้ถ้อยคำ เมื่อได้ยิน ก็คิดปรุงแต่งไป

ตามทวนเก่าของตน อาจฟังเตลิดไปไกลลิบ

อย่างไรก็ตาม กรณีของแหม่ม กับของพระมโน ยังต่างกันในเรื่องที่ว่า ของแหม่ม ความเข้าใจผิดแปรเรื่องไปในทางที่ดี แต่ของพระมโน ความเข้าใจผิดบิดเรื่องดีไปเป็นเรื่องราวร้ายใหญ่โต

อีกตัวอย่างหนึ่ง ที่หลวงลุงองค์เดียวกันนั้นเล่า น่าจะใกล้เคียงกว่า เป็นกรณีง่ายๆ ที่คนเข้าใจผิดในเรื่องถ้อยคำแล้ว อาจทำให้เกิดเรื่องราวที่คาดไม่ถึง (หรืออาจจะถึงฆาตไปเลย)

คราวหนึ่ง มีคนกรุงเดินทางไปภาคใต้ พอลงจากรถไฟ ก็มีคนขับรถแท็กซี่พากันเข้ามาส่งเสียงถามถึงจุดหมายที่จะไป เพื่อบริการ

คนขับรถคนหนึ่งตรงเข้าไปถามหนุ่มใหญ่ที่เพิ่งลงใต้ครั้งแรก เขาชี้มือตรงไปที่คุณหนุ่มนั้น และถามเสียงขึงขังในความหมายว่า “คุณจะไปหาดใหญ่ไหม?” แต่ตั้งที่รู้จักกันว่าชาวใต้มีปกติพูดคำตัดสั้น คนฟังได้ยินเพียงคำว่า “ใหญ่อะไร? ๆๆ”

หนุ่มใหญ่ใจร้อนและกำลังเหนื่อย ได้ยินอย่างนั้น ก็โกรธ คิดว่า “นายคนนี้ เราไปทำอะไรให้? อยู่ๆ ก็มาพูดใส่หน้าทำทายเป็น ‘ใหญ่นักหรือ?’” คิดแล้วก็ยกกำปั้นขึ้นมาชกหน้าคนขับรถนั้นไป ก็เลยเกิดเป็นเรื่องราวขึ้นมา

- พระอรหันต์ผู้ไทย ปล่อยใจพระอานนท์ มีแต่เรื่องซนใจ

ที่นี้ก็แปลคำรัสของพระมหาปชาบดี ที่ตรัสกะพระอานนท์ตอน นี้ ให้ความชัดขึ้นอีกทีว่า

ลูกเคย จงอย่าเศร้าเสียใจไปเลย ความพยายามของพ่อมีผล (คือทำให้แม่แต่) เต็กหญิงอายุ ๗ ขวบ ก็ได้รู้แจ้งประจักษ์พระนิพพาน ที่พวกอาจารย์เศียรถี่ทั้งหลายสืบมาแต่โบราณไม่เคยได้เห็น

(ฟังลั้งเกดด้วยว่า ในคาถาของพระมหาปชาบดี มีอีกตอนหนึ่ง ตรัสว่า “ขอให้เกียรติยั้งเป็นผู้มีความเขลาอันกำจัดเสียได้เถิด”)

พระดำรัสนี้ เป็นคำปลอบใจของพระอรหันต์ แก่พระอานนท์ผู้ยังเป็นเสขะที่กำลังเศร้าเสียใจด้วยวิบโยคทุกข์ ให้เกิดมีกำลังใจหายโศก

แทนที่จะเสียใจกับการที่ท่านจะนิพพานจากไป ก็ให้ภูมิใจกับคุณประโยชน์ที่ได้ทำสำเร็จแล้วว่า ความพยายามของพระอานนท์นั้น มีผลยิ่งใหญ่ขนาดไหน (จะปลอบใจพระอานนท์ที่กำลังร้องไห้แล้วเรื่องอะไรจะเอาความคับแค้นใจมาปลอบ)

เป็นเรื่องของความภูมิใจต่อพระพุทธศาสนา และต่อผลสำเร็จในชีวิตและการปฏิบัติที่ผ่านมา

ทั้งสอดคล้องกับภาวะจิตใจของพระมหาปชาบดี ในฐานะพระอรหันต์ ที่จะไม่มีความแค้นเคืองโกรธใคร และ

สอดคล้องกับลักษณะของคัมภีร์อปทานนั่นเอง ที่มีแต่คำประพันธ์จรรโลงใจ กลมกลืนกันตลอดทั้งหมด

ไม่ใช่เป็นความคับแค้นใจอะไรที่ไหน อย่างที่พระมโน ซึ่งอาจจะโดยไม่รู้ตัว (ถ้าไม่มีเจตนา) ได้หลอกตนเอง แล้วก็เลยกลายเป็นหลอกชาวบ้าน ตั้งแต่นักวิชาการลงมา และกลายเป็นเรื่องฝันเพ้ออย่างที่ว่า เติลิตเปิดเบิ่งดั่งแตงนวนิยาย

เมื่อเข้าใจกันดีแล้ว ก็ยกคำพูดเพื่อเจ้อต่อไปของพระมโนมาให้ดูกัน เป็นการปิดท้าย ให้เห็นว่า คนที่รู้ผิดหลงผิดแล้ว เมื่อเป็นนักเพ้อเข้าไปอีกด้วย จะทำให้เรื่องเติลิตเปิดเบิ่งไปถึงไหน (กลายเป็นเรื่องตื่นเด่นใหญ่โต ทั้งที่ไม่มีฐานความจริงอยู่ในคำพูดของพระมโนนั้นเลย)

**“หากมองในมุมกลับ เท่ากับว่าผู้ที่พูดประโยคนี้อย่างไรก็ตาม
แสดงความคับแค้นใจอย่างใดอย่างหนึ่งกับทัศนคติของ
พระเถระทั้งหลายผู้ปกครองสงฆ์ในขณะนั้น เป็นเสียง**

รื่องต่อว่าต่อขาน เป็นวิจารณ์ญาณของภิกษุณีรูปหนึ่งต่อ
หมู่ของพระเถระผู้ใหญ่ เมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีที่แล้ว ที่
 เล็ดลอดออกมาถึงมนุษย์ในยุคปัจจุบัน และเป็นหลักฐาน
 ชิ้นหนึ่งที่ยืนยันว่า ไม่นานหลังพุทธปรินิพพาน สถาน
 ภาพของภิกษุณีสงฆ์ได้รับความไม่เป็นธรรมอย่างมาก
 จากผู้ปกครองคณะสงฆ์ในยุคสมัยนั้นนั่นเอง

ความแตกแยกอย่างสำคัญของสงฆ์ในยุคที่พระมหา
 กัสสปะเป็นใหญ่ย่อมเกิดจากทัศนคติที่แตกต่างกันต่อภิกษุณี
 โดยพระอานนท์เป็นผู้สนับสนุนภิกษุณี ส่วนพระมหากัสสปะ
เป็นอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งต้องการกำจัดให้ภิกษุณีสงฆ์หมดไป และ
พวกพ้องของพระมหากัสสปะมีจำนวนมากกว่า ซึ่งตาม
 หลักฐานจากคัมภีร์เถร-เถรีคาถา ภิกษุที่บวชจากวรรณะ
 พราหมณ์นั้นมีจำนวนมากที่สุดกว่าร้อยละ ๔๐ จากสงฆ์ทั้ง
 หมด วรรณะอื่นนั้นเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่า พระมหากัสสปะ
ยังมีฐานอำนาจจากกฎหมายพระธรรมศาสตร์ ทำให้เป็นผู้
 ได้เปรียบในการจัดการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพระ
 ธรรมวินัยในรูปแบบที่ตนเองปรารถนาได้ไม่ยากนัก”

☞ ๗๕ เวลานั้น กฎหมายพระธรรมศาสตร์ ก็ยังไม่มี

คัมภีร์พระเวท ที่เหนือกว่าธรรมศาสตร์ ก็ถูกหันหลังให้ พระ
 เถระเหล่านั้นออกมาอยู่ในระบบที่ตรงข้ามกันแล้ว ใครๆ ก็รู้ทั่วทุกที่
 ความคับแค้นใจก็ไม่ปรากฏว่ามี ได้แต่บอกอยู่ซัดๆ ว่าปลอมผู้
 ร้องให้ ให้ใจดีๆ

ที่ว่า “เสียงร้องต่อว่าต่อขาน...ต่อหมู่ของพระเถระผู้ใหญ่” ก็
 ปลอบโยนกันอยู่ ไม่มีเสียงร้องอะไรเหลืออีก ที่จะไปต่อว่าใคร มีแต่พูด
 เรื่องดี ๆ

พูดถึง “พระเถระทั้งหลายผู้ปกครองสงฆ์ในขณะนั้น” ก็ยังไม่เห็นพิสุจน์ออกมาได้ว่าใครได้อำนาจนี้

ว่าเป็น “เสียงร่ำร้องต่อว่าต่อขาน ... เมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้ว ที่เล็ดลอดออกมาถึงมนุษย์ในยุคปัจจุบัน” ก็ไม่เห็นต้องเล็ดลอดอะไร มีแต่เรื่องเอิบอ้อมใจ เปิดเผยอยู่เต็มที

บอกว่ามี “ความแตกแยกอย่างสำคัญของสงฆ์” แต่ข้อมูลที่ยกมาอ้าง มีแต่ผิดพลาด หรือเป็นของเท็จ ใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ จึงเป็นการว่าเอาเอง ที่เลื่อนลอย เหมือนคนเห็นพยับแดด หรือวาดภาพแต่งสี

ที่แท้นั้น พระมหากัสสปะเป็นผู้เว้นที่ไว้ให้พระอานนท์เพื่อจะเข้าร่วมสังคายนา และที่สำคัญยิ่ง ที่ประชุม (ที่พระมโนว่าพระมหากัสสปะมีพวกพ้องมากนั่นเอง) ได้ขอให้เลือกเอาพระอานนท์เข้าร่วมด้วยทั้งที่ยังเป็นเสขะ

ถ้าสังฆะแตกแยกและพระมหากัสสปะมี(ยึด?)อำนาจปกครองสังฆะโดยมีพวกพ้องมากกว่าพระอานนท์ และต้องการ “เปลี่ยนแปลงของพระธรรมวินัยในรูปแบบที่ตนเองปรารถนา” ถ้าเรื่องเป็นจริงอย่างที่พระมโนได้พูดมา พระมหากัสสปะและคณะก็ไม่จำเป็นต้องให้และสามารถไม่ให้พระอานนท์เข้าร่วมสังคายนาเลย

แต่เรื่องวงกว้างนั้นจะเป็นอย่างไรก็ตาม ว่าเฉพาะที่จุดนี้ ดูจาก “คำพูดประโยคสั้นๆ แม้เพียงประโยคเดียว ‘ติตถิกายารยทั้งหลายผู้เก่าแก่ไม่เห็น บทนั้นอันเด็กหญิงซึ่งมีอายุ ๗ ขวบรู้แจ้งประจักษ์แล้ว’ ...” ที่พระมโนพูดเตลิดไปนี้ ก็เห็นได้แล้วว่า ตัวพระมโนนั่นเองขาดความรู้ความเข้าใจ และทำงานลวกๆ อย่างไร

ตอน ๓

(ปานกลาง)

เหตุเกิด เพราะทำดูดี แต่ที่กลับเหลว

มีแต่ข้อมูลที่ตรงข้ามกับความจริง

ข้อเท็จ: “พระมหากัสสปะมีพระสูตรเต็มรูปแบบมากที่สุด
ขณะที่พระสารีบุตรไม่มีเลย”

เท็จอีก: “รูปแบบการนำเสนอพระสูตร
แสดงสถานะของพระมหากัสสปะ
เทียบและแทนพระศาสดา”

เรื่องศรัทธา

- พระสาวกท่านใด มีพระสูตรมาก - น้อย
- คำเริ่ม หรือ นำเสนอพระสูตร
พระพุทธรูปเจ้า หรือ พระสาวก รูปไหนๆ ก็ใช้อย่างเดียวกัน

เหตุเกิด

เพราะทำดูดี แต่ที่กลับเหลว

เดิมนั้น ว่าจะพูดเพียง ๒ ตอนที่จบไปแล้ว เพราะเป็นจุดสรุป ปิดท้ายของพระมโน ที่เป็นดั่งไม้ตายของพระมโนนั้น และที่จริง การชี้ความจริงออกมาแค่ ๒ ตอนนั้นก็ชัดพอแล้ว ที่จะให้เห็นว่าพระมโนได้ทำอะไร และความผิดพลาดของท่านถึงขนาดหมดสิ้นอย่างไร

แม้แต่ ๒ ตอนนั้น ก็คิดว่าจะพูดเพียงสั้นๆ เพราะความผิดพลาดของพระมโนนั้นเห็นได้ง่าย เพียงแค่คนรู้เห็นข้อมูลที่ถูกต้อง ก็จบ แต่เมื่อพูดไปก็ยืดออกไปมาก

อย่างไรก็ตาม ในคราวที่ยกเอาข้อมูลในหนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๑* ตอนที่เกี่ยวข้องนั้นมาให้คุณเป็นหลักฐานที่นี่ เมื่อพลิกผ่านๆ ก็สะดุดตาอีกตอนหนึ่ง ซึ่งให้เกิดความรู้สึกว่าพระมโนคงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ถึงกับยกหลักฐานในพระไตรปิฎกมาแสดง โดยทำตารางเปรียบเทียบให้คุณ

เมื่ออ่านดู ก็เป็นเรื่องที่พระมโนจะแสดงให้เห็นว่าพระมหากัสสปะมีอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์อย่างมากและอย่างชัดเจน ท่านคงวางเป็นไม้ตายอีกเช่นกัน

แน่นอนว่า คนที่ไม่มีความรู้พื้นฐาน และไม่เฉลียวใจที่จะค้นคว้าหาความจริงหรือใช้ความเพียรตรวจสอบ จะเห็นไปตามพระมโนโดยไม่ยาก

แต่เมื่อดูโดยพินิจ ก็กลับมองเห็นความผิดพลาดของพระมโน

เต็มไปหมด โดยเฉพาะความผิวเผินหละหลวม จนกลายเป็นว่า ถ้าจะหลีกเลี่ยง ไม่ใช่คำว่าพระมโนสร้างเรื่องเท็จขึ้น ก็พูดได้อย่างเบาที่สุดว่าหนังสือของพระมโนเป็นงานเขียนที่เลื่อนลอย

น่าแปลกใจว่า เรื่องที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนา ต่อสังคม ต่อประชาชน และแม้แต่ต่อวงวิชาการอย่างมากเช่นนี้ จะมีบุคคลที่ทำงานด้วยความประมาทเลินเล่อถึงอย่างนี้

เพราะสิ่งที่พระมโนเขียนออกมาในตอนนี ทั้งที่เป็นเพียงนำเอาข้อมูลที่มีอยู่แล้วมาแสดง ก็ยังมีแต่ความผิดพลาด ชนิดที่ตรงข้ามกับความจริง

พระมโนจะมีเจตนาทำให้ผิด (จากความเป็นจริง) หรือไม่เจตนา ก็อยู่กับตัวของท่าน ถึงแม้หากท่านไม่ได้ตั้งใจกล่าวเท็จ แต่แน่นอนว่าข้อเขียนของท่านเป็นความเท็จ

ถ้าไม่มองถึงความสำคัญของเรื่องที่ถูกทำให้เข้าใจผิด เราก็อาจมองการกระทำของพระมโนแค่ส่วนตัวของท่าน และเห็นเป็นเพียงเรื่องขำขันหรือน่าสงสาร

แต่เมื่อเป็นเรื่องสำคัญต่อพระศาสนาและประชาชน ก็จำเป็นต้องเอาใจใส่ และต้องแก้ปัญหาด้วยการทำให้เกิดความรู้เข้าใจให้ตรงตามความจริง โดยไม่ถือเป็นเรื่องส่วนตัวของพระมโน ซึ่งเราก็ควรมีเมตตาต่อท่าน จนถึงใช้อุเบกษาให้ถูกต้องตามปกติ

- ทุกรูปแบบคุณเป็นภสทิเป็นฐาน แก่นพศุชิตสงไป ก็เทศสวตั้งเว

ก่อนจะชี้บอกว่าพระมโนเขียนไว้ผิดอย่างไร ก็ยกข้อเขียนตอนนี้ของพระมโนมาให้ดูกันก่อน ขอให้ดูกันให้ตลอด (จากหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๗ เล่ม ๒ หน้า ๒๐๕-๒๐๙)

**“รูปแบบและบทบาทของพระมหากัสสปะ
ในหลายสูตรตรงกับของพระพุทธเจ้า**

พระสูตรต่างๆ ในพระไตรปิฎกนั้น มีรูปแบบที่แตกต่างกันในการนำเสนอไม่มากนัก พระสูตรส่วนใหญ่จะเริ่มต้นด้วย ประโยคสั้นๆ ว่า “เอวံ เม สุตตัม” (ข้าพเจ้าได้สดับมาดังนี้) *เอกั สมัยั ภควา* (สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค) ตามด้วยสถานที่ประทับ ต่อด้วยเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงต่อพุทธคำรัส ซึ่งในหลายครั้งเป็นการกล่าวนิมนต์ให้ภิกษุเข้ามาฟังพระธรรมเทศนา พร้อมคำตอบรับของผู้ฟัง

ในจำนวนพระอรหันตสาวก ๔ รูปที่ถูกเอ่ยนามมากที่สุดครั้งในพระไตรปิฎกคือ พระสารีบุตร (๑๕๕๑ ครั้ง) พระโมคคัลลานะ (๕๓๒ ครั้ง) พระมหากัสสปะ (๑๗๖ ครั้ง) และพระอานนท์ (๓๐๖๖ ครั้ง)

กรณีพระสารีบุตรไม่พบการใช้รูปแบบดังกล่าวเลย และส่วนของพระโมคคัลลานะ¹¹³ พบลีลาการเริ่มต้นพระสูตรในรูปแบบที่ใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้าเพียงแห่งเดียว ในการนิมนต์ภิกษุสงฆ์ให้มาฟังธรรมคือ

สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะเรียกภิกษุทั้งหลายแล้ว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้กล่าวกะภิกษุเหล่านั้นว่า ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ขอโอกาส เมื่อ

เราหลีกเลี่ยงอยู่ในที่ลับ ความปรวิตกแห่งใจได้เกิดขึ้น
 อย่างนี้ว่า ที่เรียกว่า ปฐมฉาน ๆ ดังนี้ ปฐมฉาน เป็น
 ไฉนหนอ

(ส.ส. 18/515/298; SN IV, 263)

ส่วนกรณีพระมหากัสสปะพบการนำเสนอใน
 ลักษณะนี้ ๓ แห่ง ดังที่ยกมาเปรียบเทียบเหล่านี้

พระพุทธเจ้า	พระมหากัสสปะ
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระ ภาคประทับอยู่ ณ พระ วิหารเวฬุวัน อันเป็นสถาน ที่พระราชทานเหยื่อแก่ กระแต เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาค ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า คูกรภิกษุทั้งหลาย ดังนี้ ฯ ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ พระดำรัสพระผู้มีพระ ภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ ตรัสว่า คูกรภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้ น้อยนัก ... ฯลฯ	สมัยหนึ่ง ท่านพระมหา กัสสปะอยู่ ณ พระวิหารเวฬุ วันอันเป็นสถานที่พระราช ทานเหยื่อแก่กระแต เขตกรุง ราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล ท่าน พระมหากัสสปะเรียกภิกษุ ทั้งหลายว่า คูกรภิกษุทั้ง หลายผู้มีอายุ ภิกษุเหล่านั้นรับคำ ท่านพระมหากัสสปะแล้ว ท่านพระมหากัสสปะได้ กล่าวคำนี้ว่า คูกรท่านผู้มีอายุทั้ง หลายภิกษุในธรรมวินัยนี้ ..... ฯลฯ
(ส.ส.15/440/153; SN I, 108)	(อ.24/86/161; AN V, 162)

ในภาษาบาลีนั้นไม่มีการใช้ราชาศัพท์เหมือนในภาษาไทย ดังนั้นรูปของกริยาที่ใช้กับพระพุทธเจ้า เช่น การประทับ หรือ การตรัสเรียก จึงเหมือนกับกริยาที่ใช้กับพระมหากัสสปะทั้งสิ้นรวมทั้งลีลาการเทศน์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปรากฏในพระสูตรเหมือนของพระมหากัสสปะอีกเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวนี้ ไม่พบในพระสูตรส่วนที่เป็นการแสดงธรรมของพระเถระรูปอื่นเลย แม้กระทั่งพระสารีบุตรหรือพระโมคคัลลานะ อัครสาวกเบื้องขวา-ซ้ายของพระพุทธเจ้า สำหรับพระโมคคัลลานะนั้นท่านเริ่มด้วยการขอโอกาส คือการขออนุญาตต่อผู้ฟังก่อนที่ตนเองจะพูด ซึ่งเป็นการปฏิบัติอย่างสุภาพและเป็นการให้เกิดิระติเพื่อนสหธรรมิกด้วยกัน แต่ในกรณีของพระมหากัสสปะมิได้มีการปฏิบัติเช่นเดียวกันนั้น เป็นแต่การสั่งสอนโดยตรง นอกจากการแสดงธรรมแล้ว บทบาทของพระมหากัสสปะยังปรากฏในลักษณะการชี้โทษอีกด้วย

ลักษณะการนำเสนอในรูปแบบที่ใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้าอีกสองแห่ง สัมผัสได้จากการเริ่มต้นของพระสูตรตอนนี้

พระพุทธเจ้า	พระมหากัสสปะ
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้ง	สมัยหนึ่ง ท่านพระมหากัสสปะอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น

<p>นั้นแล เวลาเช้า ท่านพระ อานนทน์งแล้ว ถือบาตร และจีวรเข้าไปยังที่อยู่ของ มิกสาลาอุบาสิกา แล้วนั่ง บนอาสนะที่เขาปูลาดถวายน</p> <p>(อ. 24/75/140; AN V, 137)</p>	<p>แล เวลาเช้า ท่านพระ อานนทน์งแล้ว ถือบาตร และจีวรเข้าไปหาท่าน พระมหากัสสปะถึงที่อยู่ ครั้งเข้าไปหาแล้วได้กล่าว กะท่านพระมหากัสสปะว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ นิมนต์ ท่าน ไปยังที่พำนักของ ภิกษุณีด้วยกันเถิด.....</p> <p>(ส.นิ. 16/512/238; SN II, 215)</p>
<p>สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระ ภาคประทับอยู่ ณ พระ วิหารเวฬุวัน กลันทกนิวาป สถาน ใกล้พระนคร ราชคฤห์ ก็สมัยนั้นแล ใน วันอุโบสถเวลาเช้า ท่าน พระอานนทน์งแล้ว ถือบา ตรและจีวรเข้าไป บิณฑบาตยังพระนคร ราชคฤห์ พระเทวทัตต์ได้ เห็นท่านพระอานนทน์กำลัง เที่ยวบิณฑบาตอยู่ในพระ นครราชคฤห์</p> <p>(ขุ. 25/124/141; Ud 60)</p>	<p>สมัยหนึ่ง ท่านพระมหา กัสสปะอยู่ ณ พระวิหาร เวฬุวัน กลันทกนิวาป สถาน เขตพระนคร ราชคฤห์ ก็สมัยนั้น ท่าน พระอานนทน์เที่ยวจาริกไป ในทักษิณาคิริชนบท พร้อมด้วยสงฆ์หมู่ใหญ่ ก็ โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้ เป็นสัทธวิहारิกของท่าน ประมาณ ๓๐ รูป โดย มากยังเป็นเด็กหนุ่ม พา กันลาสิกขา เวียนมาเพื่อ เป็นเพศอันต่ำ..๑</p> <p>(ส.นิ. 16/518/241; SN II, 217)</p>

เป็นรูปแบบการเริ่มต้นของพระสูตร โดยการเริ่มด้วยที่อยู่ของพระมหากัสสปะ เหมือนกันกับการเริ่มต้นพระสูตรทั้งหลาย เป็นการแสดงฐานะของพระศาสดาแทนพระผู้มีพระภาคเช่นเดียวกัน

ในกรณีการตักเตือนพระอานนท์และเรียกพระอานนท์ว่า “เด็ก” นั้น ก็เป็นการแสดงบทบาทของพระพุทธเจ้า เป็นไปได้หรือไม่ว่าพระสูตรทั้งหลายที่เกิดขึ้นในลักษณะเช่นนี้ แสดงการเป็นผู้บริหารคณะสงฆ์ของพระมหากัสสปะ? เท่ากับอิทธิพลของท่านยังคงอยู่แม้การสังคายนาครั้งที่ ๑ ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว รูปแบบนี้ไม่น่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นหลักฐานที่ตักทอมาจากการเป็นผู้นำของพระมหากัสสปะในยุคแรกของการบริหารการคณะสงฆ์ยุคหลังพุทธกาล ซึ่งมีในพระพุทธานุศาสนิกายอื่นเช่นเดียวกัน เช่น ในนิกายฉานของจีนนับถือพระมหากัสสปะว่าเป็นสังฆราชองค์ที่ ๑ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันพระเถระรูปอื่นหลังพุทธปรินิพพาน เช่น พระอานนท์ แม้มีชื่อปรากฏในพระสูตรหลายตอน แต่ก็ไม่มีลักษณะการแสดงธรรมหรือการชี้โทษผู้อื่นเช่นเดียวกับพระมหากัสสปะเลย จนกระทั่งต่อมาในสมัยการแตกแยกของสงฆ์ที่เกิดขึ้นในการสังคายนาครั้งที่ ๒ แต่กระนั้นก็ไม่มีการแสดงบทบาทมีพระเดชพระคุณในการบริหารเหมือนกรณีของพระมหากัสสปะ”

- พอเริ่ม ยังไม่ทันเข้าเรื่อง ข้อมูลเท็จก็มาทันที

เมื่อได้อ่านข้อเขียนอันยืดยาวของพระมโน ตลอดทั้ง ๕ หน้าที่ผ่านมาแล้ว ก็มาคิดว่า ที่พระมโนพูดนั้นจริงหรือไม่

พอเริ่มเข้าเรื่อง พระมโนก็บอกว่า “ในจำนวนพระอรหันตสาวก ๔ รูปที่ถูกเอ่ยนามมากที่สุดครั้งที่สุดในพระไตรปิฎกคือ พระสารีบุตร (๑๕๕๑ ครั้ง) พระโมคคัลลานะ (๕๗๒ ครั้ง) พระมหากัสสปะ (๑๗๖ ครั้ง) และพระอานนท์ (๓๐๖๖ ครั้ง)”

ที่พระมโนบอกตัวเลขได้ถึงอย่างนี้ ก็น่าอนุโมทนา ถ้าพระมโนได้อ่าน และได้ตรวจสอบข้อมูลตามนี้จริง ท่านก็ไม่น่าจะทำความไม่จริงขึ้นมามากมาย

(แท้จริงนั้น ที่พระมโนว่า “พระอรหันตสาวก ๔ รูปที่ถูกเอ่ยนามมากที่สุดครั้งที่สุดในพระไตรปิฎกคือ พระสารีบุตร...พระโมคคัลลานะ...พระมหากัสสปะ...และพระอานนท์” นี้ ถ้าจะเอาเคร่งครัด ก็ยังไม่ถูก ยังมีพระอรหันต์ผู้ถูกเอ่ยนามมากกว่าพระมหากัสสปะอีก โดยเฉพาะพระอุบาลี (หักบุคคลชื่อตรงกันออกแล้ว ก็ยังมากถึง ๗๐๔ ครั้ง) และพระอนนรุท (หักบุคคลชื่อตรงกันออกแล้ว ก็ยังมากถึง ๔๖๑ ครั้ง)

ตรงนี้ก็เลยน่าจะสงสัยว่า ที่ท่านยกตัวเลขมาอย่างนี้ ท่านให้ความสำคัญที่จะหาความจริงแท้หรือเปล่า

อ้อ ขอบอกไว้ว่า ตัวเลขที่พระมโนบอกนี้ หาได้ไม่ยากเลย ถ้าหาเป็น จะได้ภายใน ๒-๓ นาทีเท่านั้น เพราะเวลานี้มีพระไตรปิฎกคอมพิวเตอร์แล้ว เพียงแค่พิมพ์คำที่ต้องการลงไป แล้ว คลิก/click ปุ่มเดียว ผลก็จะออกมา

ในกรณีนี้ ใช้พระไตรปิฎกคอมพิวเตอร์ ฉบับมหาวิทยาลัยมหิดล โดยค้นคำต่อไปในช่องค้นคำของพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย (พิมพ์

จำนวนตัวอักษรให้พอดี) คือ สารีบุตร โมคคัลลาน มหากัสสป อานนท
คันทีละคำ ก็จะได้ตัวเลขจำนวนครั้งตรงกับที่พระมโนยกมาบอก ไม่
ขาด ไม่เกิน (แต่ถ้ารู้จักค้นลึกลงไป ยังจะได้ตัวเลขมากกว่านี้อีก)

ได้บอกแล้วว่า ที่พูดตอนก่อนก็ยาวเกินที่คิดไว้ ตอนนี้ควรรวบ
รัด และก็ไม่มีอะไรซับซ้อนด้วย

คราวนี้ก็มาดูข้อพิจารณา คือคำซึ่งบอกต่างๆ ของพระมโน ซึ่ง
มีหลายประเด็น

ไม่ต้องซ้ำเสียเวลา บอกได้ทันทีว่า ที่พระมโนพูดบอกแก่ผู้อ่าน
นั้น “ผิด-พลาด” ทุกข้อทุกประเด็น และเป็นความผิดชนิดตรงข้าม
กับความจริงแทบทุกอย่าง

มาชี้รายชื่อ-เรียงประเด็นกันเลย ตามลำดับที่พระมโนพูดไว้

ก) ความเท็จของหนังสือ “เหตุเกิด พ.ศ. ๑”

๑. พระมโนบอกว่า: “พระสูตรส่วนใหญ่จะเริ่มต้นด้วย ... “เอว
เม สุตตํ” ... เอกํ สมยํ ภควา ... ตามด้วยสถานที่ประทับ ต่อด้วยเหตุ
การณ์ที่เชื่อมโยมต่อพุทธดำรัส ...

- กรณีพระสารีบุตรไม่พบการใช้รูปแบบดังกล่าวเลย ...
- ส่วนของพระโมคคัลลานะพบลีลาการเริ่มต้นพระสูตรในรูปแบบที่
ใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้าเพียงแห่งเดียว ...
- ส่วนกรณีพระมหากัสสปะพบ ... ๓ แห่ง”

แต่ความจริง คือ:

- กรณีพระสารีบุตรพบการใช้รูปแบบดังกล่าวมากที่สุด รองจาก
พระพุทธเจ้าเท่านั้น นับเพียงคร่าวๆ ๓๕ แห่ง เป็นแบบรักษารูป

๑๒ แห่ง แบบละไว้ประมาณ ๒๓ แห่ง (ที่ว่าละไว้ จะได้อธิบายต่อไป) ทั้งนี้ ยังไม่นับอีกหลายสูตร ที่ท่านแสดงและที่พระพุทธเจ้าทรงมอบหมายให้แสดงในที่ต่อพระพักตร์ (ตรงข้ามกับที่พระมโนบอกว่า “ไม่พบ...เลย”)

- ส่วนของ**พระโมคคัลลานะ**พบลีลาการเริ่มต้นพระสูตรในรูปแบบที่ใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้า ๔ แห่ง (แบบเต็มรูป ๓ แห่ง แบบละไว้ ๑ แห่ง) **ไม่ใช่แห่งเดียว**อย่างที่พระมโนว่า
- ส่วนกรณี**พระมหากัสสปะ**พบ ... ๓ แห่ง ข้อนี้จำนวนครั้งถูกต้อง แต่เมื่อมองรวมแล้ว ตรงข้ามกับที่พระมโนจะให้ผู้อ่านเข้าใจ คือพระมโนจะให้เห็นว่าของพระมหากัสสปะ**มากที่สุด** (แต่ที่จริงพระมหากัสสปะ**น้อยที่สุด**)

(พระมโนว่า พระมหากัสสปะ = ๓, พระมหาโมคคัลลานะ = ๑, พระสารีบุตร = ๐; แต่ความจริงคือ พระมหากัสสปะ = ๓, พระมหาโมคคัลลานะ = ๔, พระสารีบุตร = ๓๕)

ที่จริง ถ้าพระมโนจะช่วยให้ผู้อ่านได้ภาพที่ถูกต้อง น่าจะพูดใหม่ ว่า พระมหากัสสปะ ทั้งที่รู้จักกันว่าเป็นมหาสาวกผู้ใหญ่มาก แต่กลับเป็นว่า พระสูตรของท่านที่มีลีลาการเริ่มต้นในรูปแบบที่ใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้านั้น มีน้อยอย่างยิ่ง

น้อยยิ่งกว่าพระสาวกหลายท่านที่ชาวพุทธทั่วไปบางที่ไม่รู้จัก เช่น พระมหาจุนทะ พระวัชชีสะ และพระกามภู

(พระมโนนำคำแปลพระสูตรของพระมหากัสสปะมาแสดงให้ดู เทียบกับพระสูตรของพระพุทธเจ้า ที่นี่ เราก็จะยกพระสูตรของพระสาวกแม้แต่ที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักทั่วไปมาให้ดู)

ถ้าจะเอารูปแบบอย่างที่พระมโนถือเป็นสำคัญ คือเริ่มตั้งแต่ “เอวมเม สุตฺ” ไปจนถึงกล่าวเรียก/นิมนต์ภิกษุทั้งหลายให้ฟัง [“ภิกษุ

อามนเตลิ”] จะยิ่งกลายเป็นว่า พระมหากัสสปะไม่มีสูตรใดแม้แต่สูตรเดียว ที่มีลีลาการนำเสนอตามอย่างพระพุทธเจ้าครบเต็มรูปแบบ เพราะทั้ง ๓ สูตรที่อ้างนั้น ได้ต้นขาดท้าย ได้ท้ายขาดต้น ไม่เต็มอย่างของพระอานนท์ และของพระมหาจุนทะเป็นต้น

ถ้าใครจะเอาเรื่อง ก็ต้องจี้พระมโนว่า ทำไมไม่บอกความจริงว่ามีพระสาวกอีกหลายรูปที่มีพระสูตรในลีลาอย่างนี้ และมีมากกว่าพระมหากัสสปะ

(แต่ที่จริงเรื่องลีลา/รูปแบบที่ว่านั้น ไม่ได้มีความสำคัญในแง่ความหมายที่พระมโนพูดออกมาเลย ดังจะได้พูดให้เข้าใจต่อไป)

(พระสาวกที่มีพระสูตรในลีลาอย่างนี้ เช่น พระอานนท์อย่างน้อย ๑๗ สูตร พระอนุรุทธ ๙ สูตร พระวัจสิละ ๔ สูตร)

- **ขี้คำเขมพ์แผ่ผามาอ้าง เสยศิตเตสิทไป ทิแท้คือไม้ไต่ค้นมา**

๒. พระมโนบอกว่: “รูปของกริยาที่ใช้กับพระพุทธเจ้า เช่น การประทับ หรือ การตรัสเรียก จึงเหมือนกับกริยาที่ใช้กับพระมหากัสสปะทั้งสิ้น รวมทั้งลีลาการเทศน์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปรากฏในพระสูตรเหมือนของพระมหากัสสปะอีกเช่นกัน

- ลักษณะดังกล่าวนี้ ไม่พบในพระสูตรส่วนที่เป็นการแสดงธรรมของพระเถระรูปอื่นเลย แม้กระทั่งพระสารีบุตรหรือพระโมคคัลลานะ อัครสาวกเบื้องขวา-ซ้ายของพระพุทธเจ้า
- สำหรับพระโมคคัลลานะนั้นท่านเริ่มด้วย **การขอโอกาส** คือการขออนุญาตต่อผู้ฟังก่อนที่ตนเองจะพูด ซึ่งเป็นการปฏิบัติอย่างสุภาพและเป็นการให้เกียรติเพื่อนสหธรรมิกด้วยกัน แต่ในกรณีของพระมหากัสสปะมิได้มีการปฏิบัติเช่นเดียวกันนั้น เป็นแต่การสั่งสอนโดยตรง

- นอกจากการแสดงธรรมแล้ว บทบาทของพระมหากัสสปะยังปรากฏในลักษณะการชี้โทษอีกด้วย
- เป็นรูปแบบการเริ่มต้นของพระสูตร โดยการเริ่มด้วยที่อยู่ของพระมหากัสสปะ เหมือนกันกับการเริ่มต้นพระสูตรทั้งหลาย เป็นการแสดงฐานะของพระศาสดาแทนพระผู้มีพระภาคเช่นเดียวกัน

แต่ความจริง คือ:

- ความจริงนั้น ตรงข้ามกับที่พระมโนพูดโดยสิ้นเชิง เพราะลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นเช่นเดียวกันในพระสูตรที่เป็นการแสดงธรรมของพระเถระทุกรูป ไม่ว่าจะเป็นพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ หรือพระมหากัสสปะ หรือพระมหาจุนทะ พระอนุรุทธะ หรือพระเถระใดๆ (นำเสนอในรูปแบบเดียวกับของพระพุทธเจ้า ไม่เป็นอย่างที่พระมโนคิด)
- ที่พระมโนว่า “พระโมคคัลลานะนั้นท่านเริ่มด้วย **การขอโอกาส**” นั้น กลับเป็นตัวอย่างที่ฟ้องถึงการทำงานลวกๆ หละหลวมของพระมโนเอง โดยบอกอะไรหลายอย่าง
  - ข้อเขียนของพระมโนตรงนี้ ทำให้รู้ทันทีว่า พระมโนไม่คุ้นกับพระสูตรที่พระสาวกแสดง ซึ่งมีอยู่มาก
  - ถ้าพระมโนคุ้น ก็จะผิดสังเกตว่าไม่เคยพบอย่างนี้ อาจมีอะไรผิดพลาด และเมื่อเป็นคนเอาจริง ก็ต้องการความแน่นอนชัดเจน แล้วก็จะค้นข้อมูลและตรวจสอบหลักฐาน
  - การที่ปล่อยออกมาอย่างนี้ ก็บอกต่อไปว่า นอกจากไม่ตรวจสอบหลักฐานแล้ว พระมโนอ่านเพียงพระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทยอย่างเดียว ไม่ลงไปถึงพระไตรปิฎกภาษาบาลี ที่เป็นแหล่งเดิมของ

ข้อมูลที่แปลมา

นอกจากนั้น พระมโนยังอ้างพระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมันของ Pali Text Society ด้วย แต่ท่านก็อ้างไว้เท่านั้น ไม่ได้ใช้ค้นหรือตรวจสอบ ท่านหยุดแค่ฉบับแปลภาษาไทยอย่างเดียว

ถ้าพระมโนค้นดูที่มาแหล่งเดิม คือพระไตรปิฎกบาลี จะเป็นฉบับที่พิมพ์ในไทย หรือฉบับ PTS หรือฉบับฉัฐรังสี หรือฉบับไหนก็ตาม หรือแม้แต่ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ เช่นของ Wisdom Publications ก็ตาม ก็จะได้คำตอบว่า คำว่า “**ขอโอกาส**” ในคำแปลที่ท่านนำมาใช้อ้างนั้น ไม่มีจริง แต่เป็นคำที่หลงเข้ามา จะด้วยความผิดพลาดในกระบวนการพิมพ์ หรือผู้แปลลั้งเปลอ หรือเหตุใดก็ไม่อาจทราบได้ แต่แน่นอนว่าไม่มี

พระมหาโมคคัลลანะก็แสดงธรรมไปตามปกติของท่าน ไม่ได้แปลกไปจากกรณีของพระมหากัสสปะแต่อย่างใด

เป็นอันว่า ที่พระมโนเขียนอ้างกรณีของพระมหาโมคคัลลานะว่ามี “**การขอโอกาส**” คือการขออนุญาตต่อผู้ฟังก่อนที่ตนเองจะพูด ซึ่งเป็นการปฏิบัติอย่างสุภาพและเป็นการให้เกียรติเพื่อนสหธรรมิกด้วยกัน แต่ในกรณีของพระมหากัสสปะมิได้มีการปฏิบัติเช่นเดียวกันนั้น เป็นแต่การสั่งสอนโดยตรง” นั้น เป็นการคิดวาดภาพของพระมโนเอง (จะด้วยมีเจตนาแฝงอย่างไรหรือไม่ ก็อยู่กับตัวพระมโนเอง) บนฐานแห่งข้อมูลที่ผิดพลาด ไม่เป็นจริง

แต่ที่เท่านั้น ทั้งพระมหาโมคคัลลานะ และพระมหากัสสปะ (รวมทั้งพระสารีบุตร พระอนนรุทธ และพระเถระทั้งหลาย ไม่ว่าท่านไหน) ก็สั่งสอนโดยตรงเหมือนกันทั้งนั้น

ไม่มีท่านใดกล่าวคำขอโอกาส

- ท่านชีโทยกันมากมาย พระโมโหะเฮาคายมதாகัสสปองค์เดียว

- เมื่อเห็นความจริงที่ซื่อบอกไปแล้ว คำพูดของพระโมโหะท่อนต่อไปที่ว่า “นอกจากการแสดงธรรมแล้ว บทบาทของพระมหากัสสปะยังปรากฏในลักษณะการชีโทยอีกด้วย” นี้ ก็ไม่มีความหมายอะไร เพราะเป็นเพียงการอ่านผ่านพบอะไรนิดหน่อย ก็ลงข้อสรุปหรือตัดสินเอาง่ายๆ

ที่พระโมโหะ พระมหากัสสปะชีโทยนั้น ก็เห็นอยู่ว่าเป็นกรณีเดียวและเฉพาะกับพระอานนท์ โดยที่ทั้งสองท่านนี้ก็มีใจใกล้ชิดกันมาก ควรจะไปค้นคว้าก่อนว่า พระอานนท์มีความเคารพในพระมหากัสสปะอย่างไร ไม่ใช่เห็นอะไรนิดก็ทีกักไปเรื่อยๆ

ถ้าพระโมโหะพระมหากัสสปะชีโทย ก็ลองไปอ่านพระสูตรที่พระสารีบุตรชีโทยบ้าง จะได้เห็นวาทะที่ท่านทำอย่างนั้น เป็นเรื่องของการศึกษาตามธรรมดาในพระธรรมวินัยอย่างไร

ลองไปอ่านโคสิลลีสานิสสูตร [ม.ม.๑๓/๒๐๓/๒๑๔; M.I.469] ที่พระสารีบุตรชีโทยพระปารูปหนึ่ง และยกเป็นข้อปรารภในการสอนหลักปฏิบัติสำหรับพระป่าไว้ ซึ่งพระใกล้บ้านก็ควรปฏิบัติเช่นเดียวกัน

อย่างที่บอกแล้วว่า เมื่อพระพุทเธ้ายังทรงพระชนม์อยู่ พระอานนท์ยังเป็นเสขะ (ไม่ได้เป็นพระอรหันต์อย่างที่พระโมโหะแสดงหลักฐานที่ตนอ่านเข้าใจผิดหรือนำเสนอผิด ดังได้พูดไปแล้ว) และหลังพุทธปรินิพพานแล้ว พระอานนท์ก็ยังไม่บรรลุอรหัตตผล จนจะถึงวันล้างคายนา

ดังนั้น ผู้ที่เตือนหรือชีโทยพระอานนท์นั้น มิใช่เพียงพระมหากัสสปะเท่านั้น คนอื่นก็เตือน แม้แต่เทวดาที่หวังดี ดังเรื่องในอานันทสูตร ขอยกมาให้ดูสักนิด

สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์ พำนักอยู่ ณ ไพรศณห์
แห่งหนึ่ง ในแคว้นโกศล โดยสมัยนั้นแล ท่านพระ
อานนท์ กุณอยู่ด้วยการปลอบโยนบำรุงจิตใจคฤหัสถ์
ทั้งหลายมากมายเกินเวลา

ครั้งนั้นแล เทวดาที่สิงสถิตในไพรศณห์นั้น มี
ความเอ็นดู ปรรณนาประโยชน์แก่ท่านพระอานนท์
ใคร่จะให้ท่านสังเวช จึงเข้าไปหาถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้
กล่าวกะท่านด้วยคาถาว่า

“ท่านเข้าไปสู่คงแดนโคนไม้ เขาพระนิพพานใส่ใจ
ไว้ เฟงธรรมเถิดหนา ท่านโคตมะ จงอย่าประมาท
ถ้อยคำพิโรธว่าเจรจาจะมาช่วยอะไรท่านได้”

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์ ผู้ชินเทวดานั้นให้
สังเวช ถึงซึ่งความสลัดใจแล้วแล

[ถึ.ส.๑๕/๗๗๑/๒๓๓; S.I.199]

- กำมองอย่างพระมโน พระสาวกเป็นโกลสส่วนกัฏฐะเป็นศาสนิก

- แล้วก็มาถึงข้อสรุปอีกจุดหนึ่งของพระมโนว่า “เป็นรูปแบบการ
เริ่มต้นของพระสูตร โดยการเริ่มด้วยที่อยู่ของพระมหากัสสปะ
เหมือนกันกับการเริ่มต้นพระสูตรทั้งหลาย เป็นการแสดงฐานะ
ของพระศาสดาแทนพระผู้มีพระภาคเช่นเดียวกัน”

คำสรุปนี้ก็สอดคล้องกันดีกับความเข้าใจผิด (หรือความตั้งใจ)
ของพระมโนเอง ที่มีมาโดยตลอดตั้งแต่ต้น คือให้มองท่านองว่า
พระมหากัสสปะพยายามตั้งตัวเป็นพระศาสดาแทนพระพุทธเจ้า

แต่ก็อย่างที่บอกแล้วว่า พระสูตรของพระสาวกทั้งหลาย แม้

แต่ท่านที่ไม่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป ก็ดำเนินความอย่างเดียวกับพระ
สูตรของพระพุทธเจ้า

ถ้ามองอย่างพระมโน ก็กลายเป็นว่าพระสาวกทั้งหลาย ต่าง
ก็จะตั้งตัวเป็นพระศาสดากันนั้ว ถ้าอย่างนั้นคงวุ่นแน่

ขอยกส่วนเริ่มต้นพระสูตรของพระมหาจุนทะมาให้ดู [มหา
จุนทะสูตร, อจ.จก.๒๒/๓๑๗/๓๙๗; A.III.355] โดยเทียบกับพระสูตร
ของพระพุทธเจ้า อย่างที่พระมโนต้องการ

พระพุทธเจ้า	พระมหาจุนทะ
สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระ ภาคประทับอยู่ ณ พระ วิหารเวฬุวัน ... ราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระ ภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดังนี้ ฯ ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ พระดำรัสพระผู้มีพระ ภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้ น้อยนัก ... ฯลฯ	สมัยหนึ่ง ท่านพระ มหาจุนทะอยู่ที่นิคมชื่อ สัตยชาติ ในแคว้นเจตี ณ ที่นั้นแล ท่านพระ มหาจุนทะเรียกภิกษุทั้ง หลายว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ ทั้งหลาย ดังนี้ ฯ ภิกษุเหล่านั้นรับคำ ท่านพระมหาจุนทะแล้ว ท่านพระมหาจุนทะได้ กล่าวตั้งนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้ง หลาย ภิกษุผู้ชบธรรม ... ฯลฯ
(ส.ส.15/440/153; SN I, 108)	[อจ.จก.๒๒/317/397; A.III.355]

- พอสองว่าพระอรหันต์เป็นอรหันต์ พระมโนก็ขึ้นแว่นแก้วไปหมด

๓. พระมโนบอกว่า:

- “ในกรณีการตักเตือนพระอรหันต์และเรียกพระอรหันต์ว่า “เด็ก” นั้น ก็เป็นการแสดงบทบาทของพระพุทธเจ้า ... แสดงการเป็นผู้บริหารคณะสงฆ์ของพระมหากัสสปะ? เท่ากับอิทธิพลของท่านยังคงอยู่แม้การสังคายนาครั้งที่ ๑ ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ...
- การเป็นผู้นำของพระมหากัสสปะในยุคแรกของการบริหารการคณะสงฆ์ยุคหลังพุทธกาล ซึ่งมีในพระพุทธศาสนานิกายอื่นเช่นเดียวกัน เช่น ในนิกายเถรวาทของจีนนับถือพระมหากัสสปะว่าเป็นสังฆราชองค์ที่ ๑ เป็นต้น ...
- พระเถระรูปอื่นหลังพุทธปรินิพพาน เช่น พระอรหันต์ ... ไม่มีพระเถระผู้ใดที่แสดงบทบาทมีพระเดชพระคุณในการบริหารเหมือนกรณีของพระมหากัสสปะ”

แต่ความจริง คือ: (ที่จริง ข้อเขียนของพระมโนตอนนี้ ไม่ต้องตอบและไม่ต้องชี้แจงแล้ว เพราะแทบทั้งหมดเป็นเรื่องซ้ำๆ ที่ได้พูดไปแล้ว โดยเฉพาะได้แสดงให้เห็นแล้วว่า พระมโนพูดขึ้นมาจากความเข้าใจผิดบ้าง จากข้อมูลเท็จบ้าง เมื่อข้อมูลที่เอามาพูดนั้นเท็จหรือเข้าใจผิดแล้ว คำพูดของพระมโนที่วิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ ก็ไม่มีฐาน หรือฐานเสียไปแล้ว จึงเป็นข้อเขียนที่เหลวไหลหรือเรียกง่ายๆ ว่าปั้นแต่งขึ้น ดังนั้น ความที่จะชี้แจงต่อไปนี้ จึงเป็นเพียงการเสริมย้ำเรื่องที่ตอบไปแล้ว)

- การที่พระมหากัสสปะตักเตือนและเรียกพระอรหันต์ว่า “เด็ก” นั้น ไม่เป็นการแสดงบทบาทของพระพุทธเจ้า และไม่เกี่ยวอะไรกับการบริหารคณะสงฆ์ เพราะพระพุทธเจ้าไม่ทรงเตือน

ใครโดยเรียกว่าเป็นเด็ก มีแต่ทรงใช้คำว่า โอรส บุตร ทายาท หรือธรรมทายาท พุทธแบบไทยๆ ก็คือทรงตรัสเตือนว่าผู้หนึ่งๆ ทำตัวให้สมจะเป็น “ลูก” หรือไม่ (พระทูกองค์/ชาวพุทธทุกคน ควร ทำตัวให้สมที่จะเป็นทายาทของพระพุทธเจ้า)

การที่พระมหากัสสปะเตือนโดยเรียกพระอานนท์ว่า “เด็ก” นั้น เป็นการกระทำส่วนตัว แบบที่เตือนน้อง โดยเฉพาะทำ อย่างผู้คุ้นเคยสนิทกัน และในฐานะที่พระอานนท์เคารพพระ มหากัสสปะมากตลอดมา

(ในพระสูตรนั้น ที่พระมหากัสสปะตักเตือนโดยเรียกพระ อานนท์ว่า “เด็ก” ก็เพราะในเหตุการณ์นั้น พระอานนท์นำ พระจำนวนมากเที่ยวจาริกไป และพระเหล่านั้นส่วนใหญ่เป็น พระหนุ่มๆ เด็กๆ ซึ่งทยอยกันลาสิกขาร้อยหรือลงไปๆ พระ มหากัสสปะจึงให้สติ)

จะเห็นว่า ในเรื่องเรียกพระอานนท์ว่า “เด็ก” ที่พระมนอก มาอ้างนี้เอง เรื่องก็เริ่มด้วยพระอานนท์ไปชวนพระมหากัสสปะ ให้ไปกับท่าน และทั้งที่พระมหากัสสปะปฏิเสธโดยบอกว่าท่าน กำลังมีกิจธุระมาก พระอานนท์ก็คะยั้นคะยอจนท่านยอมไป นี้ ก็แสดงชัดว่าเพราะสนิทกัน จึงนึกถึง และไปชวน

ย้อนอดีตลึกลงไปอีก พระมหากัสสปะเป็นที่เคารพนับถือ ของพระอานนท์มานานักแล้ว เช่น เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าทรง บัญญัติการอุปสมบทโดยสงฆ์ (แบบบัญญัติจตุตถกรรม) แล้ว และอยู่ในระยะที่มีการบัญญัติประกอบเกี่ยวกับการอุปสมบท แบบนี้

ครั้งหนึ่ง มีผู้มาขอบวชอยู่กับพระมหากัสสปะ และท่านได้ ส่งคนไปนิมนต์พระอานนท์ให้มาทำหน้าที่สวดประกาศมตีสงฆ์

ดังเรื่องที่มาในพระวินัยปิฎกว่า

โดยสมัยนั้นแล ท่านพระมหากัสสปะมีอุปสัมปทาเปกชะ ครั้นนั้น ท่านพระมหากัสสปะได้ส่งทูตไปในสำนักของท่านพระอานนทที่ว่า ขอท่านอานนทฺ์จงมาอนุสาวนาอุปสัมปทาเปกชะนี้.

ท่านพระอานนทฺ์ตอบแจ้งอย่างนี้ว่า เกตุ้ากระผมไม่สามารถระบุนามของพระเถระ (คือนามเดิมว่าปิผลิ) ได้ เพราะพระเถระเป็นที่เคารพของเกตุ้ากระผม.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาคพระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตว่า กุกรภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้สวดประกาศโดยระบุโคตร (คือชื่อสกุล).

[วินย. ๔/๑๙/๑๘๖; Vin.I.92]

ตามเรื่องนี้ การที่พระมหากัสสปะมีกิจธุระดังกล่าวแล้วนี้มาถึงพระอานนทฺ์ ก็ดี การที่พระอานนทฺ์แสดงออกอย่างนั้น ก็ดี แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระเถระทั้งสองที่มีมายาวนาน

ส่วนที่พระมนอกกล่าวว่า “เท่ากับอิทธิพลของท่านยังคงอยู่ แม้การสังคายนาครั้งที่ ๑ ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ...” นี้ เป็นการพูดลอยๆ ไม่สัมพันธ์กับเรื่องที่กำลังพูดถึง เพราะนอกจากเรื่องราวนี้เป็นกรณีเดียวกันส่วนตัวแล้ว เหตุการณ์นี้ก็เกิดขึ้นก่อนสังคายนา ดูไปคล้ายกับว่าพระมนอนี้ก็จะพูดอะไรท่านก็พูดของท่านไป

อนึ่ง การพูดว่ามีอิทธิพลนั้นมีความหมายกว้าง ซึ่งทั้งเป็นเรื่องธรรมดา และใช้ในความหมายที่ดีก็ได้ พระมหากัสสปะ

เป็นมหาสาวกองค์หนึ่ง คุณความดีที่ท่านทำไว้ ก็ย่อมมีอิทธิพลต่อชาวพุทธสืบมา แม้แต่จะพูดว่าพระราหุลยังมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบันทุกวันนี้ ก็ถูกต้องเช่นเดียวกัน

เราพูดได้ให้พอดีกับข้อมูลเท่าที่มีว่า เมื่อพระพุทธรเจ้าปรินิพพานนั้น พระมหากัสสปะเป็นพระสังฆเถระ คือเป็นผู้ใหญ่ในสงฆ์ พระสงฆ์จึงฟังท่าน ให้ความสำคัญแก่ถ้อยคำของท่าน ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาในสังฆะ ไม่เกี่ยวอะไรกับพระกรรมศาสตร์หรืออะไรๆ อย่างที่พระมโนคิดวาดภาพไป

- พระมโนพูดต่อไปอีกว่า “การเป็นผู้นำของพระมหากัสสปะในยุคแรกของการบริหารการคณะสงฆ์ยุคหลังพุทธกาล ซึ่งมีในพระพุทธศาสนานิกายอื่นเช่นเดียวกัน เช่น ในนิกายฉานของจีนนับถือพระมหากัสสปะว่าเป็นสังฆราชองค์ที่ ๑ เป็นต้น ...”

ถ้าจะให้ใกล้ความจริง ตรงนี้พระมโนควรพูดใหม่ว่า “นำแปลกทีในพระพุทธศาสนานิกายอื่นบางนิกาย พระมหากัสสปะกลับได้รับความเคารพเชื่อถือมาก เช่น ในนิกายฉานของจีนถึงกับนับถือพระมหากัสสปะว่าเป็นสังฆราชองค์ที่ ๑ ขณะที่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พระมหากัสสปะมีบทบาทสำคัญในตอนที่พระพุทธรเจ้าปรินิพพาน ที่ทำให้มีการสังคายนา แต่หลังจากนั้นท่านก็เหมือนเจียบหายไป”

ดังที่รู้เห็นกันอยู่ว่า ในประเทศไทยที่เป็นถิ่นเถรวาทนี้ ชาวพุทธไม่ค่อยคุ้นกับนามของพระมหากัสสปะ ผู้ที่ศึกษาหรืออยู่วงในหน่อย ก็จำนามของท่านได้โดยพ่วงมากับการสังคายนาครั้งที่ ๑ และเรื่องการถือธุดงค์เท่านั้น

ส่วนนามที่จำกันแม่นยำและพูดถึงกันมาก ถัดจากพระพุทธรเจ้า ก็คือพระสารีบุตร พระ(มหา)โมคคัลลาน์ และพระอานนท์ ถ้ามอง

ความหมายของคำว่าอิทธิพลในแง่นี้ พระมหากัสสปะก็มีอิทธิพลน้อย จนกระทั่งน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

- พระมโนลงท้ายตอนนี่ว่า “พระเถระรูปอื่นหลังพุทธปรินิพพาน เช่น พระอานนท์ ... ไม่มีพระเถระผู้ใดที่แสดงบทบาทมีพระเดชพระคุณในการบริหารเหมือนกรณีของพระมหากัสสปะ”

ที่จริง ถ้าจะให้เป็นวิชาการสักหน่อย พระมโนควรนำข้อมูลที่เป็นหลักฐานมาแสดงสักนิด ให้เห็นว่าพระมหากัสสปะมีบทบาทอะไรอีก นอกจากการเป็นประธานในการสังคายนา ไม่ใช่จะไปลอยๆ แล้วทำให้นักวิชาการไทยบางท่านหรือหลายท่านพลอยสับสนไปด้วย

แม้แต่ในข้อความเพียงสั้นๆ ๓ บรรทัดของพระมโนตอนนี้ ก็มีความหละหลวมซ่อนอยู่หลายแห่งหลายประเด็นเช่น

แปลกที่พระมโนเหมือนไม่รู้ว่ พระอานนท์เป็นพระเถระรุ่นน้องกว่าพระมหากัสสปะ (พระอานนท์ได้บรรลุโสดาปัตติผลเมื่อฟังธรรมของพระปัญจมนตานีบุตร) การที่พระมโนยกเอาพระอานนท์มาเทียบกับพระมหากัสสปะ เพื่อแสดงอิทธิพลของพระมหากัสสปะในการบริหารคณะสงฆ์ ก็เลยไม่สมเหตุผล เพราะพระอานนท์เป็นพระผู้น้อยกว่าอยู่แล้ว

แม้จะมองความหมายของเหตุการณ์ให้เป็นเรื่องของการบริหารคณะสงฆ์ตามใจพระมโน แต่ในเมื่อการพยายามพิสูจน์ของพระมโนที่จะให้พระอานนท์เป็นพระอรหันต์ก่อนพุทธปรินิพพานเป็นเรื่องเหลวไหลไปเสียแล้ว พระอานนท์ผู้เป็นพระเสขะ (ยังต้องศึกษา) ตลอดมา เพิ่งบรรลุความเป็นอเสขะ (จบการศึกษา) ใหม่ๆ ตอนสังคายนา ย่อมไม่มีสถานะที่จะเป็นผู้นำทั่วไปในการบริหาร

การที่พระมโนเอาพระอานนท์มาเทียบกับพระมหากัสสปะในเรื่องอิทธิพลในการบริหาร จึงกลายเป็นเรื่องเหลวไหลไปด้วย

หมายความว่า ตามที่พระมโนได้กล่าวว่าพระอานนท์บรรลุมรรคผลตั้งแต่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ เมื่อคำกล่าวนั้นถูกพิสูจน์ว่าเป็นความเท็จแล้ว ความเห็น-มติ-ข้อสันนิษฐาน-คำตัดสินต่างๆ ของพระมโนเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ รวมทั้งคำกล่าวของพระมโนที่ว่า **“ความแตกแยกอย่างสำคัญของสงฆ์ในยุคที่พระมหากัสสปะเป็นใหญ่ย่อมเกิดจากทัศนคติที่แตกต่างกันต่อภิกษุณี โดยพระอานนท์เป็นผู้สนับสนุนภิกษุณี ส่วนพระมหากัสสปะเป็นอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งต้องการกำจัดให้ภิกษุณีสงฆ์หมดไป”** ทั้งหมดนี้ก็เป็นคำพูดที่เลื่อนลอยเหลวไหลไปสิ้น เพราะตั้งขึ้นมาบนฐานแห่งข้อมูลที่ไม่เป็นจริง คือไม่มีฐานที่จะให้เป็นจริงได้นั่นเอง

ยิ่งเมื่อพระมโนพูดออกมาว่า **“... ทำให้ (พระมหากัสสปะ) เป็นผู้ได้เปรียบในการจัดการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพระธรรมวินัยในรูปแบบที่ตนเองปรารถนาได้ไม่ยากนัก”** ก็ยิ่งแสดงถึงการพูดอะไรๆ อย่างที่เรียกว่าจับแพะชนแกะ โดยไม่ต้องมีหลักฐานและวิเคราะห์ให้แจ่มแจ้งชัดเจน เป็นการกระทำที่ขาดความรับผิดชอบอย่างยิ่ง

- พระมหากัสสปะ หรือพระอานนท์ ใครมีอิทธิพลกันแน่

ที่แท้นั้น ถ้าจะศึกษากันจริงๆ หรือจะให้เป็นการงานวิชาการจริงๆ การที่พระมโนจะพูดถึงการบริหารคณะสงฆ์หลังพุทธกาลนั้น จะต้องทำความเข้าใจกันให้ชัดก่อนว่า คำว่า “บริหาร” ในที่นี้มีความหมายว่าอย่างไร และแค่นั้นเพียงใด ตั้งต้นแต่ตัวพระมโนเองเข้าใจอย่างไร

บางทีพระมโนอาจจะมองการบริหารคณะสงฆ์ที่ว่านั้น ใน

ความหมายคล้ายๆ กับการบริหารหรือการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย ถ้าพระมโนเข้าใจอย่างนี้ หรือจะให้ผู้อ่านเข้าใจทำนองนี้ ก็ต้องบอกว่าเป็นเรื่องน่าขำขัน

ว่าที่จริง เรื่องอาจจะเป็นไปได้ว่า การบริหารคณะสงฆ์ในความหมายที่พระมโนเข้าใจ ไม่มีในสมัยนั้นเลย

เรื่องนี้ ผู้ศึกษาน่าจะวิเคราะห์วิจัยกันอย่างจริงจัง ไม่ใช่เอาภาพอย่างหนึ่งในใจของตัวไปใส่ แล้วก็พูดไปๆ แม้กระทั่งทำตัวเป็นผู้ตัดสินวินิจฉัย

ถ้าจะให้เป็นงานวิชาการจริง ควรระวังอย่างยิ่งที่จะนำเสนอให้ผู้อ่านเข้าถึงข้อมูลหลักฐานที่ถูกต้องแม่นยำและเพียงพอที่สุด โดยให้โอกาสแก่ผู้อ่านที่จะใช้วิจารณญาณของเขา ไม่ใช่จับโน่นมานิดจับนั่นมาหน่อย ผิดๆ ถูกๆ แล้วก็ทีกทักหรือตัดสินวินิจฉัยลงไป

ขอตั้งข้อสังเกตไว้ให้ศึกษากันอีกหน่อยว่า ถ้าจะใช้คำว่า “อิทธิพล” กันแล้ว ในทางพระศาสนายุคโบราณ บทบาทสำคัญที่ทรงอิทธิพลที่สุดของพระ น่าจะเป็นเรื่องของการสั่งสอนให้การศึกษแก่พระสงฆ์และประชาชน ส่วนการบริหารอย่างที่เรารู้จักกันบัดนี้ เป็นเพียงบทบาทประกอบระดับกลุ่มระดับคณะเท่านั้น

ถ้าเรื่องเป็นอย่างนี้ ก็ขอให้สังเกตต่อไปว่า ในบรรดาพระสูตรไม่กี่สูตรที่เกิดมีหลังพุทธปรินิพพาน สองสูตรใหญ่เป็นเทศนาของพระอานนท์ (โคปกโมคคัลลานสูตร, ม.อ.๑๔/๑๐๕/๘๙, M.III.7;

* บางท่านสันนิษฐานว่า อัญญาภาคารสูตร [ม.ม.๑๓/๑๘/๑๘, M.I.349; อัง.อฎฐก.๒๔/๒๒๓/๓๓๑, A.V.343] ของพระอานนท์ ก็เป็นพระสูตรหลังพุทธปรินิพพาน (*Dictionary of Pali Proper Names*, “Ānanda”) แต่ไม่มีข้อความบอกไว้ในตัวพระสูตรเอง ในที่นี้จึงไม่นับรวมด้วย (ส่วนสองสูตรที่ระบุชื่อในที่นี้ มีคำบ่งกาลว่า “อจิรปรินิพพุต ภาวติ” = เมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้วไม่นาน)

และสุภสูตร, ที.ที.๙/๓๑๔/๒๕๐, D.I.204)

(ถ้าจะลือพระมโน ก็พูดต่อไปว่า พระสูตรของพระอานนทนั้น ดำเนินความในรูปแบบเดียวกับพระพุทธเจ้า จึงน่าสงสัยว่าพระอานนทจะตั้งตนขึ้นแทนพระศาสดา? [แต่ที่จริง พระสูตรของพระสาวก ซึ่งมีหลายท่าน ก็ใช้รูปแบบเดียวกับของพระพุทธเจ้าทั้งนั้น])

ขณะที่ ในทางตรงข้าม หลังพุทธปรินิพพาน ไม่ปรากฏว่ามีพระสูตรของพระมหากัสสปะเลย (นอกจากที่มีพระอานนทร่วมอยู่ในเหตุการณ์ด้วย)

เป็นไปได้ไหมว่า นอกจากมาเป็นประธานในการสังคายนาแล้ว พระมหากัสสปะก็ไปอยู่เสียบๆ กับคณะของท่านในป่า เหมือนที่ท่านปฏิบัติมาตั้งแต่ในพุทธกาล เรื่องนี้น่าจะศึกษาค้นคว้ากันให้ทั่วถึงถ่องแท้ที่สุดก่อนลงความเห็นหรือวินิจฉัย

(แต่อย่างน้อยเรื่องก็ไม่ใช่อย่างที่พระมโนคิด เพราะเห็นแล้วว่าพระมโนผิติดตั้งแต่อ้างข้อมูลที่ไม่เป็นจริง)

ข) เหตุให้พระมโนทำความเท็จ

๑. การขาดความรู้ต่อแหล่งข้อมูลที่เป็นฐานของการทำงาน:

พระมโนเขียนหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ ให้เป็นงานเชิงวิเคราะห์พระไตรปิฎก คือใช้พระไตรปิฎกเป็นฐาน แต่เห็นได้ชัดว่า พระมโนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระไตรปิฎกนั้น ไม่เพียงพอที่จะตรวจสอบหลักฐานเป็นต้น เพื่อให้การทำงานรอบคอบและควรแก่ความมั่นใจในความถูกต้อง

พร้อมนั้น พระมโนก็ขาดความรู้ในภาษาบาลี ที่จะเข้าถึงพระไตรปิฎกตัวจริง หรือฉบับแท้ ที่ตัวท่านเองได้อ้างถึง คืออ้างถึง แต่ไม่ได้อ่าน หรือไม่สามรถจะอ่านเข้าใจ

จะต้องเข้าใจว่า พระไตรปิฎกแม้จะมีเนื้อหาอย่างเดียวกัน แต่เนื่องจากมีปริมาณข้อมูลมากมาย (เช่น ฉบับสยามรัฐ ๔๕ เล่มชุดเท่าที่เคยนับนานแล้ว = ๒๒,๓๗๙ หน้า) เมื่อนำมาตีพิมพ์เป็นต่างฉบับกัน การตรวจชำระและระบบการพิมพ์ของแต่ละฉบับมีข้อต่างและความบกพร่องฉบับละมากบ้างน้อยบ้าง จึงทำให้เกิดความแตกต่างในข้อปลีกย่อยหรือรายละเอียดบางอย่าง

เฉพาะอย่างยิ่ง พระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทย (หรือแปลเป็นภาษาอื่นใดก็ตาม) จะมีความผิดพลาดกันได้มาก ทั้งโดยสำนวนการแปล และความผิดพลาดบกพร่องต่างๆ ในการแปล

ดังนั้น เมื่อทำงานที่ต้องการความถูกต้องถ่องแท้และแม่นยำ ถ้าใช้ฉบับแปล จะต้องใส่ใจที่จะตรวจสอบกับฉบับภาษาบาลีเดิมที่เป็นต้นแหล่งของคำแปล และแม้แต่ฉบับภาษาบาลีที่ใช้อยู่ อย่างน้อยเมื่อมีอะไรผิดพลาด ก็ควรตรวจสอบกับฉบับอื่นๆ ด้วย

- เห็นได้ชัดอย่างที่กล่าวแล้วว่า พระมโนใช้พระไตรปิฎกแปลภาษาไทย ที่กรมการศาสนาจัดพิมพ์ (หรือฉบับที่คัดลอกต่อจากฉบับนั้น) ซึ่งแปลจากพระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรัฐ

แม้ท่านจะอ้างที่มาในพระไตรปิฎกบาลี ฉบับอักษรโรมัน ของ The Pali Text Society ไว้ด้วย แต่การที่ท่านไม่รู้ถึงความผิดพลาด เช่น คำว่า “ขอโอกาส” ที่เกินมาในฉบับแปลที่อ้าง ก็แสดงว่าท่านคงเพียงอ้างไว้ แต่ไม่ได้ค้น (เช่นเดียวกับที่ท่านไม่ได้ค้นแม้แต่ฉบับสยามรัฐ)

- คำของพระมโนคำว่า “พระสูตรส่วนใหญ่จะเริ่มต้นด้วย ... “เอวัมเม สุตตัม”...” ก็พ้องถึงการขาดความรู้ทั้งภาษาบาลี และพระไตรปิฎก

เริ่มด้วยคำพูดนั้นบ่งบอกว่า พระมโน แม้จะใช้พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับที่ว่า แต่ไม่รู้จักและไม่ได้ใช้พระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรัฐ ที่เป็นต้นแหล่งของคำแปลนั้น (ทำให้ไม่มีการตรวจสอบข้อมูล)

ที่ว่านี้ รู้ได้อย่างไร รู้ได้จากคำแบบคือ “เอวี่ เม สุตต์” กล่าวคือ พระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรัฐ ไม่ใช่รูป “เอวี่ เม สุตต์” นี้ แต่ใช้รูปสนธิ เอวี่ + เม = เอวมเม เป็น “เอวมเม สุตต์” ตลอดทั้งหมด (ฉบับพม่า และ PTS ใช้รูป “เอวี่ เม สุตต์”)

ยิ่งกว่านั้น พระมโนบอกว่าเป็น “เอวี่ เม สุตต์” ซึ่งทำให้ผู้รู้ต้องคิดสงสัยว่าท่านน่าจะไม่รู้ภาษาบาลี เพราะถ้ารู้บาลี ก็ไม่น่าผิดพลาดที่จุดนี้เลย

“เอวมเม สุตต์” นี้ ชาวพุทธที่ขยันสวดมนต์จำกันแมนติดปาก ยิ่งเมื่อรู้ความหมายเข้าใจบาลีด้วย พอปากสวดไป รูปตัวหนังสือก็ปรากฏขึ้นในใจพร้อมกัน “สุตต์” ก็ไม่กลายเป็น “สุตต์” ไปได้

ยิ่งถ้าเป็นพระมีความรู้ ถึงจะอาพาธหนักนอนเพื่อ ก็ยังไม่พลาด แต่ที่พลาด พระมโนเอา “สุตต์” เป็น “สุตต์” ควรนึกถึงฝรั่งที่ไม่นำหลงเอา rocket เป็น racket

พระมโนคงจะเข้าใจผิด จับเอา “สุตต์” ที่แปลว่า “ได้สดับ” ไปสับสนกับ “สุตต์” ที่แปลว่า “พระสูตร”

อย่างไรก็ตาม ตรงนี้อาจยกประโยชน์ให้แก่พระมโน โดยถือว่าเป็นความพลั้งเผลอ หรือพิมพ์ผิดพลาดและหลงตาในการตรวจ (แม้จะมีเปอร์เซ็นต์แห่งความเป็นไปได้ค่อนข้างน้อย)

แต่กระนั้น ถ้าจะให้เป็นงานเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชน หรือเป็นงานวิชาการ ก็จะต้องระมัดระวังให้มาก โดยไม่ประมาทต่อไป

- ความผิดพลาดของพระมโนที่จุดต่อไปนี้ สำคัญมาก เพราะทั้งแสดง ความไม่รู้ ขาดการค้นคว้าตรวจสอบ และเป็นการให้ข้อมูลเท็จ คือคำของพระมโนว่า “... พระสูตรส่วนใหญ่จะเริ่มต้นด้วย ประโยคสั้นๆ ว่า “เอวี่ เม สุตต์” (ข้าพเจ้าได้สดับมาดังนี้) เอกั สมยั ภควา ... กรณีพระสารีบุตรไม่พบการใช้รูปแบบดังกล่าวเลย

และส่วนของ**พระโมคคัลลานะ** พบตีตากการเริ่มต้นพระสูตรในรูปแบบที่ใกล้เคียงกับพระพุทธรเจ้าเพียงแห่งเดียว... ส่วนกรณีพระมหากัสสปะพบการนำเสนอในลักษณะนี้ ๓ แห่ง”

ตั้งได้ชี้ให้ดูแล้วว่า ข้อมูลและคำบอกเล่าของพระมโนตอนนี้ ผิดพลาด ตรงข้ามกับความเป็นจริงทุกข้อทุกจุด เช่น กรณี**พระสารีบุตร**ที่พระมโนว่าไม่พบเลย กลายเป็นพบมากที่สุด นับเพียงคร่าวๆ ๓๕ แห่ง ส่วนของ**พระโมคคัลลานะ**ที่พระมโนว่าพบแห่งเดียว กลายเป็นพบ ๔ แห่ง ส่วนกรณี**พระมหากัสสปะ** (ที่พระมโนว่ามากที่สุด) พบ ๓ แห่ง (กลายเป็นน้อยที่สุด)

ทั้งนี้ยังไม่พูดถึงพระสูตรของพระเถระรูปอื่นอีกมาก ซึ่งหลายท่าน รวมทั้ง**พระอานนท์** มีพระสูตรมากกว่าพระมหากัสสปะ (และเต็มรูปแบบยิ่งกว่าพระมหากัสสปะ)

บนฐานที่ผิดนี้ พระมโนก็คาดหมายอะไรต่างๆ ไปอีกมากมาย ซึ่งขยายความผิดพลาดนั้นให้บานออกไป แล้วทำให้ประชาชนคนอ่านพลอยหลงเข้าใจผิดไปด้วย

ความผิดพลาดของพระมโน ไม่ว่าจะเกิดจากการไม่รู้หลัก หรือไม่ตรวจตราให้ละเอียด หรือเหตุอื่นใดก็ตาม ก็ทำให้เกิดการประทุษร้ายทางปัญญาเป็นอย่างมาก

พึงทราบว่ พระสูตรโดยทั่วไป (ไม่พูดถึงคัมภีร์ที่ยกเว้น คือ อิติวุตตกะ) ดำเนินความเริ่มด้วยคำว่า **“เอวมเม สุตฺติ”**

อย่างไรก็ตาม พระสูตรมีจำนวนมากมายอย่างยิ่ง ถ้าใส่คำเริ่มดำเนินเรื่องครบทุกสูตร ลำพังคำเริ่มพระสูตรก็จะกินเนื้อที่มากมาย ทั้งที่ข้อความก็เหมือนกันทั้งหมด ดังนั้นท่านจึงกำหนดวิธีละข้อความเริ่มเรื่องนี้ไว้ฐานเข้าใจ

ตามกำหนดที่ว่านี้ พระภิกษุที่เคยทำงานตรวจชำระพระไตร-

ปฏิภก เช่นงานสังคายนาครั้งที่ผ่านมาก็รู้เข้าใจได้ว่า

ถ้าเป็น *ทีมนิกาย* ที่บรรจพระสูตรขนาดยาว อยู่ใน ๓ เล่ม/
๑,๐๕๔ หน้า แต่มีสูตรน้อยเพียง ๓๔ สูตร ทุกสูตรก็มีคำแบบหรือข้อความ
เริ่มพระสูตรอย่างเต็มรูปแบบ ตั้งแต่ “*เอวมเม สุตํ*” เป็นต้นไป

ทำนองเดียวกัน *มัชฌิมนิกาย* ที่บรรจพระสูตรขนาดกลาง
อยู่ใน ๓ เล่ม/๑,๘๙๖ หน้า แต่มีสูตรน้อยเพียง ๑๕๒ สูตร ทุก
สูตรก็มีคำแบบหรือข้อความเริ่มพระสูตรอย่างเต็มรูปแบบ ตั้งแต่
“*เอวมเม สุตํ*” เป็นต้นไป

แต่ *สังยุตตนิกาย* (๕ เล่ม/๒,๑๐๓ หน้า) และ *อังคุตตรนิกาย* (๕
เล่ม/๒,๑๒๘ หน้า) มีพระสูตรมากมายถึง ๗,๗๖๒ สูตร และ
๙,๕๕๗ สูตร ตามลำดับ จึงต้องประหยัดเนื้อที่และประหยัดการ
ท่อง โดยใช้วิธีละข้อความไว้ฐานเข้าใจ

รูปแบบการดำเนินเรื่องที่มีการละข้อความบางส่วนไว้ฐานเข้าใจ
นั้น ทำนองวางกันไว้หลายแบบ ทำให้มีแบบที่เลือกได้หลายอย่าง

เบื้องต้น ขอให้ดูรูปแบบอย่างเต็มก่อน (ยกตัวอย่างกรณี
ตรัสสอนภิกษุ) ดังนี้ (ไม่ต้องอ้างที่มา เพราะมีทั่วไป)

เอวมเม สุตํ, เอกํ สมัยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริตี
เขตวนเณ อนาคตปิณฑิกัสส อารามเณ ฯ
ตตร โข ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ ภิกขโวตี ฯ
ภทฺนเตตี เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสโสสุ ฯ
ภควา เขตทโวจ ...

คำแปล

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน

อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี
 ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย
 ว่า ดูภิกษุทั้งหลาย
 ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า พระเจ้าข้า
 พระผู้มีพระภาคได้ตรัสความข้อนี้อันว่า ...

รูปแบบที่ละเอียดความ ทำได้หลายอย่าง เช่น

1. อย่างง่ายที่สุด เริ่มที่ “เอกํ สมยํ...” (ละ “เขวมเม สุตํ”)
2. แทนความทั้งหมดด้วย “สาวตฺถีนิทานํ/สาวตฺถีนิทานํ”* (ละ
 ข้อความในย่อหน้าแรกทั้งหมด)
3. บางทีใช้ “สาวตฺถีย์ วิหริตี” หรือเพียงว่า “สาวตฺถีย์” หรือ
 “สาวตฺถี” แทน “สาวตฺถีนิทานํ/สาวตฺถีนิทานํ”
4. ในกรณีตรัส/กล่าวสอนภิกษุตั้งตัวอย่างนี้ บางทีละข้อความ
 ตอนต้นทั้งหมด เริ่มที่ “ตตฺร โข ภควา/ชยาสุมา (นามพระ
 เถระ) ภิกฺขุ อามนฺเตสิ”

(ใช้รูปแบบอื่นจากนี้ ก็มีบ้าง แต่น้อย ขอไม่กล่าวถึง)

เป็นอันว่า ในสังยุตตนิกาย และอังคุตตรนิกาย พระสูตรส่วน
 มากเริ่มเรื่องในรูปแบบที่ละเอียดความ อย่างที่ว่ามานี้

บางทีพระสูตรเดียวกันแท้ๆ แต่ไปปรากฏซ้ำในต่างคัมภีร์
 หรือแม้แต่คัมภีร์เดียวกันแต่ต่างฉบับ (เช่น ฉบับอักษรไทย ฉบับ
 ฉန္ดูลักษิตี ฉบับอักษรโรมัน) ตัวพระสูตรเองเหมือนกัน แต่คำเริ่ม
 เรื่อง ใช้รูปแบบที่ละเอียดความต่างแบบกัน (บางทีแห่งหนึ่งใช้รูป
 แบบเต็ม แต่อีกแห่งหนึ่งใช้แบบละเอียดความ)

(นานๆ ท่านก็แสดงรูปแบบอย่างเต็มไว้ครั้งหนึ่ง เช่นในสูตร

* “นิทานํ” แปลว่า ต้นเรื่อง, ความเป็นมาของเรื่อง, เรื่องเดิม

แรกของวรรค เหมือนกับให้ตัวอย่างไว้สำหรับเติมในสูตรอื่นเมื่อต้องการแสดงรูปแบบที่เต็มอย่างนั้น ดังจะเห็นได้ในพระสูตรต่างๆ ที่คัดออกมาทำเป็นบทสวดมนต์)

พระสารีบุตร อัครสาวก มีพระสูตรที่กล่าวสอนภิกษุทั้งหลายบ่อยครั้ง ปรากฏว่าพระสูตรของท่านจำนวนมากใช้รูปแบบข้อความแบบที่ 4. (แต่แบบที่ 1. ก็ไม่น้อย)

เมื่อพระมโนไม่รู้หลักที่ว่านี้ ท่านก็นับไม่ถูก และยังแถมคิดวาดภาพแบบหลงทางออกไปต่างๆ

ทั้งนี้ จะแสดงตัวอย่างต่อท้ายคำอธิบายข้อต่อไป

๒. การมีท่าที่เป็นอัตตวิสัย เสริมดวงการมององ่างสลับ:

อย่างที่กล่าวแล้วว่า พระมโนเขียนหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ ให้เป็นงานเชิงวิเคราะห์หาความจริง แต่

- พระมโนมองคำแบบ หรือรูปแบบของข้อความเริ่มพระสูตรคือ “เอวมเม สุตฺติ, เอกํ สมยฺม ...” นี้ โดยเอาไปโยงกับสถานะของพระพุทธเจ้า หรือสถานะแห่งความเป็นพระศาสดา

ดังคำพูดของพระมโนนั้นว่า “รูปของกริยาที่ใช้กับพระพุทธเจ้า เช่น การประทับ หรือ การตรัสเรียก จึงเหมือนกับกริยาที่ใช้กับพระมหากัสสปะทั้งสิ้น รวมทั้งลีลาการเทศน์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปรากฏในพระสูตรเหมือนของพระมหากัสสปะอีกเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวนี้ ไม่พบในพระสูตรส่วนที่เป็นการแสดงธรรมของพระเถระรูปอื่นเลย แม้กระทั่งพระสารีบุตรหรือพระโมคคัลลานะ ... เป็นรูปแบบการเริ่มต้นของพระสูตร โดยการเริ่มด้วยที่อยู่ของพระมหากัสสปะ เหมือนกันกับการเริ่มต้นพระสูตรทั้งหลาย เป็น การแสดงฐานะของพระศาสดาแทนพระผู้มีพระภาคเช่นเดียวกัน”

แต่เมื่อผู้อ่านรู้เข้าใจหลักการใช้คำแบบที่กล่าวมาแล้ว

พร้อมทั้งเรื่องราวและข้อมูลประกอบมากมาย อย่างที่ได้ยกมาให้ดูแล้ว (แม้แต่พระสาวกผู้น้อยก็มีพระสูตรเหมือนพระพุทธเจ้าเต็มรูปแบบยิ่งกว่าพระมหากัสสป) ก็เห็นชัดว่าเรื่องไม่เป็นอย่างที่พระมโนคิดหรือเที่ยวบอกกล่าว และไม่จำเป็นต้องชี้แจงอะไรอีก (เดี๋ยวนอ่านต่อไปๆ จะยิ่งเห็นชัดมากขึ้นๆ กว่านี้อีก)

ขอนำสงสัยเหลืออยู่เพียงว่า แล้วทำไมพระมโนจึงเข้าใจผิดไปอย่างนี้ได้ หรือผิดเตลิดไปไกลถึงเพียงนี้

เหตุให้พระมโนผิดเตลิดไป ที่สำคัญมี ๒ ประการ คือ

๑) พระมโนตั้งหรือสร้างภาพในใจไว้ในทางที่จะให้เป็นอย่างนั้นก่อน (จะเรียกว่าตั้งสมมติฐานหรืออะไรก็แล้วแต่)

๒) ไปพบข้อมูลบางอย่าง ซึ่งดูคล้ายว่าเข้ากัน หรือสอดคล้องกับภาพในใจที่ตั้งไว้นั้น (เหมือนกับได้ไปพบของจริงที่มายืนยันความคิดของตน)

พระมโนก็เลยลงข้อสรุปหรือตัดสิน-วินิจฉัย คล้ายกับพูดว่านี่เห็นไหมละ! พระมหากัสสปะแสดงตนเทียบเทียมสถานะของพระพุทธเจ้า หรือตั้งตัวเป็นศาสดาสืบแทนพระพุทธเจ้า

ตัวเหตุวิกฤตที่ทำให้พระมโนผิดเตลิด ก็คือ ในกรณีที่พระมโนไม่ได้เจตนาปิดบังข้อมูล) พระมโนพบเห็นข้อมูลไม่เพียงพอ เพราะสำรวจตรวจตราไม่ทั่วถึง และไม่รู้หลักเรื่องคำแบบที่ว่ามานั้น

(ยิ่งไปเจอข้อมูลผิด ที่ว่าพระมหาโมคคัลลานะกล่าวคำ “ขอโอกาส” เข้าอีก พระมโนก็ยังมั่นใจในทางที่ผิดของตนเต็มที)

ถ้าพระมโนได้สำรวจตรวจตราพบเห็นข้อมูลในเรื่องนี้เพียงพอ (แม้แต่จะยังไม่รู้หลักเรื่องคำแบบเลย) ความคิดเข้าใจที่ผิดก็จะไม่เกิดขึ้น และภาพที่คิดว่าดัวลวงหน้าก็จะหายไปเองโดยไม่ต้องทำอะไรเลย

เหมือนกับคนเดินทางยามค่ำคืน กลางความมืด มาเจอต้น
 ไม้โอ๊กอินเดียเข้า เห็นกลางๆ สลัวๆ (ในใจบางทีหวาดเรื่องผีอยู่
 แล้ว) เลยตกใจกลัวว่าเห็นเปรต นี่ก็เพราะเห็นข้อมูลไม่ทั่วตลอด
 ไม่ชัดเจน ไม่เพียงพอ

แต่ถ้ามีแสงสว่างพอ เขาได้เห็นข้อมูลทั่วชัด เปรตก็หายไปเอง
 บางท่านอาจจะบอกว่านายคนนั้นตีความผิดไป (ตีความเอา
 ต้นไม้โอ๊กเป็นผีเปรต) แต่ที่จริงไม่ควรเรียกว่าเป็นการตีความ หาก
 เป็นเพียงความเข้าใจผิดต่อข้อมูล หรือแค่รับรู้ข้อมูลผิดไป

ถ้าจะให้ป็นวิชาการ ก็คงต้องเรียกว่า “วิชาการแบบผีหลอก”

เรื่องหนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๑* ของพระมโนก็มีแค่นี้ อย่าถือกันเลย
 ที่ได้พูดว่ากล่าวมา ที่จริงนั้น ขอโอกาสพูดว่ามองพระมโนในแง่ที่
 ถ้าไม่ใช่คำว่าตลก ก็น่าสงสาร

แต่ก็ต้องเห็นแก่ประชาชนที่ควรจะต้องเข้าใจความจริง ไม่ให้
 พลอยหลงเข้าใจผิด ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญกว่า

ความจริง ความผิดพลาดในข้อเขียนของพระมโนเรื่องก่อน
 นี้ คือ “พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร” ก็น่าจะทำให้ท่าน
 ทำงานด้วยความระมัดระวัง ไม่ประมาท และรับผิดชอบมากขึ้น

แต่แทนที่จะเป็นอย่างนั้น ท่านกลับทำงานชิ้นใหม่นี้อย่างลวกๆ
 หละหลวม และทักทักเอาง่ายๆ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าก่อนนั้นเลย

ค) ตัวอย่างรูปแบบการนำเสนอพระสูตร

ในข้อ ค) นี้ ตัวอย่างมีค่อนข้างมาก แม้จะพยายามจำกัด ก็
 ยังไม่น้อย และเห็นว่าควรถือเป็นโอกาสที่จะได้รู้จักพระไตรปิฎก
 กันมากขึ้นด้วย จึงขอยกไปตั้งเป็นอีกตอนหนึ่ง

ตัวอย่าง

รูปแบบการนำเสนอพระสูตร

ต่อไปนี้จะยกข้อความส่วนต้นที่มีคำแบบ แห่งพระสูตรของ พระสาวกบางรูปมาให้ดูเป็นตัวอย่าง

(เพื่อสงวนเนื้อที่ จะไม่ทำตารางเปรียบเทียบ ขอให้เทียบเอง กับตัวอย่างที่ยกมาให้ดูแล้วข้างบน)

ข้อย้ำให้เป็นจุดสังเกตไว้ว่า ในเรื่องพระสูตรของพระสาวก ที่ว่ามีรูปแบบการนำเสนอเหมือนของพระพุทธเจ้านั้น

๑) พระสูตรของพระมหากัสสปะมีน้อยอย่างยิ่ง น้อยยิ่งกว่า พระสาวกที่ชาวพุทธทั่วไปไม่ค่อยรู้จักชื่อด้วยซ้ำ (ไม่อาจเทียบกับ พระสาวกผู้ใหญ่อย่างพระสารีบุตร ที่พระไตรปิฎกจารึกกรรมเทศนา ไว้ทั่วไปจำนวนมาก)

๒) พระสูตรของพระมหากัสสปะที่มีน้อยอยู่แล้วนั้น ถ้าถือเรื่อง รูปแบบตามตัวอักษรเป็นสำคัญ ก็ไม่มีสูตรใดแม้แต่สูตรเดียวที่มีรูปแบบ การนำเสนอเต็มบริบูรณ์ สู้แต่สูตรของพระสาวกสามัญก็ยังไม่ได้

(ทั้งที่ทั้งหมดพระมหากัสสปะมีแค่ ๓ สูตร ในสามสูตรนั้นก็มิ สอนภิกษุเพียงสูตรเดียว และสูตรเดียวนั้นก็มีรูปแบบไม่บริบูรณ์)

● ตัวอย่างหนึ่ง จากพระมหาโมคคัลลานะ

ขอทวนความจำตามที่พระโมโนกล่าวไว้ว่า “ส่วนของพระโมคคัลลานะ พบลีลาการเริ่มต้นพระสูตรในรูปแบบที่ใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้า เพียงแห่งเดียว...พระโมคคัลลานะนั้นท่านเริ่มด้วยการขอโอกาส”

ได้บอกเสร็จไปแล้วว่า พระสูตรของพระมหาโมคคัลลานะ ที่มีลีลาการเริ่มต้นในรูปแบบที่ใกล้เคียงกับพระพุทธรเจ้า (ที่จริงเหมือนเลย ไม่ใช่แค่ใกล้เคียง) มีหลายสูตร (มากกว่าพระมหากัสสปะ) ไม่ใช่สูตรเดียว และก็ไม่ได้เริ่มด้วยการ “ขอโอกาส” แต่อย่างใด

คราวนี้จะยกตัวอย่างพระสูตรของพระมหาโมคคัลลานะมาให้ดูอีกสูตรหนึ่ง ซึ่งไม่ซ้ำกับที่พระมโนยกมาแล้ว และสมบูรณ์กว่าที่พระมโนยกมา

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะพำนักอยู่ ณ เกตสิกพำวัน อันเป็นสถานที่ให้ภิกษุแก่หมุ่มฤค ในตำบลสูงสู่มารคิระ ภัคคชนบท

ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ

ภิกษุเหล่านั้นรับคำของท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวตั้งนี้ว่า

ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าแม้ภิกษุปรวารถาได้ว่า ขอท่านจงว่ากล่าวข้าพเจ้าๆ เป็นผู้ควรที่ท่านจะว่ากล่าวได้ แต่ภิกษุนั้นเป็นคนว่ายาก ประคบด้วยธรรมที่ทำให้เป็นคนว่ายาก ...

[ม.ล.๑๒/๒๒๑/๑๘๙; M.I.95]

● ตัวอย่างที่พระสารีบุตรแสดงธรรมต่อพระพักตร์

ได้กล่าวแล้วว่า พระสูตรของพระสารีบุตรมีมาก ถ้าเป็นพระสูตรแบบทั่วไป ก็ไม่ต้องยกตัวอย่างมาแสดง เพราะแม้แต่พระสูตรของ

พระมหาโมคคัลลานะและพระสาวกผู้น้อยหลายท่าน ก็มีรูปแบบเหมือนของพระพุทธเจ้าแล้ว ทำไมพระสูตรของพระสารีบุตรจะไม่เหมือนในที่นี้ จะยกตัวอย่างพระสูตรที่พระสารีบุตรแสดง ณ ที่ประทับของพระพุทธเจ้า และที่ท่านแสดงตามพระพุทธดำรัสมอบหมาย

ก. พระสูตรที่แสดง ณ ที่ประทับของพระพุทธเจ้า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ประทับอยู่ ณ ฝั่งสระโบกขรณี ชื่อคัคครา เขตนครจัมปา

ณ ที่นั้นแล ท่านพระ**สารีบุตร** เรียกภิกษุทั้งหลายว่า คุณภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ

ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวความดังนี้

เราจักกล่าวธรรมสูงขึ้นไปถึงหมวดสิบ ที่เป็นเครื่องปลดเปลื้องกิเลสอันร้อยรัดทั้งปวง เพื่อบรรลुพระนิพพาน เพื่อการทำที่สุดแห่งทุกข์ ...

[ที.ป1.๑๑/๓๖๔/๒๘๘; D.III.272]

ข. พระสูตรที่แสดง ตามพระพุทธดำรัสมอบหมาย

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นมัลละ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ได้เสด็จถึงนครชื่อว่าปาวา ของเหล่ามัลลกษัตริย์

ได้ยินว่า ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ที่

สวนมะม่วง ของนายจันทกัมมารบุตร เขตนครปาวา ...

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค เมื่อเหล่าเจ้ามัลละแห่งนครปาวากลับออกไปแล้วไม่นาน ได้ทรงเสด็จดูหมู่ภิกษุผู้หนึ่งอยู่ แล้วได้รับสั่งกะท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรสารีบุตร ภิกษุสงฆ์ปราศจากถิ่นมิทตะ สารีบุตรจงแสดงธรรมมีกถาแก่ภิกษุทั้งหลาย เราเมื่อยหลัง จะพึงพักผ่อน

ท่านพระสารีบุตรได้รับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคว่า อย่างนั้น พระเจ้าข้า ... (ต่อจากนี้ พระสารีบุตรแสดงสังคีตีสสูตร)

[ที่.ปา.๑๑/๒๒๑/๒๒๒; D.III.207]

พระสูตรของพระสารีบุตร ทั้งแบบ ก. และแบบ ข. ยังมีอีกมาก พระสูตรของพระมหาโมคคัลลานะก็มีทั้งสองแบบนี้ด้วย แต่มีจำนวนน้อย (แบบ ก. ดู 16/686/318; S.II.273 และแบบ ข. ดู 18/326/227; S.IV.182)

ส่วนของพระมหากัสสปะ พระสูตรสองแบบนี้ไม่มีเลย

สำหรับพระสูตรของพระสารีบุตรในแบบ ก. นั้น (ขอใช้คำให้ขำหน่อย) ถ้ามองแบบหาเรื่องอย่างที่พระมโนทำกับพระมหากัสสปะ ก็คงต้องพูดว่า เอ๊ะ! อะไรนี่ พระสารีบุตรทำไมทำตัวยิ่งใหญ่ เหมือนไม่เคารพพระพุทธเจ้าเลย ทั้งที่จะพูดธรรมในที่พระองค์ประทับ ก็ไม่กราบทูลขอโอกาสเลย

แต่ที่จริงไม่มีอะไร เป็นแบบฟอร์มของการเล่าเรื่อง พระเถระที่รวบรวมพุทธพจน์ท่านตกลงกันว่า เรื่องแบบนี้ ใช้คำเล่าว่าอย่างนี้แค่นี้

● **ตัวอย่างพระสุทรของพระสาวก ที่ชาวพุทธทั่วไปไม่รู้อีก**

สมัยหนึ่ง ท่านพระอุตตระพำนักอยู่ที่วิฆญชาลิกา
วิหาร ใกล้ภูเขาสังขัยก ในตำบลหิสพัศคฺ
ณ ที่นั่นแล ท่านพระอุตตระกล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า

คุณท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นการดี ที่ภิกษุจะ
พิจารณาข้อวัตรของตน เป็นครั้งคราว ... พิจารณา
ข้อวัตรของผู้อื่น เป็นครั้งคราว ... พิจารณาคุณ
สมบัติของตน เป็นครั้งคราว ... พิจารณาคุณสมบัติ
ของผู้อื่น เป็นครั้งคราว ...

[อง.อฎฐก.๒๓/๓๘/๑๖๔; A.IV.162]

● **ตัวอย่างพระสุทรเดียวกัน คำคมภีร์ ใช้คำกรุปแบบ
&พระสุทรเดียวกันคำคมภีร์เดียวกัน แต่ต่างฉบับ ใช้คำกรุปแบบ**

☉ จะให้ดูพระสุทรเดียวกัน

ในคำภีร์หนึ่ง มีคำแบบเต็ม เริ่มตั้งแต่ “เอวมเม สุตํ”
(ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-)

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ โฆสิตาราม
ใกล้เมืองโกสัมพี

ณ ที่นั่นแล ท่านพระอานนทเรียกภิกษุทั้งหลาย
ว่า คุณภิกษุทั้งหลายผู้มีอายุ

ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอานนทแล้ว ท่าน

พระอนันท์ได้กล่าวความดังนี้

คูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุหรือภิกษุณี รูปหนึ่งรูป
ใดก็ตาม ย่อมพยากรณ์การบรรลุอรหัตตในสำนักของ
เรา ด้วยมรรค ๘ ทั้งหมด หรือด้วยมรรคเหล่านั้น
มรรคใดมรรคหนึ่ง ...

[ขุ.ปฎิ.๓๑/๕๓๔/๔๓๒; Ps.II.92]

แต่อีกคัมภีร์หนึ่งในสูตรเดียวกันนี้ คำแบบละ “เอวมเม สุตัง”
(ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้:-) ไว้ เริ่มที่ “เอกัง สมยัม” (สมัยหนึ่ง) ไปเลย

สมัยหนึ่ง ท่านพระอนันท์อยู่ ณ โมลิตาราม
ใกล้เมืองโกสัมพี ... (ต่อจากนี้เหมือนข้างบน)

[อภ.จตุกก.๒๑/๑๗๐/๒๑๑; A.II.157]

☞ ทำนองเดียวกันนี้ พระสูตรเดียวกัน และอยู่ในคัมภีร์เดียวกัน
กัน แต่ในพระไตรปิฎกต่างฉบับ บางทีก็ใช้คำแบบเริ่มพระสูตรไม่
เสมอกัน ฉบับหนึ่งใช้รูปแบบเต็ม อีกฉบับหนึ่งใช้รูปแบบที่ละบางส่วน

ตัวอย่างเช่น **มหาจุนทสูตร** (สูตรของพระมหาจุนทะ) แห่ง
อังกุตตรนิกาย ฉักกนิบาต มีรูปแบบนำเสนออย่างเต็ม ในฉบับฉัฐฐ-
สังคีติ (พม่า) และในฉบับอักษรโรมัน ของ The Pali Text Society
(อังกฤษ) ดังนี้ (คราวนี้ ผู้อ่านพอจะคุ้นแล้ว จึงจะให้ดูข้อความที่เป็น
ภาษาบาลีเดิม)

เอกัง เม สุตัง—

เอกัง สมยัม อายสฺมา **มหาจุนโท** เจตีสฺสุ วิหริติ สยัม
ชาติยัม ฯ

ตตร โข อายสฺมา **มหาจุนโท** ภิกขุ อามนเตสิ —
“อาวุโส ภิกขเว”ติ ฯ

“อาวุโส”ติ โข เต ภิกขุ อายสฺมโต มหาจุนฺทสฺส
 ปจฺจสฺสโตสุํฯ อายสฺมา มหาจุนฺโท เขตฺทโวจ —
 “อิทฺฮาวุโส, ฌมฺมโยคา ภิกขุ ฌายี ภิกขุ
 อปฺสทาเทนฺติ— ...

[Ch.อังคตฺตร.2.312; A.III.355]

แต่ในฉบับสยามรัฐ (ไทย) ใช้รูปแบบที่ละ “เอวํ เม สุตฺถํ/เอวฺมเม
 สุตฺถํ” โดยเริ่มที่ “เอกํ สมยํ” ไปเลย ดังนี้ (บางคำอาจสะกดหรือ
 แจกรูปต่างกันบ้าง)

เอกํ สมยํ อายสฺมา มหาจุนฺโท เจตฺตํ วิหริ
 สฺนฺชาตียํ ฯ
 ตฺตร โข อายสฺมา มหาจุนฺโท ภิกขุ อามนฺเตสิ
 อาวุโส ภิกขุโวติ ฯ
 อาวุโสติ โข เต ภิกขุ อายสฺมโต มหาจุนฺทสฺส
 ปจฺจสฺสโตสุํฯ อายสฺมา มหาจุนฺโท เขตฺทโวจ
 อิธ อาวุโส ฌมฺมโยคา ภิกขุ ฌายี ภิกขุ
 อปฺสทาเทนฺติ ...

[อ.จ.สก.๒๒/๓๑๗/๓๙๗]

ขอแสดงคำแปลแบบแรกไว้ (แปลเพิ่มต่อจากบาลีข้างบนด้วย
 แต่พอให้รู้เนื้อความได้ชัดเจน ผู้ต้องการทราบละเอียด พึงอ่านในที่มา
 ดังได้อ้าง)

สมัยหนึ่ง ท่านพระ**มหาจุนทะ**อยู่ที่นิคมชื่อ
 สฺนฺชาติ ในแคว้นเจตตี
 ครั้งนั้นแล ท่านพระ**มหาจุนทะ**เรียกภิกษุทั้ง
 หลายน่า คูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย

ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระมหาจุนทะแล้ว ท่าน
พระมหาจุนทะได้กล่าวความดังนี้ว่า

คุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุผู้ชบธรรมใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมรุกรานเหล่าภิกษุผู้เพ่งฌาน ...

คุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุผู้เพ่งฌาน
ในธรรมวินัยนี้ ก็รุกรานเหล่าภิกษุผู้ชบธรรม ...

คุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุผู้ชบธรรม
ในธรรมวินัยนี้ ย่อมสรรเสริญภิกษุผู้ชบธรรมเท่านั้น
ไม่สรรเสริญภิกษุผู้เพ่งฌาน ...

คุกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุผู้เพ่งฌาน
ในธรรมวินัยนี้ ย่อมสรรเสริญภิกษุผู้เพ่งฌานเท่านั้น
ไม่สรรเสริญภิกษุผู้ชบธรรม ...

เพราะเหตุฉะนั้นแล ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่าง
นี้ว่า เราทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้ชบธรรม จักสรรเสริญคุณ
ความดีของเหล่าภิกษุผู้เพ่งฌาน ...

ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่า บุคคลผู้สัมผัสสมต-
ธาตุด้วยกาย เป็นอัจฉริยบุคคล หาได้ยากในโลก ฯ

เพราะเหตุฉะนั้นแล ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่าง
นี้ว่า เราทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้เพ่งฌาน จักสรรเสริญคุณ
ความดีของเหล่าภิกษุผู้ชบธรรม ...

ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่า บุคคลผู้แทงทะลุ
เห็นข้ออรรถอันลึกซึ้งด้วยปัญญา นั้น เป็นอัจฉริย-
บุคคล หาได้ยากในโลก ฯ

➔ อีกตัวอย่างหนึ่ง พระสูตรเดียวกัน มาซ้ำในต่างคัมภีร์ ในคัมภีร์หนึ่ง มีคำแบบเกือบเต็ม (เฉพาะ “เอวมเม สุตฺ”) เริ่มที่ “เอกํ สมยํ” (สมัยหนึ่ง) เป็นต้นไป

เอกํ สมยํ อายสฺมา **สารีปฺตุโต** สวตฺถิยํ
วิหฺรติ เขตฺตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อาราเม ฯ

คฺตร โข อายสฺมา **สารีปฺตุโต** ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
อาวุโส ภิกฺขเวติ ฯ

อาวุโสติ เต ภิกฺขุ อายสฺมโต **สารีปฺตุตฺตสฺส**
ปจฺจสฺสโตสุํ ฯ อายสฺมา **สารีปฺตุโต** เขตฺทโวจ สฺตฺติเม
อาวุโส โพชฺฌนฺคา ฯ ...

[ส.ม.๑๙/๓๘๓/๑๐๒; S.V.70]

แต่อีกคัมภีร์หนึ่ง แทนข้อความนำพระสูตรทั้งย่อหน้านั้น ด้วย “สวตฺถิณิทานํ” คำเดียว ดังนี้

สวตฺถิณิทานํ ฯ **คฺตร โข** อายสฺมา **สารีปฺตุโต**
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อาวุโสติ ฯ

อาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต **สารีปฺตุตฺตสฺส**
ปจฺจสฺสโตสุํ ฯ อายสฺมา **สารีปฺตุโต** เขตฺทโวจ
สฺตฺติเม อาวุโส โพชฺฌนฺคา ...

[ข.ปฎิ.๓๑/๕๑๙/๔๗๖; Ps.II.125]

ขอแสดงคำแปลแบบแรกไว้ พอให้รู้เนื้อความ

สมัยหนึ่ง ท่านพระ**สารีบุตร**อยู่ ณ พระวิหารเขต
วัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนคร
สาวัตถี

ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลาย
ว่า คูภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว ท่าน
พระสารีบุตรได้กล่าวว่่า คูภิกษุผู้มีอายุทั้งหลาย
โพชฌงค์ ๗ ประการนี้ ...

☛ ขอให้ดูอีกตัวอย่างหนึ่ง พระสูตรเดียวกัน ในคัมภีร์เดียวกัน
แต่พระไตรปิฎกต่างฉบับใช้คำแบบต่างกัน

ในกรณีต่อไปนี้ พระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรัฐ ใช้คำนำเสนอ
ในรูปแบบที่แปลกหน่อยว่า “สาวตถิยํ วิหริติ ฯ อารามे ฯ” ดังนี้

สาวตถิยํ วิหริติ ฯ อารามे ฯ

ตตร โห อายสฺมา อานนฺโท ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
อาวุโส ภิกฺขเวติ ฯ

อาวุโสติ โห เต ภิกฺขุ อายสฺมโต อานนฺทสฺส
ปัจจุสฺสโล ๑ อายสฺมา อานนฺโท เขตทโวจ

“ปุณฺณเณ นาม อาวุโส อายสฺมา มนฺตาณิปุตุโต
อมฺหากํ นวกานํ สตํ พหุปรกาโร โหติ ...”

[สํ.ช.๑๗/๑๓๓/๑๒๘; S.III.105]

แต่พระไตรปิฎกบาลี ฉบับฉฺฉฐลฺลํสํคํติ (พม่า) ใช้คำนำเสนอตาม
แบบที่ใช้ทั่วไปว่า “สาวตถินิทานํ ฯ” ดังนี้

สาวตถินิทานํ ฯ

ตตร โห อายสฺมา อานนฺโท ภิกฺขุ อามนฺเตสิ —
“อาวุโส, ภิกฺขเว”ติ ฯ

“อาวุโส”ติ โห เต ภิกฺขุ อายสฺมโต อานนฺทสฺส

ปัจจุโสตุ ๗ อายสุมา อานนโท เอตทโวจ—

“ปุณฺณ นาม, อากุโส, อายสุมา มนฺตานิปุตุโต
อมฺหากํ นวกานํ สคฺคํ พหุปกาวโร โหติ ...”

[Ch. สยฺยตฺต.2.86]

ขอแสดงคำแปลแบบแรกไว้ พอให้รู้เนื้อความ (พึงสังเกตว่า
พระไตรปิฎกฉบับแปลภาษาไทย แปลคำว่า “เอวมเม สคฺคํ” ที่ถูกละ
รวมไว้ด้วย)

ข้าพเจ้าได้คัดลอกมาอย่างนี้:-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระ
วิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี
ใกล้พระนครสาวัตถี.

ณ ที่นั้นแล ท่านพระอานนทเถระเรียกภิกษุทั้ง
หลายมาแล้วกล่าวว่ ดูกรอากุโสทั้งหลาย.

ภิกษุเหล่านั้น รับคำท่านพระอานนทแล้ว. ท่าน
พระอานนท ได้กล่าวความดังนี้ว่

ดูกรอากุโสทั้งหลาย ท่านพระปุณณมันตานีบุตร
มีอุปการะมากแก่พวกเราเหล่าภิกษุใหม่ ...

● **แหล่งพระสูตรที่สอนพระ มักใช้รูปแบบสั้นที่สุด**

ได้กล่าวแล้วว่า ในสังยุตตนิกาย และอังคุตตรนิกาย มีพระ
สูตรมากมายอย่างยิ่ง (ตัวเลขตามแบบรวมได้ ๑๗,๒๑๙ สูตร) ท่าน
จึงนิยมใช้รูปแบบชนิดละข้อความไว้สั้นเข้าใจ หรือคำแบบชนิดแทน
ข้อความ มาเริ่มนำเข้าสู่พระสูตรนั้นๆ

โดยเฉพาะในกรณีเป็นพระสูตรที่สอนภิกษุทั้งหลาย ซึ่งดำเนิน

ความคล้ายๆ กัน ไม่มีเหตุให้ต้องระบุชื่อสถานที่ และบุคคล เป็นต้น ท่านนิยมใช้รูปแบบที่ตัดลัดที่สุด

ดังนั้น ในสองนิยายที่กล่าวนั้น (โดยเฉพาะเล่มท้ายๆ คือ เล่ม ๑๙ และเล่ม ๒๔) แม้แต่พระสูตรของพระพุทธเจ้า เมื่อตรัสสอนภิกษุทั้งหลาย ท่านมักแทนคำแบบสำหรับเริ่มพระสูตรทั้งหมด ด้วยคำว่า “สาวกุตินิทาน” บ้าง “สาวกุตินิ” บ้าง “สาวกุตี” บ้าง แล้วเข้า “ตตฺร โช ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ” ไปเลย

ยิ่งกว่านั้น บางที แม้แต่คำแทนเหล่านั้น ท่านก็ไม่ใส่ เพราะเป็นของรู้จักกันอยู่แล้ว ท่านเริ่มต้นด้วย “ตตฺร โช ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ” ไปเลย

ในการทำงานเดียวกัน ในเล่ม ๒๑-๒๒-๒๓-๒๔ พระสูตรของพระสารีบุตรมีอยู่ไม่น้อย ท่านผู้รวบรวม (พระธรรมสังคหาคารย) ก็ใช้วิธีลัด โดยเริ่มต้นด้วย “ตตฺร โช อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิ” ไปเลย

- *พอรู้ความจริงของพระสูตร ก็รู้ความไม่จริงของพระมโน*

ได้พูดเรื่องพระสูตรของพระพุทธเจ้า และของพระสาวกทั้งหลาย โดยเฉพาะเรื่องรูปแบบข้อความนำเสนอพระสูตร หรือคำแบบเริ่มพระสูตร มายืดยาว เสียเวลาและเนื้อที่ไปมาก แต่ก็เป็นการถือโอกาสได้รู้จักพระไตรปิฎกไปด้วย

รวมความว่า

⇒ คำแบบเริ่มพระสูตร หรือข้อความนำเสนอเหล่านี้ เป็นคำของท่านผู้รวบรวมซึ่งเล่าเรื่องแวดล้อมของพระสูตรทั้งหลายไว้เป็นส่วนต่างหากจากเนื้อความในพระสูตรนั้นๆ ไม่กระทบหรือแทรกแซงเนื้อหาในพระสูตร

คำแบบ หรือข้อความนำเสนอเหล่านี้ ไม่ว่าจะใช้กับพระสูตรของพระพุทธเจ้า หรือของพระสาวกทั้งหลาย ก็เป็นอย่างเดียวกัน ไม่ได้มีการแบ่งแยก เป็นการเล่าความเท่านั้น ไม่ได้ใช้แสดงสถานะอะไรๆ

(สถานะก็เห็นได้เองจากคำเรียกอยู่แล้ว ว่าเป็น “ภควา” หรือ “อายุสุมา อานนุโท” หรือ “อายุสุมา นาคทตฺโต” ฯลฯ [สำหรับพระสาวกทุกท่าน ใช้เหมือนกันหมด ไม่มีแบ่งแยกแตกต่างเลย คือ “อายุสุมา ...”] และคำรับว่า “ภนฺเต” หรือ “อาวุโส” เป็นต้น)

⇒ พระสูตรที่เป็นของพระสาวกทั้งหลาย แม้ว่าเมื่อเทียบกับของพระพุทธเจ้า จะยังถือว่าน้อย แต่ถ้านับต่างหาก ก็มากทีเดียว และพระสาวกที่มีพระสูตรอยู่ในพระไตรปิฎกก็มีมากหลายท่าน แม้แต่พระเถระที่แทบไม่มีชาวพุทธใครรู้จัก อย่างพระกามภุคฺชีด้วย ๒ สูตร และหลายสูตรก็เป็นของพระสาวกรวมอยู่ด้วยกัน ๒-๓ รูป

⇒ ถ้าจะเทียบกัน ก็กลายเป็นว่า พระสูตรของพระมหากัสสปะมีน้อยเหลือเกิน

⇒ เรื่องราวทั้งหมดนี้ ตรงข้ามกับที่พระมโนได้คิดแล้วพูดออกมาในหนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๑* ซึ่งท่านเอาจริงเอาจังถึงกับทำตารางเปรียบเทียบ ดูดั่งว่าจะต้องเป็นความจริง แต่ที่แท้ ไม่มีอะไรเป็นไปอย่างที่พระมโนกล่าวนั้น

⇒ เรื่องกลายเป็นเหมือนว่า พระมโนคงจะไม่ค่อยรู้จักพระไตรปิฎก และไม่เข้าถึงข้อมูลปฐมภูมิคือพระไตรปิฎกบาลี เพราะสิ่งที่ท่านทำ และพูดออกมาฟ้องว่าท่านไม่ได้อ่านหรือค้นพระไตรปิฎกเพียงพอ แต่เพียงแค่อ่านผ่านๆ หรือลวกๆ แล้วก็จับโน่นชนนี้ คาดหมายทึกทักว่าไปเป็นคั่งเป็นแคว การตรวจสอบก็ไม่มี หรือแทบไม่ทำ ไม่ต้องพูดถึงการที่จะหาจะค้นกันให้ทะลุปรุโปร่งถึงที่สุด

วิสัยของนักศึกษาศึกษา (หรือจะเรียกนักวิชาการก็แล้วแต่) เมื่อทำงานทางปัญญา ต้องหาความชัดเจนถ่องแท้กันให้ถึงที่สุด การที่ค้นคว้าอ้างคัมภีร์มากมาย มีใช้ต้องหมายความว่าติดคัมภีร์

แต่เรื่องไหนมีต้นเรื่องอยู่ที่ใด หรือใครเป็นเจ้าของเรื่องพูดมาก่อนที่เราจะว่าของเราบ้าง ก็ซักถามดูหาให้แจ่มแจ้งว่า ที่เขาว่าไว้ เขาหมายถึงอะไรอย่างไร จนกระทั่งแจ่มแจ้ง เสร็จแล้วก็ถึงที่เรา จะว่าอย่างไรก็ได้เต็มที่ แต่พร้อมนั้นก็ต้องแยกให้ชัดว่า ของเดิมเจ้าของเรื่องเขาว่าอะไร และเราเห็นว่าเป็นอย่างไร อย่าให้ลับสนคลุมเครือ

เมื่อความจริงเป็นอย่างนี้ พระมโนควรพูดใหม่:

ตรงข้ามกับที่พระมโนได้พูดว่าพระมหากัสสปะมีพระสูตรมากที่สุด ก็ต้องพูดว่า โถ! พระมหากัสสปะนะ ทั้งที่เป็นพระมหาสาวกชั้นนำ มีพระสูตรที่ได้รับการจารึกไว้น้อยเหลือเกิน ไม่เทียบทันแม้แต่กับพระสาวกชั้นผู้น้อย

⇒ ยิ่งกว่านั้น ในพระสูตรเพียง ๓ สูตรที่พระมหากัสสปะมีอยู่นั้น ก็มีเพียงสูตรเดียวที่สอนภิกษุ

(ส่วนที่ท่านพูดกับพระ ๒ ครั้ง ในเหตุการณ์ช่วงจะสังคายนา คือ การปลอบพระในคณะของท่านคราวพุทธปรินิพพาน และปรึษาสงฆ์เพื่อชวนสังคายนา ไม่นับรวมด้วย)

(เช่นเดียวกับที่มีสูตรเดียวที่บอกว่าท่านสอนภิกษุณี แต่ไม่ได้กล่าวถึงเนื้อหาคำสอน เพียงแต่เล่าตามแบบว่า ท่านได้อธิบายให้ภิกษุณีทั้งหลายเข้าใจชัด ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง; และในการอธิบายธรรมอย่างนี้ ท่านจะไม่สนทนากับภิกษุณีเลยหรือ)

⇒ พร้อมนั้น ก็ไม่มีสูตรใดเลย ที่พระมหากัสสปะกล่าวแสดงหรือสอนต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้า หรือได้รับพระดำรัสมอบหมายให้สอนหรือแสดง (ต่างจากพระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ

หรือแม้แต่พระอานนท์)

⇒ เหตุใดจึงแทบไม่มีสูตรของพระมหากัสสปะในพระไตรปิฎก ทั้งที่เป็นพระมหาสาวกถัดจากพระมหาโมคคัลลานะ

(พระมหาโมคคัลลานะเองก็มีพระสูตรไม่มาก แม้จะมีมากกว่าพระมหากัสสปะ ก็ยังน้อยกว่าพระอนุรุทธ และพระอานนท์ เป็นต้น)

เรื่องนี้อธิบายไม่ยาก เพราะสอดคล้องกับเรื่องราวโดยรวมอย่างที่เราเห็นว่า พระมหากัสสปะถือธุดงค์อยู่ป่า ท่านก็อยู่กับคณะของท่าน ไม่ได้อยู่ใกล้ชิดพระพุทธรูปบ่อยนัก (อาจจะอยู่ที่ถ้ำปีปผลึกหาหมากหน้อย) การที่จะแสดงธรรมต่อพระพักตร์ หรือได้รับพระดำรัสมอบหมายให้สอนหรือแสดง ก็ตัดไปได้

แต่แน่นอนว่าท่านก็ย่อมสอนพระภิกษุในคณะของท่าน ซึ่งก็เป็นคณะใหญ่ คำสอนของท่านก็คงต้องมากมาย แล้วทำไมทั้งพระไตรปิฎกจึงมีเรื่องที่ท่านสอนพระภิกษุเพียงสูตรเดียว

เมื่อจะตอบให้สอดคล้องก็ไม่ยากอีกนั่นแหละ ก็อย่างที่เรารู้กันว่าพระไตรปิฎกเป็นที่ประมวลพุทธพจน์ มุ่งที่คำสอนของพระพุทธรูปเจ้า โดยหลักการก็ไม่น่าจะมีคำสอนของผู้อื่น แต่ที่มีบ้างก็เพราะเป็นเรื่องแวดล้อมบ้าง โดยทรงรับรองบ้าง โดยทรงมอบหมายบ้าง สนองงานของพระองค์อยู่บ้าง หรือพระสงฆ์รับรู้และยอมรับทั่วกันว่าพระพุทธรูปเจ้าทรงวางพระทัย (พระสารีบุตรเป็นตัวอย่างที่เข้ากับเหตุผลทุกข้อ)

(สำหรับพระมหาโมคคัลลานะ ทั้งที่ทำงานอยู่ใกล้ชิดพระพุทธรูปเจ้า และเป็นพระสาวกผู้ใหญ่ แต่ทำไมมีพระสูตรมากกว่าพระมหากัสสปะนิดเดียว ก็คงเพราะอย่างที่เราเห็นว่าท่านเป็นฝ่ายฤทธิ์ หนักไปทางงานบริหารและธุรการ ไม่ลงลึกในงานแสดงธรรม ก็มีพระสูตรน้อยเป็นธรรมดา)

(งานหลักของพระสาวกทุกท่าน ก็คือการสอน ถ้าพระไตรปิฎกจะ

รวมเทศนาของพระเถระทั้งหลาย แม้แต่เฉพาะระดับมหาสาวกเข้ามาด้วย ก็ไม่รู้ว่าจะมีที่มาขนาดไหน แม้แต่ในพระสูตรของพระพุทธเจ้า บางครั้งก็กล่าวถึงงานสอนของพระมหาสาวก แต่ไม่ได้แสดงเนื้อความที่สอน*)

- **แต่ไม่จริงก็ไม่ดี แต่นั่นพระโมคคัลลยข้ามกับความจริง**

นอกจากนั้น หลักการของพระไตรปิฎกนี้ ยังตอบข้อสงสัยอีกหลายข้อ ที่ได้กลายเป็นคำกล่าวหาเท็จของพระโมคคัลลยต่อพระมหากัสสปะ (ซึ่งได้พิสูจน์ไปแล้ว) เช่นที่ว่า ทำไมจึงไม่ปรากฏว่าพระมหากัสสปะได้พูดถึงสตรีคนใดเลย

(ที่จริงพระมหากัสสปะพูดถึงหญิงกำพร้ายากไร้ที่ท่านมุ่งไปโปรด; พระสาวกรูปอื่นส่วนมาก แม้แต่พระสารีบุตรเสียอีก ที่ไม่ปรากฏว่าได้กล่าวถึงสตรีใด)

ที่จริง ถ้าจะเป็นความเชื่อตรงก็ตาม ความรู้จริงก็ตาม พระโมคคัลลยควรพูดใหม่ว่า ในพระไตรปิฎกแทบไม่ปรากฏว่ามีพระเถระองค์ใดกล่าวถึงสตรีคนไหนๆ เลย (อาจจะเติมว่า “เว้นแต่พระมหากัสสปะและพระ... ที่กล่าวถึงหญิงบางคนบ้าง” หรือจะไม่เติมก็แล้วแต่)

* ขอให้ดูข้อความย่อถึงในอานาปานสติสูตร ต่อไปนี้เป็นตัวอย่าง [ม.อ. ๑๔/๒๗๒/๑๙๐; M.III.78]

“สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ ... พระวิหารบุพพาราม เขตพระนครสาวัตถี พร้อมด้วยพระสาวกผู้เถระมีชื่อเสียงเด่นมากรูปด้วยกัน เช่น ท่านพระสารีบุตร ท่านพระมหาโมคคัลลย ท่านพระมหากัสสป ...

ที่สมัยนั้นแล พระเถระทั้งหลายพากันโอวาทพราสาทอนเหล่าภิกษุอยู่ คือ บ้างก็โอวาทพราสาทอนภิกษุ ๑๐ รูป บ้างก็โอวาทพราสาทอน ๒๐ รูป บ้างก็โอวาทพราสาทอน ๓๐ รูป บ้างก็โอวาทพราสาทอน ๔๐ รูป ฝ่ายภิกษุนวกะเหล่านั้น ชันภิกษุผู้เถระโอวาทพราสาทอนอยู่ ย่อมรู้ชัดกรรมวิเศษอย่างกว้างขวางยิ่งกว่าที่รู้มาก่อน”

ในเมื่อพระไตรปิฎกมุ่งไปที่พระพุทธเจ้า โอกาสที่จะมีคำกล่าวของคนอื่นก็น้อยอยู่แล้ว และพระไตรปิฎกก็เป็นที่จารึกหลักธรรมคำสอน ไม่ใช่ที่บันทึกเหตุการณ์ ดังที่แม้แต่พุทธประวัติเองก็ยังสามารถไขว่คว้า แม้จะพยายามประติดประต่อจากพระสูตรที่ตรัสแก่คนโน้น คนนี้ ก็ยังได้เรื่องพุทธประวัติไม่มาก แล้วจะไปหาข้อมูลเรื่องใครพูดถึงใครอะไรกัน

พระพุทธเจ้าประทับที่วัดบุพพารามของนางวิสาขา นับว่าบ่อยมาก จะรองก็แต่วัดพระเชตุวันเท่านั้น และพระสารีบุตรก็อยู่ที่วัดบุพพารามนั้นไม่น้อย แต่ในพระไตรปิฎกไม่ปรากฏว่าพระสารีบุตรได้พูดกับนางวิสาขาเลย

ถ้าคิดอย่างพระมโน เรื่องก็ต้องออกไปว่า ทำไมพระสารีบุตรจึงเกียจสลตรีงัก แม้แต่ไปอยู่ในวัดของนางวิสาขาไม่รู้ว่ากี่คราวและยาวนานเท่าไร ก็ยังไม่พูดกับนางวิสาขา

แต่ถ้าคิดตามปกติ ก็คงมองว่า พระสารีบุตรก็พูดจากับนางวิสาขาตามเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และคงจะพูดไม่น้อย แม้แต่สนทนาทางธรรมด้วย แต่ไม่มีเหตุการณ์ที่เกิดคำสอนพิเศษที่จะจารึกไว้ เรื่องก็ผ่านไป

(ที่จริง พระมหาสาวกทุกท่านก็ออกไปบิณฑบาตกันเป็นประจำ โดยเฉพาะพระมหากัสสปะก็ชอบไปย่านคนจน มีหรือที่ท่านเหล่านั้นจะไม่ได้พูดจากับผู้คนหญิงชาย ทำไมจะต้องรอให้พบบอกไว้ในพระไตรปิฎก และแม้แต่ที่มีบอกไว้ พระมโนก็ไม่เอามา)

การพูดของพระมโนนั้น มีหลายกรณีที่คล้ายกับเป็นกลวิธีพูด
จงความคิด หรือล่อเข้าทาง

เหมือนกับในยุคจับคอมมิวนิสต์ ถ้ามีคนออกข่าวว่าคุณปล้องไม่เคยเดินทางไปประเทศโลกเสรีเลย คุณปล้องอาจจะเดือดร้อน

ที่ว่า “คุณปล้องไม่เคยเดินทางไปประเทศโลกละเลย” นั้นก็เป็นความจริง แต่คุณปล้องก็ไม่เคยเดินทางไปประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ หรือต่างประเทศที่ไหนเลยทั้งนั้น

คำพูดออกขำขำนั้น แม้จะเป็นความจริง แต่แฝงนัยที่จู่หรือล่อให้คนคิดไปในทางเท็จว่าคุณปล้องคงจะได้เดินทางไปประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์

คำพูดของพระมโนนี้ เจ้าตัวคงต้องยอมรับว่าเป็นอกุศลยิ่งกว่าคำออกขำทำร้ายคุณปล้องนั้นอีก เพราะทั้งคำที่กล่าวออกมา และนัยที่ต้องการสื่อ ล้วนไม่จริงทั้งสิ้น

แต่โดยทั่วไป หนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๑* ของพระมโน มีลักษณะแบบตลกทักง่าย ๆ คือพบบ่นนิดนี้หน่อย ไม่ต้องค้นคว้าตรวจสอบให้ชัด จับโน่นชนนี้ได้ ก็วาดเป็นเรื่องเป็นราวไปตามแนวที่ตนนึกให้เป็นเข้าทำนองที่ว่า “วิชาการผีหลอก”

วิชาการแบบนี้ก็สนุกดี มีเรื่องให้มาถกเถียงกันเป็นคั่งเป็นแคว ดูเหมือนเข้าที แต่ควรพิจารณาว่าเป็นความเจริญงอกงามทางปัญญา ที่จะนำไปสู่วิชาได้จริงหรือ

คนหนึ่งอาจจะมาเสริมพระมโนว่า “มีภิกษุณีรูปเดียวที่ขึ้นชมยกย่องพระมหากัสสปะ คือภิกษุณีกาลปิลาณี อดีตภรรยาของท่าน นี่เห็นไหม ไม่มีภิกษุณีรูปอื่นนิยมยกย่องด้วยเลย แสดงว่าพระมหากัสสปะไม่เป็นที่ยอมรับของภิกษุณีทั่วไป และภิกษุณีกาลปิลาณี อดีตภรรยาของท่านนั้นก็คงเข้ากันไม่ได้กับพวกภิกษุณี เมื่อมาขึ้นชมยกย่องพระมหากัสสปะ ก็ยิ่งทำให้พวกภิกษุณีไม่ชอบท่านหนักขึ้น”

ผู้ที่จะตอบพวกพระมโน ขอให้ลองตอบคำถามที่ว่านี้ดู

พร้อมกันนี้ อีกคนหนึ่งก็อาจจะมาแย้งพระมโนว่า “ไม่ใช่พระมหากัสสปะครองอำนาจได้หรอก แต่ท่านคุมพระไม่อยู่ ดูซิ พอ

สังคายนาละรีจ พระเถระทั้งหลาย ไม่รู้รูปไหนๆ บ้าง ก็มากล่าวโทษ พระอานนท์ว่าทำไม่ถูก (ทุกกฎ) ในเรื่องนั้นเรื่องนี้ ให้พระอานนท์ยอม รับโดยไม่มิตติสงฆ์”

ถ้าทำงานวิชาการกันลวกๆ สะเปะสะปะอย่างนี้ ก็ยากจะเอาดี ที่เป็นสาระได้ จึงต้องพูดว่า ถ้างานวิชาการไทยได้แค่นี้ สังคมไทยไม่มีทางฟื้นความล้ำหลัง

ที่ว่านี้มีเป้าหมายความว่า จะให้หยุดอยู่ในสุดโต่งข้างตรงข้าม ที่ไม่รู้จักค้นคว้าวิเคราะห์วิจัย ซึ่งก็ไม่เจริญปัญญาแน่นอน

แต่ต้องก้าวไปอย่างหนักแน่นในความชัดเจนถ่องแท้ โดยมัน แน่วในความใฝ่ปัญญาอย่างจริงจัง

ย้อนกลับไปดูคำกล่าวของพระมโน ที่ท่านพูดถึงรูปแบบคำนำ เข้าสู่พระสูตร ท่านองว่าพระมหากัสสปะแสดงตนเป็นผู้สืบทอดพระ ศาสดา

ตามคำของพระมโนที่ว่า “ลักษณะการนำเสนอในรูปแบบที่ ไกล่เคียงกับพระพุทธรเจ้า...เป็นรูปแบบการเริ่มต้นของพระสูตร โดยการเริ่มด้วยที่อยู่ของพระมหากัสสปะ เหมือนกันกับการเริ่มต้น พระสูตรทั้งหลาย เป็นการแสดงฐานะของพระศาสดาแทนพระผู้มี พระภาคเช่นเดียวกัน”

(ที่จริง ดั่งได้พูดแล้วว่า คำแบบสำหรับเริ่มพระสูตรของพระ สาวกทุกท่านก็เหมือนกันทั้งนั้น และเหมือนกับพระพุทธรเจ้าด้วย ไม่ใช่ ไกล่เคียงอย่างที่พระมโนว่า และก็ได้มีความหมายพิเศษอะไร เหมือนในคำกล่าวของพระมโน)

ขอตั้งต่างว่า ถ้าพระมหากัสสปะมีอำนาจและทำการถึงกับ บันดาลให้รูปแบบคำเริ่มพระสูตรของท่านเทียบเทียมพระพุทธรเจ้าสืบ

แทนฐานะแห่งพระศาสดาได้แล้วไซ้ การณ์ก็น่ากลายเป็นว่า

๑) ท่านก็คงใช้อำนาจหรืออิทธิพลทำให้ในพระไตรปิฎกไม่มีหรือไม่เหลือข้อความใด ที่จะทำให้ใครมีโอกาสที่จะมองท่านในทางที่ไม่น่าสบายใจ

๒) ท่านก็คงมีอิทธิพลทำให้ในพระไตรปิฎกบรรจุพระสูตรของท่านมากๆ อย่างน้อยเทศนาของท่านแก่ศิษย์ในคณะ ที่แสดงไว้มากมาย ก็จะต้องเข้ามาบ้าง แต่นี่กลับไม่มีเข้ามาเลย (นอกจากสูตรเดียว ซึ่งไม่ชัดว่าแสดงแก่พระพวกไหน)

เมื่อเห็นชัดแล้วว่า พระมหากัสสปะไม่ได้มีพระสูตรมากแต่อย่างใด รูปแบบการนำเสนอพระสูตรของท่านก็ไม่แปลกอะไร เรื่องราวของท่านก็ไม่มีพิเศษกว่าใคร มีแต่ไปเที่ยวบิณฑบาตตามตรอกซอกซอยย่านคนที่เขาถือว่าชั้นต่ำ ไปรับบิณฑบาตจากหญิงกำพร้ายากไร้ และจากบุรุษโรคเรื้อน ถึงตอนนี้ เรื่องก็คงจะพลิกกลับตรงข้าม

คราวนี้ก็กลายเป็นว่า ที่แท้นั้น พระมนีต่างหาก ที่มีความคิดแบบพราหมณ์ ก็เลยมองอะไรๆ แบบพราหมณ์ แล้วก็เอาความคิดแบบพราหมณ์นั้นมายึดใส่ให้พระมหากัสสปะ และแม้แต่จะละเลงลงไปพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา แต่เมื่อไม่มีช่องที่เปิดให้ คำของพระมนีก็เลยเป็นโมฆะไป

- ส่งท้าย -

เพื่อช่วยกันตระหนักที่จะแก้ไข ท่านที่เป็นผู้ใหญ่ ถึงจะว่าแรงไป ก็อย่าได้ถือกัน

เท่าที่เขียนมานี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับส่วนตัวของพระมโน แต่เป็นความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

เป็นที่ชัดเจนว่า สิ่งที่พระมโนเขียนเผยแพร่ออกไปมากมายในหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ นั้น เป็นความเท็จ ซึ่งไม่ควรปล่อยทิ้งไว้ให้ผู้คนอยู่กับความรู้เข้าใจที่ผิด

ไม่ว่าความเท็จที่พระมโนเผยแพร่ออกไปนั้น จะเกิดจากความไม่รู้ของพระมโน หรือเกิดจากเจตนาที่จะทำอย่างนั้นก็ตาม ก็ทำให้เกิดผลเสียหายทั้งนั้น อย่างน้อยก็เป็นการประทุษร้ายสังคมทางปัญญา

การทำหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ นั้นขึ้นมา เรายังไม่รู้ได้ว่าจะมีวัตถุประสงค์ที่แท้จริงอย่างไร แต่ในการใดๆ แม้หากจะมีเป้าหมายที่ดี ก็ไม่ควรสร้างความสำเร็จของตนบนฐานแห่งความเท็จ คือไม่ควรแสวงหาความสำเร็จด้วยวิธีที่ถือได้ว่าเป็นการหลอกลวง

การทำงานทางวิชาการทั่วไป เป็นเรื่องที่ต้องมีความรับผิดชอบอยู่แล้ว ยิ่งเป็นเรื่องที่เผยแพร่แก่ประชาชน จะต้องระวังอย่างมากที่จะให้ประชาชนได้รับข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้อง

พระมโนจะว่าอย่างไร ก็รับผิดชอบส่วนตัวไป แต่ขอให้รับผิดชอบต่อธรรมะ ต่อสังคม และต่อประชาชน โดยนำข้อมูลที่ถูกต้อง ที่มีจริง

เป็นจริงมาแสดง และวิเคราะห์วิจารณ์บนฐานของข้อมูลที่ถูกต้อง

เมื่อมีข้อนำเสนอสงสัย ก็มีสิทธิที่จะตั้งข้อสงสัย แต่ต้องไม่เอาข้อมูลเท็จมาเป็นเครื่องวินิจฉัย เพราะการตัดสินด้วยข้อมูลเท็จนั้น เป็นความทุจริต

น่าแปลกใจที่ท่านผู้มีชื่อเสียงในสังคมหลายท่าน ก็พลอยหลงไปกับความเท็จในหนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๗* นั้น ถึงกับกล่าวคำชื่นชมยกย่อง ซึ่งที่แท้ก็คงทำด้วยความไม่รู้หรือไม่ก็ละเลยหลวมตัว แต่กลายเป็นการซ้ำเติมสังคมนี้ให้จมต่ำลงไปอีก ไม่พ้นการที่จะถูกแคะได้ว่า หลับหูหลับตาเชิดชูความเท็จไปได้อย่างไรกัน

ท่านที่เป็นบุคคลชั้นนำ มีประสบการณ์มาก ย่อมรู้ตระหนักรว่าการเผยแพร่ข้อมูลเท็จต่อประชาชน ทำให้สังคมวงกว้างเข้าใจผิดต่อบุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง หรือต่อเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ตามนั้น เป็นความเสียหายร้ายแรงเพียงใด

ดังที่รู้กันว่า ท่านเหล่านั้น มีส่วนอย่างมากในการทำให้ข่าวสารข้อมูลเท็จที่วานี้ ได้แรงกระตุ้นหนุนพลังให้แพร่หลายออกไป

จึงหวังว่า ท่านเหล่านั้นจะเข้าใจถึงความสมควรในการที่จะต้องให้ตัวท่านเองต้องเป็นจุดกระทบ ในการเสริมแรงตีกลับแห่งการแก้ไขความเข้าใจที่ผิดนั้น

พร้อมนั้น ตัวท่านเองก็คงจะได้หาความรู้จริง ที่จะแก้ไขความเข้าใจที่พร่ามัวและผิดพลาดไป

แม้ถึงท่านที่มุ่งมั่นในเรื่องสิทธิมนุษยชน ก็หวังว่าจะได้แง่พิจารณาที่จะศึกษาเพื่อเสริมความชัดเจนในเรื่องที่มาดหมายนั้นยิ่งขึ้นด้วย

ที่สำคัญยิ่ง ควรจะได้เตือนสติคนในสังคมนี้ ที่จมอยู่กับทัศนคตินิยมตื่นตื่นของนอกแม่ที่ตื่นเขิน และอะไรๆ ที่ใหม่ๆ แผลงๆ โดยไม่

แสงปัญญากันอย่างจริงจัง ทำให้สังคมนี้ไม่รู้จักรัดพ้นจากความหลับไหล

ข้อเขียนแบบอิงรูปแบบวิชาการของพระมโนนี้ แม้จะกระทำต่อพระพุทธศาสนา แต่ไม่ทำให้เกิดความเสียหายอะไรได้จริง เพราะความจริงก็คงอยู่ ซึ่งไม่ได้เป็นอย่างที่พระมโนพูดออกมา ดังนั้นสำหรับผู้รู้ทัน ข้อเขียนของพระมโนนั้นจึงไม่มีสาระ ไร้ความหมาย

ผลเสียหายแท้จริงที่น่าห่วงใย นอกจากประชาชนจะได้ความรู้ผิดๆ แล้ว ก็ทำให้คนตื่นยุคสมัย แม้ที่เรียกตนเป็นนักวิชาการ นอกจากพลอยหลงผิดไปด้วยแล้ว ยังงมอยู่กับค่านิยมที่ติดรูปแบบทางวิชาการอย่างผิวเผิน โดยไม่ตื่นตัวในการที่จะแสวงหาความรู้ให้ถ่องแท้จริงจัง แล้วก็จมอยู่ในความล้าหลัง ดังไม่รู้ตัวว่ากำลังหลงชั้นชมความด้อยของตนเอง

อย่ามัวเพลินภูมิใจกับการอ้างชื่อมหาวิทยาลัยใหญ่ๆ ในเมืองนอกที่เรียนจบมา ในเมื่อไม่จำเป็นและมีใช่อีกโอกาส แต่คุณค่าที่แท้ของบัณฑิตจากเมืองนอก และสิ่งที่สังคมไทยพึงคาดหวังจากบัณฑิตเหล่านั้น คือการสร้างผลงานทางวิชาการที่เป็นเลิศสมสถานะของสถาบันของตนให้แก่สังคมไทย และถ้าไหวก็แก่ทั้งโลก

กับทั้งถ้าเป็นไปได้ จะต้องมุ่งมั่นทำมหาวิทยาลัยของไทยเรานี้ ให้ลุถึงความเป็นเลิศอย่างมหาวิทยาลัยระดับยอดของเมืองนอกเหล่านั้น และให้เลิศล้ำเหนือกว่าเขาในเรื่องที่เราควรจะเป็น เพื่อมีอะไรให้เขาได้ฟัง เป็นภาคไทยแก่โลกบ้าง ซึ่งควรจะต้องมุ่งมั่นทำให้ได้ และมีชื่อเสียงลือวิสัยสำหรับคนไทยอย่างแน่นอน

ผู้ที่เรียนจบมาจากสถาบันใหญ่ๆ ควรทำผลงานที่มีสาระน่าเชื่อถือ เพื่อผดุงเกียรติคุณของสถาบันไว้ ไม่ควรทำงานที่ลวกๆ หละหลวม อันบั่นรอนคุณค่าของสถาบันนั้น

แทนที่จะเอาชื่อสถาบันมาอ้างเพื่อเชิดชูสถานะของตน ควร

ตั้งใจนำเอาความรู้ความสามารถที่ได้จากการศึกษาที่นั่น มาทำงานแผ่ขยายประโยชน์สุขออกไปในสังคม และทำตนให้เป็นเครื่องเชิดชูเกียรติคุณของสถาบัน

ถึงจะอ้างชื่อมหาวิทยาลัย แต่หากทำงานเลินเล่อเหลวไหลและไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยที่ยิ่งใหญ่เพียงใด ก็ไม่พ้นถูกดูแคลน และเมื่อมากด้วยศิษย์แบบนั้นนานไป ก็ย่อมมีวันที่มหาวิทยาลัยจะเสื่อมลงไปจากสถานะแห่งความเป็นเลิศของตน

มหาวิทยาลัยจะใหญ่ขนาดไหน ไม่ว่าจะอ้างกิมมหาวิทยาลัย ก็ลู่อ้างของจริงหนึ่งเดียวไม่ได้

คนไทย เมื่อจะไปเรียนต่อในต่างประเทศ จะต้องมองให้ชัดทั้งด้านของเขาว่า เราจะไปเรียน จะเอา หรือจะได้อะไรจากเขา

ไม่ว่าจะเป็นการเรียนในสถาบันและในระบบการศึกษา หรือการศึกษาในชีวิตจริงที่เป็นบรรยากาศแห่งสังคมของเขาโดยรวม ทั้งปัจจุบัน หยั่งลงไปให้ถึงรากเหง้า และส่วนนำหน้าของเขา ที่เป็นแนวโน้มสืบเนื่องต่อไป

พร้อมนั้น ก็ต้องมองเห็นในด้านของเราว่า เขาควรได้เรียนอะไรจากเรา

พูดง่าย ๆ ว่า ต้องคำนึงไว้โดยตระหนักชัดว่า เราจะไปเอาอะไรจากเขา และเรามีอะไรที่จะไปให้แก่เขา

ไม่ควรตื่นโง่กับการกล้าแสดงความคิดเห็น ซึ่งมีใช่เป็นสาระที่จะทำให้สังคมได้อะไรแท้จริง ถ้าการแสดงความคิดเห็นนั้น ไม่มากกับการแสวงความรู้อย่างทั่วตลอด และบนฐานแห่งการมีข้อมูลที่เป็นจริง

การแสดงความคิดเห็นจากความไม่รู้หรือรู้ผิดๆ จะมีประโยชน์อะไร นอกจากทำให้ตัวคนเองก็เลื่อนลอย สังคมก็อลเวง หรือยิ่งจมดิ่งลงในความล้าหลัง

จะต้องให้การแสดงความเห็นมาด้วยกันกับการหาความรู้ และการแสวงความรู้จะต้องเป็นฐานของการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น

สังคมที่มีแต่นักแสดงความเห็น แต่หาความรู้จริงได้ยากนั้น เป็นสังคมไร้กลวงลวงตา จะเอาดีได้ยาก

อย่าให้คนข้างนอกเขาดรหำหน้า ว่าสังคมไทยนี้ มีแต่ความสลับคลุ้มเครือ พรำมัวไปเสียทุกอย่าง แม้แต่ทางวิชาการที่เป็นเรื่องของปัญญาสำหรับให้ความสว่าง ก็ไม่หาความชัดเจน

หนังสือ *เหตุเกิด พ.ศ. ๑* ของพระมโนนี้ อ่านเพียงนิดหน่อยก็เห็นได้แน่ว่า มีแต่การคาดเดา ทึกทักเอา และความสับสน เพิ่มความสลับคลุ้มเครือทางปัญญา

ในทางจริยธรรมคือศีล พูดกันว่าต้อง *ไปรงใส* ฉันทใด ทางปัญญาก็ฉันทนั้น ต้องให้ทุกอย่าง *ชัดเจน* เท่าที่จะเป็นไปได้ จะนำเสนออะไร ต้องให้กระจ่างแจ่มแจ้ง

ถ้าค้นหาสุดแรงแล้วยังไม่ชัด ก็ต้องบอกให้ชัดว่า เท่าที่ข้าพเจ้าค้นหรือคิดได้ รู้หรือเป็นอย่างนี้ ไม่ใช่เป็นนักวิวินิจฉัย เห็นอะไรนิดหน่อยก็จับเข้าทางแล้วทึกทักเรื่อยไป

ในที่นี้ ยังไม่คิดว่าพระมโนมีเจตนาจะบิดเบือน และคงไม่ได้ตั้งใจหลอกลวง แต่ปัญหาเกิดจากการหลอกตัวเอง เพราะทำงานลวกๆ สัมผัสข้อมูลอย่างผ่านๆ ผินๆ อย่างที่ว่าจับโน้นชนนี้ แล้วด่วนปรุงแต่งขึ้นบนฐานแห่งภาพความคิดที่ตั้งไว้ก่อน อีกทั้งขาดการตรวจสอบให้เข้าถึงความถ่องแท้ชัดเจน

*องค์รวม*ที่เป็นจริงถูกต้องจะปรากฏได้ ต่อเมื่อมองเห็น*องค์รวม*ทั้งหลายชัดเจน พร้อมทั้งยังถึง*ระบบสัมพันธ์*ที่เชื่อมโยงองค์รวมเหล่านั้น ไม่ว่าจะ เป็นความสัมพันธ์เชิงมิติ หรือความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัย

พูดง่าย ๆ จะเห็น*องค์รวม*ที่สมบูรณ์ ก็ต้องแยกแต่ละส่วนได้ชัด ทั้ง

ชัดของส่วนนั้นๆ ทั้งชัดในความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ต่อกัน และชัดในความสัมพันธ์ต่อระบบ ให้ถึงจุดที่องค์รวมกับแยกส่วนคืออันเดียวกัน

จึงต้องย้ำกันเรื่อยๆ ระวังอย่าไปสุดโต่ง สมัยหนึ่งก็แยกส่วนมุ่งจำเพาะไปจนขาดลอยจากกัน อีกสมัยหนึ่ง ไม่เอาแล้ว ว่าแยกส่วนไม่พบความจริงและไม่ได้ผลจริง ก็เลิก หันไปมององค์รวมแต่ได้แค่คลุมเครือ

ถ้าองค์รวมก็รู้ขาดๆ พร่องๆ ความสัมพันธ์ก็เห็นพว้างๆ ลางๆ แทนที่จะเข้าถึงองค์รวม ก็จะได้แต่องค์รวม แล้วก็กลายเป็นองค์หลอก/องค์หลอน

เหมือนกับเจอตันอโคกอินเดียวในความสลัว ทุกส่วนมองไม่ชัด โยงความสัมพันธ์ได้เพียงพว้างๆ เลยได้ภาพมากลัวเห็นเป็นเปรต เข้าลักษณะที่เคยพูดมาก่อนแล้วว่าเป็นวิชาการผีหลอก ซึ่งไม่มีเสียเลยจะดีกว่า

นี่แค่บูรณาการในการมอง เมื่อแต่ละส่วนก็ไม่ชัด ความสัมพันธ์กันก็พว้าง เลยได้วิชาการแบบผีหลอก

แต่ถ้าเป็นบูรณาการในการทำ ถ้าแต่ละองค์ประกอบไม่ได้ที่และมาสัมพันธ์กันไม่ประสานสมดุลพอดี ก็อาจเกิดความพินาศเหมือนยานอวกาศที่ระเบิดพังทลาย

คนที่ทำงานทางปัญญาให้แก่สังคม ควรทำอย่างมีความรับผิดชอบและไม่ประมาทให้มาก

ดิเตือนกันนักเรื่องพระที่ประพฤติดุราม แ่นละ พระพวกนี้ไม่ดี ทำลายภาพของพระพุทธศาสนา และบ่งชี้ภาวะเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของสังคม ถ่วงการพัฒนาประเทศ

แต่งงานที่แอบแฝงมาในชื่อว่าเป็นวิชาการ หรือนำเสนอของเทียมในภาพแห่งวิชาการ โดยทำงานอย่างลวกๆ สุกๆ ดิบๆ หรือสุก

เอาเผากิน มีแต่ความสลัวคลุมเครือ จะซ้ำเติมภาวะอ่อนแอทางปัญญา ทำให้ประเทศชาติจมอยู่ในความล้าหลังไม่มีที่สิ้นสุด

มองอะไรลวกๆ ผิวเฟิน แล้วทักท้วงเอาว่าดีความ อ้างเป็นวิชาการเสียโก้ จะต่างอะไรจากพวกชาวบ้าน ชนิดที่เจอรอยขีดรอยถากที่โคนต้นไม้ แล้วถนัดดีความเป็นหอยเบอร์

คนไทยควรมุ่งมั่นทำงานวิชาการที่มีคุณภาพสูงที่สุดให้ได้ เพราะนี่คือความเข้มแข็งทางปัญญา ที่เป็นทั้งแกนทั้งแกนของการพัฒนา

วิชาการของนักบูรณาการแบบเจอฟีหลอกก็ตาม วิชาการของนักแยกส่วนแบบขุดหาเลขหอยก็ตาม ก้าวไม่พ้นความมั่งง่ายและความล้าหลัง ไม่ต้องพูดถึงว่าจะพาให้ล้าเลยเขาขึ้นไปเหนือการแข่งขัน แม้เพียงจะให้มีส่วนช่วยในการแข่งขัน ก็ไม่อาจเป็นไปได้

ในหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ นี้ พระมโนพยายามชี้ว่าพระบางองค์บางกลุ่มในอดีตมีอคติ แต่ท่านเหล่านั้นจะมีอคติจริงไหม ยังไม่รู้กันแน่ แต่ที่แน่ๆ ก็คือ พระมโนได้ทำการชี้นี้ ด้วยวิธีใช้ความเท็จอย่างน้อยก็ไม่พ้นที่จะเป็นการกล่าวหาเขาด้วยการหลอกหลวง

สถานการณ์นี้ ควรเตือนสติ มิใช่เฉพาะพวกตื่นยุคสมัย แม้ในฝ่ายสถาบันพุทธศาสนาของไทย ก็ควรตื่นขึ้นมา รู้สถานการณ์ข้างนอกให้ทัน และรู้เรื่องข้างในของตนให้ถนัด

ขนาดหนังสือ เหตุเกิด พ.ศ. ๑ ที่เต็มไปด้วยข้อมูลเท็จชนิดโด่งๆ ตื่นๆ ตื่นไป คนไทยชาวพุทธมากมาย ก็ยังรู้ไม่ทัน ฟ้องถึงสภาพอ่อนแอแห่งการศึกษาทางพระพุทธศาสนา ที่ควรรีบแก้ไข

สถาบันพุทธศาสนาจะต้องเร่งชวนขยายไม่ประมาท ในการทำหน้าที่สร้างปัญญาแก่พุทธบริษัท และสื่อสารให้ประชาชนรู้เข้าใจให้ถูกต้องทันการณ์ จึงจะรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ และบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ประชาชนได้สำเร็จ

ผนวก ๑

จริยาของพระมหากัสสปะ

ตามข้อมูลเอกสารเท่าที่พบผ่าน โดยเฉพาะจากพระไตรปิฎก จริยาหรือแนวทางชีวิตของพระมหากัสสปะที่ปรากฏขึ้นมาเป็นภาพทั่วไป โดยยังไม่ได้ผ่านการสันนิษฐานหรือวินิจฉัยของผู้หนึ่งผู้ใด จะเป็นทำนองนี้ใหม่ คือ

พระมหากัสสปะออกบวชจากตระกูลพราหมณ์ ท่านไม่ชอบอยู่ในที่มีหมู่ชนมาก ที่จะต้องปรากฏตัวนำหน้าหมู่คณะ จึงถือฤตงค์ โดยเฉพาะข้ออยู่ป่า และออกไปอยู่เจียบบๆ ชุมชนที่ท่านพบปะเมื่อออกบิณฑบาต ก็คือชาวบ้านทั่วไป โดยเฉพาะท่านชอบไปตามย่านคนยากจน

เรื่องของพระมหากัสสปะไม่ค่อยได้รับการจารึกไว้ในพระไตรปิฎก ท่านปรากฏองค์ชัดในช่วงเวลาที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานใหม่ๆ ซึ่งท่านได้ชวนพระเถระผู้ใหญ่ให้ทำสังคายนาเพื่อรวบรวมพุทธพจน์ไว้เป็นแบบแผน

หลังจากการสังคายนาเสร็จแล้ว ท่านก็มีชีวิตอยู่แบบเจียบบสงบอย่างเดิม และก็เช่นเดียวกับพระเถระอื่นๆ ในยุคนั้น ที่ไม่ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับท่านอีกหลังจากนั้น

ในด้านการบริหารสังฆะ เป็นธรรมดาว่า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเป็นพระบรมศาสดาผู้ตั้งพระพุทธศาสนาขึ้น ผู้ที่บวชเป็นภิกษุ ก็คือผู้ศรัทธาและยอมรับพระองค์อยู่แล้ว ท่านเหล่านั้นก็คอยรับฟังคำสั่งสอนที่จะประพฤติกฎปฏิบัติตาม

เมื่อสังฆะเติบโตใหญ่ขึ้น และแผ่ขยายกว้างออกไป สงฆ์ใหญ่น้อยที่เป็นคณะย่อยอยู่ในถิ่นต่างๆ มีอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นผู้นำ โดยมีองค์พระบรมศาสดาเป็นศูนย์กลางร่วมกัน และถือปฏิบัติหลักการแห่งพระธรรมวินัยเดียวกันตามพุทธเทศนาและพุทธบัญญัติ หากมีข้อพิจารณาพิเศษก็นำเรื่องกราบทูลเสนอขอพุทธวินิจฉัย

ระหว่างที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ทรงมีพระอัครสาวก คือ พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ อยู่รับสนองงานช่วยบริหารสังฆะ จนเป็นที่รู้และยอมรับของภิกษุทั้งหลายทั่วกัน และพระพุทธเจ้าก็เคยตรัสว่า [ม.ม.๑๓/ ๑๘๓/๑๘๘; M.I.459] “ดีแล้วๆ โมคคัลลานะ แท้จริง เรา หรือสารีบุตรและโมคคัลลานะ พึงบริหารภิกษุสงฆ์” แต่พระอัครสาวกทั้งสองได้ปรินิพพานก่อนพระพุทธเจ้า

หลังพุทธปรินิพพาน สงฆ์ใหญ่น้อยที่เป็นคณะย่อยอยู่ในถิ่นต่างๆ ก็มีอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นผู้นำ โดยถือปฏิบัติหลักการแห่งพระธรรมวินัยตามพุทธเทศนาและพุทธบัญญัติเท่าที่ตนรับทราบไว้ ซึ่งอาจจะไม่สม่ำเสมอทั่วถึงกัน

ครั้งมีสังคายนาแล้ว ก็ได้ช่วยยุติร่วมกัน และเป็นการปิดรายการแห่งพระธรรมวินัยในชั้นตอนสำคัญว่าจะไม่มีพุทธเทศนาและพุทธบัญญัติเพิ่มขึ้นอีก

(พระปุราณะซึ่งเดินทางมาถึงหลังสังคายนาเสร็จกล่าวว่า ธรรมวินัยก็เป็นอันพระเถระทั้งหลายสังคายนาดีแล้ว แต่ตัวท่านเองจักทรงไว้ตามที่ได้สดับรับมาต่อพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาค; หลังจากนี้ ส่วนที่มีเพิ่มก็เป็นจำพวกเถรภาษิต)

ต่อแต่นั้น การบริหารสังฆะก็เป็นเรื่องของสงฆ์ใหญ่น้อยในถิ่นนั้นๆ ซึ่งมีอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นผู้นำ โดยมีพระธรรมวินัยที่ยุติในการ

ลังคายนานี้เป็นหลักการที่ยึดถือเป็นอันเดียวกัน

เมื่อมีข้อสงสัยไม่แน่ใจ ก็อาจจะมีพระเถระผู้เป็นที่เคารพนับถือกว้างขวาง หรือท่านที่เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ ซึ่งเป็นที่เชื่อถือในถิ่นแคว้น เป็นที่ปรึกษาหรือเป็นที่อ้างอิง

ที่ว่ามานี้ เป็นการมองภาพกว้างๆ ใครสนใจจะค้นคว้าประมวลความเรื่องพระมหากัสสปะ ในแง่ที่สัมพันธ์กับความเป็นมาของลังคะ รวมมาให้ครบบริบูรณ์ และทำเรื่องราวให้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้นอีก ก็เป็นการดี

ทั้งนี้ ข้อสำคัญ การจะวิเคราะห์ วิจารณ์ สันนิษฐานหรือวินิจฉัยใดๆ ขอให้ตั้งอยู่บนฐานแห่งข้อมูลที่มีจริง เป็นจริง แล้วทำตรงไปตรงมา ตามที่มันเป็น และพอดีกับความจริง

ผนวก ๒

ตัวอย่างเง่าสงสัยในเจตนาของพระมโน

อย่างที่กล่าวแล้ว ยังไม่คิดว่าพระมโนมีเจตนาจงใจบิดเบือนเรื่องราวในพระไตรปิฎก ท่านคงเพียงหลงไปเพราะทำงานลวกๆ

แต่กระนั้นก็มีหลายจุดหลายแง่ที่พระมโนทำความผิดพลาดชนิดที่เป็นความเท็จโจ่งแจ้ง ซึ่งทำให้ยังต้องสงสัยหรือยังไว้วางใจไม่ได้ว่าท่านจะไม่เจตนา

ขอชี้ตัวอย่างง่ายๆ ในเรื่องที่พระมโนถือเอาเป็นประเด็นสำคัญ

พระมโนบอกว่าพระมหากัสสปะได้รับการกล่าวนามว่าเป็นพุทธทายาท

พร้อมกันนั้น พระมโนก็แสดงความหมายของ “พุทธทายาท” ว่าเป็นผู้บริหารคณะสงฆ์สืบต่อจากพระพุทธเจ้า

หมายความว่า พระมหากัสสปะได้รับสถานะ (หรือตั้งตัวขึ้นมา) เป็นผู้บริหารคณะสงฆ์สืบต่อจากพระพุทธเจ้า

ที่ว่าพระมหากัสสปะได้รับการกล่าวนามว่าเป็นพุทธทายาทนั้นก็จริง

ความหมายของ “พุทธทายาท” ที่ว่าเป็นผู้บริหารคณะสงฆ์สืบต่อจากพระพุทธเจ้า แม้ว่าพระมโนจะพูดเอาเอง แต่ก็เข้ากันได้กับความหมายที่คนทั่วไปพอจะมองเห็น จึงดูสมจริง

แต่มีพระสาวกท่านอื่นอีกจำนวนมาก ที่ได้รับการกล่าวนามและที่กล่าวถึงตนเอง ว่าเป็นพุทธทายาท

เมื่อพระมโนอ่านพบคำกล่าวถึงพระมหากัสสปะเป็นพุทธ

ทายาท ที่โน่นที่นี้ตั้ง ๓ แห่ง ท่านก็คงต้องได้พบข้อความที่กล่าวถึง พระสาวกท่านอื่นๆ เป็นพุทธทายาทด้วย

แต่ทำไมพระมโนจึงจำเพาะเจาะจงยกเอาเฉพาะคำกล่าวถึง พระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท องค์กรเดียว ไม่ยอมพูดถึงพระสาวก ท่านอื่นๆ ซึ่งก็ได้รับการกล่าวนามว่าเป็นพุทธทายาท เช่นเดียวกัน

ยิ่งกว่านั้น ข้อความในคำกล่าวว่าเป็นพุทธทายาทนั่นเอง หลายน แห่งแสดงอยู่ในตัวให้รู้ว่า คำว่าพุทธทายาทตามความหมายของชาวพุทธ เป็นอย่างไร และท่านที่กำลังกล่าวนั้นเข้าใจว่าอย่างไร (ซึ่งไม่เกี่ยวกับการสืบต่อตำแหน่งฐานะ หรือการบริหารกิจการอันใดเลย)

แต่ทำไมพระมโนจึงไม่ยกเอาข้อความในคำกล่าวนั้นๆ มาให้ผู้ อ่านดูเสียด้วย

แต่ใจแจ้งยิ่งกว่านั้นอีก ในบรรดาคำกล่าวถึงพระมหากัสสปะ ว่าเป็นพุทธทายาทนั้น พระมโนยกเอาถ้อยคำของพระมหาโมคคัลลานะ ที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท มาให้ดูเป็นหลักฐานด้วย

แท้ที่จริง พระมหาโมคคัลลานะมิได้กล่าวถึงพระมหากัสสปะ ท่านนั้นว่าเป็นพุทธทายาท แต่พระมหาโมคคัลลานะกล่าวถึงตัวท่านเอง ด้วยว่าเป็นพุทธทายาท

แท้จริงนั้น พระมหาโมคคัลลานะกล่าวถึงตัวท่านเองก่อนว่า เป็นพุทธทายาท แล้วจึงกล่าวถึงพระมหากัสสปะเป็นพุทธทายาท

แต่ที่สำคัญ ถ้อยคำของพระมหาโมคคัลลานะ ทั้งที่กล่าวถึงตัว ท่านเองว่าเป็นพุทธทายาท และที่กล่าวถึงพระมหากัสสปะเป็นพุทธ ทายาททั้งหมดนั้น อยู่ต่อกันติดกัน นับได้ว่าเป็นข้อความเดียวกัน

สองบรรทัดต้นคือคาถาแรก พระมหาโมคคัลลานะกล่าวถึงตัว ท่านเองว่าเป็นพุทธทายาท ต่อด้วยอีกสองบรรทัดคือคาถาถัดมา กล่าว ถึงพระมหากัสสปะ เป็นพุทธทายาท

ขอยกของจริงมาให้ดูซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้ (หนังสือนี้ หน้า ๓๘; ในพระไตรปิฎกแปลภาษาไทย ใช้คำว่า “อาตมา” แต่ในที่นี้ เปลี่ยนใช้คำว่า “เรา”)

เรา (พระมหาโมคคัลลานะ) เป็นบุตรของพระพุทฺธเจ้า ผู้ไม่มีใครเปรียบ ผู้คงที่ ได้เข้าไปสู่ช่องกุหา เจริญนิมานอยู่

เรา เป็นผู้สงบระงับ ยินดีแต่ในธรรมอันสงบ อยู่ในเสนาสนะอันสงบ เป็นมุนี เป็นทายาทของพระพุทฺธเจ้าผู้ประเสริฐ (ทายาทุ พุทฺธเสฏฺฐจฺต) เป็นผู้อันทำดมหาพรหมพร้อมทั้งเทวดากราบไหว้

พระกัสสป ผู้สงบระงับ ยินดีแต่ในธรรมอันสงบ อยู่ในเสนาสนะอันสงบ เป็นมุนี เป็นทายาทของพระพุทฺธเจ้าผู้ประเสริฐ (ทายาทุ พุทฺธเสฏฺฐจฺต) ดูกรพรหมณ์ ท่านจงไหว้เถิด

[ขุ.เถร.26/400/427; Thag.1168-9]

ทำไมพระมโนจะไม่เห็นข้อความที่ต่อเนื่องกันอยู่ที่นี่ และเมื่อเห็นทำไมจึงไม่บอกว่าพระสาวกท่านอื่นอย่างพระมหาโมคคัลลานะก็ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นพุทธทายาทด้วย

ถ้าแม้จะยกเอาข้อความที่พระมหาโมคคัลลานะกล่าวถึงตัวท่านเองว่าเป็นพุทธทายาทมาให้ดูด้วย ก็ง่ายมาก เพราะอยู่ต่อกันติดกัน ทำไมพระมโนจึงตัดตอนเสีย ไม่นำมาให้ผู้อ่านได้เห็นให้ครบความ

เรื่องนี้ ในเนื้อเล่มก็ได้พูดถึงแบบผ่านๆ ครั้งหนึ่งแล้ว แต่นำมาพูดจำเพาะอีกทีนี้ เพื่อชี้เป็นจุดตัวอย่างให้เห็นชัดว่า ทำไมจึงยังไม่สามารถสลายข้อสงสัยต่อเจตนาของพระมโน

พร้อมนั้นก็เป็นตัวอย่างทีบอกด้วยว่า ทำไมหลายท่านจึงพูด

ตัดลินลงไปทีเดียวว่าพระมนโธบิดเบียน ซึ่งต้องยอมรับว่าท่านเหล่านั้นมีชีพุดเพียงด้วยอารมณ์ แต่เป็นการพูดอย่างสมด้วยเหตุผล

จากข้อสงสัยนี้ ก็ต้องถามต่อไปว่า ถ้าพระมนโธบิดเบียนทำความผิดพลาดที่พูดได้เต็มปากว่าเป็นความเท็จนั้น ด้วยเจตนาที่ไม่สุจริตแล้ว พระมนโธบิดเบียนมีเจตนามุ่งหมายผลอะไร

ถ้าจะແจกແจกออกไป ความมุ่งหมายของพระมนโธบิดเบียนคงมีหลายอย่าง แต่เอาตรงจุดนี้ ซึ่งเห็นได้ง่ายมาก ชัดเจนเลย ก็คือ

ถ้าพระมหากัสสปะมีภาวะจิตใจและมีพฤติการณ์ต่างๆ อย่างที่พระมนโธบิดเบียนได้พยายามบอก พระมหากัสสปะก็เป็นผู้มีเจตนาไม่สุจริต และได้ทำการร้ายต่อพระพุทธศาสนา (เรียกได้ว่าถึงขั้นทำลายพระพุทธศาสนา) เป็นบุคคลที่เชื่อถือไม่ได้

พระมหากัสสปะเป็นประธานการสังคายนาครั้งที่ ๑ (และตามที่พระมนโธบิดเบียนพยายามบอกว่า พระมหากัสสปะได้ยึดอำนาจปกครองคณะสงฆ์ต่อจากพระพุทธเจ้า และได้คัดเลือกเอาแต่พระพวกรของตนจากวรรณะพราหมณ์มาเข้าประชุมเป็นผู้ทำสังคายนา)

ถ้าพระมหากัสสปะมีเจตนาไม่สุจริต เชื่อถือไม่ได้ การสังคายนาครั้งที่ ๑ นั้น ก็เป็นเพียงผลแห่งการร้ายของผู้ไม่สุจริต และจึงเชื่อถือไม่ได้

การสังคายนาครั้งที่ ๑ นั้น เป็นที่มาของพระไตรปิฎกที่บรรจุพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นหลักของพระพุทธศาสนามาจนบัดนี้ คือเป็นที่รวมและเป็นแหล่งต้นเดิมแห่งคำสั่งสอนทั้งหมดของพระพุทธศาสนา แทนองค์พระพุทธเจ้า

ถ้าการสังคายนาครั้งที่ ๑ นั้น เป็นเหตุการณ์ทุจริต อันเชื่อถือไม่ได้ พระไตรปิฎก พระธรรมวินัย และคำสั่งสอนของพระพุทธ

ศาสนาที่ชาวพุทธนับถือปฏิบัติกันอยู่ทั้งหมด ก็เป็นของผิดพลาด ไม่จริง ไม่แท้ เชื่อถือไม่ได้

ก็จะเป็นอย่างที่พระมโนพุดไว้หนังสือ **เหตุเกิด พ.ศ. ๑** เล่ม ๒ หน้า ๒๒๑ ที่เคยยกมาให้ดูในเนื้อเล่มแล้ว (หน้า ๑๑๒-๑๑๓) ว่า

“... คงไม่ใช่พระมหากัสสปะแต่เพียงรูปเดียว แต่เป็นคณะพระภิกษุจากวรรณะพราหมณ์ซึ่งมีจำนวนกว่าร้อยละ ๔๐ ในยุคนั้น เป็นคณะที่ใหญ่พอจนสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบพระธรรมวินัย หรือการบริหารงาน หลังจากพุทธปรินิพพานได้โดยสะดวก”

ทุกประเด็นที่พระมโนเขียนไว้ในหนังสือ **เหตุเกิด พ.ศ. ๑** เท่าที่ได้อ่าน เห็นได้ชัดว่า ถ้าเป็นจริงอย่างที่พระมโนพุด ก็จะมีสาระสำคัญที่ส่งผลให้มองเห็นอย่างที่ว่ามานั้น

ไม่เฉพาะหนังสือ **เหตุเกิด พ.ศ. ๑** เท่านั้น ลองนึกดูเถิด แม้เรื่องที่พระมโนเขียนก่อนนี้ ที่ตั้งชื่อว่า **พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร?** ก็ดำเนินความมาลงที่ปลายทางนี้ ถ้าเป็นเรื่องของเจตนา ก็คือมีจุดหมายเดียวกัน

ผู้ที่สังเกตการณ์ สามารถชี้ไปถึงเค้ามูลที่ว่า ถ้าผู้คนมองเห็นตามว่าเรื่องเป็นอย่างที่พระมโนพุดนั้นแล้ว ช่องว่างใหญ่ก็จะเกิดขึ้น เกิดเป็นโอกาสที่จะรับช่วงกล่าวต่อออกไปว่า คำสอนแท้ที่หายไปมีอยู่ที่นั่นที่นี้ว่าดังนี้ๆ แล้ว ลัทธิพราหมณ์ตัวจริงที่รออยู่ก็จะได้ที่แทรกเข้ามา

พระมโนยกข้อความและเรื่องราวเหล่านี้มาแสดงในทำนองที่จะให้เห็นว่า พระไตรปิฎกผิดพลาด ถูกดัดแปลงหรือเสริมแต่ง มีความไม่สอดคล้องต่างๆ (เช่นเรื่องที่พระมโนว่าพระอานนท์เป็นพระอรหันต์ ตั้งแต่ยังหนุ่ม)

แรกได้อ่าน บางทีนึกว่าบางเรื่องอาจจะเป็นอย่างที่พระมโนพูด บางทีพระมโนจะพบหลักฐานอะไรแปลกใหม่ แต่พอตรวจสอบข้อมูลให้ชัด เรื่องไม่เป็นอย่างที่พระมโนพูด แต่กลับตรงข้าม

อ่านไปดูไป คนที่เข้าถึงข้อมูลจริง กลับยิ่งมองเห็นชัดขึ้นๆ ว่าทุกข้อทุกประเด็นที่พระมโนพูดไป ไม่ใช่พระไตรปิฎกผิดพลาด แต่กลายเป็นว่า พระมโนนั้นแหละ พูดขัดกับตัวเอง เข้าใจข้อมูลผิดพลาด ขาดการตรวจสอบ เต็มไปด้วยการคาดเดา คิดเอาเอง แม้กระทั่งใช้ข้อมูลเท็จ

พระไตรปิฎกมีเนื้อหามากมาย พิมพ์เป็นหน้าหนังสือฉบับภาษาบาลีอักษรไทยเกินกว่า ๒ หมื่นหน้า เป็นธรรมดาว่าจะมีส่วนที่แตกต่างหรือดูเหมือนแย้งกันบ้าง อันจะต้องพิจารณา เป็นเรื่องของการศึกษา แต่ก็เป็นเพียงข้อปลีกย่อย และเทียบแล้วก็เป็นส่วนเล็กน้อย ขณะที่เนื้อหาส่วนใหญ่และหลักการสำคัญ สอดคล้องกลมกลืนกันอย่างที่ควรนับว่าอัครรรย

ถ้าสาระและเรื่องราวเป็นจริงอย่างที่พระมโนเขียนในหนังสือ **เหตุเกิด พ.ศ. ๑** พระไตรปิฎกบาลีของชาวพุทธ โดยเฉพาะเถรวาทก็ขาดตกบกพร่องมากมาย ไม่ควรแก่ความนับถือ

แต่พอวิเคราะห์เจาะลงไปถึงความจริงได้ กลายเป็นว่าหนังสือ **เหตุเกิด พ.ศ. ๑** ของพระมโนต่างหาก ที่เป็นงานเขียนเหลวไหลเลื่อนลอย

ความจริงที่เป็นข้อสรุปในเรื่องนี้ มีความแน่นอนตรงที่ว่า การกระทำของพระมโนในการแสดงความผิดพลาดบกพร่องของพระไตรปิฎกนั้น เป็นการกระทำที่เหลวไหลเลื่อนลอย ไม่ได้ผลจริง

แต่ข้อว่าพระมโนทำการนั้นด้วยเจตนาอย่างไร ไม่สุจริตหรือไม่ เป็นประเด็นที่ทิ้งไว้ก่อน ขอให้ผู้อ่านพินิจพิจารณาเอง

แดมพ์เตช

สืบเนื่องจาก-ภาพยนตร์

เรื่อง

“กำเนิดพระพุทธเจ้า”

สืบเนื่องจากข่าวหน้า ๑ ของหนังสือพิมพ์*ข่าวสด* ฉบับวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๕๗ ซึ่งลงคำแถลงของบริษัท*มีเดีย ออฟ มีเดียส์* จำกัด เกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่อง “กำเนิดพระพุทธเจ้า” มีข้อความอ้างถึงพระธรรมปิฎก โดยกล่าวทำนองว่า ก่อนนำภาพยนตร์เรื่องนั้นออกฉาย ได้ปรึกษาพระธรรมปิฎกแล้ว

ด้วยเหตุที่พระธรรมปิฎกไม่เคยได้ทราบหรือมีความเกี่ยวข้องใดๆ กับภาพยนตร์เรื่องนั้นเลย จึงได้ทำจดหมายไปยังบรรณาธิการหนังสือพิมพ์*ข่าวสด* ขอความอนุเคราะห์ลงคำปฏิเสธข่าว

กับทั้งได้ทำจดหมายมีใจความอย่างเดียวกันนั้น ส่งไปยังผู้จัดการ บริษัท มีเดีย ออฟ มีเดียส์ จำกัด และผู้อำนวยการ อสมท. เพื่อร่วมมือในการปฏิเสธข่าว แล้วแจ้งแก่ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อเป็นข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่มีผลเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

เมื่อปฏิเสธข่าว ให้ประชาชนทราบความจริงแล้ว ก็เสร็จเรื่อง แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้น คือ เห็นว่าควรถือเป็นโอกาสที่จะให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน โดยเฉพาะให้พุทธศาสนิกชนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รู้เท่าทันสถานการณ์ และเกิดความตื่นตัวที่เป็นกุศล

จึงมีเรื่องที่สืบเนื่องจากภาพยนตร์เรื่อง “กำเนิดพระพุทธเจ้า” ดังต่อไปนี้

วัดญาณเวศกวัน หลังพุทธมณฑล

ต.บางกระพิก อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๒๑๐

๑๕ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์หลังคำปฏิเสชข่าว
เจริญพร บรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ข่าวสด
อ้างถึง หนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๕๗

เนื่องด้วยได้มีท่านผู้หวังดี นำหนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับที่อ้างถึง ไปถวายพระที่วัดอ่านให้อาตมภาพฟัง ทำให้ได้ทราบข่าว (หน้า ๑) เกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่อง “กำเนิดพระพุทธเจ้า” โดยเฉพาะส่วนที่สำคัญ ซึ่งอ้างถึงอาตมภาพด้วย ตามความในข่าวนั้นว่า

มีเดีย ออฟ มีเดียส์ เปิดแถลงได้สภากงศ์กรพระพุทธศาสนาฯ
เผยหนังสือ “กำเนิดพระพุทธเจ้า” ได้รับการตรวจสอบเรื่องราวอย่างดี
จากผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาของไทยแล้ว ทั้งพระธรรมปิฎก ...

และอีกตอนหนึ่งว่า

... บริษัทจึงได้นำภาพยนตร์ดังกล่าวไปพบพระธรรมปิฎก ...

อาตมภาพขอโอกาสแจ้งเพื่อทราบว่า ข่าวดังกล่าวข้างบนนี้ไม่ตรงกับความเป็นจริง เมื่อมองในแง่ดี อาจเป็นได้ว่า ผู้ให้ข่าวหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับชื่อและตัวบุคคล โดยนำชื่อของท่านผู้อื่นมาสับสนกับอาตมภาพ

แต่ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม ความจริงก็คือ มิได้มีท่านผู้ใดไปพบปะปรึกษาอาตมภาพเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่อง “กำเนิดพระพุทธเจ้า” นั้น และอาตมภาพก็ยังไม่ออกกว่าเคยได้ยินชื่อภาพยนตร์เรื่องนี้มาก่อนได้ฟังพระอ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ข่าวสด ที่ว่าข้างต้น

ทั้งนี้ สอดคล้องกับการที่อาตมภาพไม่ได้เกี่ยวข้องกับการงาน

สาธารณะมาประมาณ ๗ ปีแล้ว และระหว่างนี้ บุคคลที่พบปะกับ
อาตมภาพก็มีจำนวนน้อยอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม อาตมภาพขอโอกาสให้ข้อสังเกตว่า ในประเทศ
อินเดียเอง ระหว่างช่วงเวลาเกือบสิบปีมานี้ ได้มีท่านผู้นำชาวพุทธ
บางท่านแล้งเข้ามาเป็นระยะว่า ขณะที่พระพุทธรูปกำลังเริ่มฟื้น
ขึ้นใหม่ในชมพูทวีป ทางฝ่ายผู้มีกำลังทรัพย์และอิทธิพลบางคนได้ทำ
ทางกีดกัน รวมทั้งทำภาพยนตร์ขึ้นเผยแพร่ โดยใช้วิธีสืบมาแต่
โบราณ ที่ได้ผลในการกำจัดพระพุทธรูปศาสนา คือสร้างเรื่องราวให้พระ
พุทธเจ้าเป็นอวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์ (รู้จักกันว่าปาง
“พุทธาวตาร” แต่ชื่อแท้ที่ผู้คิดการให้ไว้ คือปาง “มายาโมหะ”)

ผู้นำชาวพุทธในประเทศอินเดียบางท่านนั้น ถึงกับเคยขอให้เราทาง
เมืองไทยช่วยมีหนังสือสนับสนุนไปยังอินเดีย เพื่อให้มีการปฏิบัติต่อพระ
พุทธรูปศาสนาด้วยไมตรี อย่างถูกต้องชอบธรรม

จริงอยู่ ต้องยอมรับความจริงว่า การสร้างภาพยนตร์ย่อมมุ่ง
เพื่อการบันเทิง และเป็นเรื่องของธุรกิจ ที่ต้องหวังผลกำไรเป็น
ธรรมดา แต่ก็ต้องยอมรับว่าเป็นความจริงเช่นกันว่า ในหลายกรณีมี
เจตนาใหญ่กว่านั้นซ่อนอยู่ข้างหลัง

สำหรับท่านผู้คิดสร้างสรรค์ ซึ่งหวังดีต่อสังคมและเพื่อนร่วมชาติ
ก็คงจะต้องทำธุรกิจ โดยหาทางและถือเป็นโอกาส ที่จะทำให้เรื่องบันเทิง
นั้นๆ มีคุณค่าที่อำนวยสาระและประโยชน์แก่ประชาชน เฉพาะอย่าง
ยิ่งในทางปัญญา

ยิ่งในเวลาเฉพาะหน้าขณะนี้ ที่โลกอยู่ในยุคแห่งการแข่งขัน โดย
มีข่าวสารเป็นพลังที่จะกำชัยชนะ แต่คนไทยยังเฉื่อยเพลินอยู่กับการ
บันเทิงและการเสพบริโภค สังคมไทยกำลังต้องการความไม่ประมาท
ในการศึกษา จะต้องช่วยกันเร่งรัดและเร่งเร้าให้คนไทยใฝ่แสวงปัญญา

มุ่งหน้าหาความรู้ที่เท่าทันและถึงความจริงแท้ ควรถือเป็นโอกาสที่จะเอาเรื่องบันเทิงมาร่วมเป็นสื่อสาระทางปัญญา และปลุกเร้าความใฝ่แสวงปัญญาที่ว่านั้น แล้วโดยวิธีการอย่างนี้ ท่านผู้ผลิตและผู้เผยแพร่สื่อ ก็จะมีเมตตาธรรมต่อสังคมไทย โดยได้ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยไมตรีที่หวังดีแท้จริง

เมตตาที่แท้นั้น มิใช่การมัวมาพูดจาเอาใจกัน แต่ต้องเป็นเมตตาที่นำไปสู่การแก้ปัญหาระยะยาว ถึงแม้จะหวังดี แต่จะแสดงความคิดเห็นเพียงด้วยความรู้สึกแม่ที่ตื้นนั้น หากพ่อแม่ แม่จะพูดด้วยเมตตาคิดหวังจะให้ประนีประนอม แต่จะต้องมั่นใจแก่ตัวว่าสิ่งที่พูดออกไปนั้นตนเองรู้จริง ถึงจะเมตตา ก็ต้องไม่ละเลยการหาความรู้ให้ถ่องแท้ ไม่ควรเป็นเพียงผู้ตามกระแส หรือเอาแค่เป็นผู้คอยฟัง

ในกรณีของภาพยนตร์ที่กำลังถกเถียงกันนี้ ถ้าเรื่องราวที่เขาทำมาไม่ถูกต้อง และเป็นปัญหาจริงอย่างที่ถกกล่าวไว้ และถ้าท่านผู้เผยแพร่ระลึกทัน ก็น่าจะพลิกวิกฤตเป็นโอกาสได้ โดยยกเอาภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นข้อมูลความรู้ตัวอย่าง พร้อมกับเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องเป็นจริงแนบพร้อมกันไป ให้เห็นว่าในประวัติศาสตร์ ได้มีการทำให้เกิดความเสื่อมแก่พระพุทธศาสนาได้อย่างไร ซึ่งจะเป็นเครื่องเตือนภัยเพื่อช่วยให้ชาวพุทธไทยไม่มัวหลับไหล เพื่อจะช่วยให้ตื่นและพากันไต่กันขึ้นมาสู่ความไม่ประมาทได้บ้าง

อาตมาภาพหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านบรรณาธิการที่จะลงพิมพ์ข้อความปฏิเสธข่าวข้างต้น ดังได้ชี้แจงมา และขออนุโมทนาท่านบรรณาธิการ ในไมตรีธรรมเป็นอย่างยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระธรรมปิฎก ปยุตฺโต)

จากอคตหมายชุนนี้ ขอยกข้อความต่อไปนี้มา :-

“ในกรณีของภาพยนตร์ที่กำลังถกเถียงกันนี้ ถ้าเรื่องราวที่เขาทำมาไม่ถูกต้อง และเป็นปัญหาจริงอย่างที่ ถูกกล่าวหา และถ้าท่านผู้เผยแพร่ระลึกทัน ก็น่าจะพลิกวิกฤตเป็นโอกาสได้ โดยยกเอาภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นตัว อย่างของข้อมูลความรู้ที่ผิดพลาด พร้อมกับเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องเป็นจริงพร้อมไปด้วยกัน ให้เห็นว่าในประวัติศาสตร์ ได้มีการทำให้เกิดความเสื่อมแก่พระพุทธศาสนาได้อย่างไร ซึ่งจะเป็นเครื่องเตือนภัยเพื่อช่วยให้ ชาวพุทธไทยไม่มัวหลับไหล เพื่อจะช่วยให้ตื่นและพากัน ไต่กันขึ้นมาสู่ความไม่ประมาทได้บ้าง

การทำเช่นนี้ จะกลายเป็นปฏิบัติการในทางสร้าง สรรค์ ซึ่งแสดงถึงความหวังดีต่อสังคมและเพื่อนร่วมชาติ ทำให้เรื่องบันเทิงมีคุณค่าที่อำนวยความสะดวกและประโยชน์ แก่ประชาชน เฉพาะอย่างยิ่งในทางปัญญา พร้อมทั้ง เป็นเครื่องเตือนภัยเพื่อช่วยให้ชาวพุทธไทยเกิดความไม่ ประมาท”

เนื่องจากโอกาสที่เกิดขึ้นครั้งนี้ จึงขอนำความรู้เรื่องอดีตของ พระพุทธศาสนาในอินเดีย ส่วนที่ควรทราบเพื่อความฉลาดเท่าทันต่อ สถานการณ์ มาเล่าสู่กัน ดังต่อไปนี้ →

บทเรียนที่มักถูกลืม*

อินทียาน์จากพรหมณ์ มาหาพุทธศาสนา

ศาสนาพรหมณ์อันเก่าแก่ของอินเดีย ซึ่งพัฒนามาเป็นศาสนาที่เรียกในปัจจุบันว่าฮินดู นับถือเทพสูงสุด ซึ่งในพุทธกาลได้แก่พระพรหม ผู้มีอำนาจสร้างสรรคัลบันดาลสรรพสิ่ง รวมทั้งชีวิตและสังคัมของมนุษย์

ศาสนาพรหมณ์นั้น ได้จัดตั้งวางระเบียบสังคัมด้วยระบบวรรณะ และกำกับวิถีของสังคัมนั้นด้วยข้อกำหนดแห่งพิธีบูชาัญบนฐานแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท โดยอ้างอำนาจสูงสุดของพระพรหมเทพเจ้า

ในระบบวรรณะ ๔ นั้น พระพรหมทรงสร้างและจัดสรรสังคัมมนุษย์ โดยแบ่งคนให้มีศักดิ์และสิทธิ์ตามชาติกำเนิด ไม่มีทางแก้ไข

เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น ได้สอนให้มนุษย์รู้ว่าธรรมสูงสุดส่วนพระพรหมและเทพทั้งปวง เป็นเพียงเพื่อนร่วมสังสารวัฏ ที่มนุษย์พึงอยู่ร่วมด้วยเมตตา โดยต่างก็เป็นไปตามธรรม

พร้อมกันนั้น พระพุทธเจ้าทรงประกาศหลักการให้ถือว่าคนทั้ง ๔ วรรณะมีสถานะเสมอกัน ไม่มีการแบ่งแยกแตกต่าง

มวลมนุษย์เสมอกันโดยธรรม จะแตกต่างกันไปก็ด้วยการทำกรรม ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า

---

* เรื่องราวต่อไปนี้ นำมาจากหนังสือ *จาริกบุญ-จาริกธรรม* หน้า ๕๖ และ ๓๕๖-๓๖๒ แต่ได้จัดปรับใหม่ให้เนื้อความกระชับรัดพอเหมาะแก่ความเข้าใจ

บุคคลไม่เป็นคนถ้อยทราวมเพราะชาติกำเนิด ไม่
เป็นพราหมณ์เพราะชาติกำเนิด แต่เป็นคนถ้อยทราวม
เพราะการกระทำ เป็นพราหมณ์เพราะการกระทำ

[ขุ.สุ.๒๕/๓๐๕/๓๔๙]

สังฆะของพระพุทธเจ้าจึงเปิดรับคนทั้ง ๔ วรรณะเท่าเทียมกัน
ดังคำกล่าวของพระสารีบุตรว่า

แม่น้ำสินธุ แม่น้ำสรัสวดี แม่น้ำจันทกาคา แม่น้ำ
คงคา แม่น้ำยมุนา แม่น้ำสรวุ และมหินที ทั้งหมดนี้
เมื่อหลังไหลมา สาครย่อมรับไว้ ชื่อเดิมก็สลดหาย ฐู
กันแต่ว่าเป็นสาคร

เหล่าชน ๔ วรรณะนี้ ก็เช่นกัน บรรพชาใน
สำนักของพระองค์ (พระพุทธเจ้า) ย่อมละชื่อเดิม ฐู
กันแต่ว่าเป็น**พุทธบุตร**

[ขุ.อป.๓๒/๓/๓๙]

อีกด้านหนึ่งคือการบูชาอัยย ในพระไตรปิฎก มีเรื่องราวจารึก
ไว้หลายพระสูตร ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปทรงพบปะสนทนาโต้ตอบกับ
พราหมณ์ผู้ใหญ่มือชื่อเสียงและผู้ปกครองบ้านเมือง โดยทรงใช้วิธีการ
ทางปัญญา ทำให้เขาเลิกลัทธิบูชายัญ ที่เอาใจเทพเจ้าเพื่อผล
ประโยชน์ส่วนตัวด้วยการเบียดเบียนคนและสัตว์ ให้เขาหันมา
บำเพ็ญทานเพื่อแผ่แบ่งปันช่วยเหลือกันในหมู่มนุษย์เอง

เมื่อการต่อสู้ทางปัญญาเข้มข้นขึ้น และพระพุทธศาสนาแผ่
ขยายออกไป พิธีบูชายัญก็ลดความสำคัญลง แม้แต่พราหมณ์ก็สละ
วรรณะออกมาบวชเป็นพระภิกษุกันมากขึ้นๆ ทำให้สถานะของ
ศาสนาพราหมณ์ลั่นคลอนอย่างมาก

เมื่อเวลาผ่านไป พระพุทธศาสนาก็ยิ่งเจริญแพร่หลายกว้างขวาง จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช แห่งราชวงศ์โมริยะ ที่ครองราชย์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๘

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงนำธรรมของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการปกครองบ้านเมือง โดยทะนุบำรุงอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนราษฎรอย่างทั่วถึง และคุ้มครองให้ความเป็นธรรมเสมอเหมือนกัน

นอกจากไม่ให้อภิสิทธิ์แก่วรรณะพราหมณ์แล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชถึงกับทรงประกาศห้ามการฆ่าสัตว์บวชช้ายัญ และทรงย้ายการห้ามบวชช้ายัญนี้บ่อยครั้งในศิลาจารึกที่โปรดให้เขียนไว้ในท้องถื่นดินแดนต่างๆ นับว่าเป็นการหักล้างหลักการของศาสนาพราหมณ์อย่างถึงรากถึงฐาน

แน่นอนว่า ระบบวรรณะ และการบวชช้ายัญ เป็นสิ่งที่พราหมณ์จะต้องพยายามรักษาไว้ให้มั่นคงที่สุด

หลังจากพระเจ้าอโศกมหาราชสวรรคตเพียง ๕๓ ปี (นับแบบของเราว่า พ.ศ. ๓๑๓ แต่นับอย่างฝรั่งว่าประมาณ พ.ศ. ๒๙๘) พวกพราหมณ์ก็โค่นล้มราชวงศ์โมริยะลง โดยพราหมณ์นามว่า *ปุชยมิตร* ซึ่งรับราชการเป็นเสนาบดีอยู่ในวัง ได้ปลงพระชนม์กษัตริย์เสีย แล้วพราหมณ์ก็ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์เอง ตั้งราชวงศ์ใหม่ชื่อว่า *คุงคะ*

มีเรื่องบันทึกไว้ว่า ราชูปุชยมิตรได้ประกาศศักดา โดยรื้อฟื้นการบวชช้ายัญ เฉพาะอย่างยิ่งยัญพิธีที่ยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ คือ *อัสวเมธ* อันได้แก่การฆ่าม้าบวชช้ายัญ

นอกจากนั้น ราชูปุชยมิตรได้ทำลายพระพุทธศาสนา เผาวัดกำจัดพระภิกษุสงฆ์ โดยถึงกับให้คำศัรชะแก่ผู้ฆ่าพระภิกษุได้ รูปละ

๑๐๐ ทินาร์* แต่เรื่องของปุชยมิตรอยู่ในยุคที่มีเอกสารน้อย จึงไม่มีรายละเอียด

อย่างไรก็ตาม ราชปุชยมิตรทำลายพระพุทธศาสนาไม่ได้มาก เพราะครองดินแดนของราชวงศ์โมริยะไว้ได้เพียงบางส่วน มีผู้ตั้งอาณาจักรอื่นๆ ขึ้น แยกแยกออกไป และพระพุทธศาสนาก็ยังรุ่งเรืองต่อมาในหลายถิ่น เช่น ในอาณาจักรบาคเตรีย ที่เราเรียกว่า แคว้นโยนก ของกษัตริย์เชื้อชาติกรีก พระนามว่าพระเจ้าเมนานเดอร์ หรือมิลินทะ แห่งแคว้นสาละ หรือสากละ ในปีฉุบปัจจุบัน

ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๔๐๐ (ราว ๑๕๐ ปีหลังยุคพระเจ้าอโศกมหาราช) เทพเจ้าองค์ใหม่ได้ยิ่งใหญ่ขึ้นมาในศาสนาพราหมณ์นั้น คือ พระวิษณุ (ได้แก่พระนารายณ์) และพระศิวะ (ได้แก่พระอิศวร)

ในยุคต่อจากนี้ ตลอดเวลาระยะยาว พราหมณ์ได้พยายามล้มล้างพระพุทธศาสนาเรื่อยมา ด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งอย่างรุนแรง และอย่างละมุนละม่อม รวมทั้งการสร้างนารายณ์อวตารปางที่ ๙ ที่เรียกว่า พุทธาวตาร หรือที่พราหมณ์เองเรียกว่าปางมายาโมหะ และศิวะอวตาร ตลอดจนถึงคณะนักบวชฮินดูขึ้นมาเลียนแบบสังฆะ

เดี๋ยวนี้ชาวฮินดูสร้างเทวาลัย บางพวกวางรูปพระนารายณ์ไว้ตรงกลาง แล้วบางแห่งก็เอารูปพระพุทธเจ้าไปวางไว้ข้างๆ ให้เป็นบริวาร

การที่เขาทำอย่างนี้ เป็นเรื่องยุคหลังๆ ที่สืบมาแต่ราว พ.ศ. ๑๐๐๐

ครั้งนั้น ทางฝ่ายฮินดูแต่งเรื่อง โดยสร้างหลักคำสอนใหม่ขึ้น

---

* Dutt, Sukumar. *The Buddha and Five After-Centuries*. (London: Luzac and Company Limited, 1955), p. 164

มา บอกว่าพระนารายณ์ซึ่งเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่ จะอวตารลงมาคู่และแก้ปัญหาลงมาของโลกเป็นระยะๆ แล้วครั้งหนึ่งก็ได้อวตารลงมาเป็นพระพุทธรูปเจ้า เสร็จแล้วพระพุทธรูปเจ้าของเรา ก็กลายเป็นอวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์

เขาบอกว่า บุษบาพระพุทธรูปเจ้าได้ ไม่เป็นไร เพราะพระพุทธรูปเจ้า ก็เป็นพระนารายณ์ที่อวตารลงมา ว่าแล้วเขาก็เอาพระพุทธรูปไปไว้ในเทวาลัยของฮินดูด้วย โดยเอาพระนารายณ์ตั้งตรงกลาง แล้วเอาพระพุทธรูปไปวางไว้ข้างๆ เป็นการค้อยประสานกลมกลืนกันไป

แต่ที่เขาบูชาพระพุทธรูปเจ้าเป็นนารายณ์อวตาร ดูเหมือนเป็นการยกย่องนั้น ถ้าศึกษาสักหน่อย ก็จะรู้ว่าเป็นการมุงร้าย เพราะเขาบอกว่า พระนารายณ์อวตารลงมาเป็นพระพุทธรูปเจ้า เพื่อทำหน้าที่หลอกลวงคน

ลัทธิฮินดูบูชาพระพุทธรูปเจ้าเป็นนารายณ์อวตารปางมายาโมหะ คือปางหลอกลวงคน หลอกลวงอย่างไร คือเขาแต่งเป็นเรื่องว่า มีมนุษย์จำนวนมากที่เป็นพวกของอสูรร้าย เป็นปฏิปักษ์ต่อพระเป็นเจ้าและต่อพระเวท พระนารายณ์ก็เลยอวตารลงมาเป็นพระพุทธรูปเจ้า เพื่อหลอกลวงคนเหล่านี้เอามารวมเข้าด้วยกันไว้ เพื่อช่วยให้เทพเจ้าทำลายคนเหล่านี้ได้สะดวก ทีเดียวมดเลย

หมายความว่า ฮินดูให้พระพุทธรูปเจ้าเป็นพระเอกในบทบาทของผู้หลอกลวง และถือว่าชาวพุทธก็คือพวกลูกน้องของอสูร

พรหมณ์ใช้พระนารายณ์ มาชิงฮินแต่ยกสับไป

ไหนๆ ได้พูดพาดพิงถึงการที่ฮินดูเอาพระพุทธรูปเจ้าเป็นนารายณ์อวตารแล้ว ก็ควรจะพูดให้เข้าใจชัดเจนขึ้นสักนิด

เรื่องนารายณ์อวตารนี้เกิดขึ้นในยุคคัมภีร์ปุราณะของฮินดู

ปุราณะ แปลงง่าย ๆ ว่า เรื่องโบราณ ก็คล้ายกับคำว่าตำนาน แต่เป็นตำนานของฮินดูโดยเฉพาะ

คัมภีร์ปุราณะมีทั้งหมด ๑๘ คัมภีร์ แต่ก่อนเคยเข้าใจกันว่าเก่าแก่มาก แต่เวลานี้รู้กันลงตัวหมดแล้วว่า แต่งขึ้นเริ่มแรกในคริสต์ศตวรรษที่ ๔ (ราว พ.ศ. ๘๕๐) และแต่งกันเรื่อย ๆ มาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐ (ราว พ.ศ. ๑๔๕๐) แต่ปราชญ์บางท่านว่าถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ (ราว พ.ศ. ๒๐๕๐)

เรื่องเอาพระพุทธรูปเจ้าเป็นอวตารของพระนารายณ์ ที่เรียกว่า **พุทธาวตาร** นั้น ปรากฏขึ้นระหว่าง พ.ศ. ๑๐๐๐-๑๑๐๐ คัมภีร์ปุราณะ คัมภีร์แรกที่กล่าวถึงพระพุทธรูปเจ้าเป็นนารายณ์อวตาร คือ **“วิษณุปุราณะ”** ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่แต่งในช่วง พ.ศ. ๙๔๓-๑๐๔๓ และบรรยายไว้ยืดยาว

ชาวฮินดูเอาพระพุทธรูปเจ้าเป็นนารายณ์อวตารเพื่ออะไร ไม่ควรเดา ถ้าต้องการรู้ชัดก็อ่านข้อความในคัมภีร์ปุราณะที่เป็นต้นแหล่ง ก็จะได้ความแน่นอน ขอยกข้อความในคัมภีร์**วิษณุปุราณะ** ตอนสำคัญมาให้ดู ตอนหนึ่งว่า

“พวกอสูร มีประหลาดะ เป็นหัวหน้า ได้ขโมยเครื่องบูชาญูของเทพดาทั้งหลายไป แต่เหล่าอสูรเก่งกล้ามาก ... เทพดาปราบไม่ได้ พระวิษณุเจ้า (พระนารายณ์) จึงทรงนิรมิตบุรุษแห่งมายา (นักหลอกลวง) ขึ้นมาเพื่อให้ไปชักพาเหล่าอสูรออกไปให้พ้นจากทางแห่งพระเวท ...

บุรุษแห่งมายานั้นนุ่งห่มผ้าสีแดง และสอนเหล่าอสูรว่าการฆ่าสัตว์บูชาญูเป็นบาป ... ทำให้พวกอสูรเป็นชาวพุทธ และชักพาให้หมู่ชนอื่นๆ ออกนอกศาสนา พวกนั้นละทิ้งพระ

เวท ตีเตียนเทพยดาและพราหมณ์ทั้งหลาย สลัดทิ้งลัทธิธรรม
ที่เป็นเกราะป้องกันตัว เทพยดาทั้งหลายจึงเข้าโจมตีและฆ่า
อสูรเหล่านั้นได้*

อีกแห่งหนึ่งกล่าวว่า

“ในการสงครามระหว่างเทพยดากับเหล่าอสูร เทพยดา
ได้ปราชัย และมาขอให้องค์พระเป็นเจ้า (พระวิษณุ =
นารายณ์) ทรงเป็นที่พึ่ง องค์พระเป็นเจ้าจึงได้ทรงมาอุบัติเป็น
ราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ มาทรงเป็นองค์มายุาโมหะ (ผู้
หลอกหลวง) และทรงชักพาให้เหล่าอสูรพากันหลงผิดไปเสีย ไป
นับถือพุทธศาสนา และละทิ้งพระเวท แล้วพระองค์ก็ได้ทรงเป็น
อรหันต์ และทำให้คนอื่นๆ เป็นอรหันต์ พวกนอกพระศาสนาจึง
ได้เกิดมีขึ้น”**

ญาติโยมอาจสงสัยว่า ทำไมจะไปล่อให้อสูรออกนอกศาสนา
เสียละ ทำให้เขานับถือไม่ดีหรือ ตอบง่ายๆว่า พราหมณ์หรือฮินดูถือ
ว่า อสูรเป็นศัตรูของเทวดา เมื่ออสูรมาสู้พระเวท ทำพิธีบูชาัญ
เป็นต้น ก็จะมีฤทธิ์มีอำนาจ เทวดาก็ปราบไม่ได้ เหมือนอย่างเรื่อง
ข้างต้น พระนารายณ์จึงอวตารเป็นพระพุทธรเจ้า มาหลอกอสูรกับ
พวกออกไปเสียจากศาสนาฮินดู (ให้เลิกนับถือพระเวท เลิกบูชาัญ
เป็นต้น) แล้วจะได้หมดฤทธิ์หมดพลังอำนาจ เสร็จแล้วพวกเทวดาจะ
ได้สามารถปราบหรือกำจัดอสูรได้สำเร็จ

หมายความว่า พระนารายณ์อวตารลงมาเป็นพระพุทธรเจ้า

* O'Flaherty, Wendy Doniger. *The Origins of Evil in Hindu Mythology*.
(Delhi: Motilal Banarsidass, 1988), p. 189.

** Ibid., p. 288.

เพื่อมาหลอกเหล่าอสูร ซึ่งเป็นศัตรูของเทวดา ให้หลงผิดเลิกล้มนับถือ พระเวท เลิกบูชาอัญญ เป็นต้น แล้วอสูรจะได้หมดฤทธานุภาพ คือมาช่วยให้เทวดาปราบอสูรได้สำเร็จ และก็หมายความว่า ชาวพุทธทั้งหมดนี้คือพวกอสูร ซึ่งจะต้องถูกปราบถูกกำจัดต่อไป

คัมภีร์*ภาควตปุราณะ* ซึ่งเป็นปุราณะที่สำคัญที่สุดกล่าวว่า
 “เมื่อกลียุคเริ่มขึ้นแล้ว องค์พระวิษณุเจ้า (พระนารายณ์) จะลงมาอุบัติเป็นพระพุทธรเจ้า โอรสของราชา อัญชนะ (ที่จริงเป็นพระอัยกาของพุทธรเจ้า) เพื่อชกพาเหล่าศัตรูของเทพดาทั้งหลายให้หลงผิดไปเสีย ... มาสอนธรรมแก่เหล่าอสูร ... ทำให้พวกมันออกไปเสียจากพระศาสนา ... พระองค์จะทรงสั่งสอนเหล่าชนผู้ไม่สมควรแก่ยัญพิธีให้หลงผิดออกไป ขอนอบน้อมแด่องค์พุทธระ ผู้บริสุทธ์ ผู้หลอกลวงเหล่าอสูร”^{*}

ที่ว่ากลียุคนั้น ทางฮินดูถือว่ามีเครื่องหมายแสดงให้รู้คือ เมื่อใด การแบ่งแยกวรรณะทั้ง ๔ เริ่มผ่นคลายเสื่อมสลายลง ก็แสดงว่ากำลังเริ่มเข้าสู่กลียุค

ตอนนี้ คัมภีร์ปุราณะก็กล่าวบรรยายไว้ด้วยว่า เมื่อพระวิษณุอวตารเป็นพระพุทธรเจ้ามาหลอกอสูรและพวกให้หลงผิดออกไปจากศาสนาฮินดูเรียบร้อยแล้ว ต่อไป เมื่อสิ้นกลียุคแล้ว พระองค์ก็จะอวตารลงมาอีกครั้งหนึ่ง เป็นอวตารปางที่ ๑๐ (ต่อจากพระพุทธรเจ้า ซึ่งเขาจัดเป็นปางที่ ๙) ชื่อกัลกิ (กัลกยวตาร) เพื่อกำจัดกวาดล้างฆ่าเหล่าอสูรนั้นให้หมดสิ้น แล้วเสด็จกลับคืนสู่สรวงสวรรค์ ต่อแต่นั้น โลกก็จะกลับเข้าสู่ยุคทอง

^{*} Ibid., p. 188.

คัมภีร์มหาภารตะ ก็ได้เขียนเติมแทรกข้อความต่อไปนี้ได้

“เมื่อเริ่มกลียุค องค์พระวิษณุเจ้าจะลงมาอุบัติเป็นพระพุทธรเจ้าผู้เป็นโอรสของราชาสุทโธทนะ และจะเป็นสมณะไลน์ ออกสั่งสอนด้วยภาษามคธ ชักพาเหล่าประชาชนให้หลงผิด ประชาชนเหล่านั้นก็จะกลายเป็นคนหัวโล้นไปด้วย และนุ่งห่มผ้าเหลือง พราหมณ์ก็เลิกทำพิธีเช่นสรวง และหยุดสาธยายพระเวท ...

ลำดับนั้น เมื่อสิ้นกลียุค พราหมณ์นามว่ากัลกี ผู้เป็นบุตรแห่งวิษณุยสะ จะมาถือกำเนิด และกำจัดเหล่าพวกอนารยชนคนนอกศาสนาเหล่านั้นเสีย*”

อีกคัมภีร์หนึ่งเขียนไว้ ให้รู้สึกเป็นประวัติศาสตร์ (แบบเทียมๆ)

ว่า

“บัดนี้ องค์พระวิษณุเจ้า มีพระทัยรำลึกถึงกลียุค จึงได้เสด็จลงมาอุบัติเป็นพระโคตมะ ศากยมุณี และสอนธรรมของพุทธศาสนาเป็นเวลา ๑๐ ปี ครั้งนั้น ราชาสุทโธทนะครองราชย์ ๒๐ ปี แล้ว ราชาศากยสิงหะครองราชย์ ๓๐ ปี ในตอนต้นแห่งกลียุคนั้น วิถีแห่งพระเวทได้ถูกทำลาย และประชาชนได้ไปนับถือพุทธศาสนาทั้งหมด เหล่าชนผู้ถือองค์พระวิษณุเป็นสรณะ ได้ถูกชักพาให้หลงผิดไปแล้ว**”

ต่อมา พวกฮินดูนิกายไศวะ สายคังกราจารย์ ซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับพวกไวษณพ ก็ได้นำวิธีการนี้มาใช้ด้วย โดยสอนว่าคังกราจารย์เป็นอวตารของพระศิวะ (พระอิศวร) เพื่อมากำจัดพระพุทธรเจ้าหรือพระพุทธรศาสนา ดังข้อความใน “คังกรทศวิษยะ” ว่า

* Ibid., p. 202.

** Ibid., p. 203.

“เทพยดาทั้งหลาย ได้มาร้องทุกข์แด่องค์พระศิวะเป็น
เจ้าว่า พระวิษณุได้เข้าสิงสู่นางของพระพุทธรเจ้าในโลก
มนุษย์เพื่อประโยชน์ของตน

บัดนี้ เหล่าชนผู้เกลียดชังพระศาสนา ผู้ดูหมิ่น
พราหมณ์ ดูหมิ่นธรรมแห่งวรรณะ และอาศรมธรรม ได้มี
จำนวนมากเต็มผืนแผ่นดิน ไม่มีบุคคลใดประกอบบุญพิธี
เพราะคนทั้งหลายได้กลายเป็นคนนอกพระศาสนา (=
นอกศาสนาฮินดู) คือเป็นพุทธร เป็นพวกกปาสิก เป็นต้น
ทำให้เหล่าเทพยดาทั้งหลายไม่ได้เสวยเครื่องเช่นสังเวย

องค์พระศิวะ เป็นเจ้า (ได้ทรงสดับแล้ว) ก็ได้โปรด
เห็นชอบกับเหล่าเทพยดา เสด็จอวตารลงมาเป็นคังกราจารย์
เพื่อกำสอนแห่งพระเวท ให้ฟื้นคืนกลับมา เพื่อให้สากลโลกมี
ความสุขและทำลายความประพฤติชั่วให้หมดสิ้นไป”^{*}

ตามที่ยกมาให้ดูให้ฟังนี้ ก็คงจะเห็นได้เองว่า เรื่องนารายณ์
อวตารแสดงความรู้สึก และเจตนาที่แท้ของฮินดู ต่อพุทธศาสนา
อย่างไร เช่น จะเห็นว่า เขาถือว่าการเกิดขึ้นของพระพุทธรศาสนา
หมายถึงการเริ่มต้นของกลียุค เขาถือว่าชาวพุทธรเป็นพวกอสูร และ
พระพุทธรเจ้ามาทรงสั่งสอนนี้ ไม่ได้มาสอนด้วยเจตนาดี แต่ตั้งใจมา
ชักจูงอสูรคือชาวพุทธรให้หลงผิด และที่ว่าหลงผิดก็คือจุดที่เขาโกรธ
แค้นมากกว่าพระพุทธรศาสนาสอนให้คนเลิกบูชายัญ (โยงไปถึงเรื่อง
การให้เลิกแบ่งวรรณะ)

^{*} Ibid., p. 209.

เรื่องนี้ ก็ต้องค้นกันเสียอีกด้วย

บางท่านไม่ทราบเรื่องชด เห็นว่าอินดูนับถือพระพุทธเจ้าเป็นพระนารายณ์อวตาร ก็คือ นับถือเท่ากับเป็นพระเจ้าของเขา ก็เลยกลายเป็นไม่รู้ทัน ขอให้มองง่ายๆ

๑. มองในแง่กาลเวลา พระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงไปแล้วตั้งพันกว่าปี อินดูเพิ่งจะมาเป็นนารายณ์อวตารลงมา ไม่เข้าเรื่องกัน

๒. มองในแง่ของพระพุทธศาสนาเอง เรื่องพระนารายณ์อวตารมาเป็นพระพุทธเจ้าหรือเป็นใครก็ตาม ชัดกับหลักการของพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนาไม่ยอมรับเรื่องเทพเจ้ายิ่งใหญ่ที่สร้างสรรคัลบนันดาลโลกและชีวิต

๓. มองในแง่ของอินดูที่อยู่ข้างนอกว่ามีท่าทีต่อพระพุทธศาสนาอย่างไร ก็ชัดว่าไม่ได้คิดในทางที่ดี พระพุทธเจ้ากลายเป็นผู้หลอกลวง เอาชาวพุทธที่เขาว่าเป็นพวกอสูรไปแยกไว้ เพื่อให้พวกเทวดามากำจัดต่อไป

น่าสงสัยด้วยว่า ชาวอินดูที่กำจัดพระพุทธศาสนาและชาวพุทธในยุคต่างๆ ต่อมา จะอาศัยคำกล่าวในคัมภีร์อย่างนี้ไปเป็นข้ออ้างด้วยบ้างหรือเปล่า

นอกจากนั้น คำในคัมภีร์ปุราณะ เช่นที่ยกมานี้ ฟ้องถึงสภาพในเวลานั้นว่า พระพุทธศาสนาได้รุ่งเรืองมีผู้นับถือมาก และศาสนาพราหมณ์เสื่อมถอย จึงกลายเป็นเหตุให้อินดูรื้อนรนาเอาจริงเอาจังอย่างหนักที่จะหาทางกำจัดให้ได้ และมองเห็นทางที่แยบคาย หรือหมดทางอื่น จึงคิดวิธีใหม่โดยสร้างทฤษฎีขึ้นมากลืน